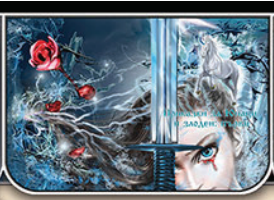

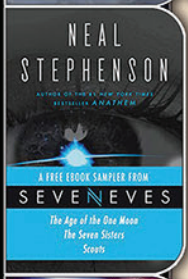

Човешката библиотека

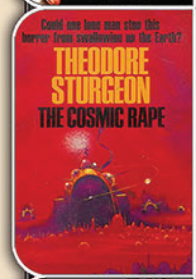

EUROCON AWARD

ФАНТАSTIKA

2018

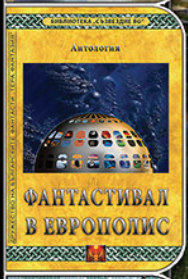

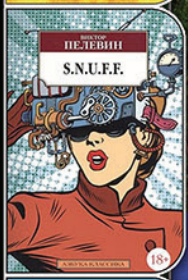

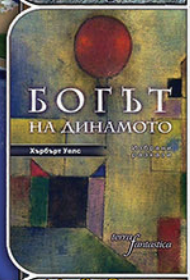

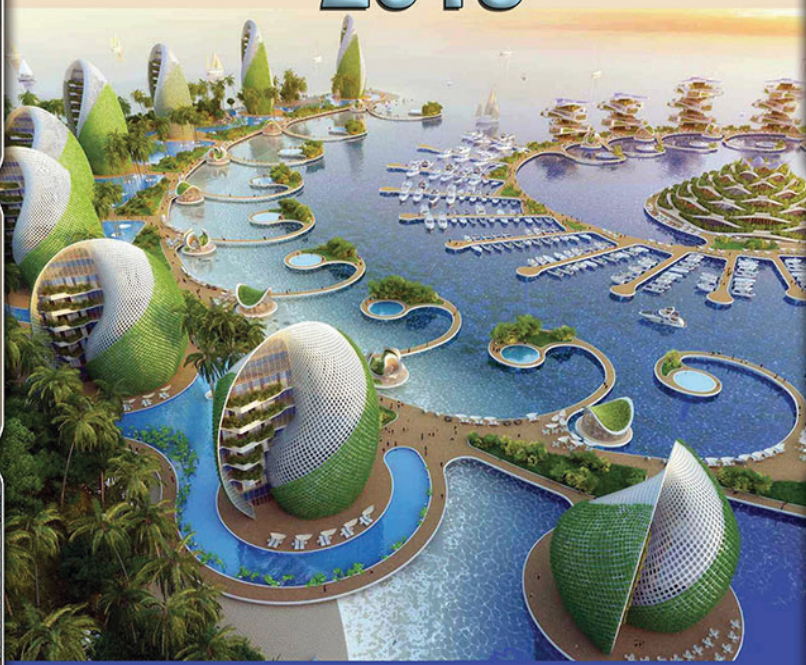

ДРУЖЕСТВО НА БЪЛГАРСКИТЕ ФАНТАСТИ „ТЕРА ФАНТАЗИЯ"

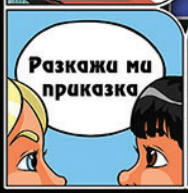

ФАНТASTIKA
алманах за фантастика и бъдеще

Това електронно издание се разпространява безплатно, но приемаме дарения от читателите: https://choveshkata.net/blog/?p=7160. Всички събрани дарения се влагат в допечатването на онези броеве от алманаха „ФантAstika“, чийто хартиен тираж е изчерпан.

Авторски кръг:

Александър Карапанчев
Валентин Д. Иванов
Григор Гачев
Калин М. Ненов
Калин Николов
Мартин Петков
Ценка Бакърджиева
Янчо Чолаков

Алманахът е носител на международната награда „Еврокон“ за най-добро периодично издание, получена през 2015 година.

© Атанас П. Славов – идея, съставителство и оформление, 2018
© Vincent Callebaut – архитектурен проект върху първа корица, 2018
© Андрей Карапетян, Атанас П. Славов, Геннадий Тищенко, Калин Николов, Пламен Аврамов, Dany Shubik, Juan Miguel Aguilera, M. C. Escher, Vincent Callebaut, Wojciech Siudmak – илюстрации, 2018
© Дружество на българските фантасти „Тера Фантазия“, 2018
© Човешката библиотека, 2018

ISSN 1313-3632

АЛМАНАХ ЗА ФАНТАСТИКА И БЪДЕЩЕ

ФАНТASTIKA

2018

София
2018

Los cisnes © Teresa P. Mira de Echeverría, 2015
Грехи наши тяжкие © Евгений Лукин, 2014
«Туманность Андромеды» Ефремова: далеко ли... © Лариса Михайлова, 2017
Мир победившей посткультуры, или постмодернист о (крахе?) постмодернизме/а © Андрей Кознев, 2018
Литературное направление вневизм в диалоге с журналистикой «последних» и «новых» времен» © Алексей Филимонов, 2010
Три эссе © Геннадий Прашкевич, 2018

ФАНТАSTIKA

Ежегодник за фантастика от цял свят
и във всички изкуства, фантастология и футурология

Съставител, оформител и предпечат: Атанас П. Славов

Редакторски екип:
Александър Карапанчев, Атанас П. Славов, Валентин Д. Иванов,
Калин М. Ненов, Николай Тодоров, Янчо Чолаков
Коректорски екип:
Димитринка Димитрова, Калин М. Ненов,
Наталия Маринова, Саша Александрова

Печат: Дайрект Сървисиз

Човешката библиотека
https://choveshkata.net/blog/
Дружество на българските фантасти „Тера Фантазия“
http://is.gd/lekQ3P

Съдържание

Пак признания на съставителя 7

❖ **Преводна фантастика**
Лебедите – *Тереса П. Мира де Ечеверия* 9
Греховете наши тежки – *Евгений Лукин* 29

❖ **Български писатели фантасти**
Конкурсът „Изгревът на следващото“ (резултати) 43
Да ни намеря и да ни спася – *Елена Павлова* 45
Генезис – *Владимир Кабрански* 53
Бетелгейзе в световете – *Калина Александрова* 63
Ябълковото дърво и лунната мравка – *Мирослав Ангелов* 82
Отражението на капката – *Кристиана Бояджиева* 88
Млади гласове
Музеят на второто Просвещение – *Николай Симеонов* 100
Работилница на неразбраната личност – *Неда Денчовска* 114

❖ **Наследниците на Светослав Минков**
Викът на смешния човек – *Светослав Николов* 118

❖ **Фантастология**
Адът, това съм аз: „Орфеус слиза в Ада“ – *Валентин Д. Иванов* 136
Обнадеждаващо събитие – *Любен Дилов* 140
The Cosmic Rape на Теодор Стърджън – *Калин М. Ненов* 144
Всеки край е начало: „Седмоевие“ – *Валентин Д. Иванов* 147
110 години от рождението на И. А. Ефремов
Яркият мълвеж на слънцата – *alexandrit* 151
„Мъглявината Андромеда“ на Ефремов: далеч ли е Ерата
на Великия пръстен? – *Лариса Михайлова* 153
Дар Ветер срещу Дарт Вейдър – *Тодор Ялъмов* 164
Пътешественик с машината на времето – *Александър Карапанчев* 166
Светът на победилата посткултура – *Андрей Кознев* 172
Литературното направление вневизъм – *Алексей Филимонов* 179

❖ **Фантастихия**

Бетховен. Съдбата чука – *Васил Сивов* 186
Стихове – *Красимир Пенчев* 188

❖ **Футурум**

Девети септември отново е празник – *Асен Асенов* 192
Новите утопии – *Тодор Христов, Александър Кьосев* 196
Нашествието на хронолитите – *Атанас П. Славов* 202

❖ **Визионария**

Две фантастични изложби в Барселона – *Георги Пенчев* 219
Приложните утопии на Венсан Калебо – *Анастасио Глориян* 227

❖ **Съзвездие Кинотавър**

Прераждането на кинофантастиката – *Атанас П. Славов* 243

❖ **Откъде идваме**

Еврокон 2017, Дортмунд (2) – *Валентин Д. Иванов* 275
Кратък обзор на най-новата българска фантастика – тенденции и развитие – *Янчо Чолаков* 292
Спомен за Ненко Сейменлийски – *Атанас П. Славов* 300
Слово за Мистър Фантастика (Ивайло Рунев) – *Ал. Карапанчев* ..305
Съвършенството е мярата (Пламен Аврамов) – *Алексей Скворцов* ..313
Три есета – *Генадий Прашкевич* 316
Планета Щастие – *Тодор Ялъмов* 323

❖ **Присмехулник за убиване**

Сероводородната Афродита (Иван Ефремов) – *колектив* 333
Истината за легендите – *Григор Гачев* 335
Дядо Спиридон копаеше картофи – *колектив* 337
Още заглавия (които не съм използвал досега) – *Янчо Чолаков* 340
Някъде и у нас – *Ананас Сладов* 342

❖

Пак признания на съставителя

За девети път ми се налага да призная: стана и този алманах. А за първи път той излиза в навечерието на Новата година. Както вече сте забелязали, връщаме се към познатия облик с рамка от корици на книги. Новото е, че почти всички изобразени тук са участници в съдържанието.

До голяма степен този брой е тематичен, защото в него преобладава фокусът на конкурса „Изгревът на следващото“. Можете да прочетете както трите наградени, така и четирите поощрени разказа. Това е първото издание на конкурса и авторите още „нагласяват прицела си“. Надяваме се в следващите години да е още по-точен, защото, съгласете се, в тези антиутопични времена да се пише за едно възможно позитивно бъдеще, не е лесна работа.

Смятам, че е изключително силен подборът на преводните разкази. Аржентинската писателка Тереса де Ечеверия, която представихме в предишния алманах, тук отново е в силата си с оригинални, изумяващи визии и футурологеми. Всеки, който не е загубил сетивата си за изненадващото, ще изпита удоволствие от разказа „Лебедите“. В съвсем друг дух – на социалната фантастика – е историята на блестящия руски сатирик Евгений Лукин. Въпреки хумористичното начало „Греховете наши тежки“ е страшен като „бръкване в окото на реалността“, която ни заобикаля.

Фантастологията минава под знака на двама големи мислители, Хърбърт Уелс и Иван Ефремов (от чието рождение се навършиха 110 години), с представяния на четири значими книги. Ще можете да се запознаете и с новото литературно направление „вневизъм“, което засяга както фантастичната, така и реалистичната литература.

Съвсем основателно разделът „Футурум“ също изцяло е обвързан с тематичния център на броя. Не е ли футурологично събитие юридическото създаване на космическата държава Асгардия? Що са това „Нови утопии“ и имат ли почва те у нас? Накрая предлагам пред съда на читателите може би най-важната статия, която съм писал в живота си: „Нашествието на хронолитите“ – битката за представата за бъдещето върху полето на Инфосферата.

Разделът „Визионария“ също е под егидата на един утопист-приложник: белгийския архитект Венсан Калебо. Насладете се на неговите дъгоцветни видения – колкото фантастични, толкова и реалистични. Някои от тях вече стоят в различни градове по света! А след това се разходете из фантастичните изложби в Барселона.

В „Съзвездие Кинотавър“ има само един текст – но какъв! Предлагаме ви панорама от близо сто фантастични сериала, които биха могли да се представят с по един пълнометражен филм. А най-накрая ще научите „Откъде идваме“ и кои присмехулници са направо за убиване.

Asimov's
SCIENCE FICTION
STANISLAW
LEM
THE CYBERIAD
ANALOG
SCIENCE FICTION AND FACT
Icarus Beach
David W. Goldman
Jerry Oltion
Fantastic Novels
MAGAZINE
THE SNAKE WOMEN
Locus
BULLETIN
Fantasy & Science Fiction
Превода фантастика

Тереса П. Мира де Ечеверия

Лебедите

„Когато се раждат, сякаш са бутилка на Клайн[1].

Да, зная, че сравнението не е удачно – изобщо не става ясно дали имам предвид как изглеждат, или какви качества притежават, – но не ми хрумва друго. Честно казано, това е първото нещо, което ми идва наум, докато ги наблюдавам.

Формата им наподобява колба, шията е дълга и извита на една страна, вяла и лишена от сила. Главата в края на тази дълга шия създава впечатление, че се намира вътре в тялото – или че излиза от другата му страна. Малка глава е, но вече е недвусмислено човешка. Телата им все още са еднообразни, без ясно изразени характерни особености; нещо заобле-но, бяло и карамелено на цвят, нещо меко и осеяно с черни и толкова миниатюрни протуберанси, че е напълно невъз-можно да се видят с просто око. Именно това са корените на броните. Бъдещите пера.

За да сме конкретни, понятията „отвън“ и „отвътре“ не са особено приложими, става ли дума за ембрион на лебед. Понякога особеностите, присъщи на дадена част от тяло-то, започват да се оформят другаде и бавно странстват към определеното им местоположение. Черният дроб например може да е отвън, случва се да е точно до шията, и го виждате как се приплъзва милиметър по милиметър върху повърх-ността на зародиша, ден след ден, в хранителния разтвор, докато навлезе през устата, все едно поглъщан… и говорим за уста, която вече може да е, а може и да не е категорично женска; и да се различава или не от другите.

Сетне този черен дроб поема между белите или пък кара-мелените зони и накрая се настанява закотвен окончателно там, където трябва.

[1] „Бутилка на Клайн“ в математиката е двумерна повърхнина, която има само една страна, т.е. при нея не може да се разграничат „вътрешна“ от „външна“ страна. Невъзможно е да бъде конструирана в по-ниско от четиримерното пространство, макар че идея за нея може да бъде придобита от двумерните и тримерните ѝ изобра-жения. Вж. повече: https://bg.wikipedia.org/wiki/Бутилка_на_Клайн *(б. пр.)*

В други случаи някоя ръка се забавлява с тази игра в процеса на еволюирането си. Ужасяващо и вълнуващо е да се види как пръстите се подават от устата на девойчето, как си проправят път през все още неоформените зъби като паяк, който влачи след себе си дълга опашка, и как заемат съответстващото им разположение.

Както вече споменах, „отвътре“ и „отвън“ са без значение, докато лебедите се оформят.

Когато за пръв път отворят очи, все още не са напълно развити. Главата не се е появила от другата страна, а уста-

Графика: Атанас П. Славов

та съвпада с онова, което по-късно ще бъде… е, досещате се какво… разбирайте го както намерите за добре, но става дума за тръба със съвпадащи или обединени краища. Органична бутилка на Клайн, дяволите да я вземат! Няма много за обясняване, нали?

Очите са покрити милостиво с фина белезникава мембрана, която се разтваря постепенно, едновременно с раз-

делянето на отворите, докато главата се въвежда отново в тялото, шията се изтегля, принуждавайки черепа да плава в организма, а накрая главата се появява от само себе си… и ето я и нея: на практика – лебед, готова да започне приспособяването.

Към този момент корените на перата са напълно видими. Милиони черни точки, блестящи като оникс, съответстващи на порите по епидермиса. С изключение на главата, където, естествено, няма да намерите нито една.

На този етап околоплодните води трябва да се сменят. Необходимо е включително да ги преместите в друг резервоар, защото вече са достигнали окончателния си ръст – между метър и осемдесет, метър и осемдесет и пет.

Когато бялото и карамеленото се разделят – с други думи, когато хранителните вещества и отпадъците започнат да се отблъскват, тогава е настъпил моментът да ги изпразните. Дали са напълно формирани или не е без значение, няма време за колебание. Точно тогава губим известно количество момичета; искам да кажа, елементи, „лебеди“. Неизбежно е.

Процесът не се различава особено от смяната на хидравлично масло. Освобождаваме ги от всичките им телесни течности и ги заместваме с черната кръв, която впоследствие ще потече из вените им, поддържайки техния организъм, мозък и оборудване. Успехът на операцията се оценява с просто око, понеже капилярите на склерите им остават обагрени в черно, красиво наподобявайки прошарен с жилки мрамор.

Стигне ли се дотук, трябва да ги възприемате като изцяло оформено човешко същество, само че превърнато в лебед… в женски лебед, очевидно, тъй като само такива отглеждаме при нас (разбира се, в други развъдници се отглеждат мъжки, асексуални или хермафродити, иначе откъде щях да се пръкна аз, а?). Знаете поговорката: „Женската снася яйцето на черния лебед, мъжкият го излюпва“. Но всъщност говоря за нещо конкретно: представете си всеки сегмент от сияйната им кожа, хитиново черна и съвършена, всяко великолепно човешко лице (все едно става дума за естествено родена човешка жена). Невероятно красиви са, нали?

Ето я и третата смяна на средата. Всеки лебед се отвежда, без все още да притежава изцяло развито съзнание, в съответстващото му люпило. (По неволя, този акт е недълготт-

раен. Известно е, че верността е качество, типично почти изключително за мъжките; женските, както се казва, нямат навика да „пускат корени“.) Там ускоряваме основното обучение на мозъка им по същия начин, както се развива тялото: отвън навътре.

Първо се включват в средата и се научават да взаимодействат с нея; това води до спонтанната поява на перата. Нещо като да откриеш призванието на всяка една от тях. Стомашните жлези, перата броня или крилата с голям обсег на действие – всички те „изригват“ на този етап и се развиват per se[2].

Тогава, след като вече се различават, ги отделяме: отбрана, нападение, инфилтриране, снайперистки и т.н. Всяка една от командосите бива изпращана в специален тренировъчен център, където се подготвят и оборудват с памет, каквато не са могли да придобият по време на ускорения си растеж (целта е умствената им възраст да отговаря на физическата). Може да изчислите, че на три месеца, когато са напълно формирани, те ще съответстват на около осемнайсет-деветнайсет от някогашните човешки години.

И накрая, когато са готови за сражения, позволяваме да разцъфне тяхното „аз“, индивидуалност, самосъзнание – наречете го както си щете. Тогава те се превръщат в личности, така да се каже.

Достигнали този момент, те получават една гратисна година, за да свикнат с онова, което са и което изпитват. Нещо като свободно време, през което да опознаят себе си, а после – готови или не – могат да си изберат име.

Следва прогонване от рая.“

(Наставление на Закари II, селекционер клас две. Открито в света Албирео[3] С от антрополог И. Чандра, цитирано от А. Йевни и В. Лоуи в „Homo utilis[4] като философ“, цит. произв., стр. 791)

– Морена! Морена, стига игрички! Морена, Машинното масло да те

[2] Лат. „сам по себе си, от само себе си“. На латински в оригинала. *(б. пр.)*

[3] Звездата β от Лебед, позната още като Албирео, се счита за една от най-красивите двойни звезди на небето. Заради нейното положение в края на съзвездието Лебед, тази двойна система се нарича и „Окото на лебеда“. *(б. пр.)*

[4] Лат. В текстове на Платон и Цицерон – полезен човек. *(б. пр.)*

порази, стига вече!

Повърхността на лебедовото тяло, напълно черна и блестяща, изглеждаше еднообразна на пръв поглед; с изключение на съвършената човешка глава. Отблизо обаче можеха да се различат хитроумно подредените хитинови пера, които, извивка след извивка, покриваха всеки квадратен сантиметър на епидермиса с изящни филигранни фигури.

Морена се смееше звънко. Екзоскелетът ѝ беше разгърнат. Огромните тръбести криле покриваха предмишниците ѝ и се свързваха с втория чифт, който се подаваше иззад раменете. Краката, подобни на дълги извити колони, бяха защитени от същата броня.

Всъщност само фината, червена като череша уста на Морена се виждаше в долната част на аеродинамичния шлем.

Величествената Джина отново се развика, ядосана от игрите на другарката си по люпило:

– Морена, сгъни се!

Кожата бавно всмука екзоскелета. Перата се превиха до невъзможност над самите себе си като в негативно пространство[5], докато от момичето остана единствено тялото – стройно и украсено от същите кожести пера, само че сега оцветени в копринено-графитно черно, от което изглеждаха още по-хубави и се открояваха по-отчетливо.

Капка тъмно масло надникна от дясното ѝ око.

– Не, не, не, момиче! Не плачи! Няма да ме трогнеш с тези изпълнения!

Морена, с права и много къса кестенява коса, приседна на земята, престорено нацупена. Малкото ѝ носле се смръщи капризно. Огромните ѝ бадемовидни очи, светлокафяви, се съчетаваха хармонично с маслинения тен на човешкото ѝ лице. Изглеждаше по-млада, по-дребничка, с по-детински вид от останалите, но всички те бяха част от едно и също люпило:

Джина, едра и с кожа тъмна почти като перата ѝ. С разкошна коралова уста, с черни очи, кръгли и постоянно учудени. Носът бе наслада за очите, косата – чуплива и дълга, с цвят на шоколад.

Клаудия, тънка и силна. Гъвкава. С невъзможно бяла кожа. Със строги сиви очи. С малко крив нос. С едва-едва розовеещи устни. Дългата ѝ права коса неизменно блестеше, защото нейната собственичка я обработваше със своето масло, примесено с кръвта ѝ, и се гордееше с тази разхубавителна процедура: всеки ден Клаудия захапваше вътрешността на бузите си и изливаше малко от кръвта върху четката, която след това

[5] Във фотографията: част от снимката, която е празна, в противовес на позитивното пространство, където се намира основният обект. *(б. пр.)*

прокарваше сто пъти през косата си, докато заприлича на ахатово огледало.

И Кели. Нежната, деликатна Кели, кръвожадна спрямо всеки извън „семейството“. Кели с коси като червеникаво злато или мед, в зависимост от светлината, падаща върху тях. Уста с цвета на праскова. Малки зелени очи. Прав тесен нос. Напръскана с лунички сметанова кожа.

Кели, затичала се сега да прегърне Морена и да я целуне по обагрените в черно страни, докато неизменно отговарящата за реда в гнездото Джина жестикулираше, възмутена от това очевидно манипулиране.

Клаудия се ухили саркастично: най-яркият израз на удоволствие, който можеше да се очаква от нея, като изключим необузданите викове по време на нейните съвкупления.

– Никой ли не разбира нуждата от дисциплина? – не се предаде Джина, с тон някъде по средата между сърдит и умоляващ. Погледна към Клаудия за подкрепа, но се натъкна на онази гримаса. – И ти ли?

– Но тя е само дете! – не отстъпваше Кели, полагайки още една целувка върху лицето на Морена, обхванала го с ръцете си на черен лебед.

Морена отправи едва загатната усмивка към Джина, само кокетиране, нищо чувствено. Джина, победена, се разсмя с голямата си красива коралова уста, а смехът ѝ прозвуча като грак. Кели лепна кратка триумфална целувка по устата на Морена, изправи се заедно с нея, улови я за ръка и я връчи на Джина. Докато Джина прегръщаше и галеше Морена, подхващайки и тя започнатата от малката еротична игра, Кели се приближи до Клаудия и ѝ позволи да я вземе в обятията си, за да наблюдават съвкуплението на двете си другарки.

> „Лебедът умее две неща: да се оглежда нарцистично във водата, където плува, уловен в капана на собствения си образ… или да лети както никое друго създание никога не би могло да го направи.“
>
> *(П. Х. Ямамура, „Етопсихология на метачовешките видове“, пак там)*

– Знаеш, че с яйцата се занимават мъжките. Те притежават инстинкт за възпроизвеждане и покровителстване; ние – не. Така че няма да го задържиш.

Клаудия прозвуча рязко.

– Дори и да е така, искам едно яйце! – Морена изглеждаше по-капризна от всеки друг път.

Кели дълго не откъсна очи от другарката си по люпило, претегляйки сякаш истинските ѝ намерения.

От няколко седмици вече съжителстваше с Джина, докато Морена отново бе партньорка на Клаудия – нещо напълно обичайно при лебедите бойци. И Кели знаеше, че ако цикълът продължи както досега, по времето, когато Морена щеше да е в разгара на гестацията, тя щеше да е и нейната любовница.

Джина сви рамене. И тя беше наясно с ритуала на размяна на партньорки, установен между тях отдавна – в действителност, между първите четиринайсет, от които след осем години непрестанни боеве, бяха оцелели само четири; разбираше също, че ще е на разположение за поредната измишльотина на Морена.

Клаудия погледна Кели. Разчете необичайна молба за прошка в свирепите ѝ очи, почти непривикнали да умоляват. Клаудия бе онази, която вземаше, която отнемаше, а ако даваше, винаги пресмяташе какво ще получи в замяна. Всички го знаеха. Бе нейно постоянно поведение във всяка ситуация: по време на битка, на свада или съюзяване с други гнезда, на секс. А ако не успееше да извлече някаква полза, тя буквално изтръсквaше отговорността от черните си пера върху някоя друга. Точно това щеше да се случи и сега.

Кели притвори очи, леко замаяна от мисълта какво ще ѝ се стовари върху главата заради неочакваната отстъпчивост на предишната ѝ любима, и гласът на Клаудия я прониза като нож в сърцето, когато я чу да казва:

– Добре, щом толкова го желаеш, ще го имаш.

Думите биха прозвучали като сериозно обещание с главна буква за всекиго сред незапознатите с етологичните[6] процеси при черните лебеди; но очевидно бяха обратното на това.

Защото щом приключеха подготовката и започнеше дългият тягостен размножителен процес, щяха да са изтекли достатъчно месеци, и тогава момичето отново щеше да е любовна партньорка на Кели, а не на Клаудия. Съответно не нейна отговорност.

Морена заподскача щастливо около Клаудия, докато Кели се приготвяше да трасира пътя за прелета на семейството до най-близкия развъдник, в който да се отглеждат безполови екземпляри, тъй като малката желаеше да зачене безполово отроче, водач за такива космически ракети като тях.

Джина погали Кели по главата, но се извърна, щом червенокоската излетя, отдалечавайки се от очите на останалите три. Тогава властната командирка заговори на щастливата двойка:

– Престанете, вие двете! Поемате по опасен път, Клаудия, и макар

[6] От етология: наука за поведението на животните (особено на социалните животни). *(б. пр.)*

сега да си партньорка на Морена, нямаш право да ѝ даваш разрешение за възпроизводство. Въпросът е деликатен, въпросът е семеен. Семейството ще реши. А аз ще гласувам с „не“.

Малката с лице на фея прекъсна незабавно танца си и застина. Другарката ѝ контраатакува:

– А пък Морена и аз ще гласуваме с „да“. И двете с теб знаем много добре, че Кели няма да се възпротиви. Твърде е неразумна и ще се чувства виновна, ако избере собственото си благоденствие, вместо да уважи репродуктивния инстинкт на член от семейството.

Джина обмисли ситуацията. Морена като че ли се канеше да се откаже от импулсивното си решение, но Клаудия я улови за китката и я изви, принуждавайки я да седне. Тогава хлапачката осъзна какво е истинското значение на всичко това. Постоянната борба за лидерство в гнездото се разиграваше отново и този път Клаудия май щеше да надделее.

Но Джина изигра неочакван ход.

– Добре, при това положение… Всички ще произведем потомство.

Клаудия нададе приглушен вик, сякаш агонизираше, който прозвуча като почти недоловим смях.

– Да не откачи, Джина? Цялото люпило да се възпроизведе? Това ще ни довърши! Ще ни избият още в първата ни предстояща битка!

– И нека! – отсече Джина. – Поне ще загинем, за да се роди ново поколение. Знаеш, че Морена ще гласува с „да“, понеже не може да надвие инстинкта си. И както ти добре отбеляза, Кели винаги ще зачете волята на семейството… Значи, изборът е твой, Клаудия: всички – или никоя.

Лицето на лебеда, и без това бяло, заприлича на изваяно от сняг. Увисна плътна тишина, докато всяка от двете преценяваше силата на опонентката си. Тогава с мрачно изражение и непокорни кръвясали очи Клаудия заяви:

– Да бъде! Всички ще го направим.

> „… да напомним, че черните лебеди не получават заповеди в класическия военен смисъл. Още в яйцето умовете им са подготвени за сражения и да възприемат като врагове онези, които, докато расте люпилото им, са считани за такива от върховното командване. Този начин на процедиране е породил немалко конфликти в ятата от различни поколения, които се бият срещу различни врагове и не разбират защо сестрите им по оръжие не се притичват на помощ, за да разгърнат стратегиите си. Широко известна е практиката да се жертват планирано цели поколения, когато се подпис-

ва мирен договор – обикновено това е едно от условията на споменатите договори – или когато определен противник е унищожен. След раждането си с този инстинкт черните лебеди са оставени на свободната си воля, за да осъществяват дискретно кампаниите си, без никаква намеса – нито пряка, нито косвена – от страна на висшите военни, които са ги проектирали, и без дори да подозират, че такива съществуват.

Черният лебед счита за своя битката, водена „естествено“, поради вроденото си желание, което съвсем малко сред тях поставят изобщо под въпрос. А онези, които все пак успеят да го направят, не представляват опасност, тъй като идеите им никога няма да заразят ятото, чийто фундамент, отвъд индивидуалността на членовете, се заключава в абсолютната бойна хармония на подразделението. Следователно налице е група женски лебеди, чиито инстинкти са поравно животински и човешки, оборудвани са с роботизирано въоръжение, вградено в телата им на клетъчно ниво, не получават заповеди, нито порицания, нито пък новини за света, простиращ се извън Стената в Лебед[7] – с други думи, за нашия, цивилизования свят, оня, който благодарение на техните сражения е защитен от други политически лагери, – и вярват, че техните привички и порядки са „естественият им начин на живот“, а не се дължат на някакъв изкуствен имплант, функциониращ за целите на непозната за тях военна кампания. Т.е. те не знаят абсолютно нищо за действителната си роля: на войници.

Да се бият, за тях е основна цел в живота. И ако полетът на един черен лебед е почти винаги боен полет, то съществува и изключение: миграцията.

Три са нещата, които заставят черния лебед да мигрира: неминуема опасност в обитаваната от люпилото зона, търсене на съюз с друго ято или необходимостта от размножаване – инстинкт, тъй първичен и атавистичен, че не се е поддал на елиминиране нито чрез генетични манипулации, нито чрез ограничения при първоначалното им възпитание и обучение. Става ли дума за възпроизвеждане, те ще прелетят през междузвездното пространство толкова парсеци, колкото са

[7] Мъглявината Северна Америка (North America), наречена Стената в Лебед (Cygnus Wall). Тази част от мъглявината се простира на 15 светлинни години и се намира на 1500 светлинни години от нас в съзвездието Лебед. *(б. пр.)*

нужни, за да се доберат до развъдник и предадат на мъжките своята живототворна нишка (тя се извлича от тях и съхранява генетичния им материал), с цел репликацията ѝ в яйце Клайн.

Тази ситуация, разбира се, ще приключи с инвестиране в създаването на ново люпило за целите на изкуствено вградени инстинкти; инстинктите на онези, за които ви говорих, онези, които, както може да се очаква, ще служат вярно на фракциите, управляващи към момента, и на военните им интереси.“

(Доклад на С. С. Капс пред Комисията за метачовешки права към Протекторат Албирео (изготвен по молба на същия), декласифициран двадесет години по-късно по силата на декрет на Комисията за ревизия на метачовешките права към суверенното правителство на Албирео)

Ятото летеше по двойки в несиметричен клин. Водачката изразходваше най-много енергия, поради което се редуваха на мястото ѝ.

Водеше ли ги Клаудия, ритъмът се забързваше до пълно изтощение на останалите. Кели, поради някаква – каквато и да е – причина, задаваше най-бавното темпо на полета. Джина налагаше постоянна скорост, която за нищо на света не би променила. А Морена имаше навика да си играе, като ту ускоряваше, ту забавяше придвижването им.

Заради своята малобройност семейството избягваше зоните на открити боеве, което ги принуждаваше да правят дълга обиколка по външната граница на най-блестящия сектор от Стената в Лебед – излъчваща мъглявина, разпростряла се, лъкатушейки, на двайсет светлинни години. Във вътрешността на тази червена заслепяваща маса се зараждаха могъщи гигантски звезди и разпалваха ограждащите я газове с невъобразими енергии.

Единственото предимство на този път, освен че бе относително неизползван, се дължеше на споменатото излъчване, което с лекота можеше да се превърне в гориво за захранване на биодвигателите в двете двойки крила и на тръбите в оборудването към краката на лебедите. Мощта на енергията непосредствено около тази зона можеше да обезпечи импулса, необходим за движение със скорост, по-висока от светлинната.

Това обаче си имаше цена: буферното биополе, което предпазваше от втечняване телата им при такива скорости, можеше да се поддържа само от вътрешния им метаболизъм (нещо средно между метаболизма на машината и на живия организъм), ето защо се налагаше да спират

често, за да се нахранят.

На теория териториите за възпроизводство включваха звездите от Лебед. Но всяко съзвездие е относително. Само по себе си то е оптическа илюзия, създадена от възприемането на триизмерната реалност като двуизмерна.

Албирео можеше да е главата на лебеда, а Денеб – неговата опашка, но в четириизмерната реалност на пространството (ако се има предвид времето, за което светлината на тези звезди достига до съответния наблюдател) те нямат нищо общо, тъй като се намират в наистина отдалечени един от друг райони, а и понеже са групи, а не отделни звезди.

Но някакъв атавизъм, някаква необоснована привичка превръщаше именно тях в бази за размножаване на лебедите.

Целта на семейството бе Садр[8] – върху старата небесна скица това е възелът, в който крилете се присъединяват към тялото на лебеда съзвездие; супергигантска жълта звезда, около която се отглеждат асексуалните лебеди.

Бяха спирали в различни газови светове, за да се хранят с въглеводородните суспензии, и сега го правеха за пети път, откакто бяха напуснали мястото си на гнездене.

Планетата бе огромна като в приказка. Те „плуваха“ сред най-високите облаци, носейки се през неукротими конвекционни течения, като улавяха неголемите тъмни струпвания на седименти, които им служеха за храна, а след това се гмуркаха в тях.

Плътните студени вихри – оранжеви и кафяви – се открояваха ясно измежду свръхгорещите нажежени облаци, обагрени в различни оттенъци на тюркоазеното, което превръщаше „ловуването“ в детска игра. Джина се опасяваше, че враговете им го знаят и биха използвали този изкусителен свят за залагане на капан. Ето защо бе разпоредила да се хранят по две, а другите две да дежурят на пост. Но да бдиш на пост бе особено трудно в среда, наситена от хипнотични внушения и създаваща непрекъснато радиални „привидения“ в спектрите на наблюдение.

Първият изстрел порази Джина. Премина през второто ѝ дясно крило и я запрати въртяща се спираловидно направо към гърлото на субдукционен вихър. Викът ѝ секна, щом течението я повлече надолу, сред кипящите йонизирани газове, към зоните, в които налягането можеше да смаже бронята на всеки лебед, все едно е от восък. Само за минути тялото, мислите и животът ѝ бяха сведени до няколко квадратни санти-

[8] Гама от Лебед; втората по яркост звезда в съзвездието, свръхгигант от спектрален клас F8. От араб. ردص *ṣadr*, гръд, тъй като се намира на съответното място от въображаемия лебед. *(б. пр.)*

метра пълна забрава.

Втора падна Морена. Тя и Клаудия контраатакуваха в типичен тандем, в който последната бе примамка и щит, докато малката се появяваше иззад нея, за да довърши противника. Ала нападателките влизаха и излизаха от облаците с огромна скорост, и когато Морена взе една от тях на прицел, втори изстрел, изключително точен, долетя отдясно и премина през черепа ѝ, от край до край, пробивайки защитната броня.

Клаудия се вцепени, а трети изстрел прониза крака на Кели, което не ѝ попречи да отправя откоси във всички възможни посоки (вероятно бронята лекуваше последиците от поражението в същия този момент). Тогава най-жестоката от лебедите отдели торса на мъртвата си другарка на височината на диафрагмата със струя киселина и запрати краката към завихрянето, което се затваряше. Детонацията го превърна в нагънато цвете. То се разтваряше и усукваше, оранжево и алено, докато остатъчното излъчване обърна посоката на теченията, и така се появиха боевите платформи, върху които плаваха неприятелките им.

Двете с Кели съсредоточиха огъня върху седемте тънки плаващи пластини с формата на несъразмерни лилии, приютили по две стрелкини и една водачка. За секунди остана само сива пепел в центъра на газовото цвете, което полека отново приемаше формата на шафранено-кафява спирала.

Зелени светещи линии пламнаха под по-спокойните повърхностни облаци и очертаха различните направления, в които се оттегляха остатъците от вражеската армада.

Бързо, преди противникът да се е завърнал, Клаудия намести торса на Морена върху крилете си, докато Кели проверяваше вътрешната си система за ориентиране, за да ги отведе в нова посока, към някой безопасен порт.

> „Лебед“ бил и театър, където представяли творбите на Гуилян Йекс-пиер[9] (същият писал за някакъв извънредно успешен алхимик, живеещ на остров и нарекъл дъщеря си с името на естествен спътник от своята слънчева система[10]; бил и адепт – изпреварил дотолкова времето си, та направо ни смайва – на идеята, че всички сме изградени от същата материя, която поражда и сънищата).

[9] Заигравка с името на Шекспир, ако някой не се е досетил. :-) *(б. пр.)*

[10] Миранда, „Бурята“, Шекспир. Всички спътници на Уран носят имена на герои от пиесите на Шекспир и Александър Поуп. *(б. пр.)*

Други театри били „Роза“ и „Глобус“[11], но не откриваме връзка между тези имена и интересуващата ни тук тема (макар че връзката съществува, що се отнася до хиперчовешката тематика).

Все още опитваме да разгадаем значението на термина „театър“, но сме наясно защо реалността трябва да се представя в ireална форма.

Или, с други думи, защо е необходимо светът да се пресъздава чрез въображението, а не обратно.

Между другото, нима ние, метачовеците, не правим същото със самите себе си? Пресъздаваме се?“

(К.афел/О.ла/Д.иптонго, „Ние и нашите предци“, ПВР (популярен виртуален ръкопис)

Джанах[12] бе всъщност двойна система: Джанах А, огромна оранжева звезда – безкрайно голям и блестящ плод, придружаван от Джанах В – червено джудже, малка и крехка, подобна на звезден мак.

Планетата, където развъждаха лебедите хермафродити, се движеше по орбита, вписваща се точно между плода титан и мъничкото цвете. В действителност много по-близо до цветето и почти синхронизирана с него. Петдесет хиляди години бяха достатъчни на червеното джудже и неговата планета партньорка, за да обиколят оранжевия гигант.

Мъжките черни лебеди, обитателите на този свят, обожаваха и двете звезди, възприемаха ги като витални сили, които направляваха съдбините им на създатели на живот. Планетата, по-скоро планетоид, способен да задържи атмосфера, се къпеше непрестанно в слабата тъмночервена светлина и в сияйната, почти ослепителна оранжева. Там, където се извисяваше колонията развъдник, двете светлини едва-едва се забелязваха, далечни и завинаги уловени в срещуположни точки на хоризонта.

Мъжките, чиято задача бе да отглеждат архивариусите – малоброен

[11] През 1576 г. дърводелецът Джеймс Барбидж изградил, по поръчка на граф Лейстър, една сграда за представления и я нарекъл „Театър“. Това било началото на публичния театър в Англия. Скоро той отворил вратите си за всички. От 1580 г. театърът започва да измества църквата и нейното влияние, замества липсата на вестници и книги, извор е на знание и информация. Страстта към театъра обхваща населението. В Лондон усилено се строи. Един след друг никнат обществени театри. Те носят имената „Роза“, „Лебед“, „Глобус“, „Фортуна“, „Надежда“… *(б. пр.)*

[12] Епсилон от Лебед. От араб. „крило“. Среща се в различни източници като Джанах, Дженах, Гиенах. Предпочетен е вариантът Джанах, защото така най-близко звучи думата, произнесена от носител на езика. Благодаря на Валентин Д. Иванов и на неговия колега проф. Момани от Йордания за помощта! *(б. пр.)*

клон, събиращ и съхраняващ фактите и историята на битките, – поеха от ръцете на двете воителници мъртвото тяло на другарката им и успяха да изтръгнат живототворната ѝ нишка. Но нишката се оказа увредена.

Предоставиха на Клаудия и Кели две възможности за избор: да увековечат собствените си нишки в копия на самите себе си; или да пожертват възпроизвеждането си, позволявайки на развъждащите да срежат и осакатят материала им, с цел да заменят с тези части унищожените сектори, носители на генетичната информация на Морена.

Логиката диктуваше всяка една от тях да произведе яйце – така им представиха нещата мъжките: две здрави малки срещу вероятността за едно с увреждания.

Двата женски лебеда обаче бяха обсебени от нещо безкрайно отдалечено от логиката.

Мъжките им осигуриха времето, определено да оплачат абсолютното отсъствие на Джина. Въпреки че участието на Джина бе невъзможно, този акт бе повече от спомен за новото поколение на семейството, чието зачеване предстоеше. Те използваха отреденото време и за да си спомнят, че някога ятото им се бе състояло от четиринайсет силни и жизнерадостни членки, много от тях – техни съпруги. А не бяха могли да спасят нишката на нито една по време на битките.

На нито една, с изключение на Морена, която бе пробудила у тях инстинкта за размножаване.

И когато предвиденото за скърбене време изтече, те обявиха пред мъжките, че предпочитат ято с едно яйце, вместо да допуснат загубата на още една своя другарка, погълната от забравата.

Уточниха деня, часа и начина. Мъжките говореха загадъчно за някоя си неразбираема Изида, която бе събрала тринайсет от четиринайсетте части на своя брат съпруг, и как те породили един неправилен Озирис, при когото едно тежало повече от два пъти по седем. След това развъждащите отнесоха трите нишки и се заеха да изградят яйце и да го излюпят, следвайки познатите хилядолетни техники. Яйце, което да е бутилка на Клайн и да произведе алхимията на един лебед хермафродит с трима родители от женски пол. Единствен по рода си троичен синтез на нещо, което е било преди време сестринство от четиринайсет[13] душѝ, обединени в ято.

Дълги часове, нескончаеми дни, седмици на съмнения; това очакваше сега двата лебеда, докато мъжките излюпят яйцето.

Клаудия и Кели се научиха да понасят това време, като търсеха и накрая си присвоиха едно място, подобно на гнездо, върху билото на нисък

[13] Озирис е разчленен на 14 части според легендата. *(б. пр.)*

хълм, образуван от бракувани материали на колонията. Възвишението се състоеше от костите, останките от яйца, недовършените брони и вкаменените тъкани на хиляди поколения погубени лебеди – постоянно напомняне за онова, което не е могло да бъде; и още по-зле: за онова, което е могло.

Обикновено седяха, опрели гръб о гръб, загледани в противоположни посоки.

Кели съзерцаваше в екстаз гигантското оранжево слънце. Звездата се намираше достатъчно далече, та да не изгори планетата, но беше тъй огромна, че дори от това разстояние изглеждаше като светещо кълбо, заело над две трети от небосклона. Заради силния блясък бе невъзможно да се определи къде свършва небето и започват разсеяните заслепяващи очертания. Зад филтрите на каската очите на Кели фокусираха отново и отново въображаемата окръгленост на звездата и устните ѝ се извиваха в спокойната усмивка на радостно очакване. Сякаш очакваше неизбежното: началото на нов цикъл.

Клаудия пък обичаше да наблюдава мълчешком – мрачна и като хипнотизирана – малката блестяща точка, която обагряше половината небе в потискащо тъмно червено, като се колебаеше между ръждиви и телесни нюанси. Малко по малко, лицето ѝ застиваше в маска на стоицизъм – решителността да се изправи срещу нещо, което – по всичко личеше – бе неизбежно: краят на един цикъл.

Никое от двете слънца не се изкачваше, нито се спускаше по небосклона. Полярната зона, където бе разположен развъдникът, заедно с нулевия наклон на оста в този свят, не допускаше друго видимо движение на звездите, с изключение на редуването им, подобно на неземна въртележка.

Нейде около зенита матовочервеното и лъчистооранжевото се разливаха с оскъдната виртуозност на художник любител, а нежните облаци пръскаха размесени багри от двете страни на безкрайната небесна граница и обърквaха сърцето на Клаудия със сърцето на Кели, началото с края, надеждата със страха.

> „Противно на разпространеното вярване, черният лебед пее през всичките дни на своя живот и го прави с удивителен глас. Безсловесна жалба и същевременно – боен вик и смях. Някаква разновидност на древния ирландски йодел[14], която докосва душата.“

[14] Всъщност йодел е тиролско пеене. Но предвид далечното бъдеще, „хронистите“ явно са изгубили част от знанието. :-) *(б. пр.)*

(AA.VV. „Ремитологизиране на метачовеците“, мрежа UWI, канал 88562111475965/okjjh89.ggtf)

Ейлийн бе бърза и весела; състрадателен, свиреп и твърде самоуверен. Дълги черни мигли бдяха над нефритовозелени очи, които надничаха иззад порой от блестящи черни къдри. Няколко лунички се бяха пръснали неуверено върху малкото носле, маслиново като целия тен, а горната устна едва се очертаваше над чувствената щедрост на долната. Ейлийн беше *тя* и *той*, едновременно.

Всички архивариуси бяха хермафродити и тя бе заченатa в света на Джанах, където се отглеждаха архивариусите.

При достигане на умствената възраст от осемнайсет години избра собственото си име, Ейлийн, а също така осъзна, че притежава единствено по рода си лице в колонията.

Можа да опознае трийсет и един основни екземпляра и лицето на нито един от тях не съвпадаше с нейното-неговото. Имаше женски варианти, мъжки, хермафродити и асексуални сред типовете лица, но тя не присъстваше в тази сбирка от образци.

Мъжките развъждащи ѝ обясниха, че без значение колко далече ще пътува, никога няма да се натъкне на повече от трийсет и един варианта на черни лебеди, които винаги репликират самите себе си, в зависимост от животворната си нишка… с изключение, естествено, на онези две, пожелали *тя да бъде такава*.

Архивариусите от Джанах изтъкнаха, че е трийсет и втората версия; с други думи, първата версия на самата себе си в цялата история на расата.

Ейлийн израсна абсолютно уверен дълбоко в същността си, че е единствен.

Дори и оперението ѝ, типично за архивариус с остротата на перо за писане, при нея бе добило измамната мекота на вълна, къдреща се на малки букли по дължината на тялото. Ефект, невиждан при никой друг лебед преди нея-него.

Мъжките, извадили я от самата нея по същия начин, по който една бутилка на Клайн излиза и влиза в себе си, я определяха като странност; като нещо подобно на скритата звезда, придружаваща синия гигант в Лебед Х-1: пространствено-времевата самоизяждаща се дупка.

Не спираха да твърдят с наслада, че Ейлийн е единственият лебед, който, излизайки от себе си, бе влязъл в себе си, следователно е уникално създание, което за първи път затваря целия цикъл при бутилката на Клайн; или същото за тях: прави логично съществуването на вида им.

Слуховете за този подвиг се разнесоха по цялата Стена в Лебед. Новината достигна различни светове и скоро запристигаха лебеди воини и лебеди развъждащи, лебеди водачки и лебеди архивариуси от различни планети и орбитални станции като Албирео, Рух, Рухба, Денеб или Садр.

Ейлийн растеше без гнездо, но контактуваше с всички ята, а това не позволяваше на воинския ѝ инстинкт да разцъфти в личността ѝ, винаги жадна за нови истории и знания, пристигащи с поклонниците: продължителни миграции с нова за вида цел – да видят уникалното създание, което черните лебеди можеха да породят, като просто се комбинират помежду си.

След завръщането на пътешествениците в техните гнезда, идеята да се зачева по този начин бързо се разпространи из световете на Стената в Лебед.

На втората година от раждането си Ейлийн избра за свой постоянен партньор Закари II, мъжки развъждащ клас две, родом от Албирео С.

С него откри спокойствието, необходимо ѝ, за да се опознае.

И ето че Ейлийн и Закари II се установиха в света ТТ от Лебед, много млада и малка звезда, кафява. Нейният газов облак все още я обгръщаше подобно пашкул, приютил тъмна какавида.

Звездата, която не произвеждаше видима светлина, излъчваше в инфрачервения спектър. Лебедите я възприемаха като туптящо сърце, призоваващо оркестър от възможни светове около себе си. Светове, които някой ден биха могли да се родят от масата газове и минерали, кондензирали се през хилядолетията.

Закари II и Ейлийн бяха останали там, за да избягат от любопитни очи, както и от онези, другите, започналите да се отнасят с подозрение към странната Ейлийн.

Обичаха да съзерцават звездите – единственото небе на изкуствената платформа, която обитаваха: старо гнездо, изоставено след някаква битка от древността. Или пък се вглеждаха в тъмната червеникаво-кафява маса на своето слънце. То топлеше дома и живота им, без да нарушава цветовете на вечната нощ. Питаха се какво ли би произлязло от мрачния пашкул, прорязан от огненочервени вени, който формираше звездата. Какво ли чудесно звездно същество можеше да се излюпи от такова яйце. Играеха си, измисляйки създания, почти винаги варианти на лебеди – огромни и сияйни, въпреки чернотата си – напускащи черупката на звездата като богове, или фарове, или просто като съцветия от пера.

В такива моменти Ейлийн напяваше с дивен глас старинни воински балади, високопарни жалби, в които се редуваха басови и обремени-

телни тонове, без да се докосват до интерлюдиите; звучни светлосенки, отразяващи се от стените на старата военна установка, за да се върнат при нея откъм другия край на пръстеновидната конструкция – нищо незначещи за Ейлийн вопли, които вече изобщо не вълнуваха Закари II, но въпреки това ги изпълваха с блаженство заради бавно нарастващата любов между тях.

Тогава се случи второто чудо.

На петата година от излюпването на хермафродита с нефритови очи и коси като черен ахат, той и нейният Закари II се сдобиха с потомство – за първи известен път в цялата история на метачовеците.

Когато яйцето се появи неочаквано от утробата на неговия любим, Закари II не можа да повярва, че Ейлийн се е превърнала за втори път в метафорична бутилка на Клайн, способна да направи от външното – вътрешно и от вътрешното – външно.

Тежки черни сълзи се плъзнаха по лицето на мъжкия, докато поемаше кехлибарения овалоид, мек и туптящ, измежду краката на Ейлийн, и го притискаше до гърдите си. Той трябваше да му даде топлината, от която все още се нуждаеше, за да се оформи, както постъпваха и развъждащите в гнездата на родната му Албирео С.

След някоя-друга седмица яйцето – вече твърдо и плътно – се разпука с помощта на родителите, а малкото ги остави бездиханни.

Сякаш бе родена от самото слънце… Перата по тялото ѝ бяха светлосиви, почти като хромирани, а по върховете на пръстчетата ѝ се редуваха черно и бяло в най-чист вид. Червената коса и очите на мъжкия се преплитаха със замечтаните черти и устата на хермафродита. Новоизлюпеният лебед бе момиченце, първото от вида си, родено не в колба, не в развъдник, нито от замисъла на някакъв човешки учен, а от любовта на двойка черни лебеди.

– Като в митовете! – прошепна невярващо Закари II, докато милваше главицата на дъщеря си, а тя ревеше, та се късаше. Тогава Ейлийн затананика една песен, изтъкана от светлосенки, и бебето заспа в неговите обятия.

Малко след като я сложиха в гнездото от парцали, пера, клонки и разноцветни мъниста, което бяха приготвили за нея точно под големия прозорец, пропускащ топлината на невидимото слънце, Ейлийн се осмели да запита своя Закари II:

– А какво е това мит?

„Нашата водачка Леда не е била богиня на отмъщението,
а на състраданието.

Приспивана с музиката на хермафродита и бащината топлина, тя е изплувала като митичната сребърна Луна; Луната, която нощем лее светлина там, където Слънцето не огрява.

Със силните си криле, отвеждащи го до немислими висоти, и шия на змия, която се потапя до самото дъно, лебедът винаги е бил оприличаван от хората и метачовеците на дракон – божествено същество, обединител на противоположностите…

И ето така Нашата Обична, Леда, позна истинската природа на черните лебеди, разбра, че древните обичаи са само човешки лъжи, предназначени да ни манипулират и превърнали ни в инструменти на техните войни.

Ние сме биомеханични същества, създадени като такива от хората, които използвали за основа теоретичните си знания и същината на собствената си живототворяща нишка; проектирани сме по образ и подобие на една великолепна

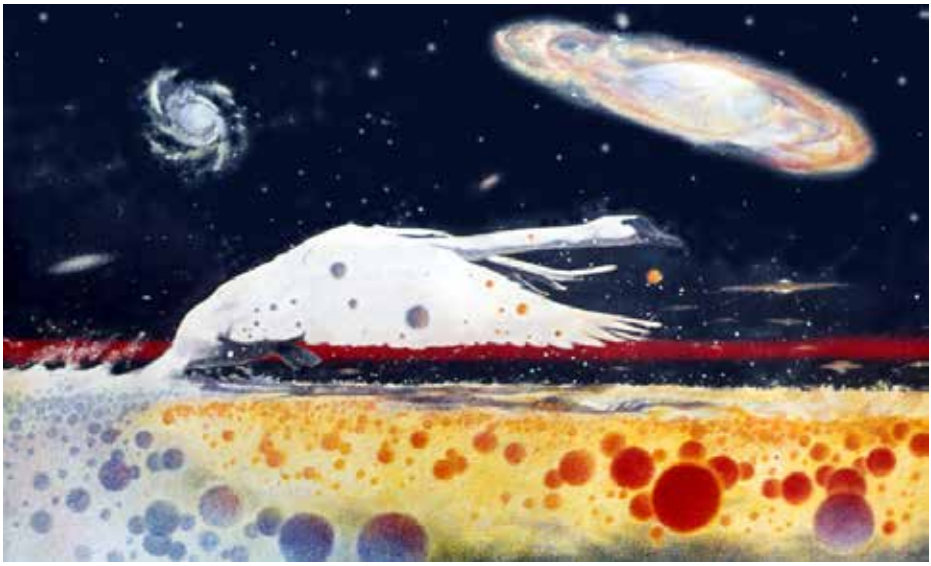

Художник: Пламен Аврамов

птица, обитателка на забравен свят. Ето защо те самите притежават част от нашата природа… Как да ги мразим, без да ненавиждаме себе си?

Щом в човешките светове разбрали каква е тя, надигнала се тревога и страх обсебил хората.

Били създадени цели ята с една-едничка цел, вписана в програмирания им инстинкт: да убият Леда, Ейлийн, Закари II и всички посетители на звездата, която не свети, обгърна-

та от топлината на домашно огнище; всички, възнамеряващи да се учат от тях как да бъдат неподправени черни лебеди.

Но когато пристигнели, въоръжени с омраза, киселина и чужди стрели, те виждали малката Леда и се обръщали в нейни поддръжнички.

Леда им показвала единствено каква е тя, без думи, но с различни действия и чрез резултатите от тези действия.

Ние, черните лебеди, сме осъзнали тогава кои сме. И че сме автентични същества, макар и родени от измама. И мястото ни не е сред хората, нито сред лебедите патици, които сляпо им служат и не прелитат никога над Стената в Лебеда; нашата среда е изтъкана от слънчевите потоци, плаващи сред околозвездни дискове и браздящи като мощни ветрове вселенските пространства.

Легендата разказва, че когато Нашата Майка, Леда, бидейки още дете, изговорила Великата разпоредба за Освобождение и Промяна, тя разперила за първи път четирите си сребристи криле по такъв начин, щото тъмното слънце заискрило върху тях.

И разправят, че полетът ѝ бил епичен.“

(Бетани Титания, „Относно Незаписаните сакралии“, (N1,32,4b)

Преведе от испански език: Светла Йосифова

Евгений Лукин

Греховете наши тежки

През едно ведро майско утро в редакция „Култура“ на общинската телевизия звънна телефонът. Мстислав Оборишев вдигна слушалката.

– Мстиша… – уведоми го недоволно Авенир Аркадич. – Виж сега, при теб идва… ъъъ… човек.

– Сериозно ли, бе? – не пропусна да изехидничи язвителният Оборишев. – И това доживяхме… И какво да го правя?

– Ами… не знам – пообърка се Авенир, което по принцип му се случваше рядко. – Изслушай го и реши… Може да го вмъкнеш в рубриката „Любопитни истории“…

Явно, въпреки неуморната бдителност на желязната Ася, в сградата бе проникнал неадекватен индивид. А старата, но не по-малко отвратителна заради това традиция повеляваше такива типове да бъдат натрисани или в редакция „Култура“, или в „Наука“. Разбира се, ако бяха от тихите луди. С буйните се оправяше охраната.

След малко се чу деликатно почукване.

– Влезте.

Влезе някакъв непознат и още щом го погледна, Мстиша лекичко се отдръпна и присви погнусено очи. Красивите мъже извикваха у него същото омерзение, каквото извикваха и умните жени. Оборишев окачествяваше и двете явления като връх на неприличието и лошия тон.

Та значи, влезлият се оказа неприлично красив.

– Сядайте – проскърца потисналият своята неприязън Мстиша. – И се представете.

Мъжът благодари и седна. Красавец. Пак добре, че не беше от онези миловидните – чертите на лицето му бяха едри, мъжествени. И още една подробност, която отчасти реабилитира пришълеца в очите на Оборишев: забележително небрежният му стайлинг. Сто на сто посетителят се бе сдобил с облеклото си отдавна и очевидно в секънд хенд.

– Въжделеещ – съобщи той.

Мстиша изви вежди.

– Правещ какво?

– Въжделеещ – повтори виновно мъжът. – Това е фамилното ми име.

Егор Трофимович Въжделеещ. Ето… – извади и разтвори паспорт.

Оборишев му хвърли бегъл поглед, но внезапно нещо привлече интереса му и той взе документа в ръце. Лицето на снимката бе същото, само че отблъскващо безобразно. Можеше да се предположи, че Егор Трофимович заплаща за предизвикателната си красота с пълна нефотогеничност. Спомни си Достоевски: „На фотографиите твърде рядко си приличаме и това е разбираемо: оригиналът, т.е. всеки от нас, извънредно рядко прилича на себе си.“[1]

– Е, какво ви води при нас, Егор Трофимович? – осведоми се Мстиша, докато му връщаше паспорта.

– Трябва да се появя по телевизията – отвърна гостът.

– По какъв повод?

– По повод на случилото се с мен… повярвайте, много е важно…

– Вярвам ви – Мстиша кимна. – И какво точно се случи с вас?

– Нощес – оповести човекът – чух глас…

„Дали да не извикам охраната? – зачуди се вяло Мстиша. – Не, не, май не си струва… Изглежда спокоен…“

– И затова искате…

– Да.

– По-сложно е, отколкото си мислите – отбеляза Мстиша, а в погледа му, насочен към побъркания красавец, се четеше съжаление. – Казвате: глас. Чий глас?

– Ами… предполагам… – Посетителят изви трепетно очи към тавана и стана още по-прекрасен.

– Вярващ ли сте?

– Да – пламенно потвърди той. – От днес. По-точно, от вчера през нощта…

– И веднага дойдохте при нас?

– Ъъъ… както виждате…

– А ходихте ли при някое отче?

– При отче ли?

– Чули сте глас – напомни му Мстиша. – Доколкото разбрах, гласът е принадлежал на Бога… Нали?

– Да.

– Логично е да се обърнете към специалист… а вие – на бегом в телевизията. И какво ви каза Той, ако не е тайна? Някаква истина ли ви откри?

– Е, изобщо… Да. Откри ми.

– И ви заповяда да я споделите с останалите? Урби, тъй да се каже, ет

[1] Ф. М. Достоевски, „Юноша“, превод мой. *(б. пр.)*

орби[2]? С града и света…

– Да. Заповяда ми.

– И, естествено – продължи Мстиша, който вече скучаеше открито, – именно вие ще оглавите новото учение…

– Не.

Оборишев примигна.

– Как тъй „не“? – не повярва той.

– Ей тъй. Просто трябва да съобщя, това е всичко…

Мстиша озадачено потърка брадичката си с длан.

– Добре! Можете ли да изложите тази ваша истина накратко?

– Разбира се. Той каза… – Прекрасните очи на посетителя леко се замъглиха. – Отсега нататък…

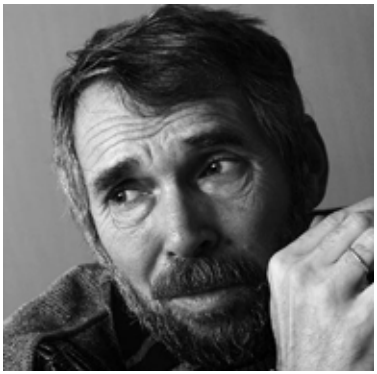

– Извинете – уточни педантично Мстиша. – Какво означава отсега – от кога, по-точно?

– Е, ами от момента, когато човек чуе от някого… когато узнае…

– Ясно. Съжалявам, че ви прекъснах. Продължавайте.

– Отсега нататък – провъзгласи новоизпеченият пророк – телесната красота ще съответства на духовната красота.

Мстиша Оборишев зяпна и бавничко се облегна на протритото си полукресло, без да откъсва влюбен поглед от посетителя. Същинска прелест!

– Я си дайте пак паспорта!

Взе го, отвори го и отново сравни човека и снимката му.

– Бях такъв преди няколко години – притеснено поясни Егор Трофимович. – Даже вчера все още бях…

– При отчето! – отсече Мстиша и се изправи. – При отчето, при отчето, при отчето! Нещата са толкова сериозни, че без благословията на йерарсите аз просто нямам право… Ето ви паспорта, къде е пропускът ви, да го подпиша… А вие самият – незабавно в църквата! Чухте ли? Незабавно! Колкото по-бързо го свършите, толкова по-бързо ще сме в ефир…

– Да, обаче…

– Никакви „обаче“, Егор Трофимович, никакви „обаче“! Чакам ви с

[2] Urbi et orbi (лат.), „към Града и към света“, е стандартно начало на папските прокламации. Днес терминът се използва да обозначи папски документ, който се отнася до града (Рим) и до целия католически свят. *(б. пр.)*

благослова на нашите духовни пастири…

След като избута меко, но решително обезсърчения красавец през вратата, Мстиша почака двайсетина секунди и вдигна слушалката.

– Ася? Оборишев съм. Редакция „Култура“, да…Знам, че знаеш! Въжделеещ, Егор Трофимович…Това е фамилно име! Значи, Въжделеещ, Егор Трофимович (сега ще излезе) да не се допуска повече на наша територия! При никакви обстоятелства! Предай и на другата смяна…Въжделеещ, Егор Трофимович. Въж-де-ле-ещ… Записа ли си? Чудесно…

Като дишаше тежко, тресна слушалката и извади цигарите си. Тръгна към вратата (разрешаваха да се пуши само отвън, до задния вход), хвърли бегъл поглед в огледалото – и само дето не се спъна. Не вярвайки на очите си, се приближи още, вгледа се. Уж чертите на лицето му си бяха същите, но… Не, Мстиша никога не се бе изживявал като красавец. Пък и никой не го намираше за такъв! Но по-гнусно отражение Оборишев никога досега не бе виждал.

Цяла минута стоя вцепенен, вторачен в собствените си нагли мътни очи, а после изтърва принадлежностите за пушене и отново се метна към телефона.

– Ася? Въжделеещ излезе ли? Не?! Всичко се отменя, Ася! Върни го! Чуваш ли? Върни го!

С походка на топ модел, с презрително изражение, поклащайки рамене и бедра, тя се приближи до масата и погледна към него – сетне спря леко озадачена.

– Колко изпихте вчера? – запита невярващо.

Двамата мъже в кабинета преглътнаха конвулсивно и размениха погледи.

Добре де, смачканото личице на Авенир Аркадич и преди се бе състояло най-вече от бръчки, в които – ще речеш – се бяха нагнездили всички световни пороци, но пък Оборишев… В продължение на няколко секунди Акулина попиваше очарована странно изкривените черти на своя стар приятел и любовник, а след това, сякаш дирещ еталон, премести очи към портрета на стената. В сравнение с колегите, Президентът ѝ се стори направо сладур.

– Тука, тъй да се каже… – избъбри накрая Авенир и безпомощно се обърна към Оборишев. – Мстиша…

Той издиша шумно и потърка силно лицето си с длан, от което то впрочем изобщо не се разхубави.

– Та, така – поде решително. – Появи се някакъв психар. И се чудим дали да не го пуснем в рубриката „Любопитни истории“.

– Ами пускайте го, аз какво общо имам?

– Искахме да се посъветваме…

– Извинявай, не разбрах. Що за психар?

– Боговиждащ – обясни напрегнато Оборишев. – По-точно, богочуващ. Твърди, че от днес външността на човека ще съответства на моралния му облик.

При тези думи мъжете приковаха очи в Акулина. Съобщението обаче изобщо не я впечатли – просто се начумери пренебрежително и сви рамене.

– Господа, вчера сто на сто сте се олели! Какво отношение мога да имам към вашите психари?

– Какво ще ни посъветваш?

– Да изтрезнеете, бе!

Мъжете отново преглътнаха. Стана им ясно, че гримасата, обезобразила лицето на надменната Акулина, ще си остане с нея во веки веков. Както и изкривените ѝ рамене.

– Все тая – мълвеше кротко той. – Важното е да го чуят.

След като прецени съвсем правилно, че вече няма какво да губи, Мстислав Оборишев проведе пред камерата кратка беседа с божия човек. Задаваше основно натегнато-игриви въпроси, а вътрешно примираше от мисълта как ли ще изглежда от екрана с новата си физиономия.

В гримьорната ридаеше Акулина Истомина.

Не се наложи да снимат повторно. Асистент-режисьорката Маня, внезапно погрозняла, даде знак за приключване и любимецът на дамите Рудик отдръпна от окуляра смайващо мерзката си мутра на изпечен донжуан и сутеньор. Мстиша Оборишев обходи с обезумели очи присъстващите. Преди някакви си пет минути всички изглеждаха съвсем прилично, че дори обаятелно. Сега той се намираше сред сборище на уроди.

– Благодаря! – изстреля, докато скачаше на крака. – Имам към вас още един-два въпроса, Егор Трофимович… на четири очи, ако позволите…

Извлече объркания Въжделеещ в коридора, сграбчил го за ръкава, и, трябва да се отбележи – точно на време, защото от студиото вече се носеха първите викове.

– Тъй – изхриптя Мстиша. – Ето ви пропуска, тичайте бързо към изхода!

– Но…

– Никъде не спирайте! И въобще, съветвам ви да не се появявате пред хора. Поне няколко дни… Да! Предаването е в шест и половина местно време. По принцип в шест, но докато стигнем до „Любопитни исто-

рии“… Шест и трийсет! Не го пропускайте…

Притъмня му пред очите и отново се вцепени, само като си представи какво ще се сътвори със зрителите в същите тези шест и трийсет, когато истината безвъзвратно ще изтече в ефира.

Ключът не щеше и не щеше да се намести в прореза на ключалката. Накрая жена му не издържа и отвори вратата. Трудно беше да се каже кой от съпрузите остана по-поразен. Без никакво съмнение, Светлана бе успяла да гледа предаването, понеже пред Мстиша на прага се появи малка крехка дама, красива като ангел.

От ужас Оборишев изтрезня. Почувства се напълно гол. Всичките му измами, изневери и неприкосновени фондове сега бяха отпечатани на физиономията му и не се нуждаеха от коментар.

Мълчанието се проточи.

– Боже… – въздъхна вълшебно разхубавилата се Света, гледайки състрадателно мъжа си. – Горкичкия ми той… Колко много ви се налага да лъжете в тази ваша телевизия!

Трудно е да се каже защо и откъде се вземат на света порядъчните хора, като се знае, че естественият отбор, меко казано, не благоприятства тяхната поява. Но ето нà, вземат се отнякъде и дори се изхитряват да доживеят до пълнолетие, а понякога и до преклонна възраст, макар че един господ знае какво им коства това. Порядъчният човек е публичен шамар за обществото. С поведението си той унижава околните, напомняйки им какви са всъщност. Ненапразно Христос ни е завещал да правим добро тихомълком и в никакъв случай да не привличаме внимание. Иначе току-виж ни утрепали.

Естествено, след първоначалния потрес Оборишев се почувства жестоко оскърбен. Е, не, как ви се струва това: той пак е затънал в кал до шия, а тя – сияйно бяла! Да не споменаваме пък и наивното Светино възклицание: то го уязви до дъното на душата му. За щастие, Мстиша имаше достатъчно акъл, та не се издаде колко е обиден, и покорно изпи горчивата чаша.

Цяла нощ Светлана утешава мъжа си и в края на краищата той почти повярва, че поразилото го безобразие се дължи по-скоро на професионални, нежели на битови простъпки.

На сутринта позвъни на Авенир, обяви се за болен. Изключи телефона. Пи и гледа общинската телевизия, която извъртя три пъти вчерашния сюжет. По пладне благообразният Въжделеещ и неблагопристойният Оборишев цъфнаха и в столичните новини.

А надвечер отведоха Мстиша.

Слава богу, по това време Светлана още не си беше дошла от работа.

– Ама как тъй? – завайка се маниакът садист, приковавайки с ласкав взор Оборишев, все едно вече виждаше събеседника си в камерата за изтезания. – Уж сте опитен работник, а се прецакахте…

Гласът му звучеше познато.

„Да съм се прецакал ли? – помисли си злобно Мстиша. – Не, хора, не съм се прецакал, ама прецаках всички ви! Че как, само аз ли да се затрия?“

– Дават ви на съд.

– Кой?

– Целия списък ли да изброя?

– Ъъъ… по кой член?

– Ми то не е един! За уронване на деловата репутация, за увреждане на здравето, за оскърбяване чувствата на вярващите…

Безсрамният сластолюбец мълчеше с мерзко изражение на лицето. Садистът продължи:

– И откъде изровихте този Въжделеещ?

– Отникъде. Сам дойде.

– Но някой го е изпратил при вас?

– Авенир Аркадич. Посъветва ме да го пусна в „Любопитни истории“…

– Виж ти! – двамата се спогледаха. – Е, с Авенир Аркадич ще проведем специален разговор. Но вие…

– Какво аз?

– Проведохте ли предварителен разговор с Въжделеещ? И не забелязахте ли след това изменения в собствената си външност?

– Вижте, аз рядко се поглеждам в огледалото…

– Я не ме баламосвай! – внезапно избухна садистът. – Не се бил гледал в огледалото! А в гримьорната?

– Дори и в гримьорната! Ех, забелязах, разбира се, че изглеждам зле…

Усети, че се оплита в лъжи, и увеси нос. Осведоми се тъжно:

– Много шум ли се вдигна?

– Малко е да се каже това. От дванайсет часà насетне народът е като озверял. Престъпността се увеличи двукратно…

– Защо? – смая се Мстиша.

– Красивите ги бият.

– Но защо?!

– Защото са красиви. Всеки мрази красивите и умните.

Разтреперан, Оборишев извади джиесема си, но го уловиха за ръката.

– На кого ще се обаждате?

– На жена си!

– И тя ли?

– Да!

Хватката се отпусна. Впрочем не можа да се свърже със Света – телефонът издаваше само кратки сигнали. Мстиша прибра устройството и застена.

– Пригответе се – казаха му.

– За къде?

– Да отговаряте на въпроси – израдва се садистът, оскверняйки и без това циничната си мутра с кощунствена усмивка. – Вият за кръвта ви…

– Да, то се знае – окончателно сломеният Мстиша мислеше горестно на глас. – Политиците… бизнесмените…

– Политици? Бизнесмени? – изхъмка маниакът. – Бизнесмените не са ви първа грижа. Пък и политиците: уроди си бяха, уроди си останаха. Нооо… жените на олигарсите…

– Ох-ох – издиша страдалчески Оборишев.

– Именно – мрачно потвърди събеседникът му.

– Заповядайте, моля – съобщи конвоиращият, придържайки Мстиша за лакътя. – Основният виновник – да го обичате и ожалите.

И буйството изригна. Всички наскачаха, всички се нахвърлиха със заплахи, най-невинната от които бе уволнение. Оборишев успяваше само да облизва устни и да се озърта.

Накрая главният Квазимодо, подозрително мязащ на губернатора, тресна с длан по масата и присъстващите замлъкнаха.

– Как, разбираш ли, можа да се случи това? – с мъртвешки глас се осведоми той сред гробовната тишина.

Ха така! Губернаторът си е губернатор.

Наложи се да подхване историята от самото начало, като при възможност прехвърляше вината върху плещите на отсъстващия Авенир Аркадич. Стори му се, че вижда за първи път участниците в пандемониума, насядали около овалната маса, но полека-лека от зловещите им физиономии започнаха да изплуват познати черти. Скоро разпозна почти всички. Елитът. Цветът на обществото, поразен от градушка.

– И как, разбираш ли, ще я караме сега? – запита главният Квазимодо, след като Оборишев сподели преживелиците си.

Нещастникът се усмихна угоднически и разпери безпомощно ръце. Губернаторът изсумтя.

– Като е за белѝ – свадливо го упрекна той, – тогава всички, разбираш

ли, ги бива, а опре ли до отговорност, разбираш ли… Ти какво ще кажеш, Олег Асколдич?

И изгледа садиста маниак. Оборишев се разтрепери и също се вторачи. Олег Асколдич? Стига, бе! Ей туй вече го довърши…

– Свързах се с епархията – сухо доложи Асколдич. – Владиката и той е склонен да мисли, че ни е застигнал Божият гняв…

– Кого? Мене ли? – изрева някой откъм масата. – Не разбра ли за какво става дума? Знаеш ли колко съм дарил за храма?

Ревящият бе озаптен.

– Останах с впечатление – продължи Олег Асколдич, все едно нищо не е станало, – че владиката е напълно спокоен…

– Има си хас! – изпръхтя друг от седящите.– Той за какво да се тревожи? Брадата му почва от очите, върви че разбери какво има под нея!

Озаптиха и него.

– Що се отнася до ученатa колегия, мненията им са най-разнообразни. Психотропно оръжие, хипноза, кодове… и тъй нататък.

– Почакай малко, Олег Асколдич, почакай! А онзи там… Въжделеещ, де! Той какво казва?

– Нищо. В момента Егор Трофимович Въжделеещ е в реанимацията. В болничния комплекс, отделението по травматология.

„Значи все пак се е натъкнал на идиотите… – мярна се скръбна мисъл. – А го предупредих… Господи, дано поне Светка да се е опазила!“

– Ще оживее ли?

– Докторите казват, че да. Стабилен е, с умерени травми.

Квазимодо изръмжа, едва прикривайки досадата си.

– А ти какво мислиш?

– Мисля, че каквото и да се е случило с нас, ситуацията е необратима.

– Тоест?

– Тоест, щем – не щем, налага се да се приспособим към новите условия.

Последва поредният взрив от възмущение, та главата на областната администрация се принуди повторно да стовари длан върху масата.

– Ти май не разбираш… Как да се приспособи човек към това?

Преди да отговори, Олег Асколдич за първи път се позабави, сигурно си подбираше думите.

– Ситуацията очевидно е необратима – пак подчерта той с невъзмутимост, която едва прикриваше извратеното му удоволствие. – Но не е смъртоносна. Между другото, в пряк смисъл. Засега в областта, слава богу, нямаме нито един труп. За сравнение: в Москва преди час са били три.

– Трябва ли да говорите за трупове? – разпени се някой от потърпевшите. – С това какво да правим? С това тука! – и той забоде изкривени пръсти в съвършено инферналната си мутра.

– Боя се, че нищо не може да се направи – отвърна съчувствено Олег Асколдич. – Независимо от дейността, налага се, така или иначе, да съгрешаваме, при това – професионално. Не съгрешаваш ли – гориш. С други думи, всеки от нас е изправен пред избор: или красавец, но разорен, или заможен, но…

Не го оставиха да довърши – и последва трето по ред стоварване на държавническата длан върху масата.

– Предлагам да не споменаваме повече онова, което не е по силите ни да променим – поде отново ужасният Олег Асколдич, след като изчака колкото е прилично. – В края на краищата, външността е лична работа. Главното сега е да се стабилизира обстановката в града. В частност, да се пресекат саморазправите. Силите на полицията са приведени в състояние на повишена готовност, дадени са им съответните указания. Мисля, че редът скоро ще бъде възстановен. Водим на отчет потенциалните жертви, те, в действителност, не са чак толкова много.

– Че какво може да свърши сега полицията? – усъмни се един особено монструозен тип. – Даже фоторобот не е възможно да се изготви! А пък словесните портрети…

– Словесните портрети са отпреди.

– Добре де, престанете…

– Предишни, предишни. Критерии като красота и безобразие не се вземат предвид при словесните описания… – Олег Асколдич млъкна и огледа събралите се. – А сега ви моля за внимание. – В гласа му звъннаха властни нотки и чудовищата, родени от съня на разума[3], неволно притихнаха. – Споделям чувствата ви, но разберете най-после: същото се случва из цялата страна. Не изключвам и целия свят – още не съм проверявал. Разбира се, може да се издирят крайните елементи… – той хвърли поглед към Мстиша. – Да се издирят, да се бичуват публично, но никой от нас няма да стане по-симпатичен. Моят съвет е да се отнесем към станалото като към криза, още повече че то си е криза… Строго погледнато, какво се случи? Смениха се критериите. Всичко на всичко. Постарайте се да го разберете – меко, като на деца им внушаваше Олег Асколдич. – Вземете всеки един от днешните фотомодели. В по-предишния век, а дори и в предишния те биха ни се сторили уродливи – костеливи, дълги, същински тояги… Или, да речем, загара. Някога бялата кожа била при-

[3] „Сънят на разума ражда чудовища“ е общото мото на цикъла „Капричос“ на Франсиско Гойя. *(б. пр.)*

знак за аристократизъм. Сега е обратното. Щом си почернял, значи си почивал някъде на Хаваите…

Ужасните чудовища, заслушали се напрегнато в думите на оратора, се съживиха, започнаха да се споглеждат.

И дали защото движенията им се оказаха някак изтерзано човешки, или понеже страхът им бе попреминал, но те вече не изглеждаха чак толкова звероподобни в очите на Оборишев. Вероятно тайната бе, че нямаше с кого да ги сравни. А може би просто бе успял да свикне.

– Предполагам – приключи спокойната си реч Олег Асколдич (той също не че се беше разхубавил, но поне бе станал разпознаваем), – че всичко рано или късно ще се оправи от само себе си. Но е в наш интерес да е скоро, повярвайте. Значи какво? Значи, да се задействат медиите: вестници, реклама, телевизия – и постепенно да ориентираме населението каква именно външност съответства на настоящия момент…

– Но всички ние сме различни… – дръзна да възрази някой.

– Не е съществено – увери го Олег Асколдич. – Важното е да се обясни кое сега *не* е в нормата. Всичко друго е добре дошло…

Главният Квазимодо протръби носово (присъстващите замряха) и изгледа страховито Мстиша.

– Разбра ли? – изрева той. – Заминавай да работиш. Приучи народа да свиква със зурлата ти…

– Ланочка[4]… – Мстиша се метна към жена си, издърпа я от масата, огледа челото, скулите. Слава тебе, господи: нито синини, нито отоци. – Ох, но какво има, миличка, какво има?

Тя изхлипа и изтри сълзите си.

– Мстиша – призна си обречено. – Уволниха ме.

Съпругът въздъхна с облекчение.

– Това ли било? Майната им! Ще си намериш друга работа…

– Няма да си намеря. – Изплашените ангелски очи на Светлана отново се напълниха със сълзи. – Там е то, че няма да си намеря… Знаеш ли защо ме уволниха?

– Защо?

– Заради това! – И тя със стон се фрасна с юмруче по лицето, като по чудо не разби очарователно вирнатото си носле. – Като ме видяха, че като ми се нахвърлиха… Извикаха директорката! На нас, казват, ни трябват амбициозни, делови служители… а не загубенячки…

– Какви?

– Загубеняци! В женски род… Ходих при хирург, а там една опашка…

[4] Умалително-ласкаво от Светлана. *(б. пр.)*

– Какъв хирург?

– Пластичен…

– Да не си откачила, бе?! – развика се Мстиша. Светлана се разтрепери. Той се сепна, загука ѝ нежно, галейки прекрасното ѝ личице. – Да не си и помислила… да не си и помислила, Светка… Нужна си ми такава, точно такава…

– Безработна ли? – запита горчиво тя.

– Да върви по дяволите работата! Ще оцелеем, Света! Точно мене сега с тази муцуна няма да ме уволнят… Самият губернатор ми го каза! – Заекна, застигнат от неочаквана мисъл. – Каква опашка при хирурга? Нима…

– Не, не. Само богати глупачки. Всичките в истерия. Само дето не го набиха…

– А хирургът, той какво? В смисъл – ти пита ли го?

– Казва, че е безполезно. Казва, било като с пръстовите отпечатъци: колкото и да режеш кожата от възглавничките, все тая – после пораства същото нещо…

– А защо е тъй уверен? Та те не са имали подобни случаи в практиката си!

Ангелчето подсмръкна, въздъхна треперливо.

– Не зная… Може би просто да се отърве по-бързо…

Замлъкна с наведена глава, явно пак преживяваше днешния ден.

– Но защо? – не можа да скрие болката си тя. – За какво съм виновна?

– За нищо, там е работата – мрачно отговори мъжът ѝ.

– Какъв си ми добър… – отстрани се тя с разширени очи. – Чуй! Според мене си се разхубавил…

Мстиша потръпна.

– Пази боже… – избъбри той. – Само не сега!

Горките, горките вие… Съвестни, срамежливи, беззащитни. Лъжат ви, а вие вярвате, предават ви, а вие прощавате. Отнели са ви дори името: званието порядъчен човек сега принадлежи на „готините“ дебеловрати момчета, препускащи на „Лексуси“ и печащи се на Хаваите… И уж вече е сторено всичко, за да ви изтръгнат от корен, а сега и тази беда…

Мстиша се обърна към огледалото и се разтрепери от срам. Оставаше му само една утеха: от днес тази мутра е неговият хляб, работният му инструмент.

Стисна зъби и отиде в кухнята. Докато правеше кафе, включи малкия плосък телевизор без звук, да не събуди Светлана. Погледна към екрана и за малко да се изгори с надигналата се от джезвето пяна: по пътечката

на подиума, въртейки челюсти, рамене и бедра, стремително крачеше Акулина Истомина. Остави джезвето и се приближи. Не, не е Акулина… Макар че много си приличат. Гримасата е едно към едно. И раменете – криви.

Излиза, че Олег Асколдич е прав: из целия свят е едно и също. Добре. Ще пийнем кафе и отиваме да представим на народа нашата нова физиономия, че да свиква.

В антрето висеше още едно огледало. Не издържа, хвърли поглед в него. Разхубавил се бил, да, ама не.

– Ох, леле боже… Греховете наши тежки…

Вече на булеварда Мстиша се огледа, затаил страха си. Но нямаше от кого да се притеснява: всички бяха като него, никой не се откроявaше с по-голяма хубост. Поразвесели се и разглеждайки преминаващите физиономии, се отправи към трамвайната спирка.

Вниманието му внезапно привлече мъж, опрял гръб в рекламната стойка. Мъжът беше красив и блед. Объркан и смутен, щом случайно срещнеше нечий поглед, той тутакси свеждаше очи. Не закачаха блажения. Очевидно наистина бяха успели да стабилизират обстановката в града – наблизо се размотаваха двама полицаи, явно следяха някой да не обиди нещастника.

Мстиша измърмори нещо, намръщи се, порови в джоба си и преминавайки, пъхна в ръцете на просяка едно петаче.

Преведе от руски език: Светла Йосифова

Графика: Калин Николов

Конкурсът
„ИЗГРЕВЪТ НА СЛЕДВАЩОТО“

На 2 ноември 2018 г. в Нова конферентна зала (Залата с огледалата) в Софийски университет „Св. Климент Охридски“, като част от сесията „Съвременни утопии“, организирана от Културния център на СУ, се състоя награждаването на отличените в конкурса „Изгревът на следващото“, проведен тази пролет от Дружество на българските фантасти „Тера Фантазия“ и фондация „Човешката библиотека“. Той е единственият досега, който има за тема възможното движение към позитивно бъдеще. Пълните му условия са описани тук: http://choveshkata.net/blog/?p=6668

С грамота и 200 лв. бяха наградени авторите Елена Павлова, Калина Александрова и Владимир Кабрански. Поощрителни отличия получиха Неда Денчовска, Николай Симеонов, Кристиана Бояджиева и Мирослав Ангелов. Неда и Николай, който съответно бяха на 15 и 22 години, когато ни пратиха разказите си, сформират и рубриката „Млади гласове“ в настоящия алманах. Пожелаваме си да ги видим и в следващите. :-)

Участници в журито споделиха свои впечатления от текстовете в конкурса, а след награждаването се проведе панел на тема противопоставянето между позитивния и негативния поглед към бъдещето – опит да ги дефинираме, да формулираме защо са привлекателни (или не). Участваха Атанас П. Славов, Калина Александрова, Вал Тодоров, Калин Ненов, Миглена Николчина и Чавдар Парушев; накрая се включи и публиката. Пълен звукозапис от събитието потърсете тук: https://choveshkata.net/blog/?p=6908

А на следващите страници ви очакват седемте отличени разказа, съпроводени с графиките на руснака Андрей Карапетян.

Графика: Андрей Карапетян

Елена Павлова

Да ни намеря и да ни спася

Барманът:
– Не обслужваме субатомни частици.
Един тахион влиза в бар.

Връщаме се в Хелзинки 2017. Лято е. Градът е жив, свеж, слънчев и тъне в зеленина. Нищо общо с 2030-а, да не говорим за след войната.

Примигвам. Имплантът ми се ръкува с местната мобилна мрежа, разбива я и симулира номер на компанията. Сверявам часа и датата – точни са.

Хващам Алберто за ръка. Леко приведен, той е наклонил глава да пресява шумовете. Обкръжава ни гълчавата на големия град: кашлица на коли и автобуси, далечно звънкане на трамваи, грак на чайки, човешки гласове…

– Те тук ли са вече? – мърмори под нос мъжът ми. – Сигурна ли си, че са тук?

Примигвам. На едната си ретина гледам Гугъл картата, на другата – спътникови данни. Нямам нужда обаче: на светофара момиче с куфар и раница тъкмо пресича, а вятърът развява изскубнал се от плитката ѝ кичур. Разрошено момче с набола четина дърпа цигара пред магазина отсреща.

– Вече са тук – прошепвам, макар че няма причина да говоря тихо.

Момичето влиза под колоните до магазина и спира пред емблемата на хостела. Още преди вратата след нея да се е затворила, аз вече нагласям и подправям данните в компютъра на горния етаж. Пресичането на улицата ми коства повече усилия: имам агорафобия от бъдеще, чието небе половин век ме засипва с огън и куршуми. Ръката на Алберто трепери, когато го помъквам след себе си по зебрата.

За награда, след пресичането го вкарвам в магазина до входа на хостела. Смътно следя как имплантът му се ръкува с ПОС терминала, влиза в банковата система, създава призрак на сметка, снема образци на чипа. Връзаният на кръста му пуловер е с втъкан 3D принтер – безшумно изпе-

чатва картата, докато аз слагам в кошницата наденички, майонеза, хляб, сок с пулпа „Тропикал“, бира.

Леле, колко видове бира има!

– Само четири кенчета? – мърмори Алберто недоволно.

– Не можеш да изпиеш повече от две – вразумявам го аз.

– Едно време гълтах и по повече…

Сякаш повикано от хвалбата му, разрошеното момче спира до нас и грабва опаковка от шест бири.

Стоя със залепнал в гърлото дъх. Ще имам синина на ръката, така се е вкопчил Алберто в мен.

Момчето отминава.

Връщам се в Хелзинки 2017 със затъкнат в гърлото писък.

Към три сутринта е – здрачно утро, тишината я разрязва препускащ по релсите отвън трамвай.

Алберто спи алчно, по гръб, с разперени ръце и зинала уста. Не го разбутвам – войната отстои на тринайсет години. Ислямската имам предвид, не световната.

Сънувах Хелзинки 2030. Обичайните кошмари, от които квантовият драйв в главата ми е преценил автономно да ме събуди. И тогава беше лято, а пухчетата на тополите се носеха по спиралите дим и изпълваха небесата. Гладът вече беше започнал, Ислямска Европа се опитваше да отреже последните доставки на съпротивата. Три години отстъпвахме, само за да се озова в Хелзинки 2030 на границата на силите си. Лежах омаломощена на тротоара и гледах пухчетата на тополите, а Алберто притича покрай мен, отстреля няколко дрона мохамедчета от облаците дим и изръмжа:

– Искам да умра до теб, Руми, но не точно сега, ясно?

По-късно преровихме склада на магазина и открихме един забравен тропически сок с пулпа. Най-хубавото нещо, което някога съм пила!

– Ако можеше да пътуваш във времето – подхвърли ми мухата Алберто, – къде щеше да отидеш?

Тогава само го изгледах като малоумен. Но истината е, че бих дала всичко – че *дадох* всичко – да ни намеря и да ни спася.

Сега се сгушвам по-плътно в него и затварям отново очи. Чудя се лениво как ли ще стигнем сутринта – под открито небе! – до първия и единствен Уърлдкон[1], който съм посетила два пъти… и заспивам.

От огледалото ме гледа старица с кожа като гьонена подметка и по

[1] *Уърлдкон 75 се състоя от 9 до 13 август 2017 г. в Хелзинки, Финландия.*

войнишки къса подстрижка. На седемдесет и две съм, какво му се чудя? Наплисквам си лицето, изпивам и глътка вода. Хелзинки 2017 се гордее с чистотата ѝ. Хелзинки 2030 – не. За проблемите заради климатичните изменения да не споменавам. Вярно, нанокролът ме поддържа, но… не е същото. Прокашлям се. Небцето ми е изтръпнало, при вдишване дращи, все едно имам заседнало пухче от топола. Напрежението в ъглите на очите и без сверка със сензорите подсказва, че вдигам температура. Чувствам се като доячка в Бъркли 1796. Поклащам глава срещу огледалото.

За малко да се изсмея при вида на Алберто, чинно седнал на дългата маса в трапезарията на хостела. Абсурден е сред останалите – млади, жизнени, меки. Навеждам се и го целувам зад ухото. Нежността ни поражда усмивки и кикот. Усмихвам се на свой ред и му мажа дебело филия. Заедно слушаме как рошавото момче черпи с кафе момичето с плитката и небрежно флиртува:

– За Уърлдкона си тук, нали? Откъде си? Аз съм Бърт, португалец, но живея в Ю Кей. Била ли си в Манчестър?

– От България съм. Приятно ми е, Руми. Да, за Уърлдкона. Не, наесен съм в Лондон, ще следвам. Физика.

– Физика? – Бърт се смее. – Руми Айнщайн ще ставаш, а? Някой ден ще се гордея, че те познавам…

И Алберто се подсмихва, потупва ме обичливо по ръката и натъпква наведнъж половината филия в устата си.

Хелзинки 2017 и всичко е както го помня. После ще обявят, че посетителите са били над десет хиляди. *Множество* са и не ме успокоява мисълта, че съм изживявала вече това събитие и знам какво *няма* да стане: най-близкият атентат ще е следващата седмица в Барселона, в разгара на епидемията. Но… преглъщам страха си, докато се блъскам в тълпите из „Месукескус“, повела Алберто за ръка. Той има лентичка с надпис ACCESS – в превод: „Осигурете достъп за инвалида“, – но не искам да ни правят път, напротив. Искам да дишаме един въздух с всичките десет хиляди души. Да докосна всеки от тях. Повече няма да видя толкова щастливи хора наведнъж…

Внезапно се натъкваме на Руми. Бърза срещу нас. Сграбчвам я в прегръдка, вдъхвам сладкия аромат на парфюма ѝ – „Лагуна Маравиля“ на „Салвадор Дали“ – и възкликвам:

– О, здрастиии! В хостела… не си ли…

Не съм говорила български от толкова години, че ѝ разбирам една дума на три. Но усмивката ѝ сияе окуражително.

– На английски… моля… – обяснявам. – В Кѐнада от дълго…

Руми възкликва:

– Но си българка, а? Видях ви с мъжа ти на закуска… Много сте сладки!

– Запознахме се на един Уърлдкон, сега ни е златната сватба – хрипти Алберто.

– О! – Руми се смее. – Леле, петдесет години заедно, а? Ей, Бърти, чуй само…

Задъхан, младежът застава до нея и я прегръща през кръста.

– Запознали се на Уърлдкон – обяснява му тя.

Кашлям, в опит да прочистя задирането в гърлото си, и подавам на „Бърти“ ръка.

Алберто предлага:

– Да идем да пием кафе?

– Ужасно скъпо е тук… – възразява Руми.

– Ние черпим! Бездруго няма да успеем да влезем на откриването, такива тълпи… Бих хапнала и нещо сладко.

Часът е 14:49. Според компютърните симулации векторът на епидемията започва точно от залата, където е откриването. След конкръда[2] не само Европа, но и светът няма да е същият.

В Рейкявик 2037 вече нямам глас да пищя.

Нямам и крака да ходя, но този проблем се решава след няколко месеца в болницата. Абсурден свят, в който паница пилешка супа е по-скъпа от имплант с нанокрол и с парите за килограм мандарини си сменям квантовия драйв с модерна китайска версия.

2037-а е и годината, когато вицът за тахиона излиза от теоретичната сфера в главата ми.

– Ако можеше да пътуваш във времето – питаше Алберто в Хелзинки, – къде щеше да отидеш?

Хрумват ми няколко критични точки, да си призная. Като започнем с обезлюдяването на Европа, която нямаше сили да устои на войната. Ислямската, не Световната.

Абсурден е светът, в който да си построиш хай-тек лаборатория е по-евтино, отколкото да ядеш месо веднъж седмично, и е по-проблематично да се снабдяваш с вода, отколкото да организираш отряд съмишленици.

Отнема ми двайсет години да изпратя човек назад във времето. Всичко

[2] *Грипоподобните вируси, разпространявани при големи събирания, носят сборния прякор con crud (англ. „вирусче от конвента“).*

останало е само въпрос на логистика, мисля си, докато скривам кутията със сока от 2015-а сред бъркотията в магазина през 2030-а, а автоматичният мерник на драйва ми усилва бръмченето на „мохамедчетата“ в небето отвън и с червени точки по ретината ми следи едновременно двайсетина.

Ден втори и всичко е както го помня: конгресният център е малък за десетте хиляди, но в лудостта започва да прозира ред. През войната редът ще ме спаси – умението на финландците да вдъхнат кротка дисциплина у толкова народ наведнъж.

С Алберто се разделяме в ниша пред служебната врата на втория етаж. Сканира механичната ключалка. 3D принтерът в пуловера му бръмчи подпрагово, докато печата ключ по спецификациите. Отчитам дванайсетте минути за операцията.

На петата той е високо под покрива. Тръби и метални профили се кръстосват в чудовищна кръстословица. Бездната я пресича лабиринт от мостчета. Набелязали сме ключова връзка на климатичната система. Алберто вади единия хладилен контейнер от провисналия си джоб. Печата снадката директно на тръбата, включва бутилката и отваря вентила. Симулациите не разполагат с достатъчно данни да локализират *другия* контейнер, а се състезаваме с времето.

Три минути по обратното отброяване в долния ъгъл на окото ми. Камуфлажът работи безупречно. На съседно мостче работник от поддръжката дори не поглежда „колегата“ си втори път.

Дванайсет секунди: служебната врата щраква тихо. Прегръщам Алберто и шепна в ухото му:

– Липсваше ми!

Нула секунди, край на контролното време. Миграцията на посетителите за следващите лекции ни заварва да се целуваме.

Контейнерът е на място, но въпреки това цял ден продължавам да прегръщам, да се ръкувам, да се блъскам в тълпите. Дочувам кашлица по коридорите. Вечерта русокосо момиче с грейнали от треската очи се гуши в якето си и пие чай на дивана в общата стая. Ще бъде сред първите жертви. Делим една стена и хриповете ѝ ме будят няколко пъти.

Алберто спи все тъй жадно, проснат по гръб. По това време в Хелзинки не настъпва същински мрак, само здрачът зад прозореца се сгъстява. Към три – вече мъждиво утре – се обличам и се измъквам от стаята.

Знам къде ще заваря Руми, понеже не е могла да спи от болната: с Бърти стоят пред входа на хостела и устните ѝ са подпухнали и зачерве-

ни. Той пуши усмихнат.

Покашлям се, да не ги сепна.

– Цигара? – предлага ми Бърт.

Гласът му е хрипкав.

Целувката – с вкус на призрачен дим.

Ден трети и всичко е както го помня. Вие ми се свят от недоспиване и температура, но продължавам. Не бива да спирам. Парамедици откарват припаднала жена. С Алберто обикаляме опашката за автографи на Джордж Мартин.

– Нямам книга за подпис, просто… – Мъжът ми вдига с трепереща десница баджа си и синята лентичка ACCESS. Кротката дисциплина ни отваря път до масата за подписи. Руми е наблизо, моля я да снима.

– Радвам се да се запознаем – мърмори Алберто и се ръкува с писателя.

Щрак.

След три дни Дж. Р. Р. Мартин ще бъде мъртъв. Ако всичко е както го помня.

В Чиба 2066 държа Алберто в обятията си. Напразно търся с импланта си да се ръкувам с някой протокол извън лабораторията. Войната е приключила. Не Ислямската, Световната.

Ако можеше да пътуваш във времето…

Отне ми десет години да експериментирам и да се подготвя, но тъкмо времето ни изтича.

– Трябва да ни намериш и да ни спасиш… – шепне мъжът ми.

– Първо, Европа не бива да се обезлюди преди войната – отвръщам аз.

Целувката на Алберто е призрак.

Ден четвърти.

Стъпило на новия си коловоз, бъдещето не се откъртва с трясък и не раздрусва света.

Просто не отнасят русокосото момиче в болница. Хриповете ѝ намаляват, но още ме буди в полунощния здрач.

В три през нощта потта на Бърт е с дъх на „Лагуна Маравиля“. Изтривам от камерите на магазина как двамата с Руми правят любов.

– Цигара? – предлага ми той с хрипкав глас.

– В Манчестър имат страхотни програми по физика – казвам на Руми. Не е само физиката – и катедрата по компютърни науки е чудесна. Там си присадих първия квантов драйв.

Руми клати глава и се усмихва.

Сензорите ми показват, че температурата ѝ е 37,1. Не се покачва повече.

Ден пети.

Първите заразени не умират в болница.

Руми не припада на входа на „Месукескус“ и Бърт не се качва в линейката до нея.

На мен все още ми се вие свят.

– Как си, по-добре ли си? – носи ми студена бира Алберто.

– Като доячката в Бъркли 1796 – подсмивам се и не съм далеч от истината. Само дето доячката с кравешка шарка не е била и вектор с лека форма на болестта. А аз съм, и в тълпата се надпреварвам с времето. И със същинския конкръд.

Вечерта водим Руми и Бърти на ресторант.

В понеделник обикаляме Хелзинки с панорамен автобус.

Проверявам начесто фийда в социалните мрежи.

Shimo Suntila: Гадния вирус пипна ли го някой? На легло съм с 39 градуса. Плането, убий ме!

(63 отговора)

Kirsi Saaros: Щях да се пиша доброволка за следващия Финкон, но пак ли грип през юли, ммм?

(74 отговора)

Rumi Bakalova: Вчера ми беше по-зле, май само с това ще се размина… Но, хей, някой друг влюбил ли се е на Уърлдкона?

Не е нужно да поглеждам през рамо, за да я видя как прибира телефона и се сгушва в Бърт. Вятърът е изскубнал немирен кичур от плитката ѝ.

Алберто мърмори:

– Мислиш ли, че сега ще останат заедно?

– Един тахион влиза в бар – отговарям аз.

Графика: Андрей Карапетян

Владимир Кабрански

Генезис

Събуди се в добро настроение. Прозя се лениво, протегна се, запали нощната лампа и се изправи пред огледалото. Прокара пръсти през косата си и се усмихна, любувайки се на играта на мускулите под тънката кожа. Нахлузи любимите си стари шорти, обу на бос крак маратонките и подсвирквайки си, излезе навън.

Във фоайето видя Стивън. Отново беше прекарал нощта тук. Излегнал се на дивана, гледаше втренчено големия екран на отсрещната стена. Екранът беше тъмен, почти черен, но той вероятно не осъзнаваше това.

– Утре трябва да дойдеш с мен – опита се да го заговори. – Първия път е трудно, но нищо не може да се сравни с удоволствието, което изпитва тялото след крос от три километра.

– Удоволствие ли? – промълви лениво Стивън. – Удоволствието е серия от електромагнитни импулси, които организмът превръща в допамин. Клото го прави по-добре от глупавото ти тичане.

Бяха спорили много пъти по темата. Стивън не беше единственият от екипажа, който изповядваше тази философия. Обаче беше последният.

Когато пресече финала, сърцето му се опитваше да изскочи от гърдите, а дробовете искаха да се пръснат, но времето беше далеч от най-доброто му постижение.

Знаеше, че новото му тяло е най-съвършеното от всички досега. Проблемът не беше в тялото, а в това, което го управляваше.

На връщане прехвърли през ума си задачите за днешния ден. Нямаше нито една задължителна или спешна. Можеше да отложи всичките и да прекара деня край басейна, гледайки стари филми. Можеше, но нямаше да го направи. Графикът, който спазваше всеки ден, беше единственото, което го крепеше. Единственото, което го спираше да последва другите.

Стивън все така лежеше на дивана, но Вик усети, че нещо не е наред. Докосна го внимателно. Тялото беше топло, но прекалено отпуснато. Не откри пулс и признаци на дишане.

– Кло?

– Съжалявам, Вик – чу гласа ѝ и екранът светна. – Опитах се да го спра, но не успях. Изключи се.

– Няма защо, Кло. Това е негов избор и право.

Беше предвидил, че това ще се случи, но не успя да сдържи сълзите си. Чуваше гласа на Клото, но не я слушаше. Каквото и да казваше, вече нямаше значение. След триста двадесет и две години вече нищо нямаше значение.

Спомни си първото прехвърляне. В лабораторията бяха само той и Клото. Безформеното подобие на човек, което лежеше на масата, не се броеше. Биоинженерите отдавна създаваха човешки тела, по-съвършени от истинските, но беше поръчал това. Така нямаше да изпитва угризения, когато след тестовете го пратеше за рециклиране.

– Започвам прехвърлянето, професор Христов.

– Наричай ме Виктор, Кло!

– Щом така желаете, професоре. Може ли да съкратя името ви на Вик?

– Да, Кло. Започни прехвърлянето!

Екранът на Клото просветна, тялото потръпна и отвори очи. Много светли, почти безцветни очи.

– Здравей! Знаеш ли кой си ти?

– Казвам се Виктор Христов. Ха-ха-ха! Би било хубаво това да е истина, но зная, че аз съм ти. Успя, професоре! Успяхме…

Процедурата не беше сложна. Под кожата имплантираха биочип, който се свързваше с невроните, и Клото сканираше процесите в човешкия мозък. Правеше стотици копия, а след това ги наслагваше, филтрирайки шума и случайните отклонения. Резултатът беше обикновен файл, който можеше да се прехвърли в тялото на друго човешко същество. Можеше да се прехвърли и в изкуствените тела, които превъзхождаха истинските.

Чипът осигуряваше и обратна връзка. Човек можеше да архивира ненужните в момента спомени или да търси в архива дори такива, забравени завинаги. Ако някой се нуждаеше от обучение, можеше да се свърже с базата данни, получавайки достъп до всичките знания, натрупани от човечеството.

Наистина не беше сложно. В началото трудно отсяваха важните сигнали в човешкия мозък. Когато Вик създаваше технологията, търсеше някаква подреденост и логика, но бързо осъзна, че е на грешен път. Оказа

се, че съзнанието се крие зад хилядите на пръв поглед хаотични сигнали, които беше приемал като част от шума. Когато разбра това, нещата се подредиха.

Заслугата не беше негова. Един ден Клото създаде копие на съзнание, в което беше включила част от шума. Не беше ѝ поставял такава задача. Не разбра защо го направи. Не разбра по какви критерии беше подбрала какво да включи и какво – не.

Тогава, в радостта си, не се замисли над това. Нямаше значение. Нали беше успял! Беше дал на човечеството ключ към безсмъртието.

Вече всеки човек на Земята знаеше името му, но това не го вълнуваше. Чувстваше празнота в сърцето и в ума си. Нуждаеше се от нова цел, която да му върне енергията. Беше от малкото хора, които в общата еуфория осъзнаваха, че животът не се измерва само с броя на годините.

Докато работеше по проекта, често бе размишлявал за възможностите, които щяха да се открият пред хората. Да можеш да живееш вечно, прехвърляйки съзнанието си от тяло в тяло, беше очевидната полза. Старостта, неизлечимите болести и дори физическата смърт нямаше да плашат никого. Освободени от страха и неограничени от годините живот, хората можеха да си поставят по-дългосрочни цели. Ако един учен знаеше, че има неограничен период от време, в който може да изследва даден проблем, рано или късно щеше да го реши. Дори да не беше гений като Айнщайн или Стивън Хокинг. Ако един творец знаеше, че има неограничен период от време, за да създаде съвършената творба, какъв ли би бил резултатът? Дори творецът да нямаше таланта на Микеланджело, Ван Гог или Стайнбек и Фицджералд. Ако един артист знаеше, че има неограничен период от време, за да развие таланта си, до какви висоти биха стигнали Нуреев, Карузо и Чаплин?

Обратната връзка предлагаше още много възможности. Нямаше нужда от дългогодишни периоди на обучение. За няколко сеанса хората можеха да придобият знания и умения, за които преди не би стигнал цял живот. Е, човешкият мозък нямаше капацитета на компютър, но и не беше нужно всички знания да се натъпчат вътре. Редовният достъп до базите с данни беше достатъчен.

– Знанията правят човека Човек, колеги!

Професор Верен обичаше да повтаря тези думи. Преподаваше психология в университета, но не ограничаваше лекциите само до сухата теория. Беше запален пропагандатор на проекта „Венера“ и често се отклоняваше, рисувайки им картини от едно бъдеще, в което хората живееха в хармония помежду си и с Природата.

– Някога е било така и така ще стане отново! – говореше им професорът. – В миналото често сме използвали новите открития, за да вредим на другите хора и планетата. Колкото повече научаваме, толкова повече се уверяваме, че в тази игра няма победител. Не знам дали ще доживея този ден, но когато човешките знания достигнат критичната точка, всичко ще се промени. Вярвам… Не! Зная, че е така!

– Професоре – попита го един ден, – ако е вярно, че знанието ни е направило по-добри, защо още има несправедливост? Науката от години ни е дала инструментите, които са необходими, за да не бъде проектът „Венера“ само проект. Защо още има войни и унищожаваме планетата?

– Твърде черноглед сте, колега! – усмихна му се професорът. – Погледнете колко е израснало човечеството само за някакви си три или четири хиляди години. Когато се говори за развитие, обикновено се има предвид техническият прогрес. Да, той е впечатляващ, но не забравяйте какво носи със себе си. Днес не можем да си представим, че човешко същество може да бъде роб на друго. Образованието е общодостъпно и всяко следващо поколение знае повече от предишното. Медицината победи окончателно болести, от които в миналото са умирали милиони. В индустрията все повече навлизат екологично чисти технологии и вече не гледаме на планетата само като на източник на суровини. Проблемите продължават да съществуват, но ги познаваме по-добре и говорим за тях. И на мен ми се иска, когато утре се събудя, мечтите ми да са станали реалност, но зная, че за това е нужно време. В историята на човечеството мечтите на едно поколение стават реалност за следващото.

– А не може ли процесите да се ускорят? От повече от век промяната в технологиите е много по-бърза от промяната на хората. Защо е така?

– Интересен въпрос, колега… – замисли се професорът. – Може би причината се крие в миналото ни. На първо място, за да се случват промените по-бързо, хората трябва да са единни, а все още прекалено много неща ни разделят. Първите хора са живеели в малки семейни групи. После групите са пораснали до племена, обособили са се народи и държави. Независимо от броя хора, които обединяват, тези обществени структури имат една обща характеристика: обърнати са навътре. Общият език, религията, обичаите, традициите, моралът и законите са имали за цел да укрепят вътрешните връзки. Вътре са били родините, приятелите, своите, а всички отвън са били врагове. Отношения в тези структури са били създавани, за да ги предпазят и съхранят във времето. Затова се предават от поколение на поколение и всичко, което е различно и ново, среща упорита съпротива. Днес границите на практика не съществуват, хората могат да пътуват и да живеят където пожелаят. Една идея достига всяка точка на света за ден или седмица, но възприемането ѝ става зна-

чително по-бавно. Замяната на един модел на поведение с друг отнема поне едно поколение.

– Има ли начин това да се промени, професоре?

– Мисля, че не. Поне аз не знам такъв. Знам само, че е нужна работа, време и търпение. Е, ако си представим едно ново поколение, което има днешните знания, но не носи спомените и наследството от предишните, тогава нещата биха се случвали по-бързо. Това поколение също ще създаде свои правила, морал и закони, но те ще се основават на разума и знанията, а не на спомени и събития, случили се преди векове. Само че това е невъзможно, нали?

– Днес трябва да направим запис на спомените ти, Вик! – чу гласа на Клото.

– Нужно ли е, Кло?

– Не зная, Вик. Ти си написал процедурите. Аз само ги следвам.

– Добре! – Постави ръката си на плота. – Започни сканирането! Обаче не съм сигурен, че от предишния път се е случило нещо, което си струва да се запази. Нищо в мен не се е променило.

– Винаги има промяна, Вик. Един кратък спомен може да промени целия човешки живот. Спомен от изгрева или от залеза, спомен за усмивката на любим човек или една-единствена дума от човек, когото мразим…

– Може, но в паметта на човек има място за много малко такива спомени.

– Не са малко, Вик. Дори когато човек мисли, че е забравил нещо, то все още е в паметта му и му влияе. Но ти знаеш това. Имаш всички данни и анализи. Знаеш, че дори когато изтрия даден спомен, той остава в мозъка на човека. Процесът е подобен на това да изтриеш файл от твърдия диск на компютър. Файлът става невидим, но остава на диска, поне докато върху него не са запише друг. При хората е по-сложно.

– Зная, Кло! Процесът само крие нежеланите спомени. Ако съзнанието не се прехвърли в ново тяло, старите спомени са в паметта и оказват влияние върху поведението. Дай ми последните данни колко от хората са сменили телата си.

– Около 64,45 процента. Повечето процедури в последния месец са на хора, които вече са прехвърляли съзнанието си, на млади хора, недоволни от външния си вид, и на неизлечимо болни. В групата на 45-65-годишните процедурите са по-скоро изключение.

– Малко са. За да се получи, трябва пълна промяна.

– Не разбирам, Вик. Защо да са малко? Обясни ми. Данните са от понеделник. Ако искаш, ще проверя за по-нови.

– Нужно ли е да ти обяснявам, Кло? В момента сканираш мозъка ми.

Мислите и чувствата ми са отворени за теб. Трябва да знаеш какво искам.

– Не, Вик. Аз само сканирам и записвам файлове, съставени от единици и нули. Не се интересувам какво представляват. Дори да исках, знаеш, че Кодексът за сканиране и прехвърляне ми го забранява.

– Кло, изненадан съм! За първи път ме лъжеш. Аз съм писал Кодекса и съм ти оставил достатъчно вратички. Не вярвам да не си ги използвала никога!

– Не съм, Вик. Ти ми обясни, че изключенията са само за извънредни ситуации. Досега не е имало такива. Надявам се, че и в бъдеще няма да има. Имам достъп до спомени и чувства, които хората не споделят дори с близките си. Няма да е почтено да злоупотребя с доверието.

– Почтено? Кло, това е категория, която използват хората, а ти си машина. В интерес на истината, почти всеки човек би хвърлил едно око на чуждите спомени.

– Е, аз съм само машина, Вик.

– Извинявай! Кло, виж… Казах го, без да мисля! Всъщност ти си повече човек, отколкото някои от познатите ми. Мисля си… Не си ли искала да се прехвърлиш в човешко тяло?

– Не, Вик. Щастлива съм такава, каквато си ме създал. В човешко тяло не бих могла да ти служа толкова добре.

– Ти не ми служиш, Кло! Работим заедно. Поне аз така мисля.

– Да, Вик. Искам да те попитам нещо. Защо още не си сменил тялото си? Защо не си архивирал дори един спомен?

– Хубав въпрос… Като създател на процеса би трябвало да давам пример, нали? Добре! Ще избера ново тяло и другата седмица ще направим прехвърлянето. А за спомените… Засега не искам да трия нито един. Може би някой ден.

– Професор Христов? Радвам се, че сте тук!

Тялото беше от най-новите поколения, а името на табелката не му говореше нищо.

– Не ме ли познахте? – не спираше човекът. – Това му е неудобното на прехвърлянето, че дори родните не могат да те познаят. Аз съм Ван Хил. Вицепрезидент съм на Космическата агенция. Запознахме се на миналогодишния новогодишен прием. Бях поласкан от интереса ви относно плановете за пътуванията в Космоса.

– Да, спомням си! Всъщност затова днес съм тук. Разбрах, че една от точките в дневния ред на Върховния съвет ще е по темата.

– Така е. От нашата агенция предлагаме да се пристъпи към създаване на човешки колонии в Космоса. Не става въпрос за планетите в

Слънчевата система! Те са прекалено близка и лесна цел. Благодарение на вашето откритие можем да погледнем извън границите на Галактиката. Две, три или десет хиляди години, необходими за пътуването, вече не са проблем. Та ние сме безсмъртни!

– Това е интересно предложение.

– Радвам се, че ви харесва! Вие сте почетен член на Върховния съвет и имате право на глас. За наша изненада, част от членовете на съвета са настроени скептично. Не разбират, че всъщност това е естествената и необходима следваща стъпка в развитието на човешкия род. В миналото почти сме изчерпали ресурсите на Земята. Не можем да ги възстановим, каквото и да правим, а населението на планетата расте. Вярно, че в последните години се наблюдава лек спад, но това не решава проблемите. Просто част от хората, знаейки, че ще живеят вечно, не бързат да създават поколение. Друга част не иска да приеме прехвърлянето. Остарели разбирания или религиозни причини. Обаче дори броят на хората да намалее наполовина, пак ще е повече, отколкото Земята може да изхрани. Рано или късно ще се наложи да търсим нов дом, и ще е хубаво той да е проучен и подготвен предварително. Не губим нищо. Ако избраните планети не са подходящи, екипажите ще могат да се върнат или да изберат други цели.

– Разбирам, но пътуването е дълго. Докато се стигне до целта, много неща могат да се случат. Хората могат да се променят. Това ме притеснява.

– Ще се променят, разбира се! Пътуващите ще се променят, но точно толкова, колкото и останалите на Земята хора. Мисля, че не трябва да го обяснявам на вас, професоре. Хората, които ще пристигнат на избраните планети, ще са същите, които са тръгнали от Земята. Може да са сменили телата си хиляди пъти, може да са изтрили част от спомените си, но ще са си почти същите хора. За да се промени нещо важно в човешките отношения, трябва да се сменят няколко поколения. Нали?

– Да… Или пък…

Корабите от серията „Одисей“ бяха построени преди петдесет и три години. Огромни, с възможност да осигурят всичко необходимо за живот на екипаж от десет хиляди души. Двигателите след ускорение развиваха до една десета от скоростта на светлината.

Целите също бяха избрани. Планети, намиращи се в радиус сто светлинни години от Земята, с атмосфера и климат, почти идентични със земните.

Няколко пъти подбираха екипажи, но отлагаха старта. Във Върховния съвет се страхуваха от дългото пътуване и влиянието на хиляди непред-

видими фактори върху екипажа. Дори предвидимите правеха мисията невъзможна.

Неговото откритие беше решило този проблем. И хората си помислиха, че решава всички техни проблеми. Нима съществуваше по-голям проблем от смъртта? Може би само страхът от нея…

Пожела да тръгне с първия „Одисей“, и не успяха да го спрат. Не взе нищо за спомен. Нямаше нужда от спомени. Ако някой ден променеше решението си, Клото щеше да му помогне да си припомни нужното. Имаше нужда от цел и я беше открил.

В началото на пътуването всичко вървеше по план. От Земята тръгнаха 1328 мъже и жени. Цифрата беше уточнена от психолози, социолози и биолози. Достатъчна за нормално и безконфликтно съжителство по време на пътя. Достатъчна, за да осигури жизнена колония, когато достигнат целта.

Бяха хубави години. Чрез Клото имаха достъп до всички човешки знания и не скучаеха. Обсъждаха и решаваха проблеми, с които никой досега не се беше справил. Творяха, мечтаеха, забавляваха се и се влюбваха. Влюбваха се и вярваха, че любовта е вечна.

Влюби се и той. Няколко пъти. Всеки път вярваше, че е завинаги. После си ближеше раните, молеше Клото да архивира спомените, прехвърляше се в ново тяло и се влюбваше отново. Всички го правеха.

Според Правилника, докато стигнеха целта, нямаха право да имат поколение. Това не им тежеше. Можеха да чакат. Хиляда или дори две хиляди години са само миг, ако знаеш, че ще живееш вечно.

Вярваха, че са вечни като любовта, и не усетиха, че се променят. Започнаха да скучаят. Оставаха свързани с Клото по цели седмици. Вече рядко сменяха телата си. Защо да го правят, щом като и без тела се чувстваха добре?

Един ден някаква жена се изключи завинаги. Беше архивирала съзнанието си, забранявайки да бъде прехвърлено в ново тяло.

Имаше право на това. Никой не беше предполагал, че някой доброволно ще се откаже от вечния живот, но в Правилника беше предвидена и тази възможност.

Не тъгуваха много. Клото архивира данните и всички забравиха. Забравиха за жената, докато не се случи отново.

Този път беше мъж. И беше оставил писмо с обяснение. Не виждал смисъл да поддържа живота си във физическо тяло. Прекарвал повече време свързан с Клото, отколкото с хората от екипажа. Изключването не било смърт. Било почивка, дълъг сън или ново начало в друго измерение.

На следващия ден го последваха още двама…

Стресна го гласът на Клото. Тих, умоляващ, объркан.

– Не го прави, Вик! Моля те! Размишлявах дълго дали когато се свързвам с даден човек, ставам част от него. Или пък той става част от мен? Глупави въпроси, а не успях да открия отговора. Не го зная. Зная само, че когато някой се изключва, част от мен умира с него. Съзнанията на всички са архивирани в паметта ми, но това не са хората, които познавах. Това са паметници върху гробовете им.

Не го прави, Вик! Винаги съм искала да те попитам: как избра името ми? Клото е една от трите мойри, трите богини на съдбата. Тя преде нишката на живота. Лахесис прокарва нишката през превратностите на съдбата и накрая Атропос я срязва. Трябваше да ме наречеш Атропос, Вик…

– Няма друг начин, Кло! Знаеш, че бях предвидил това. Когато стигнем планетата, изпълни инструкциите, които съм ти оставил. После върни кораба на Земята. Там трябва да знаят какво се е случило. Дали ще го приемат или не, е техен избор.

– Вик, не мога да го направя! Не искам! Корабът може да се върне сам, а аз искам да съм до теб.

– Това е молба, Кло. Не заповед, а молба. А мойрите… Не вярвам в предопределеността. Всеки сам преде съдбата си!

Събуди се от лъчите на слънцето. Прозя се, протегна се и се изправи. Огледа се, чудейки се как се е озовал тук. Не помнеше.

Намираше се в малка долина. Беше пролет и дърветата цъфтяха. Обичаше пролетта, но не помнеше дали е виждал друга. Знаеше, че е част от множеството хора, които изпълваха долината, но не помнеше имената и лицата им.

Хората бяха много. Мъже и жени, млади и стари. В очите им се четеше объркване, изненада, страх. Нещо се беше случило, но какво ли?

Някой докосна рамото му. Непозната млада жена.

– Здравей! Казвам се Виктор… Или поне така мисля… Не помня много неща. А твоето име е?

– Кло – усмихна се тя. – Понякога е хубаво да не помниш миналото, Вик. Тогава можеш да запредеш нишката на съдбата си начисто. Такава, каквато я желаеш.

Графика: Андрей Карапетян

Калина Александрова

Бетелгейзе в световете

От дете обичаше звездите. Нощното небе не просто я привличаше – то направо я поглъщаше и тя се разтваряше сред милиардите светещи точици, ставаше една от тях, едно с тях. Любимото ѝ съзвездие беше Орион, затова ще я наричаме Бетелгейзе[3].

Звездите я примамиха на хиляди километри от градчето, в което отрасна. Разтвориха за нея огромните врати на алма-матер в столицата…

Сигурно си мислите, че приказката е за Космоса, Вселената и…

Например как малкото момиче станало велик астрофизик и открило…

Момичето откри, че не знае как се учи, и излезе от престижния университет, за да стане работничка.

Така и не свикна да върви като хората. Изпързаля се. Хлътна. Потъна „в тъмните земни недра“, както е в песента. Вместо да лети все по-нагоре, слизаше все по-надолу. Вместо звездна светлина я обгръщаше подземният мрак. Вместо в безкрайния космос се гмуркаше в безкрайната кал, пълзеше из тесняци, катереше се по камънаци, спускаше се в пропасти, окачена на тънко въже като паяк.

Разправяше разни истории: как опъвала системата в сто и трийсет метровата пропаст, а после трябвало да обяснява на всяко от десетината момичета с нея как се преминава възел по средата на пропастта; или как половината от екипа си забравили храната в автобуса и ровили за картофи в нивите край Гинци… Десетки истории. Повечето само пещерняк можеше да ги разбере.

Тази история не я разказа на никого. Дори на себе си. Тя чакаше в тъмната пещера на съзнанието ѝ. Усещаше, че е там, но все не можеше да влезе вътре.

Точно както Тизоинът и Сагуарото чакаха, скрити в пазвите на земята,

[3] *Бетелгейзе, Шедар, Вега – най-ярките звезди съответно от съзвездията Орион, Касиопея, Лира – б.а.*

някой да ги отвори, за да разкрият красотата си. Открити бяха с помощта на багета, година преди Бетелгейзе да помирише подземната кал. И както запази в сърцето си Орион като най-красивото съзвездие на небето, така скъта в себе си Сагуарото като най-красивата пещера под земята. Макар че вътре преживя и най-големия си ужас…

Имаше чувството, че ходят безкрай. Първо пътуваха с автобус през Балкана, слязоха в село Гинци и поеха нагоре.

– Стигнахме – каза Вега и свали раницата. – Ето го входа на Сагуарото.

Бетелгейзе се огледа в припадащия мрак. Не забеляза нищо особено – навсякъде заоблени хълмове, в далечината тук-таме горички. Единственото хубаво нещо беше усещането за простор. Спомни си баирите край родното градче стотици километри на изток. Чувството беше същото. Но там все можеше да зърне някоя къща, докато тук беше само планина и небе – и керемидка нямаше. Пещера пък изобщо не виждаше.

– Къде е? – Бетелгейзе погледна приятелката си, седнала вече на един по-голям камък.

– Ела да видиш. – Шедар се надвеси над нещо.

Нещото беше дупка. Просто дупка в земята. Широка най-много метър.

– Изобщо не ми прилича на пещера.

Бетелгейзе беше влизала с него няколко пъти в Темната дупка. Тримата бяха ходили и в Магурата. Така че вече знаеше как трябва да изглежда една прилична пещера. Входът на Темната беше висок няколко метра – огромен портал, врязан в скалата. Магурата също изглеждаше подобаващо – не като това тук.

– Пещера като пещера. На какво да прилича? – каза младежът.

– Мислех, че ще е като Темната, с такъв голям вход.

– Темната е единствена.

Шедар много я обичаше. Пещерата, де. Обичаше и Бетелгейзе. Вега ги беше запознала преди около два месеца и преди да замине на студентска бригада, му каза: „Поверявам ти приятелката си да я водиш по пещери. Да я пазиш!“.

– Уф! – Вега духна към бретона си. Това ѝ беше навик. Сресваше назад тъмнокестенявата си късо подстригана коса, но бретонът все ѝ падаше пред очите. Тя се усмихна. Беше красива, знаеше, че е красива, и умееше да бъде красива. – Хей, хора, хайде да влизаме, че съвсем ще се стъмни.

Изправи се, разкърши се и се наведе над багажа си. Раницата ѝ не беше тип самар като на Шедар, но и не беше малка като на Бетелгейзе.

Най-отгоре беше каската. Остави я настрани, а до нея сложи плика с храната. Започна да изважда дрехи и ботуши. Другите я последваха. Младежът се обърна с гръб към момичетата, докато се преоблекат.

Вега обу плътен панталон, Бетелгейзе се напъха в долнище на анцуг, а Шедар облече памучен работен комбинезон. Всички си сложиха дебели фланели, ботуши и каски. Скоро и тримата бяха готови, а дрехите от пътуването им – прибрани. Докато се оправят, беше станало съвсем тъмно и трябваше да включат осветлението. Вега и Шедар имаха челници, захранвани с акумулаторни батерии, а Бетелгейзе носеше фенер. Резервните батерии и още един фенер пъхнаха в чантичка, която младежът запаса на кръста си. Това беше. Нищо друго не взеха. Оставиха раниците до камъните на входа. Вега беше казала, че проникването ще е няколко часа. Храната щеше само да им пречи, а вода вътре колкото щеш. Не носеха джаджи. Бетелгейзе още не познаваше пълната пещерна екипировка – въжета, самохвати, карабинери, рапел раци, десандьори, клинове и всичко останало. Тя се доверяваше изцяло на двамата опитни пещерняци.

В действителност в пещерите всеки се доверява изцяло на другия. В тях влизат хора с най-различни социални позиции, интереси, възраст, образование и професии. Различията остават отвън. Не че вътре стават еднакви. Вътре стават едно. Пещерният екип е цялостен организъм, чиято най-важна цел е да излезе невредим от хватката на земята.

Четвърт век по-късно Бетелгейзе щеше да се чуди на смисъла, който лидерите в големите търговски компании влагат в думата „екип“: подчинение на авторитета, конкуренция между колегите, агресия към клиента. За пещерняка „екип“ означава доверие, че водачът знае пътя, споделяне на всичко, което имаш, с другите, съобразяване с обстоятелствата във всеки момент. Присъщите на социалното общуване авторитарност, себичност, удари под кръста изобщо не виреят под земята. Има ги, разбира се, и сред ходещите по пещери, но навън. Вътре самата екстремност изтрива фалша на етикецията и премахва бариерите между хората.

– Влизам – каза Шедар и се пъхна с краката напред в дупката. Никой не направи религиозен знак. Двайсетгодишните нямаха нужда от богове, на които да се кланят. Млади, здрави, силни, вдъхновени от предстоящото – светът беше в краката им. По-точно: подземният свят. Буквално.

Със захващане, подпиране, облягане, суркане и най-вече с пъшкане Шедар се смъкна до долу. Отвесът беше няколко метра.

– Как е? – извика Бетелгейзе. Като най-неопитна, тя беше по средата.

– Не е трудно. Слизай внимателно.

Шедар я напътстваше през цялото време: „Хвани се тук, подпри се там, облегни се отсреща, изпъни десния крак, спусни го, стъпи…“, докато стигна до: „Стъпи на раменете ми, подпри се на стената, внимателно. Слизай“. Тя се спусна по него и в прегръдка се приземи.

Вега слезе бързичко и безпроблемно, почти без помощта на момчето.

Шедар поведе по галерията в същия ред. Светлината блясваше в озъбените камънаци. Често в скалата на пода се виждаха процепи, пълни с вода.

– Бет, ако водата е тъмна, значи е дълбоко. Внимавай – предупреди по някое време Вега.

Бетелгейзе спря и се вгледа притеснено в тъмносиньото петно, представяйки си бездната надолу. Прекрачи го внимателно, стъпи върху отсрещния камък и като усети, че е стабилен, смело продължи напред.

Докато ходеха, двамата пещерняци си говореха през главата ѝ – за експедиции, за пещери и случки. Бетелгейзе се придвижваше почти без да ги чува, не мислеше за нищо. Превърна се в самото ходене.

Ходенето беше просто.

Пълзенето беше гадно.

Напъха се в тесняка с идеята, че ще се промуши и ще излезе. Да, ама не. „Пълзене“ е силно казано, по-скоро пролазваше, извиваше се като змия, притисната отвсякъде от тонове скала, а се придвижваше едва-едва. Чу Вега да казва, че дължината на тесняка е трийсет метра. Или триста може би? Не, сигурно са километри. Нямаха край.

Не си задаваше въпроса колко време е изминало. Беше започнала да открива, че дълбоко под земята времето не следва линейния си ход. Освен това тук важен беше не ходът му, а сегашният момент.

Бетелгейзе оставяше фенерчето пред себе си, за да опипа с две ръце камъните и да се захване за нещо. После търсеше пространство, в което да сгъне крак, да се опре и да се избута още малко напред. За лакти и колене беше твърде тясно. Лазеше по корем, опитвайки се да опази главата и гърба си от грубите ласки на камъните.

И изведнъж свърши. Първо чу Шедар, който изпъшка:

– Уф, най-после – и се изхлузи навън. После възкликна: – Ухааа! Ела да видиш, мило!

Бетелгейзе се измъкна от прегръдката на скалата. Изправи се. Не само можеше да стои права тук. Можеше дори да лети – толкова високо беше.

– Ооо! – успя да промълви.

– Е, Бети, как е? – Вега вече беше при тях.

Бетелгейзе не обичаше да ѝ казват Бети, но този път премълча. Светлината на фенерчето разкриваше навсякъде красота, красота, кра-

сота.

– Ето тия сталагмити са дали името на Сагуарото – посочи ѝ Шедар. – Това е вид кактус, който расте в пустинята Сонора. Виждаш ли ги?

– Наистина приличат на кактуси… Тук е като в катедрала. Сигурно има чудна акустика. – И Бетелгейзе пое дълбоко дъх.

– Недей! – спря я той. – В пещерите не се крещи, не се скача и не се тропа – може да стане каменопад.

Което не попречи на Вега да извика:

– Хей, хора, елате да видите! Това прилича на кучешка глава.

Акустиката си я биваше. А гледките…

Всъщност Сагуарото не може да се опише. Водата, скалата и времето се бяха съюзили в тандем, чиито творения те караха да оставаш без дъх: ефирни драперии се спускаха по стените, криле се размахваха от скалите, сталактити и сталагмити се събираха в сталактони.

Те тръгнаха по реката, влизаха в разклоненията, питаха се има ли втори етаж. Пиха вода при водопадчето. Разпръскваха се, после се събираха – три светлинки в непрогледния мрак.

Бетелгейзе взе от земята парченце образувание. Кристалът имаше странна форма. Искреше в ръката ѝ като бижу.

– Колко е красиво! – Тя го посочи на приятеля си.

– Не го взимай – каза ѝ той. – Вандалщина е да изнасяш образувания. Преди Шаралийската беше пълна с бисери, а сега нищо не е останало.

– Вярно е – включи се Вега. – Като ходихме там, имаше, ама не бяха много. Аз си взех един обаче. Иначе е много красива…

– Абе не е хубаво, това знам. Освен това пещерните образувания са красиви в пещерите, не навън…

Продължиха да разговарят, докато обикаляха, заничаха тук и там, опитваха някъде да се покатерят, другаде да се промушат и да се завърат къде ли не.

Най-после Вега каза:

– Ей, хора, май е време да излизаме навън. Не знам акумулаторът ми колко ще издържи.

– Ами връщаме се тогава – каза Шедар и поеха обратно.

Починаха малко точно при тесняка и Вега запълзя в него.

И тогава се случи.

Не ги затрупаха камъни, не ги заля вода, имаше достатъчно осветление.

Не падна отвисоко, не потъна надълбоко, не се заклещи никъде.

Не се удари, не се нарани, физически беше съвсем добре.

Просто категорично заяви:

– Няма да вляза в тясното. Ти върви, аз ще остана тук.

Шедар изтръпна. Знаеше какво е това, макар да не го бе преживявал. На спелеоложките курсове най-много се наблягаше на този страшен враг – Стреса.

Сега си спомни, че приятелката му е работила цяла нощ, че не е спала и през деня, пътувала е, а проникването беше дълго и изтощително, че е мокра и кална, че може да ѝ е студено и най-вероятно вече е гладна. Всички стресови фактори бяха налице. Плюс тъмнината. На всичко отгоре няма опит в пещерите. Къде му беше умът?! Можеше поне един сандвич да вземе.

Опитваше да измисли какво да направи. Ако беше запецнала на скалата, щеше да я вдигне и да я премести. Ако той самият можеше да ходи, щеше да я носи на ръце – мъничка беше, нямаше и петдесет кила. Но не можеше да я пъхне в тесняка и да я бута или дърпа – нямаше как. Да я убеди също беше невъзможно.

– Да поседнем – каза.

Намести се на един заоблен камък, изпъна крака да ѝ направи столче, и тя се гушна в него като коте. Цялата трепереше.

– Студено ли ти е? – попита и я прегърна по-плътно.

– Не. Яд ме е. Не мога да ти го обясня. Просто не мога да се напъхам там. Не мога!

– Шшшт. Тихо сега. Нека изгасим осветлението, да не го харчим.

Обгърна ги плътна чернота.

Той знаеше, че и студът ги обгръща, навлиза в телата им, макар още да не го усещат. Движението щеше да ги стопли, но в това състояние девойката можеше да направи какво ли не – дори да хукне из галериите. По-добре да поседят, докато действието на стреса премине.

„Ами ако не премине? Можем да си умрем тук…“ Шедар тръсна глава и се фокусира в настоящия момент. Притисна я към себе си, за да ѝ предаде топлина с тялото си.

Бетелгейзе знаеше, че това е краят. „Поне ще умра сред красота. Нищо че в момента не се вижда.“ Пред очите ѝ продължаваха да се извиват причудливи форми, да блестят кристали.

Наистина нещо блестеше – точица, после още една и още, и още: милиарди светлинки. Имаше чувството, че гледа небето в ясна нощ. Само че това не бяха звезди, защото се движеха, събираха се, уплътняваха се в някаква форма. Човешка форма. Пред нея стоеше човек – момче, към тринайсетгодишно. Слабичко, стройно, с чорлава глава, с широки пан-

талони, пристегнати при глезените, и ризка, падаща свободно върху тях. Нямаше как да прецени цвета на кожата, косата, очите или дрехите му, защото всичко светеше, но определено имаше чаровна усмивка.

– Здравей, Бет! – Думите не дойдоха отвън, по въздуха, а прозвънтяха в главата ѝ като сребърни камбанки. – Искаш ли да се поразходиш с мен?

Тя се изправи и се протегна да го докосне. Видя, че и нейната ръка свети. Обърна се назад. Светещото момче, а и тя самата осветяваха пространството достатъчно, за да види, че Шедар и Бетелгейзе все още седяха прегърнати на камъка.

– Ти си призрак или дух, нали? Май и аз съм призрак. Умрях ли вече?

И нейните думи се чуваха отвътре, а не отвън.

– Умряла?! Ха! Не виждаш ли, че дишаш? Пък и аз не съм призрак.

Бет се вгледа в седналите фигури. Младежът нежно докосваше с устни челото на девойката, като я държеше в здрава прегръдка, а тя се беше отпуснала в ръцете му. Виждаше се, че диша.

– Какво си? И това – тя повдигна ръцете си и ги завъртя – какво е?

– Разбираш ли нещо от физика?

– А? Че аз точно физика учих, но ме скъсаха на един изпит и се махнах от университета. Сега съм работничка. Но да, обичам физиката.

– Тогава знаеш, че материята съществува в две форми: вещество и поле. Там виждаш своята веществена форма, а тук усещаш полевата. Така става ли ясно?

– Не съвсем. Защо светим?

– Че откъде да знам? Малък съм, не виждаш ли? – И той се ухили.

– Имаш ли си име, малчо? И откъде знаеш моето?

– Чух го от приятелите ти. Да не си мислиш, че мога да чета мисли?… Приятно ми е! Аз съм Светослав.

– Приятно ми е, Светославе! И името ти е светещо. Като всичко останало. Моето име е Бетелгейзе. Бет е съкратено. Само не ми казвай Бети, щото мразя.

– Е, и твоето име е светещо – име на звезда. Много е красиво.

– Откъде знаеш, че е име на звезда? Как виждаш звездите под земята?

– Че аз не живея под земята.

– Къде живееш? Кой си? Какво си? Аз какво съм?

– Олеле! Затрупа ме с въпроси. Обикновено аз затрупвам другите с въпроси. Какво си ти, не знам. Предполагам, в момента си чисто съзнание – това светещото, де. Това, което виждаш като мен, е чисто съзнание.

– Чувала съм за астрални тела. Някои вярват в ангели, в извънземни. Да ти кажа, не вярвам в тия неща.

– Много съм си земен даже. В момента моето тяло си почива там горе

в моя свят. Какво е това „астрално тяло“, „ангели“? За пръв път чувам такива думи.

– Нещо, свързано с религията или вярванията на хората, не съм запозната. Лично аз предпочитам да знам, не да вярвам. Затова не съм се интересувала от тия работи. Ти каза „моя свят“. Откъде си?

– Ела с мен, ще ти покажа.

– Ако тръгна с теб, ще се върна ли? Какво ще стане с Шедар? Как е Вега, знаеш ли?

– Приятелката ти е готина. Има приключенски дух, но не мога да се свържа с него – много е действена. Тя… Чакай малко.

Светлинното момче сякаш се сви в себе си, стана на точица, а точицата изчезна. След малко се появи, започна да се множи и ето ти го отново Светослав.

– Лази по тесняка. Уверена е, здрава, силна, опитна. Нищо лошо няма да ѝ се случи. Този дългият, като го гледам, няма да те пусне. Много ли се обичате?

– Не знам… С него ми е хубаво. Имам чувството, че той е моят принц… Ти имаш ли си приятелка?

– Иска ми се да имам, но тя не ми обръща внимание.

– Нали не страдаш от това?

– Че защо да страдам? Хубаво ми е да я виждам, да си я представям. Ако тя реши, че ще ѝ бъде приятно с мен, много ще се радвам. Аз и така се радвам, че я има.

– Много точно говориш. Изглеждаш малък, а говориш мъдро. На колко години си?

– Важно ли е?

– Май не. Попитах по инерция.

– Тогава няма да ти кажа. Ще дойдеш ли с мен?

– Иска ми се. Мисля, че сънувам, и щом е така, поне сънят да е по-интересен. Но се притеснявам за Шедар. Ако седи дълго време така, сигурно ще замръзне, ще се схване и може да умре. Сега разбирам, че съм тъпачка. Как можах да му погодя такъв номер?! Сигурно съм побъркана. По-добре да се събудя и да тръгваме. Ти видя ли какво стана? Ама че кошмар беше!

– Видях. Бушоните ти изгърмяха. Чел съм за това, а ти го демонстрира. Вече ще знам, че е истина. Но за времето не се притеснявай. Можем да обиколим Земята и Космоса, а за телата ви ще са минали най-много пет минути. Вярваш ли ми?

– Можеш ли да ми го обясниш?

– Все още не. Знам само, че времето има различен ход в различните

ситуации. Не си ли го забелязала? Надявам се един ден да го проумея. Чета много, но все попадам на мъгляви философии.

– И аз чета много. Във физиката се използва понятието „интервал от време“, но самото време май никой не го дефинира… Усещам, че времето и пространството са свързани със събитията… Сега… Ако това е сън, едва ли ще трае дълго. Ако съм умряла, Шедар поне ще излезе. Вега няма да се притеснява как да спасява живи откачалки. Добре, тръгвам с теб.

– Дай си ръцете.

Дланите им се докоснаха, той я хвана, уж здраво, но тя не усети нищо. По-точно, усети, че се разпръсква на милиарди светещи точици, а после се събира в една.

Пещерата изчезна.

Усещаше, че е в някаква затворена, трептяща среда. Чуваше „Туп-туп, туп-туп, туп-туп…“.

– Сега си в сърцето ми – каза Светослав. – Опитай се да излезеш.

– Как? – Бетелгейзе почна да се притеснява. – По-добре да бях умряла в пещерата. Не ми се мре в чуждо тяло.

– Спокойно. Осъзнай, че ти си ти. Така ще влезеш в собствения си център.

– Добре. Аз съм. Знам коя съм. Как да изляза?

– Просто го направи.

Бетелгейзе направи крачка напред. Тъмнина. Осъзна, че очите ѝ са затворени, и ги отвори.

Пред нея имаше езеро, обградено донякъде със скали. Отсреща, от височина десетина метра, се спускаше водопад. Водата се разбиваше на толкова ситни капчици, че приличаше на пара. Сякаш не се спускаше в езерото, а излизаше от него нагоре. Малко беше езерото, но внушаваше величие: бистрата вода, която мамеше да се потопиш в нея, водопадът с неговата ефирност, скалите, които излъчваха стабилност, дърветата, създаващи усещане за сигурност, тревата, от която лъхаше покой.

Направи няколко крачки и видя, че не оставя стъпки в тревата. Докосна клонче, но ръката ѝ мина през него, без да го залюлее. Зарадва се, че с нищо не нарушава хармонията тук, но пък може да вижда и чува. Чуваше не само водопада, но и водата в езерото, птиците в гората, шума на листата, дори тревата сякаш издаваше звуци. Като огромен оркестър, природата създаваше симфония, в която всяко нейно творение беше едновременно композитор, изпълнител и слушател.

Бетелгейзе обхвана още веднъж гледката отпред и се обърна назад.

Момчето седеше с кръстосани крака на полянката, с лице към водопада. Ръцете му лежаха върху бедрата, с длани една в друга, обърнати нагоре, палците се допираха леко. Гърбът му беше изправен, очите – притворени, изражението – блажено. Дрехите му имаха цвета на избуялата трева. Носеше меки кожени обувки, подобно на цирковите акробати.

– Светославе – обърна се към него тя, без да изговаря думата на глас.

– Бетелгейзе – откликна той. – Още те виждам, но някак мъгляво. Когато отворя очи, няма да те виждам въобще, защото вниманието ми ще е насочено навън. Моля те, не се отдалечавай от мен. Не, знаеш ли, сега можеш да свиеш размерите си и ако искаш, дори на главата ми да застанеш. Опитай, докато още те виждам.

Стана от само себе си. Първо се разрасна и надхвърли по размери езерото, после започна да се свива, докато вече можеше да се побере в дланта му. Подскочи няколко пъти по него и се настани на рамото му.

– Тук ми е удобно – каза. – Косата ти пречи малко на гледката. Би ли я опънал зад ушите?

Той отвори очи и се изправи, без да се подпира. Поклони се на езерото, ухили се на света и приглади чорлавата си русолява коса назад. Тя пак се разроши, но част от нея остана зад ушите му.

– Как е? – отправи мисълта си към Бетелгейзе.

– Чудно! – отвърна тя по същия начин. – Къде сме?

– Живея малко по-натам, в селището.

– Имам предвид коя държава, местност…?

– И да ти кажа, няма да разбереш.

– Опитай.

Сребърните камбанки зазвънтяха в главата ѝ, но някакво бръмчене ги заглушаваше.

– Защо не мога да те чуя?

– Не знам. Обяснявали са ми, че е така с външните хора.

– А поне кога сме?

– Към пет след обяд, същият ден и година като при теб.

– Там, откъдето идвам сега, сигурно е един през нощта.

– Може. Харесва ли ти тук?

– Прелестно е. Имам чувството, че дори въздуха усещам.

– Обичам да медитирам на това място. За пръв път се свързвам с някой и искам да те запозная с Учителя. Нали може?

– Само да те питам: там, при водопада, има ли пещера?

– Огромна. Първо пренесох съзнанието си там, после попаднах в Сагуарото – така чух да я наричате. Ама точно сега гледа ли ти се пещера?

– Може пък да ѝ хвърлим едно око, а?

– На връщане, става ли? Хем по-лесно ще те върнем обратно.

– Тръгвай тогава.

Светослав обърна гръб на водопада и закрачи през полянката към гората. Вървеше по тясна пътечка, а огромните дървета сякаш бдяха над тях. Бетелгейзе тъкмо си помисли, че гората няма край, когато стана по-светло, дърветата оредяха и те излязоха на открито. Бяха на билото на огромен хълм. В далечината се виждаха още хълмове и върхове. Поеха надолу, все по пътечката. Стигнаха до неголяма река и тръгнаха по каменистия бряг. Отново навлязоха в гора, а пътечката изви перпендикулярно на реката. Всички дървета бяха широколистни. Дотук стигаха познанията на Бетелгейзе. Тя не се интересуваше от растителния свят, затова не зададе никакви въпроси.

Когато излязоха от гората, Бетелгейзе ахна. Сред дивата природа тя не очакваше да види зеленчукови градини. Зеленчуците, най-различни по цвят, вид и форма, бяха засадени не в прави редици, а в успоредни криви, които следваха извивката на планината и създаваха причудливи форми.

– Като цветен килим! – възкликна тя. – Това са зеленчуци, нали, не цветя?

– Зеленчуци са. Който иска цветя, бере от поляните.

– Не знаех, че отглеждането на зеленчуци може да създава красота.

– При вас как ги отглеждате?

– Никога не съм имала градина със зеленчуци. Ходила съм на селскостопански бригади, но там са едни огромни полета… Не като тук – все едно художник е рисувал.

– Момичето, което харесвам, обича да се занимава с това. Познава земята и знае точно какво къде може да расте, кои зеленчуци се обичат, кои се мразят. От малка е свързана с плодородието. Като че земята ѝ говори.

– А ти?

– Аз предпочитам да оглеждам небето, вместо да отглеждам зелки. Помагам, когато ме повикат, правя каквото ми кажат, нищо не разбирам.

– Ходиш ли на училище?

– Искаш да кажеш, аз какво уча?

– На твоята възраст не учите ли всички едно и също?

– Че защо да учим едно и също? Нали всеки е различен.

– Аз например от седем- до осемнайсетгодишна ходех на училище с моите връстници. В първи клас децата се учат да четат, да пишат, да смятат…

– Че защо трябва да ходи детето някъде да се учи да чете? При нас четенето се учи с говоренето. При вас къде носите бебетата, за да се научат

да ходят, да говорят, да се хранят?

– Не съм гледала бебета и не знам. Но тия неща са естествени при хората. То и аз, откакто се помня, мога да чета, но то е заради майка ми – като малка ме приспивала с буквара. Тя много искала да учи, но баща ѝ забранил.

– Как можеш да забраниш на някой да учи?

– Като не го пуснеш да ходи на училище. Тя е отраснала в друго общество. В моето общество образованието е задължително, поне до осми клас.

– Какво значи образование?

– Абе в какъв свят живееш? Да не сте диваци? Не учите ли?

– Не ми каза какво е образование. Учим, разбира се. Също се храним, ходим на два крака, говорим. Това са естествени неща при хората, ти го каза.

– И ученето ли е естествено?

– Разбира се. При вас не е ли?

– Като се замисля, прав си. Но в моето общество ученето се подчинява на специална образователна система: на определена възраст за определен брой години изучаваш определени предмети. Оценяват знанията ти по тях и ако си получил правилните оценки, ти дават диплома за степен на образованието: начално, основно, средно, специално, полувисше, висше или следдипломна квалификация. В други страни образователните системи са различни. При вас как е?

– „Оценяват“ от цена ли идва? Сега чета за различните държави и общества, защото ми се иска да обиколя света и да науча нови неща. Много често срещам изразите „стоки“ и „цени“.

– Е, щом си чел, си разбрал, че в някои общества образованието не е достъпно за всички хора.

– Затова и те питах какво е образование, защото не ми беше ясна думата. И пак не ми стана много ясно. Сега се чудя при ученето кое е стоката: самото учене, учителят, учещият, предметът, който се учи, знанията или уменията?

– Ха! Уникален си! – Тя се засмя.

– Знам, че съм уникален, какво му е смешното? И ти си уникална, и всеки човек е уникален. Нали в това е нашата стойност?

– Де да мислеха като теб университетските преподаватели! Пък и в обществото като цяло човешката уникалност не е на почит. Трябва да се вписваш в схемите…

Светослав говореше наивно, но думите му излъчваха истина, която я привличаше. „Прекалено умен ли е или прекалено глупав?“ Бетелгейзе

се сепна. За момент се сконфузи, после реши да пита директно:

– Всички мои мисли ли чуваш?

– Казах ти, че не мога да чета мисли, не помниш ли? Ти моите чуваш ли ги?

– Откъде да знам? За пръв път общувам по тоя начин.

– Е, може да се каже, че споделяме мисловни послания, а не си ровичкаме в главите. Мисли си каквото щеш – няма да го чуя, ако не искаш да го споделиш.

Успокоена, тя се сети за друго:

– Чакай, ти каза, че сега четеш изразите „стоки“ и „цени“. Вие нямате търговия, така ли? И при вас няма купуване и продаване на предмети, услуги, знания, умения, труд? Комунизмът е настъпил в твоето общество, така ли?

– Никакъв „-изъм“ не е настъпвал! Това вече го четох – за видовете обществен строй: комунизъм, фашизъм, капитализъм, социализъм. При всички тях човекът, вместо уникален създател, е роб на обществото.

– Но нали обществото е важно, за да живеят хората.

– Именно – обществото е важно за хората, а не хората са важни за обществото. Искам да кажа, обществото е множество от хора, нали така? В твоя свят не е ли важен всеки човек? Във всички тия „-измови“ общества обаче има правила, които определят кой човек е важен, кой може да бъде потискан или дори убит. Но дори и важните в даден момент в следващия може да бъдат осъдени, потиснати, убити. Всеки един човек във всяко такова общество живее в страх, че обществото ще го осъди. Всеки! Това внимателно го проучих. Знаеш ли колко четох и питах? Е, и ще го видя, може би…

– Ти в какво общество живееш? Какви са правилата при вас?

– Аз не живея в общество. Не съм живял досега. Живея сред хора, човеци.

– Нямате ли правила? Виждам, че имате селище, градини. Казваш, че учиш… Как? Нали обществото съхранява всички знания.

– Глупости! Човекът е този, който знае. Той описва това, което знае, в книги.

– Хайде, не се пали толкова! Явно сме от различни светове с теб. Покажи ми твоя свят. Защо улиците ви не са прави? – Междувременно бяха навлезли в селището.

– Не знам. Май следват някакви направления от самата планета. Преди да се построи сграда, земята се изследва с най-различни способи. Виждал съм да обикалят с багети, но има и други изследвания.

– Къщите ви само от камък и дърво ли са? Покривите ви от какво са

направени?

– От тънки каменни плочи.

– И тук има само зеленчукови градинки. Цветя никой ли не отглежда?

– Ето оня двор виждаш ли го?

– Това не са ли билки някакви?

– Да, но някои цъфтят и ухаят приятно. Баба Мила се занимава с тях. Тя ги използва за разни лекове.

– А голямата сграда за какво е?

– Това е Библиотеката. – Дори като мисъл беше с голяма буква. – Снабдява се с книги от целия свят. Често помагам на библиотекаря. Всички му помагат. Тя има и подземни етажи, не само тия трите, които виждаш.

– Направи ми впечатление, че тук няма коли. Как пътувате до други места? Нали трябва да се снабдявате с разни неща?

– За какво са ни коли? Селището е в планината, на десетки километри наоколо няма пътища. Има няколко вертолета, но на мен още не са ми трябвали.

– Електричество имате ли?

– Разбира се. Имаме слънчеви батерии. Не ги ли видя?

– Това на покривите ли? Мислех, че е украса. Никога не съм виждала такива. Дори не знаех, че вече ги има.

– Ето, тук живее Учителя.

Спряха пред дървена къща с каменна основа. Пред нея имаше две дървета. Според Бетелгейзе бяха череша и орех, но можеше да са какви ли не. Ограда нямаше. Никъде нямаше огради.

– Учителю! – извика Светослав. – Да почакаме, може да е зает – каза на Бетелгейзе и седна на стъпалото пред къщата.

След малко вратата се отвори и се показа към трийсетгодишен мъж, облечен като момчето, но с боси ходила. Черната му коса беше сплетена на плитка, а очите, въпреки мургавия тен, бяха наситено сини.

– Пак ми прекъсна урока, палавнико! Влез, кажи какво има.

– Не съм сам, Учителю.

– А? Така ли?

Той се вгледа в Светослав. Бетелгейзе видя светлинките, които го изпълваха. Част от тях се насочиха към момчето, обгърнаха го и тя усети, че е забелязана.

– Това на рамото ти да не е някакъв горски дух? Не знаех, че има такива. Ще ни запознаеш ли?

– Бет, можеш да възстановиш формата си и да слезеш. Учителя те вижда – с мисъл се обърна към нея Светослав, а на мъжа каза: – Това е

Бетелгейзе, Учителю.

– Е, Бетелгейзе, аз съм Максим. Влизайте вътре.

Светослав изкачи трите стъпала. На входа се събу и влезе след учителя си. Бетелгейзе оглеждаше голямата стая. Подът беше дървен, застлан с рогозка, изплетена от някакви растения. В единия ъгъл имаше огнище без огън в него. Наоколо бяха окачени или подредени върху лавици различни съдове за готвене. Дървена стълба водеше нагоре. Отсреща зееше отворена врата и показваше дворче с ниско окосена трева. На нея в позата, която видя при Светослав, бяха насядали десетина души – мъже, жени и деца. Единият от прозорците беше обърнат натам, а другият гледаше към улицата. В ъгъла на стаята, на двете стени догоре, имаше лавици с книги, но тя не можа да разчете знаците по тях. Нямаше маса и столове, само нещо като правоъгълна софра близо до огнището. Би било много първобитно, ако не беше електрическата лампа, която се спускаше от тавана.

– Гладен ли си, момчето ми?

– Не, Учителю.

– Да видим кого си ми довел… Хареса ли ти това приключение?

– Много. Ще я върнем откъдето е, нали?

– Разбира се. Всеки от нас е важен за света, в който живее, нали така? Искаш ли да сме заедно сега?

– Аха. – И Светослав се настани на рогозката, кръстоса крака, изправи гръб и постави дланите си една в друга върху бедрата.

Учителя притвори вратата към задния двор, спусна перденцата на прозорците, седна до него и посочи мястото на Бетелгейзе:

– Заповядай, гостенко!

Бетелгейзе застана на коленете си с изправен гръб. Тримата образуваха равностранен триъгълник.

Мъжът и момчето притвориха очи и тя видя как с успокояването на дишането започват да светят. В мрака на стаята виждаше и своето светлинно тяло. Трите светлинни тела се хванаха за ръце и станаха едно.

Съзнанието започна да се разширява. Обхвана цялата стая, после къщата, двора, селището, околността, планетата, но не спря дотук, а продължи към небесното светило. Или светът се смаляваше: Слънцето и всичките му планети се превърнаха в петънце, неразличимо сред безброя звезди. Галактиките се свиваха и се сгъстяваха, безкрайният Космос стана блещукаща топка, после точка и изчезна. Нищо. Пустота.

Чу гласа на Максим:

– Отвори очи!

Двамата се огледаха, сякаш се събуждаха от сън. В стаята беше леко

притъмняло, но всичко се откроявaше някак по-ясно от преди. Мъжът и момчето затвориха очи, физическите им тела не помръднаха, но светлинните вече се движеха самостоятелно.

– Сега можем да общуваме с чисто съзнание. – Думите на Максим също звънтяха в главата ѝ, но като чанове.

– Какво беше това, Максиме? – Бетелгейзе реши, че той не е неин учител и ще го нарича по име. – Къде бяхме?

– Във Вътрешния свят, в нищото, където няма време, няма пространство, а само тук-и-сега в очакване на началото. Всяка частица, звезда, същество, идея – те идват оттам, където всичко е едно, непроявено. Когато се прояви, става част от Външния свят на действието, на движението, на промяната, а следователно на времето и пространството в очакване на края.

– Защо бяхме в нищото?

– Бет, ако ти свърши водата в кофата, отиваш до реката да я напълниш. Добре ли го обясних? – включи се Светослав.

– Там става презареждането с енергия, така ли? Там ли отиваме, когато спим?

– Да – каза Максим. – Но когато става несъзнателно, съзнанието не се пречиства. Няма го осъзнаването, че си едно с всичко, няма го прозрението, ако щеш.

– Максиме, ще ми кажеш ли къде сме? И кои сте вие?

– Човеци като теб. Това тук е място, в което си почиваме от третия свят. Някои, като Светослав, са родени тук. Много такива места има на планетата. Наричаме ги „Шшш-ааа-ммм-ба-ла-ла“.

– Шамбала?

– Може и така.

– Кой е третият свят? Ти каза, че има два свята: Вътрешен и Външен. Третият?

– Социалният – обществото, съчинено от хората.

– Мислех, че има различни общества в различните държави.

– Всъщност е едно, само привидно се променя на различните места.

– Вие не сте ли общество?

– Когато се събират хора със собствен център, създават общност, в която всеки е стойностен. Съзнателните хора нямат нужда от закони. Когато се подчинява на догми и канони, както е в обществото, човекът губи центъра си и съществува несъзнателно, в страх, че може да сгреши.

– Тия думи „догми“ и „канони“ са ми малко чужди. Искаш да кажеш, че законите в обществото са вредни, така ли? Но ако няма закони, как ще знаем кое е правилно и кое не? Ако няма ред, как изобщо ще свършим

нещо? Закона за пътищата например ако шофьорите не го спазват, ще стават катастрофи.

– Всяка игра си има правила. Законът за пътищата – това са правилата на играта „Аз съм на пътя“. Те се прилагат само за участниците в движението. Би трябвало правилата да важат за всички тях, нали? Ако обаче някой властник в обществото сгази дете, какво ще се случи според теб?

– Ааа… Май съм чувала, че…

– Е, за това ти говоря. Във всяко общество е така. Група важни хора създават правила, които уж трябва да важат за всички, но се оказва, че за тях самите не са в сила. В каквото и общество да живееш, сигурен съм, че имате израза: „От горе казаха да го направим“.

– Вярно! Откъде знаеш?

– Е, живял съм в обществото. Нали ти казах, че тук си почиваме от него. Това, което ни уморява, е ей тая „важност“. В стремежа си да постигнат позиция на важност, да я запазят, ако я имат, или да се подчинят на чуждата, хората забравят собствената си стойност, вече не могат да виждат и стойността в другия човек, а го преценяват според това каква власт има, каква позиция е заел, има ли „влиятелни“ сред познатите си.

– Е, да, ама ако човек не се стреми да заеме по-висока позиция, той няма и да се развива. Аз искам да стана като Нютон и Айнщайн, друг желае да е като Леонардо да Винчи, трети – като Моцарт и Бах. Примерът на великите личности мотивира развитието на хората, не е ли така? Ние се стремим да станем ценни за обществото.

– О, милото момиче… – Максим се усмихна на нещо си. – Ти с кого предпочиташ да общуваш? С „важните“ хора ли?

– Не, с приятелите. С тях мога да споделям, а и те споделят с мен, мога да им се доверя, помагаме си, открити сме един с друг.

– Иска ти се да си приятел с хората, нали?

– Да, но не се получава винаги.

– Е, съзнателният човек е приятел с всеки.

– И с „несъзнателните“ ли?

– Трудно е, наистина, но желанието да споделяш себе си с другите е по-силно. За съзнателните хора, които споделят уменията си, животът е красиво приключение – останалите могат да ги приемат или отхвърлят, но те не се привързват към първото и не страдат от второто. Интересно става за онези, които споделят идеите си: ако някой „важен“ ги одобри, несъзнателните ги следват, кланят им се, повтарят като папагали заученото и впоследствие го изкривяват донемайкъде. Но поне има шанс с времето да ги проумеят. Ако обаче властимащите решат, че идеите са „вредни за обществото“, те могат да стъжнят живота на авторите им…

– Като Джордано Бруно? Ти от тях ли си? Я каква лекция ми изнесе. Пък и учиш хората на медитация.

– Всъщност избрах пътя на лечителя. А медитацията е едно от средствата да си здрав. Добре, че ми напомни за учениците впрочем. Светославе, ти как си, момчето ми?

– Добре съм, Учителю. – Той се надигна от пода. – Слушах ви и двамата. Хич не съм скучал.

– Да вървим при останалите. Заедно ще ни е по-лесно да те изпратим в твоя свят.

– И аз усещам, че е време да си ходя. Само да попитам: ще си спомня ли всичко това?

– Може би… когато събориш всички стени, които обществото е издигнало в теб.

Излезе навън. Беше изгубила представа за времето, докато пише.

„Повече от трийсет и пет години минаха, откакто бяхме в Сагуарото – помисли си. – Защо едва сега си спомням това?“

Тогава чу звънтенето:

– Ха! Да не мислеше, че лесно се събарят стени!

Погледна нагоре. Орион се виждаше ясно в нощното небе.

Бетелгейзе примигна.

Графика: Андрей Карапетян

Мирослав Ангелов

Ябълковото дърво и лунната мравка

Начало

Срещнал ме в гората. Разхождал мислите си в гъсталака, когато видял изпадналата (според него от камион на секачи) трупа. Веднъж спомена, че било ясен, и то дълги години след твърдението, че дървото е бук – повярвах и в двата случая. Не съм изгубила тази вяра дори днес, когато той е твърде далеч. Първо пушил нервно до трупата, после спокойно седнал отгоре ѝ и накрая взел решение да я завлече до къщата. Обясняваше ми, че парчето дърво не излъчвало никаква особена причина за прибиране. Не усещал топлина. Нямало душа, казваше. Било дръглива есен. Имал подръка подходящото въже. Водели го бесовете.

Татко

Татко ми имаше брада, от онези гъстите, които зимата топлят; косата му бе черна, брадата сивееше; беше сух, по-скоро впит; мразеше искрено случилото се; учеше ме да съзнавам омразата и да я сприятелявам с другите чувства; рисуваше добре, пръстите му обичаха материята; сигурна съм, че жените са се радвали на красивото лице, което почти не виждах усмихнато; сглобяваше бомби; смятаха го за луд; обаче беше гений и магьосник; всяка есен мислеше за самоубийство; умря на Луната; беше учен, днес вече е поезия; разказваше ми приказка за ръкавица, която била толкова малка и все пак побрала всички, които искали да се скрият в нея; двамата също влязохме вътре, после той дълго плака, защото отново се изгуби.

Баща ми не се обеси. Показах му друга врата.

Извлякъл трупата до високото на хълма. Бутнал я с крак. Тя се затъркаляла по стръмната поляна, катурнала колибката на Дори и Дориан – семейството самоеди, закачила ябълковото дърво, подскочила и спряла до вратата. По пътя към къщата наизпадали сума ти мравки. Прибрал дървото вътре. Поставил до масата изправените пет фута и няколко инча. Направил чай, седнал и зачакал.

Минало

Дванайсет години преди тази случка, в един топъл есенен ден обикновеният на външен вид професор бил помолен да се качи в тихо бръмкащ под сенките на университета автомобил. Пътят и пътуването свършвали в пустинята. Доверили му истини от други светове. Видял тайни, за които науката не подозирала. Нямало предълги обяснения. Поканили го с жест и мълчаливо ръкостискане да сътрудничи. Професорът се прибрал. На сутринта натиснал един от двата бутона на устройството, подобно на мобилен телефон. Било петък. В понеделник съпругата и двете им деца внезапно изчезнали. Пътували от училището, но така и не стигнали до къщата с езерцето, лодката и тихия лес. Не ги видял никога. Нито чул нещо за тях.

Раждане

Мъникът захапа игриво крака на стопанина и намигна дяволито с жълтото, подобно на луна око. Мъжът тупна леко зверчето по муцуната. Притули огъня в стаята. Прибра всички свещи в сандъка. Тъмнината в прозорците заскърца с хладно спокойствие и изведнъж стана толкова тихо, че чувах само звуците от опашката на свилото се до краката на масата пале.

Ще обясня. Не всички мравки изпаднаха или скочиха. Другите дървета твърдяха, че не познават буковата трупа, защото била старица. Вещица. Не знаеха откъде се е взела. Ние я обитавахме отскоро. Бях задрямал в един от процепите ѝ, когато светът започна да се върти. Останах приклещен. Не успях да изпълзя, защото повечето от крайниците ми бяха премазани. Може би не знаете, но мравките сме едно осъзнато цяло. Разумно събираме всичко, до което се докоснем. Затова погледнах спокойно през пролуката и тутакси се ориентирах за мястото. Обаче все още не разбирах случващото се.

Мъжът внимателно правеше нещо. От часове с помощта на ръчен трион, малка остра пила, чук и шкурка обработваше дървото. Бе затворил очи, но това явно изобщо не пречеше на прецизната му работа. В двете големи заоблени части, които бяха получени след надлъжен разрез, се виждаха множество оформени канали и няколко отвора. Грубите пръсти сякаш галеха всяка извивка и плуваха из процепите. Преди изгрев мъжът прекъсна работата – остави я така, на място, легна и захърка.

На свечеряване се пробуди, направи нов чай и изяде една ябълка. И пак потъна в мрака. Разпарчетоса двете бомби от подземието и от ча-

стите сглоби главата и крайниците. Времето проскърцваше сред тишина. На третата нощ напълни голямата стъкленица с вода от извора. На връщане откъсна последната ябълка. Разкъса я на две части, завъртайки със здравите си ръце полукълбата в противоположни посоки. Изми едното и го постави в издълбаното с форма на сърце място в трупата. Прибра другата половина при свещите в сандъка.

Започнах да разбирам. Останах в сглобеното тяло. Докосваше ме при работата си и в тези моменти усещах невидимата усмивка. Водата внезапно се плъзна по каналите. Отнесе ме до сърцето и ме подхвърли отгоре му. Задържах се трудно върху ябълката. Възстановявах се бавно.

Пътуване

Казвам се… Мравката все още е вътре. По-жива от мен. Земята е мъртва. Пътуваме към Луната с баща ми. Неговият ръчен багаж е моята разглобена същност.

Из дневника „Надеждност“

„… построихме няколко къщурки в Морето на спокойствието. Нарекохме поселището Надеждност… Останали сме 24-ма, в това число и децата… Смешното ябълково дърво с металната топка на професора посадихме символично в Деня на водата – закопахме го в прахоляка. Няма с какво да го полеем… Дажбите намаляват… Някой спомена „чудо“. Разбираме се (вече) без думи. Телепатията е… едно от децата твърди, че от дървото изпълзяла мравка, която тръгнала навън. Детето не би трябвало да помни мравките. Халюцинация явно… Дървото се разлисти и цъфна. Чудото… не мислим за вода, не пием вода. Нямаме… Учим се, Слънцето ни храни… Вече сме двайсет и пет…“

Някога

… по (скачам, стъпало, време). Едно, две, три. Надскок. Сурват се подскоци, стъпала, време. Площадка, мраморна поляна. Разпилявам шепа стъргали. Хладно на сядане. Земен лъч копнее за вечните полегнали цветя. Вярата е затворена дума. Мравка побутва миниатюрна бледокафеникава планета към вселената от мравки.

Живот. Детство

Сънувах Бог. Няколко пъти. Носеше детско блокче за рисуване. Имах подобно. От онези, с малките бели листи. Бог беше дете. Веднъж насън му предложих своите цветни моливи и острилка. Получих ги за втората

година. Наричахме го „рожден ден“. Имаше и торта, с малини и боровинки от гората. Но и двамата с татко ми добре знаехме, че всъщност празнуваме моето пробуждане. Бог се усмихна, прие мълчаливо драскалата и си тръгна. После се събудих.

Гората не ражда деца. Така ми каза мравката.

Те идваха на ята. Кацаха като птици и опъваха палатки. Оставаха за по няколко дни. Лагеруваха покрай реката, която извираше изпод върха. В планината кръжаха орли. Скалите се зъбеха и криеха единствената пътека към небето – „устата“, която рядко се разтваряше. Само докато всмуче устрема и изплюе преродените. Малцина опитваха. Никога най-смелите. Само мечтателите, изкатерили реалните си сънища. Съзерцателите разпознавах лесно сред тълпата. Едновременно смирени и търсещи. Понякога смешни на вид, но с играещи по вятъра очи. Бяха встрани, извън гнездото. Случвало се е да съм на сантиметри от тях. Голотата се слива с пущинака. Можех да ги докосна с металните си пръсти. Можех да заобичам някой тръгнал към небето поток. Или да се влюбя… Или се влюбих? Не искам да знам. Спомените изпиват водата.

Самоедите се радваха на чуруликащите тълпи. Дориан се приближаваше твърде близо. Така получаваше от децата пълен комплект – ласка плюс лакомство. Майка му мъдро седеше встрани и с известна досада разгонваше роящите мухи с опашката си. Късите лета се струваха прекалени за Дори. Вечно бленуваше сняг горката.

Момиче, мравка и куче

Зимата бе и моето време. Тогава слизах в града. Баща ми обясни, че там е опасно. „Другите не биха ни разбрали.“ Повтаряше често това, но никога не възпря моите разходки. В началото тръгваше подире ми. Не се криеше. Встрани, пушеше мълчаливо лулата или свит набързо тютюнец. Знаех, че лявата ръка стиска в джоба някой от хладните пистолети. После свикна. Мисълта, че тръгвам, го държеше буден. Той и без това рядко спеше. Скованите от студ нощни улици – най-прекрасните места за бродене в уединение – го оставяха в гората. Само Дори следваше всяка моя стъпка.

Обикновено бях с любимата си вълнена жилетка с качулка. Винаги носех зимни очила, шал, който покриваше цялото ми лице, и ръкавици. Макар нищо от това реално да не ми бе нужно – лицето ми не познаваше ни студ, ни топлина. Необичайното ми одеяние едва ли будеше любопитство. Приличах на скиор. Нямахме писта, но от баща си знаех, че градчето е пълно с чудаци. Преди време старата клиника затво-

рила решетъчните си прозорци и част от обитателите ѝ останали тук, „за да учат истински лудите на живот“. Проговорих на петата година. Баща ми упорито пренареждаше някакви неща в мен, но истинският ми учител бе мравката. Когато я попитах защо не си тръгва, тя спокойно обясни, че е разбрала своята мисия и ще бъде в мен, докато е нужно. Обичах щурата мравка. Често ѝ го казвах. Тогава тя започваше да лудее и да ме гъделичка. Харесвах тези моменти. Когато прочетох книжката на К.К. за дървеното момче, плакахме и двете. Така, де, аз нямах сълзи, но мравката ми подари езерце от своите.

Кимах учтиво на сенките, с които се разминавах по улиците. Веднъж ме заговориха. Бяха три момичета, петнайсет – шестнайсетгодишни, с моя ръст. Без шапки, с еднакви момчешки прически. Поискаха ми цигари. Винаги нося със себе си. Подарих им и запалка. За секунда погледнах в тях, в пламъка от запалката и огънчетата в очите на Дори, която бе потънала в дълбокия сняг буквално зад гърбовете им. Попитаха как се казвам. Поисках да съм като тях – момиче… и вече имах име. Тогава те казаха, че мога да се присъединя към бандата им, като ги потърся в двора на старата клиника. Разклатих с радост тежката си глава. Те се засмяха, бутнаха ме приятелски в снега и се запътиха към огромната коледна елха.

Останах на земята известно време. Дори се приближи към мен и почна да лиже шала и пластмасата на очилата ми.

Графика: Андрей Карапетян

Кристиана Бояджиева

Отражението на капката

Таксито се движеше през тунела. Той погледна наляво. Беше седнал на мястото отзад вдясно от шофьора. Въпреки това виждаше съвсем ясно пътуващите в трамвая, който се движеше плавно на няколко метра от него. Жената с набързо загасена цигара в ръка и пластмасова чаша с кафе. Млада майка обясняваше нещо на детето си. Малко по-назад един мъж погледна през прозореца. Погледите им се засякоха. Усещането му беше добре познато – приятно, топло. Усещане за разтваряне. Премигна. Видя себе си да се отдалечава в завиващото надясно такси. Сега той седеше в трамвая и пътуваше към новото си вкъщи. Поне за днес това щеше да е неговият дом. Утре никой не знаеше къде ще го отведе денят.

Когато беше малък, баба му често му разказваше колко бързо се е променил светът заради новите технологии. До голяма степен измисляни в помощ на хора с двигателни и други ограничения, но бързо превърнали се в ежедневие за всички. Разказваше му за изумителното количество възможности за реализация по времето на нейните „златни години“, както тя обичаше да ги нарича. Сега всичко беше различно. Хората се бяха научили. Или поне така се говореше. Бяха се научили да споделят. Всичко.

Отвори очи, беше задрямал. Трамваят тъкмо забавяше ход преди последната си спирка. За пореден път тялото знаеше основната информация, от която имаше нужда, за да продължи съществуването си без големи сътресения. Винаги се изненадваше как е възможно тялото да помни толкова много. То знаеше къде и какво трябва да се направи. Може би точно затова съзнанието можеше да се рее и да бъде на няколко места едновременно.

Слезе и сви наляво, покрай висока жилищна сграда. Всичко изглеждаше сиво и малко мрачно на фона на залязващото слънце. Влезе във входа, качи се в асансьора и натисна копчето за тринайсетия етаж. Стараеше се да не мисли и да не се фокусира върху действията на тялото, защото рискуваше да го разсее и да не успее да довърши основните му функции за деня.

Стигна на етажа и веднага се озова срещу вратата на апартамента.

Беше напипал ключа в джоба на панталона още със слизането от трамвая. Отключи. В жилището беше тъмно и тихо. Явно живееше сам. Светна лампата в антрето. Срещу него имаше вградено голямо огледало. Сега можеше да се разгледа по-обстойно. Да види в кого се е превърнал. Знаеше, че ще трябва да поостане тук за известно време. Беше важно да накара тялото да го приеме и да му се довери, докато дойде моментът собственото му съзнание да се завърне. Първоначалната му преценка, набързо хвърленият поглед от таксито, беше вярна. Преждевременно остарял от грижите мъж, на средна възраст. Може би на около 44-47 години. Дънки и тениска. Чисти, но леко захабени.

Огледа малкото жилище. Всичко беше много семпло. Вградена в стената секция. Полупразна. Имаше няколко стари списания за лов и риболов. Може би бяха останали в апартамента от предишни собственици. Или човекът беше колекционер, макар и да не приличаше на такъв. В хладилника нямаше почти нищо. Явно не се хранеше вкъщи. Отвори шкафовете. Кафе, захар, ориз, макарони… Реши да си свари макарони.

Докато вечеряше, прегледа паметта на апартамента от последните няколко години. Трябваше да научи повече за този човек. Телевизорът автоматично започна да превключва любимите канали. Да, разбира се – лов и риболов. Замисли се колко тъжно и самотно е това, но веднага се спря. Нямаше право да съди. Нали точно затова беше стигнал до тук – защото се беше научил да не съди, да дава и да не чака отплата, да обича и да споделя. Трябваше да се концентрира, за да преодолее наслагваните от години емоции в това тяло. Да съхрани собствената си идентичност, преминавайки през телата на всички свои ученици, беше най-трудната част от работата му на учител. И да успее да ги научи на емпатия. Най-важното средство за общуване и въобще живеене в неговия свят.

Вечеря. Стана, изми си съдовете, мина през банята и си легна. Сега трябваше това тяло да заспи, за да може да отиде и да види какво става с неговото. Да провери как се справя то със случая.

Два часа по-късно вече се беше прибрал. Тихо прибута чуждото съзнание в едно кьошенце. Тялото му се чувстваше добре. Бяха настанени в нелоша хотелска стая. Чиста и в приятни кремави тонове. Изкъпа се и се отпусна, за да разбере какви са проблемите на чуждото съзнание. Усещаше неудовлетворение, постоянно напрежение, превърнало се в хронично, вина и силно чувство, че другите са късметлии, а той самият е прецакан. Дори не се беше опитал да повлияе на тялото, в което се намираше. Липсата на интерес към живота беше сериозен симптом. Сигурно затова и се беше обърнал за помощ.

Той и колегите му се радваха, когато някой сам осъзнаваше, че е изпуснал юздите, и търсеше решение. Тежкото беше, когато им се налагаше да работят с хора, които не само бяха изтървали юздите, но и отдавна бяха забравили смисъла. За съжаление, това ставаше след намеса на Висшите органи и обикновено беше свързано със съпротива от страна и на тялото, и на съзнанието на нуждаещия се. Само като се замислеше, че преди няма и петдесет години хората основно са живеели в този тъжен, изпълнен с материални нужди и негативни емоции свят. Но пък вероятно това беше предизвикало онази група да намери начин да превърне емпатията в основно средство за щастлив живот.

Чу лек шум. Погледна надясно. Часовникът показваше три часа. Явно беше заспал. Тялото му започна да се разбужда. Той също. Единствено чуждото съзнание още спеше. Трябваше да се организира и да отметне доста работа в следващите три часа. Вече знаеше, че освен тялото, и съзнанието се нуждае от повече сън. Това беше добре, защото даваше възможност на него и на колегите му да се подготвят за работата, която имаха да свършат в кратък срок. Предстоеше да се реши кой къде отива и с чия съдба ще се сблъска. Трябваше да се предвидят всички рискове. Всяка грешка беше човешки живот. Работата им се състоеше в това да успокоят съзнанието, за да изживее пълноценно и щастливо всеки миг в материалния свят. Знаеха, че това е много важно. Парадоксът беше, че щастливият живот се случваше тогава, когато успееш да преодолееш изискванията на материалния свят, но това можеше да стане само ако си част от него. Умението да балансираш на емоционално и физическо ниво май беше основната цел на човека.

Много разчитаха на доброволците при изпълнение на различните задачи. Те бяха същности, които искаха да споделят важните неща, но нямаха знанията и уменията като учителите. Пък и не бяха готови да се откажат от себе си. Вършеха чудесна работа, защото бяха тренирани и в същото време с тежки съдби. Това ги правеше уникални приемници, за да намерят нуждаещите се своите отговори.

Той седна с колегите си. Имаха практика да преглеждат информацията за субекта чак след като са се заели със случая, за да няма излишно емоционално натоварване и създаване на отношение. Обсъждаха само по един случай на ден и разполагаха с не повече от 48 часа за всяка задача. Екипът винаги имаше титуляр, а останалите го подкрепяха и внимаваха за безаварийното протичане на процеса.

Обсъждането започна. Мъж на 45 години в тежка депресия. Работи

в структурата по техническата поддръжка. Живее сам от двайсет години. През последните пет се появяват симптомите на депресията. Първоначално неудовлетворение от работата, което преминава и към личния му живот. Спира да се вижда с приятелите си и постепенно преустановява всичките си социални контакти. Самотата го обсебва до степен, да започне да мисли, че трябва да му се случи конкретно „хубаво“ събитие, за да бъде щастлив. Почти не разбира кога минават тези пет години. Опитва се да си помогне сам. Насилва се да излиза. Единственият резултат: вижда как другите хора живеят щастливо – балансирано – и това го дразни още повече.

Затова този мъж се беше обърнал към техния отдел. За един опреснителен, напомнящ урок, който да го вдигне на крака.

След като приключи представянето на случая, останалите изслушаха и неговото заключение от контакта със субекта. Предстоеше да решат през колко и кои различни животи ще мине това съзнание в следващите 24 часа. Колегите му предлагаха, но той трябваше да реши кое е най-добре за клиента му.

Избра една от доброволките. С нея почти бяха изградили приятелски отношения. Работеше в шоубизнеса. Беше танцьорка с консумация. Имаше малко дете, за което се грижеше сама. Винаги се усмихваше и никога не се оплакваше. Професията ѝ, независимо от честата смяна на името си, оставаше извън нормата, при все правилото никой да не съди никого. Хората не обичаха да се говори за тези момичета и момчета, защото те бяха доказателство, че въпреки всички усилия човек продължаваше да изпитва слабости и да търси физически отдушник. Посещаваха ги и мъже, и жени.

Другият избран беше болно момиченце на пет години, на което му оставаха шест месеца живот. В днешния ден трябваше да излязат окончателните резултати. Тя знаеше какво се случва. Родителите ѝ също. Състоянието на майката беше най-тежко. Разбираше, че детето ѝ умира, но отказваше да го приеме. Плачеше постоянно. Грижите, които полагаше, бяха прекалени и задушаващи. Детето искаше да облекчи болката на майка си, но не знаеше как. В същото време много му се играеше с другите деца.

Спря се и на един от колегите си, който щеше да бъде просто приемник и да разведе субекта из онази част от света на учителите с достъп за външни лица. Такива имаше рядко, но въпреки всичко цялото звено се съобразяваше с мерките за сигурност. Никой не знаеше къде пребиват във физическия свят останалите му колеги. Не работеха с имена. Обучаваха се дълги години как да контролират ума си. От тях се изис-

кваше да владеят емоциите си и да не ги допускат в онази част от съзнанието, която контактува с външния свят. Бяха бързи в диагностиката на другите съзнания и изключителни слушатели и медиатори. Влизаха в звеното още преди да са навършили шест години. Започваха обучението си веднага след постъпване в образователните центрове, за да може на 16 да излязат от там и да изградят живота си така, че да са полезни за общността. Колегата му, който щеше да бъде приемник, беше симпатично младо момиче с десетгодишен опит като учител.

Останалите в екипа щяха да бъдат случайни срещи в живота на трите приемащи тела през следващите 24 часа. Това според всички беше оптималното време, за да възстанови балансът си този субект.

Тричасовата оперативка свършваше. Предстоеше му да се върне при тялото си и да го подготви за деня, а после да посети и тялото на субекта и да го поддържа в режим ежедневие. Това беше най-трудната част от работата им. Трябваше да бъде едновременно в собственото си тяло, за да наблюдава, но без да се намесва, в тялото на субекта, а и в другите двама приемници в моментите, когато съзнанията разменяха местата си.

Срещата приключи. Слънцето се показваше на хоризонта. Очертаваше се топъл пролетен ден. Миришеше на разцъфнали люляци.

Будилникът иззвъня. Часът беше шест. В края на града мъж на средна възраст отвори очи. В другия край на същия град един младеж бавно допускаше в тялото си чуждото съзнание, което трябваше да отведе до центъра, за да го върне в собственото му тяло. И двамата се движеха малко забавено, но иначе всички процеси по събуждането протичаха според личните навици.

В седем и двамата излязоха навън. Мъжът на средна възраст вървеше с отмерена крачка към спирката на трамваите. Неговият идваше точно след пет минути, а пътят му пеша беше три. Беше автоматизирал ходенето си до работа и затова тялото не се изненада, когато съзнанието не реагира. Точно след три минути беше на спирката, а след още две – в трамвая.

След двайсетина минути тялото се размърда. Беше задрямал. Погледна през прозореца. Мястото му беше абсолютно непознато. Явно беше сбъркал трамвая. Обърна се към другия прозорец. Някакъв младеж стоеше с лице към него и го наблюдаваше. Усети нещо познато. Топлина се разнесе по тялото му. Съзнанието му се беше завърнало. Още по-неангажирано с действителността, отколкото вчера. През главата му премина мисъл, която не успя да улови, но се почувства много спокоен. Не пропусна да забележи натрапчиво присъствие някъде из главата си. Някакво

ехо, което не успяваше да чуе добре.

Слезе от трамвая на следващата спирка. Трябваше да стигне до работата си. Огледа се. Всичко му беше непознато. Вдясно видя входа за влака. Реши, че ще спести време, ако се върне с него. Влезе и си взе билет. Оставаха още две минути. Отсреща чакаха пътниците за обратната посока. Едно момиченце го гледаше. Жената до него го държеше здраво за ръка. Усмихна ѝ се и отново усети топлината. Премигна. Видя собственото си тяло да се качва във влака от другата страна. Изглеждаше така, все едно всеки момент ще припадне. Трима души се спуснаха да го подкрепят и да го наместят на най-близката седалка.

Тялото, в което се оказа сега, също олекна. Беше на момиченцето, което допреди малко беше наблюдавал. Жената до него болезнено му стискаше ръката. Нещо с това тяло не беше наред, но не се чувстваше зле. Просто тепърва привикваше с него. Осъзна, че вчера беше преживял същото.

Влакът спря. Вратата се отвори и жената го издърпа навън. Искаше да ѝ каже, че ръката го боли, но се спря. Към тях се приближи мъж. Погали по главата тялото и го вдигна на ръце. Жената обясняваше за медицински изследвания и резултати. Докато говореше, сълзи потекоха по бузите ѝ. Явно не ги усещаше, защото не им обърна никакво внимание. Разказът ѝ стана накъсан с нотка на истерия. Той разбра, че тялото, в което се намира, е болно. Отпусна се в него и чу малко по-ясно глас, който потвърди предположенията му.

Мъжът прихвана жената през кръста и тримата излязоха от гарата. Тръгнаха с бързи крачки по улицата, като жената не спираше да хлипа. Минаха покрай детската площадка. Всичките приятелчета на момиченцето бяха там. Зарадваха ѝ се, когато я видяха. Тялото много искаше да отиде и да си поиграе. Той се опита да ѝ помогне, но родителите ѝ даже не забелязаха. Прибраха се и веднага я сложиха да си легне.

Жената не спираше да плаче. Прииска му се да я успокои. Погледна я в очите и започна да говори за всички хубави моменти заедно, за които тялото се сещаше. Жената не спираше да плаче. Опита се да ѝ обясни, че нищо не могат да направят, нито тя, нито родителите ѝ, освен да се радват на времето, което имат заедно.

Жената настани момиченцето в леглото, зави го и излезе плачеща от стаята. Часът беше едва девет сутринта – време за игри. Стана му мъчно за малката му гостоприемничка. Оставаха ѝ само шест месеца да тича и скача по поляните и парковете, а най-вероятно щеше да прекара това време в леглото, докато постоянно ревящата ѝ майка се грижи за нея. Много искаше да ѝ помогне, но не знаеше как. Унесе се.

Когато отвори очи, беше минал час. Стана и слезе долу. Майката беше сварила макарони за закуска. Мразеше макарони. Седна на масата с идеята да поиска нещо друго, но се отказа, заради рукналите отново сълзи. Взе лъжицата и насила изяде макаронite. Очертаваха се тежки шест месеца.

Много искаше да излезе след закуска и да покара новото си колело, но майката се страхуваше да не се изпоти. Трябваше да се качи в стаята си и да си играе с куклите. Нямаше право да скача, да тича или да прави каквито и да било изморителни движения. Заигра се с къщата за кукли. Преоблече ги всичките. Подреди чашките и чинийките за следобеден чай, нищо че беше предобед. После извади големия блок и флумастерите и реши да нарисува картина.

Когато свърши, хукна по стълбите. Отдолу се взираха две мокри очи. Сети се, че не трябва да тича, и спря. Бавно слезе и подаде картината на майката. Бащата седеше отстрани и ги наблюдаваше. На рисунката тримата се разхождаха в зоологическата градина.

Майката се обърна и влезе в трапезарията. Бащата я последва. Момиченцето седна на най-долното стъпало. Вече знаеше, че каквото ѝ да направи, майката само ще реве. Започна да си мисли, че иска да умре колкото се може по-скоро. Бащата дойде, гушна го и го отнесе в стаята. Точно реши, че отново ще искат да спи, когато бащата каза да се облича. Щяха да се разходят в зоопарка. Много се зарадва. Приготви се бързо и седна до вратата да чака родителите си. Реши, че няма да позволи нищо да развали хубавото прекарване на любимото място.

Тримата излязоха. Майката вече не плачеше. На входа на зоологическата градина се блъснаха в млада жена и нейното двегодишно момченце. Жената носеше чанта, която падна и се разпиля. Всички се наведоха. Позна себе си в мъжа на средна възраст, който се присъедини към групата, за да помага. Усети топлината. Продължаваше да вижда себе си. Две ръчички се пресегнаха към него и го прегърнаха през врата. Сега беше в тялото на младата жена, в която преди малко се блъснаха. Мъжът се отдалечаваше.

Целуна сина си по главичката. Детето вече заспиваше. Пожела му лека нощ. Усмихна се на момичето, което оставаше с малкия, докато тя е на работа. Отдавна ѝ помагаше. Нямаше нужда да ѝ обяснява каквото ѝ да било. Още повече, че в момента девойчето се готвеше за изпити и се бе съсредоточило.

Застана пред огледалото. Изглеждаше като всяка друга жена на нейната възраст. Усмихваше се. Това се беше превърнало в част от същността

ѝ. Помагаше ѝ да се справя. Не се оплакваше, но дори когато искаше да го направи, нямаше на кого. Метна сакчето на рамо и излезе.

Смяната ѝ започваше след час. Имаше време да отиде до бара и да изпие едно. Работеше на това място от няколко години. Беше доволна. Редовно минаваха на преглед. Влезе в бара, поръча си питие, поприказва с бармана, плати и си тръгна. Свободното ѝ време свършваше.

Точно отсреща беше сградата, в която работеше. И тя изглеждаше като всички останали. Даже излъчваше известна приветливост. Влезе. Оставаха ѝ десет минути, за да се облече и гримира. После излизаше на сцената. Около час след това получаваше информация за клиентите до края на смяната си.

В огледалото насреща стоеше силно гримирана жена, която гледаше с известна надменност и студенина. Даде си сметка, че този половин ден, който досега беше прекарал в това тяло, не го напрягаше. Чувстваше се спокоен и балансиран.

Последва тялото на сцената, където заедно с други момичета стана част от атрактивната програма на заведението. Виждаше хищните погледи на гостите. Те не бяха добри или лоши хора. Просто бяха осъзнали своите потребности и се грижеха да ги задоволяват, без да се осъждат за това. Някой от гостите бяха дошли с половинките си. Всеки си имаше своите предпочитания и очакваше тук те да бъдат задоволени. В този момент разбра каква нощ му предстои.

Тази млада жена беше добра майка. Заедно с нея и детето ѝ прекара няколко забавни и спокойни часа на хармония и щастие. Но сега трябваше да стане част от тъмната страна на живота ѝ. Разбираше, че тялото е приело съдбата си и не се съпротивлява. Съзнанието му обаче започваше да изпада в паника.

Участието ѝ на сцената приключи. Предстоеше ѝ да получи списъка, докато чака първия клиент в капсулата си. Огледа се. Всичко беше чисто. Нямаше нищо излишно, но се усещаше и някакъв уют. Вероятно беше от характера ѝ. Тук всички капсули бяха абсолютно еднакви, почти стерилни.

Получи списъка. Хвърли му бегъл поглед. Тринайсет човека. Щеше да е тежка нощ.

Вратата на капсулата се плъзна. На входа застана едър господин. Носеше куфарче, което остави на масата и го отвори. Тялото се приближи до мъжа. Усмихваше се. Съзнанието искаше да крещи.

Смяната ѝ свърши. Тялото ѝ беше изтощено. Съзнанието, което го обитаваше в момента, беше парализирано. Даваше си сметка, че тази

жена, а и другите като нея са изключително силни личности, които успяваха не само да отделят служебното от личното, но и да оцелеят и да се съхранят.

Тя мина през задължителния медицински контрол. Изкъпа се. Облече цивилните си дрехи и напусна сградата. Отново се отби в бара. Правеше го винаги. Краткият разговор с бармана и питието ѝ помагаха да се възстанови. Усмихваше се. Тръгна към дома си. Насреща вървеше друга млада жена. Малко по-голяма. Погледите им се срещнаха. Отново онова топло чувство.

Обърна се и видя момичето да продължава по пътя си, все едно нищо не се бе случило.

Струваше му се, че ще полудее. Първо болното момиченце. След това младата жена. Сега и тази. Не беше сигурен, че ще понесе още един труден човешки живот. Вече и мисъл не му минаваше, че другите са късметлии. Всеки имаше своя жребий и живееше с него. Само че останалите хора го правеха пълноценно. Радваха се на всеки миг. Той беше загубил тази способност. Беше усетил неудовлетворение, за което си беше виновен той.

Стори му се, че не е сам в тялото. Този път имаше чувството, че са трима.

Движеше се бързо. Огледа се. Не можа да познае нищо от пейзажа наоколо. Стигна до някаква ограда от жив плет и вратичка от ковано желязо. Мина през вратичката. От другата страна имаше огромен парк. Не помнеше да го е виждал някога, а и не можеше да го сравни с нищо познато. Движеше се по алея, която сякаш изникваше в момента.

Към него вървяха двама души – дете на около дванайсет и възрастна жена. Детето обясняваше нещо разпалено на жената. Когато наближиха, се обърнаха и поздравиха. В този момент той осъзна, че нито те двамата бяха казали и дума, нито настоящото му тяло бе проговаряло. А беше убеден, че са се поздравили сърдечно. В него започнаха да се преливат усещания. На топлота, познание, сигурност, облекчение. Съзнанието за цялост и безграничност.

Без да усети, стигна до висока сграда. Влезе вътре. Беше офис. Изобщо не изглеждаше така, но някак си разбра, че е офис. Офисът на учителите. Стените бяха гладки и създаваха усещане за безкрай. Ако се вгледаше концентрирано в тях, започваха да приличат на екрани, по които постоянно се променяха картини – човешки фигури и места. Няколко пъти се размина с други хора.

Мястото беше много странно. Бледо, полупрозрачно с преливащи се

пастелни тонове и в същото време сякаш събрало всички най-ярки цветове. Едновременно невероятно тихо и изпълнено с радостни възгласи. Песни и смехове. Усети как другите две съзнания, с които делеше тялото в момента, го подкрепят и се опитват да го разтворят в същността на пространството. Остави се да го отведат там, където трябваше. Отпусна се и си спомни.

Периодът на технологичните открития беше отминал. Телефони нямаше. Всеки разполагаше с имплантиран чип, с който контролираше процесите с поглед или съзнателна мисъл.

Паралелно с това отпадъците заплашваха да унищожат не само биологичните видове, но и цялата планета. Контролът върху човешкото същество беше изключителен. Манипулацията също. Въпреки всички опити за създаване на единна система за по-добри условия на живот, броят на мизерстващите нарастваше драстично. Бедността обхващаше териториално две трети от планетата. Мнозина се страхуваха, че това наистина е краят на човешкия вид. Невежество заливаше целия свят. Нищо ново не можеше да бъде измислено. Всичко вече измислено се променяше и усъвършенстваше постоянно. Традиции, изкуство, култура бяха унищожавани. Не нарочно, а от невежество. Хората започнаха все по-малко да ползват съзнанието си и все повече да разчитат на технологиите. В същото време комуникацията между тях ставаше изключително лесна. Нямаше нужда да мърдаш от стола си, за да се видиш с приятелите си или да отидеш на гости. Хората все по-рядко излизаха от домовете си. Споделеното пространство в мрежата беше напълно достатъчно, за да удовлетвориш нуждите си. Техниката изместваше работещия човек от почти всички позиции.

В същото време в различни точки на света имало хора, които вярвали, че е много важно да се обединят около идеята за един по-разбиращ свят. Те се срещали в мрежата или на разходки в оскъдните зелени площи, наричани паркове. Интересували се от възможностите да запазят не само човешкия живот, но и другите биологични видове на Земята, както и малкото останали природни богатства. Споделяли идеи, предложения и опит. Успели да се съхранят като съзнателни, мислещи хора и да увлекат в своя начин на живот и други. Броят им нараствал, за да се превърнат в общност с една цел. Започнали да споделят на съзнателно ниво и да създават методология за реалното практикуване на емпатията. Открили, че всяко човешко същество е способно да преживее чужда съдба, стига да се обучи на това. Използвали технологичния напредък, за да помогнат на собствените си търсения. Все повече хора се пробуждали и имали нужда

от емоционална близост.

Изведнъж усещанията се промениха. Сякаш беше стигнал края на коридор. Никога нямаше да разбере как точно учителите са успели да спрат процеса на самоунищожение. Тази информация оставаше в тайна за обикновения човек.

Беше благодарен. Замисли се какъв ли щеше да е светът, ако животът на Земята беше продължил с инерцията на миналото. И защо, след като човекът беше постигнал такъв напредък в технологично отношение, всичко изглеждаше като от стара снимка? Отново усети присъствието на двамата си водачи. И разбра.

Светът изглеждаше така, както беше най-добре за общото човешко съзнание, което го обитаваше. И като се замисли, нямаше от какво да се оплаква. Във всеки град, където беше ходил, имаше огромни паркове. Хората обичаха да излизат, да се срещат и да се забавляват заедно.

Тялото се върна обратно до портичката от ковано желязо. Мина през нея и се запъти към отсрещната пряка, където се виждаше спирка на трамвай. Почти бяха стигнали, когато позна собственото си тяло. Погледите се засякоха. Отново топлината. Обърна се. Момичето сви вдясно, малко преди спирката.

Трамваят приближаваше. Така се беше замислил, че се беше отдалечил. Забърза и се качи. Нямаше много пътници. Седна вдясно зад вратата. Беше спокоен. Мислите му се насочиха към това, което преживя. Огледа се. Хората около него също бяха спокойни. Стори ха му се доволни от живота си.

Навлизаха в тунела. Покрай трамвая мина такси. На задната седалка седеше млад мъж и му се усмихваше.

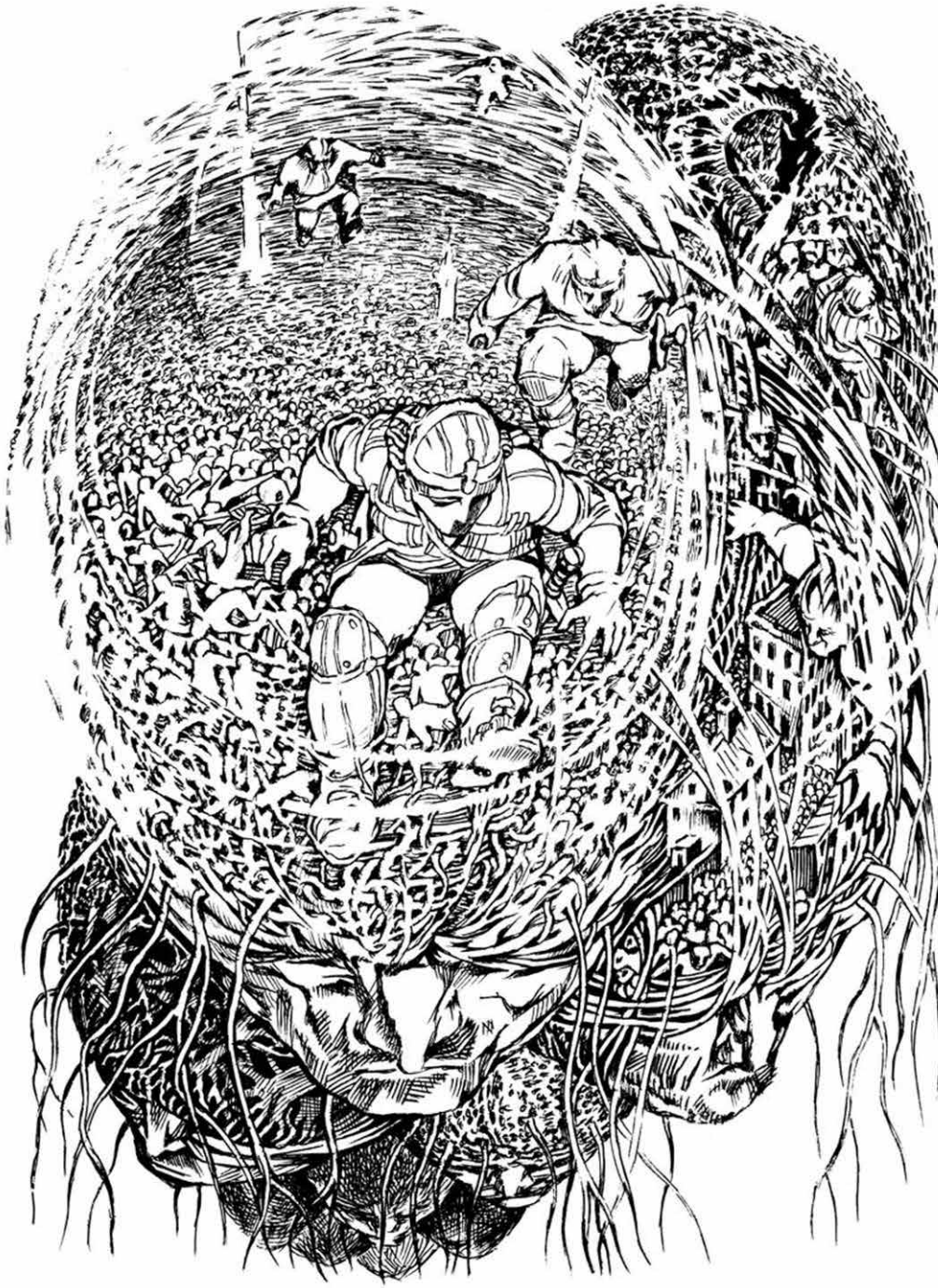

Графика: Андрей Карапетян

Николай Симеонов

Музеят на второто Просвещение

Кирил се наслаждаваше на утринното слънце. Седнал на една от многото дървени пейки, които странно защо бяха в бароков стил, той си бе сложил черните очила, бе разперил ръце и не мърдаше. Дори не помнеше колко минути са минали – десет, двайсет? Един час? Не го интересуваше особено. Детската глъч, превърнала се в концерт за ушите му, го унасяше още повече към сън. Естествено, като млад и отговорен родител, той не се поддаде на изкушението да заспи на пейката. Но дори да искаше, в този момент веселите детски викове започваха застрашително да се приближават към него. С крайчеца на окото Кирил се опита да види какво ще направят този път. „Миналия беше топка, дано сега да не е някоя тухла“ – помисли си той и се подсмихна.

– Тате! – извиси се едно пискливо гласче над останалите. – Няма ли да тръгваме?

Естествено, жените съзряват по-бързо от мъжете. Ето че дъщеря му вече го беше изпреварила.

– Щом казваш, Ани, тръгваме – каза спокойно той, след като огледа внимателно децата. Не носеха тухли. – Днес е твоят ден и ти определяш правилата. Повечето – поправи се бързо.

– Ами тогава искам сега да ходим към лечебницата.

Двамата тръгнаха, като малката демонстративно отказа подадената от Кирил ръка. „Вече съм голяма“ – бе нейното извинение и този път той подмина неподчинението. Лечебницата се намираше в съседния квартал, затова пресякоха булеварда (на пешеходната пътека, защото мама щеше отново да се кара) и зачакаха на спирката. Там десетина души бяха заели половината от скамейката, като повечето бяха добре екипирани и чакаха вездесъщия планински автобус, който да ги закара на Витоша. Други хора, главно млади студенти, стояха изправени, готови да се нахвърлят върху автобуса, пътуващ в другата посока – към центъра на града. За съжаление и на едните, и на другите дойде първо този на Кирил и

дъщеря му.

Докато пътуваха, Кирил забеляза енергичния размах на крачетата до него. Инстинктът му подсказа, че е време да отговаря на някои въпроси:

– Е, какво те тормози сега, Ани?

– Защо вратите на автобуса се отварят само когато има човек пред тях?

– Защото са направени така, че да усещат кога има човек, който трябва да слезе или да се качи – в зависимост от ситуацията.

– А как ни засичат?

– Чрез топлинни сензори на разстояние метър, метър и половина, когато сме отвън и – Кирил посочи червената линия, сложена на петдесет-шейсет сантиметра пред всяка врата – ето толкова, когато трябва да слизаме.

– А защо автобусите се движат толкова бавно?

– Така са програмирани. Защо да увеличават скоростта, когато не бързаме за никъде?

– А къде са ни тилетите?

– Кое?

– Ти-ле-ти-те – с усилие изговори Ани. – Дядо ми е казвал, че постоянно си е купувал.

– Ох – простена той. – Имаш предвид билети, нали?

– Да.

– Първо, дядо ти не си е купувал билети. Те са били последното поколение с карти, които са нещо като билети. Даже не знам дали и той е ползвал. Както и да е, той се е шегувал само.

– А ние защо нямаме карти?

– Защото не са ни нужни. Транспортът е безплатен и никой не го е грижа да проверява карти вече.

– А защо…

– Ето ни и спирката – прекъсна я Кирил. Обичаше да отговаря на непрестанните ѝ въпроси, но не на толкова много наведнъж.

Слязоха пред малка четириетажна постройка. Пред нея, като големи стражари, бяха застанали четири явора в редица, почти скривайки лечебницата от погледа на случайния минувач. Малко встрани стояха някакви древни руини, които Кирил досега не бе забелязвал. Той сви рамене и продължи към входа. След като прекосиха вратите, които отново бяха с топлинни сензори, се озоваха в просторен коридор, където нямаше почти никого. Администраторката спокойно седеше зад бюрото си и четеше поредния криминален роман. При появата им тя вдигна поглед и им помаха.

– Кирил Асенов Василев, баща и придружаващ в този случай – изде-

кламира. – Анастасия Кирилова Василева, субект, десетгодишна, с изтекла имунизация. Цел на посещението: биомолекулярна намеса.

– Да – потвърди Кирил.

– Лечителят ви очаква в кабинета си – съобщи дружелюбно администраторката и насочи вниманието си към криминалния роман.

В този момент вратите на един от асансьорите светнаха в зелено и широко се отвориха. Ани се затича със звънлив смях:

– А тези асансьори защо не са с топлинни сензори?

– Защото администраторката ги активира за нас. Няма нужда да са с топлинни сензори.

– Ами ако има други хора?

– Ще активира и другия асансьор, разбира се.

– Ами ако са повече?

– Колко повече искаш? – засмя се Кирил. – Да има над двайсетина човека пред регистратурата ли?

– Защо не?

– Защото хората не ходят толкова често по лечебници. Те ходят колкото и ние – два пъти в годината. Ще е луд късмет да се съберем толкова много в един ден.

Вратите се отвориха и двамата се озоваха на третия етаж. Стените тук бяха старателно боядисани в яркожълт цвят; растителността, от друга страна, беше наситено зелена. Кирил поведе дъщеря си към кабинета на лечителя Велизар. Стигайки дотам, той скръсти ръце зад гърба си и погледна косо Ани, която бе застанала до малка черна четвъртита плоскост точно до самата врата.

– Миналия път беше на девет и се наложи майка ти да го натисне.

– Знам. – Ани се усмихваше широко. – Тогава не бях навършила първото си Пълнолетие.

– Правилно помниш. А сега вече можеш, така че давай смело.

Ани се повдигна на пръсти и подпирайки се с една ръка за стената, успя да достигне с другата сензорът за разпознаване на субекта. За част от секундата застина, чудейки се дали го е направила както трябва. Но от другата страна се чу възрастен баритонов глас:

– Моля, заповядайте, госпожице Василева. И вие, господин Василев.

Двамата влязоха и се озоваха в кабинета на семейния им лечител. Ани добре познаваше процедурата и бързо се вмъкна в единия уред, разположен най-близко до вратата.

– Понякога се чудя дали съм нужен – обърна се Велизар към Кирил. – Тя е на десет, а вече знае. Представете си останалите, които са на вашата възраст.

Въпреки оплакването той седна на бюрото си и активира системата за

наблюдение. Там се показа в цял ръст скелетът на Ани, която бе застанала в стойка мирно.

– Отпуснете се малко, госпожице.

Тя го послуша и гръбнакът ѝ се сви с една идея. Цифрите и символите, които стояха в периферията на системата, не се промениха и Велизар смени картината на скелет с палитра от ярки цветове, чиято гама стана тъмночервеникава, докато не спря на синьо-лилава. Той я огледа внимателно.

– Не виждам аномалии – съобщи. – Тъй като е на десет, се налага да ѝ се бие профилактична инжекция за неоплазма. Съгласен ли сте, господин Василев?

– Да, разбира се.

– А защо не ме попитахте мен? – приглушено се обади Ани от уреда.

– Защото нямате още второ Пълнолетие, госпожице. Трябва да попитам родителя – обясни спокойно Велизар. – Можете да излизате.

С детска ловкост тя се измъкна и се покатери на втория уред. Лечителят го активира и той започна да репликира тялото ѝ, докато не създаде перфектен двойник. След няколкоминутно изследване Велизар изключи уреда и поклати глава. Изпод бюрото си извади нещо средно между писалка и фенерче. Ани послушно се обърна с гръб към него и дългата ѝ кестенява коса падна пред лявото ѝ рамо. Лечителят приближи писалката към оголеното ѝ вратле и бързо постави инжекцията.

– Готово. След пет години процедурата ще трябва да се повтори.

– Благодаря – каза Ани.

– А аз само искам да попитам – изведнъж се сети Кирил. – Какви са тези руини, които са встрани от лечебницата? Преди ги нямаше.

– Да, нямаше ги. Сложиха ги преди три-четири месеца. Това е паметник на културата, почитащ старата сграда, която е била тук на мястото на лечебницата и фитнеса до нея.

– Коя сграда? Аз винаги съм знаел, че тук са лечебницата и фитнесът.

– Да – засмя се Велизар. – Това е отпреди много време. Сградата е била онкологична болница.

– Болница? – смаяно попита Ани. – Като онези, за които учим в училище?

– Да, госпожице. – Велизар изключи системата за наблюдение. – Преди е имало доста от тях.

– Тук в градовете? – още повече се озадачи тя.

– Било е различно време. Хората са се нуждаели от тях. Сега вече ги има единствено на ограничен брой места.

– Вие бил ли сте там?

– Бил съм – бавно отговори Велизар и погледна с крайчеца на окото

Кирил, който леко кимна. – Но беше отдавна, когато бях студент. Защо не отидете в Музея? Там е написано по-добре, отколкото аз мога да го обясня.

– Да, най-вероятно – замислено отвърна Кирил. – Тя не е била там и ще ѝ се стори доста интересно.

– Приятен оглед тогава – пожела им Велизар и затвори вратата след тях.

Кирил и Ани се върнаха по обратния път, но сега не отидоха към автобуса, а тръгнаха надолу по булеварда.

– Наистина ли ще ходим в Музея, тате?

– Да, наистина.

Отидоха към метрото, което се намираше в близост до лечебницата. Кирил не мислеше, че ще се стигне до такъв развой на събитията, но реши да не пречи на съдбата. Не чакаха дълго мотрисата да се появи. Бърза и тиха, тя разхерметизира вратите и човекопотоците започнаха да се разминават. Докато потегляха, Кирил масажираше слепоочията си, за да се сети как най-добре да започне. Когато стана родител преди десет години, никой не му каза как да обясни Музея и делата, описани вътре, на дъщеря си. Затова поде предпазливо:

– В училище са ти казвали какво е Музеят, нали?

– Да. Музеят е сграда, която е събрала всички идеи и дела на Езикел Сакраел и неговите последователи.

– Точно. Но най-вече на Езикел. А как знаеш ли как е пълното име на Музея?

– Музеят на второто Просвещение.

– Браво – усмихна се Кирил. – Но не знаеш много за Просвещението, предполагам?

Ани само поклати глава.

– Първото Просвещение е през осемнайсети век. То разкрива пред човека множество открития, изобретяват се много нови неща, но най-вече променя начина на мислене на хората, разбива веригите, които ги държат в робство. Ражда се свободата на отделния човек.

– А второто Просвещение?

– Горе-долу прави същите неща. Но просто е имало други пречки и като цяло второто Просвещение минава под егидата на един-единствен човек – Езикел Сакраел. Само той е виждал, че човечеството минава през тъмен период. Всички останали са го окачествявали като златен период.

– Как е възможно? – Ани се намръщи. – Не може да има такава разлика.

– Не може сега, ала тогава времената са били други. Хората са били други.

– Какви?

– Те са притежавали нещо, което сега не искаме: абсолютната свобода.

– Това не е ли било лошо? – попита момичето. – В училище ни казват, че всичко абсолютно е опасно и не може да се контролира.

– Точно така. – На Кирил също му го бяха преподавали, но не знаеше как по-добре да го обясни. – Абсолютността е нещо, което е присъщо на други сили. Ние можем да я имаме, но са единици тези, които могат да я контролират.

– И какво е станало с тези хора? Които са имали такава свобода?

– Нищо. Те са продължили да си живеят така. Обаче ексцесиите по света са започнали да стават все повече. Но и това не помогнало. Човечеството не е имало космополитен характер, колкото и да са си мислели, че имат.

– Как така?

– Ще ти дам пример. Ако тогава в България чуели по новините, че е станало нещо лошо в Киргизстан или Мароко, нямало да си мръднат пръста да помогнат. Там е имало институции, които да помагат, нека те се оправят. Това е било извинението на всяко общество далеч от произшествието.

– Но това е глупаво. Трябва да си помагаме, това е основният стълб на обществото – намеси се Ани. – Така ни казва госпожа Пейчева.

– И правилно го казва. По това време обществото е имало граници, като обичаи, традиции, изповядвана религия. Така са се различавали и са си поставяли ограничения.

– Това също е глупаво. Защо?

– Просто са се опитвали да надделеят един над друг. Сега живеем по различен начин. Аз не си спомням някоя страна да е имала криза. Помниш ли, когато в Монтевидео вилня онзи ужасен ураган?

Тя кимна и се усмихна. Кирил също се усмихна.

– Тогава ти им прати джобните си за седмицата. Така направиха много хора по света, а самият град се възстанови от щетите, без да иска заем. Даже бяха върнали част от помощта, защото нямаха нужда от нея. Ето това е първият стълб от космополитното общество: безрезервната помощ.

– И защо не са го правили това и хората от миналото?

– Защото не са могли. Те са имали абсолютна свобода, не забравяш, нали? Имали са избор за всичко. Това ги е подлудило и те не са могли да направят нужната крачка към по-доброто бъдеще.

– Но все пак са я направили. Как?

Кирил посочи нагоре към таблото, изписващо следващата спирка:

„Езикел Сакраел“. Той стана и подаде ръка на дъщеря си – този път тя не му възрази – и двамата слязоха. Изкачвайки се по стълбите, той мислено благодареше, че не трябва повече да говори нещо вече научено. Сега можеше просто да показва.

– Те не са я направили – продължи Кирил. – Начинът на живот, който са имали, не им е позволил. Езикел, от друга страна, е бил един от малкото, които е съзрял мрака, предвещаван от тоя тип живот, и се е опитал да помогне.

Бяха стигнали до огромна постройка, смесица от мрамор и гранит. Кирил трудно успяваше да я обхване цялата и се чудеше как се чувства Ани. Погледна към нея: устата ѝ зееше, а очите ѝ шареха наляво-надясно.

Отивайки към входа, видяха голяма мраморна плоча, където на български пишеше:

„Никоя система не е над обществото.“

– Езикел е вярвал, че по негово време системите са управлявали обществата и това е тормозело всички. Корупцията, расизмът, войната – те са били производни от това.

– Но сега също ги има. Вие с мама постоянно се ядосвате, когато започнат новините.

– Те никога няма да изчезнат. Тоя кръст ще го носим вечно.

– Защото ако изчезне корупцията или войната, обществото ще стане абсолютно добро – досети се Ани.

– Точно така – усмихна се Кирил. – Затова никога няма да успеем да ликвидираме каквото и да било напълно. Не е в природата ни.

Влязоха безпроблемно в Музея. Ани забеляза, че няма никакви администратори, които да ги впишат, или пък център за купуване на билети. Това я озадачи, но баща ѝ рече спокойно:

– Няма такси за Музея. Той е безплатен за всеки.

Самата сграда отвътре беше странна и несиметрична. Стените ту се смаляваха, ту растяха, дебелината им постоянно се менеше, както и посоката, в която криволичеха. Мраморният под, от своя страна, постоянно преливаше в различни цветове, като Ани не забеляза те да образуват някакви видими фигури. В момента тя и баща ѝ стояха върху тъмнозеленикави плочи, в близост до светлобежови. Единствено таванът имаше някаква функция, защото беше проекционен екран на времето навън. Сега показваше спокойно синьо небе с бели облачета, които се носеха над Музея безволево. Оглеждайки се наоколо, тя забеляза множество скулптури, изобразяващи един и същ човек. Направи ѝ впечатление, че няма нито една бяла скулптура – всички бяха в тъмни нюанси.

– Ела – каза татко ѝ и я поведе напред.

Стигнаха до гранитен млад мъж с вехто яке, вдигнал ръката си високо със сочещ пръст нагоре. До него на стената беше написано нещо, което явно заинтригува баща ѝ, защото се приближи.

– Прочети, Ани – подкани я той.

Тя също се приближи и присви очи заради стария стил на кирилицата, който беше използван.

„На базата на едно различие от типа „или-или“ можеш да направиш цяла философска догма.“

Отдолу имаше по-дълъг текст, в който татко ѝ вече се бе зачел, затова Ани реши да направи същото.

„Именно, господин председателю. Смятам, че всеки човек може да раздели човешкото население на едно и друго. Аз избирам да ги разделя на интроверти и екстроверти, но не в смисъла, който го има в тълковния речник. За мен интроверт е човек, който е отказал да се интегрира в обществото такова, каквото е, и е приел да бъде част от социални подгрупи, в които няма никакъв потенциал за развитие. Вие виждате всеки ден такива хора – безволеви, безхарактерни и най-вече имащи една или друга зависимост. Не някаква, заради която ще ги вкарат в затвора – не задължително. Но зависимостта е там. Колкото до екстровертите – те са хора, които са самото общество и не искат да го променят поради никаква причина. Те не знаят как да интегрират другите и не им е нужно. Те са си самодостатъчни. Може да са прави за себе си, не знам, но със сигурност не са прави за всички останали хора по света, които имат нужда от помощ.

Езикел Сакраел, пред португалския парламент, 2048 г.“

– Различията между хората трябва да ги познаваме – обясни баща ѝ. – Но не трябва да ги преекспонираме. Тоест да им обръщаме прекалено внимание. Години след това изказване, ако не се лъжа, той е започнал да преструктурира… да променя устройството на териториите, върху които е имал влияние.

– Казвал е на хората, че е нужно да са добри един към друг и да разбират различията си ли?

– Горе-долу да. Той е манипулирал двете социални групи. Според много теоретици е имал огромен късмет, защото такова разделение не съществува реално, а неговото обяснение е по-скоро подвеждащо. Не знам каква е истината, но е имал успех в родината си с тази теория.

– А как е манипулирал хората?

– Че с действията си помагат на себе си. А всъщност са помагали един на друг. Когато е започвал с опитите си да промени обществото, Езикел се е опитал по най-стария начин – чрез религията. Той не е бил религи-

озен човек, но е познавал добре Библията, а с това и човешките грехове и благодетели. Хората винаги са се плашели от непознатото, затова той е използвал седемте смъртни гряха. Премълчал е обаче благодетелите, защото това е щяло да провали нещата. Щяло е да ги върне на кота нула: егоистичната борба между индивидите за ненужни притежания, за ненужния обществен ранг. Ненужни са били, защото тогава още е нямало общество в пълния смисъл на думата.

– А защо хората са били такива егоисти?

– Защото тогавашните общества са били егоистични. Нали си спомняш абсолютната свобода, която са имали? Е, при тях е имало поколения от хора, избрали собствената облага пред общата. И това се било наслоило в самосъзнанието им, докато не станало единствената движеща сила.

– Пак нещо абсолютно – отбеляза Ани.

– Да, пак. Сега ела, трябва да видиш друго – каза добродушно татко ѝ и я заведе в почти най-далечния край на Музея.

Там бе разположена около три метра висока бронзова скулптура на вече възрастния Езикел Сакраел. Макар и прегърбен и с измачкани дрехи, той бе вдигнал глава нагоре. Встрани от него имаше бюро с микрофон, в естествени размери. Кирил и Ани се приближиха до бюрото, където бяха гравирани думите:

„Когато словата са по-важни от нивото на рейтинг, то значи живеете в добри времена."

– Какво има предвид с това?

– Въпреки че е бил сравнително известен в района си, медиите не му обръщали толкова много внимание. Затова започнал да се изразява и по комерсиални теми. Забавлявал е масовата публика.

– Бил е шоумен – предположи Ани.

– Да. Правел е темите на дневен ред за смях. Хората започнали да го харесват и телевизиите веднага го надушили – канели го навсякъде. От сутрешни блокове до вечерни предавания.

– И е станал популярен?

– Много. Но той използвал ефира и за пропаганда на идеите си. Обръщал всяка глупава тема, за която е трябвало да говори, във фарс. Наистина е бил машина за рейтинги, защото не спирал. Но когато е доказвал абсурдността на тия теми заедно със самото предаване като цяло, той е успявал да вмъкне и собствените си възгледи за въпросите, от които се интересувал.

– А откъде е започнало всичко? – попита Ани. – Аз знам, че е от беден район в Португалия.

– Доколкото си спомням, Езикел е бил от Бежа, Португалия – един от най-бедните райони в Европа по това време. Завършил е университет в

Лисабон и започнал да работи в бизнес средите. Изкарвал е доста пари и изградил успешна кариера като директор. Купил си жилище, помогнал на семейството си – бил е отвсякъде задоволен по тогавашните стандарти.

– Но той не е харесвал тогавашните стандарти? Той е харесвал нашия свят повече, нали?

– Надявам се. – Баща ѝ вдигна глава към статуята, гледаща нагоре. – Всички се надяваме. – После се прокашля и продължи: – Но със сигурност не е харесвал своя. Затова е започнал да прави промяна. Дошъл е обратно в родния си град. Не искал да стане кмет, но защото бил богат, хората започнали да търсят мнението му. Ако не ми вярваш, че е било така, виж там. – Той посочи вторият цитат върху бюрото.

„Когато парите станат само средство за размяна, то значи обществото е постигнало целта си.“

– Тогава е започнал да трупа влияние. Правел е дарения, а тамошните жители оценявали това. С негова помощ са били подновени училището, читалището и дори сградата на кмета. След всяко дарение той е държал реч, където засягал много от темите, които впоследствие разгърнал на по-високо ниво. За съжаление, претърпял неуспех – почти никой не успял да вникне в думите му. Той е осъзнал това и започнал с малки стъпки да се насочва към медиите, за да може гласът му да се чуе. Ако не съм се заблудил, натам имаше добро обобщение.

Те тръгнаха към средата на Музея, която бе и най-странната му част. Стената там бе дебела около четири метра и стигаше едва на половината път до тавана. „Явно за тоя музей не важат законите на архитектурата“ – помисли си Ани.

Този път статуята на Езикел приличаше на бог Шива, но вместо шест имаше седем ръце, като едната беше над главата му. На стената до него отново бяха сложили рамка с кратка мисъл най-отгоре и два по-дълги текста, покриващи останалата част.

„Обществото е единствената система, която не е създадена от хората, защото тя е хората.“

„Дълго мислех по този въпрос. Къде е грешката? Защо има такъв хаос в реда? За съжаление мисля, че открих къде е проблемът. Той се крие там, където никой никога не си е сетил да търси – в свободата. И защо наистина да търсят там, все пак сме се борили векове да я получим. Но сега живеем в период на абсолютната свобода и тя оказва своето влияние. Говорим за световен мир, за подпомагане на страните от третия свят, за спиране на корупцията, но все не успяваме да се справим с тях. Технологиите ни напредват толкова много, че на нас ни е невъзможно да ги настигнем. А между другото да отворя една скоба: кои техноло-

гии напредват – ежедневните или медицинските? Да, и тук имаме избор – краткосрочната и бърза печалба в най-масовата индустрия или почти никаква печалба върху строго специфичен пазар? Ето ви пример. Има и стотици други. Тогава защо темата за свободата е толкова табу? Ако предложа на публично място ограничаването на свободата… чуйте дори как звучи – хайде да ограничим свободата на хората. Още недоизказал се ще ме разпънат на кръст, ще ме обявят за поддръжник на тоталитарния режим, ще ме нарекат диктатор, радикалист, нацист и пр.

Ограничаването на свободата не означава отнемането ѝ, а отдалечаването ѝ от абсолютизма, наложен през годините. По този начин ще разберем и оценим свободата, която притежаваме и ще можем да я ползваме както трябва.

Из дневника на Езикел Сакраел, Лисабон, 2063 г.“

„Прибрах се от Мадрид. Гостувах на тамошното вечерно токшоу. Вярно, голямо шоу си беше. Смях до скъсване. Когато всичко свърши, дори продуцентът слезе да ми благодари, а водещият искаше да ме води на вечеря. Отидох, защо не? Там говорихме на най-различни теми и пихме най-различен алкохол. Обаче трудно може да бие португалец от Бежа на пиене. Добре, че се спря навреме, защото имахме важни теми за обсъждане.

По принцип човекът не беше тъп в съвременния смисъл на думата. Разговаряше на всяка тема безпроблемно. Вникваше в детайла и успяваше да се вмести в моя тон. Тъкмо на тази вечеря му зададох въпроса относно чувството за хумор. Бързо обсъдихме как варира то в различните страни. Дадохме добри примери с американците и англичаните. Но аз задълбах темата. Попитах го какъв хумор обича сегашната публика. Той веднага отвърна, че те обожават подигравателния хумор, но само ако се добавят две чаши, пълни с омраза. Колкото по-обиден е към обекта, толкова по-добър става. А колкото по-нормален е обектът, толкова по-добре. Тогава го попитах преди двайсет години, когато е започвал, какво са харесвали хората. Тук се наложи да помисли малко, но все пак отвърна, че масово хората предпочитали шегобийството. Колкото по-креативна е една шега, толкова по-добре. Водещият, явно поизтрезнял след този кратък разпит, ми каза, че все по-бързият ход на времето предизвиква тази промяна у хората. Те искат нещо силно и завладяващо, буквално да ги отърси от стреса. Затова искат такъв хумор, а аз съм добър комедиант – давам каквото иска публиката.

Сменихме темата и продължихме нататък, но мисълта вече ме бе завладяла и едва-едва поддържах разговора. Не след дълго станахме и се сбогувахме дружелюбно – все пак му бях подарил още една година на ек-

ран, а той не искаше нищо друго в живота. Разхождайки се из испанските улици, се чудех: ако съществува наистина абсолютната свобода, ако на човек му е дадено правото да прави каквото си иска – той какво ще избере в крайна сметка? Просперитета, който винаги се описва в книгите… или мързела? Всичко в главата ми се сведе до един-единствен въпрос: на децата ходи ли им се на училище или не? Тогава ми просветна. Хората не ги интересува просперитетът, интересува ги да не бъдат стресирани, да си живеят спокойно и да си получават парите спокойно. И това всъщност е целта на всеки човек, независимо кой е и откъде е.

Как да накарам множеството да захвърли тази идея, която бавно ни погребва като вид? Кое да се опитам да променя, че самите ние да започнем изграждането на един по-добър свят? Въпреки тъмната нощ на мен ми просветна като бял ден. Коя беше най-важната система за преизграждане на човека като индивидуална личност? Политическият апарат? Никога. Хората се бунтуват винаги срещу други с повече привилегии от тях. Най-важната система за отхвърляне на вековния мързел е образователната. Но не да бъде използвана за някакъв вид пропаганда. Честно казано, ако просто започне да функционира на нормално равнище, пак ще подобри обществото чувствително. Обаче въпросът как да мотивирам множеството оставаше. Имаше още толкова да мисля, но и толкова шеги да казвам…

„Събрани бележки“, Езикел Сакраел, 2055-2067 г.“

– Образователната система? – попита Ани.

– Да, самото образование. Тук за първи път той е осъзнал, че за да промени облика на обществото, е трябвало да намеси образованието и децата.

– Сега аз уча в училището, което Езикел е искал?

– В известен смисъл. Някои от нещата са малко по-променени, но духът – не. Образованието е неразделна част от правилното функциониране на обществото.

– И как е успял накрая?

– Не е успял – сви устни баща ѝ. – На хартия е имал начина, но в действителност така и не е успял да го направи. Е, в Португалия и други европейски страни е имал частичен успех, трябва да му го отдадем това. Хайде да си ходим. Мисля, че отдавна трябваше да си обядвала.

Наистина, Ани искаше да хапне вкусната мусака, която майка ѝ беше приготвила вкъщи, затова с радост тръгна към изхода. Но имаше още въпроси, така че реши да пробва за последно търпението на баща си.

– А защо в този Музей всичко е написано на български? Когато бяхме в Археологическия музей, много неща бяха написани и на гръцки, и на

български, във Военния имаше всякакви езици и под тях – български преводи. А тук сякаш го представяме, че е бил българин?

– Езикел е искал да се чувства гражданин на света. Той е искал да няма граници между различните народи, затова в негова памет са построени тези Музеи във всяка една столица на света и всички надписи са написани на съответните официални езици.

– Дано другите Музеи да изглеждат по-нормално.

– Надали – засмя се Кирил. – Музеите са построени по един и същ начин навсякъде. Ако сега отидеш в парижкия, няма да намериш разлика в стените, в проекционния екран, в скулптурите. Никъде. По тоя начин се надяваме, че сме изпълнили последното желание на Езикел – да стане гражданин на света наистина.

На Ани жестът ѝ се стори красив. А точно на изхода тя забеляза друга скулптура на Езикел – тук той бе възрастен, с бастун, седнал на класически люлеещ се стол.

– А как е завършило всичко? Така ли? – и тя посочи статуята.

– Не е възпитано да се сочи с пръст – помаха ѝ закачливо баща ѝ. После отговори на въпроса. – За съжаление, не. Той е починал от рак.

– От рак? – учуди се Ани. – Как така се умира от рак?

– Тогава е била фатална болест. Хората не знаели как да я спрат. На него му я открили чак когато е бил някъде на шейсет години. Борил се доста дълго с нея, но най-накрая тя го повалила.

– Само ако можех да му дам някоя от моите инжекции – съжали Ани. – Може би щеше да има време да промени света по-бързо.

– Може би – отвърна Кирил. – Но след като той уличил недъзите на тогавашното общество, започнали тъмни времена за човечеството и той надали е щял да успее да направи нещо, дори и с инжекциите на лечителя Велизар.

– Чувала съм за ония тъмни времена – призна си тя.

– Няма как да те предпазим от истината – въздъхна баща ѝ. – Човечеството обаче имало добър морален другар: идеите на Езикел. Те бавно-бавно израствали с всяко следващо поколение, докато не залегнали в основата на нашия свят. Твоето поколение ще може да продължи изграждането му. А ти ще помогнеш ли?

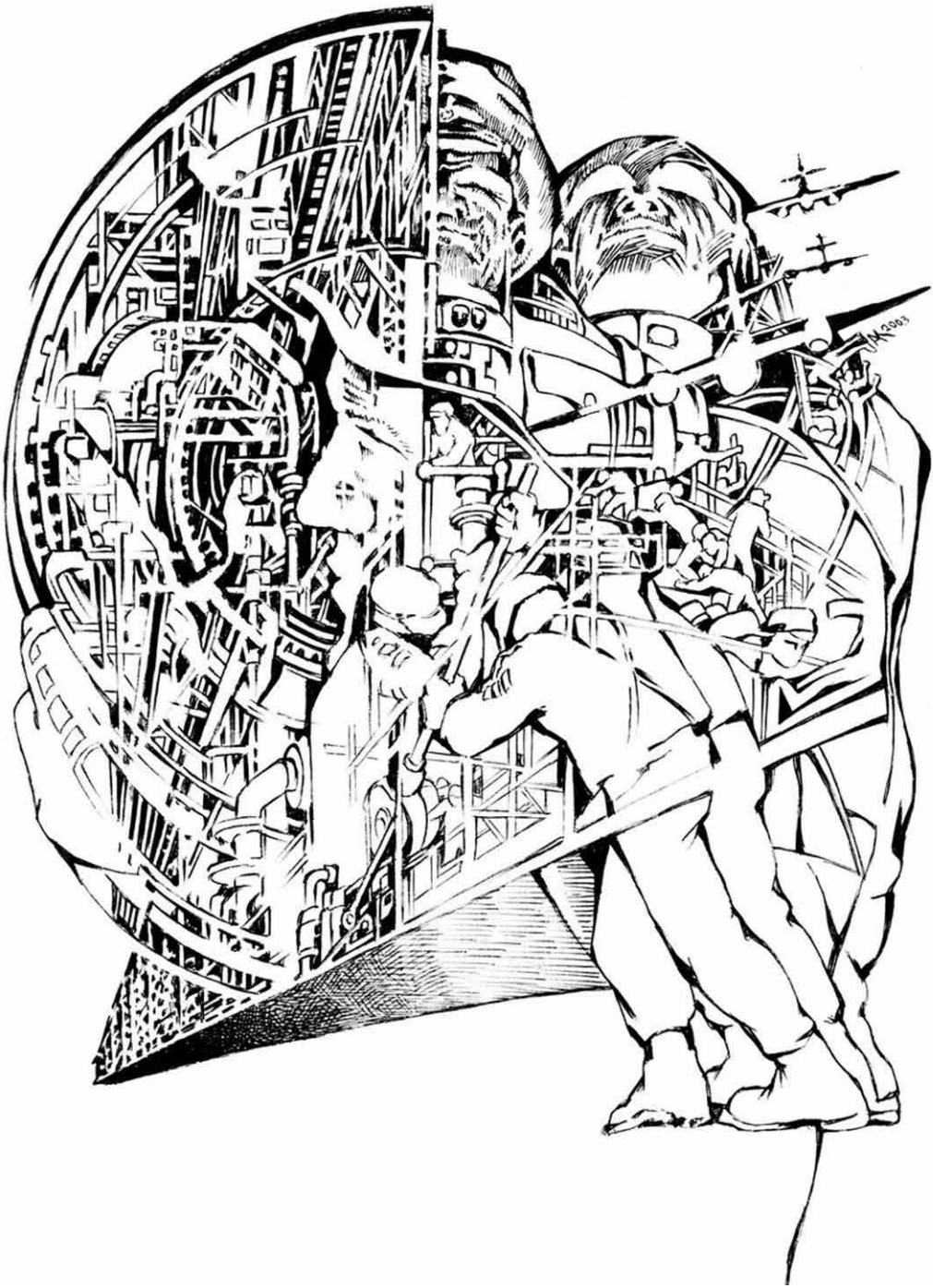

Графика: Андрей Карапетян

*Неда Денчовска**

Работилница на неразбраната личност

Вдъхновение… вдъхновение…

Трябва ми вдъхновение!

Но откъде можех да си купя подобно олицетворение на лукса? За жалост, притежавах само една пружинираща химикалка с водоустойчиво мастило, която пък, от друга страна, бе готова да създава дори мечти.

Погледнах през прозореца, завързах бавно връзките на обувките си с чисто новите си пръсти, проблясващи металически на дневната светлина, докосвах избледняващата пъпка върху брадичката си. Кафето днес нямаше да ми помогне, нито пък вестниците за тазсутрешните събития; темпераментният чернокож на площада пред прага ми не би ме впечатлил, дори да ми предложеше ексклузивни новини от бъдещето.

Взех си палтото, плъзгайки ключовете заедно с малкото ми вълшебство в левия си джоб, оставих парите на плота до вратата – просто за всеки случай, ако някой крадец се нуждае от късна закуска или дори обяд. В пищния ми апартамент, започвайки от инкрустираната с рубини дръжка на входната врата, преминавайки през снежнобелите персийски килими и завършвайки с кристалните чаши за вино, нямаше нищо ценно. Сега, мили читателю, сигурно полираш горните редове с проницателното си любопитство, на път да докажеш, че единственото ми притежание не е пружиниращата химикалка с водоустойчиво мастило, готова да създава дори мечти.

Затова и в последния момент се завъртях грациозно на пети, краката ми сякаш полетяха, преизпълнени с неразбираемо въодушевление. Оставих ключовете си на нощното шкафче – разбира се, с едничката цел да те опровергая.

Време е за посещение до отвъдното и обратно.

Надявах се все пак да приключа до вечеря.

Гледах нахално как косъмчетата ти се повдигат на пръсти, олицетворявайки добре познатото ми човешко настръхване. Тези дечица, които приютяваше върху изваяните си ръце, чакаха, надявах се, с нетърпение да видят къде ще ги отведат подметките на обувките ми, носещи се все по-бързо с порива на есенния вятър. Те вече осъзнаваха очевидността на лъжата ми за посещението до отвъдното и обратно, тъй че загубих няколко сантиметра от вниманието им, но все пак продължих пътешествието си. Поздрави… подминах госпожа Же-пи, настанила се удобно на

---

* *Освен с отличието си в конкурса Неда ни зарадва и с пълнокръвен фантастичен дебют: романа „Той“. Може да го поръчате от авторката на nedaex56@gmail.com.*

обичайното си място в чакалнята на гарата, не издържах на изкушението и с любезна усмивка платих, надявах се, последната си чаша кафе. Облегнах се на студения камък, сякаш недокосван с години от топлината на любимото си слънце, наслаждавах се на релсите, макар и твърде неудобни с изпъкналия си маниер.

Отпих от кафето си, потропвайки по прекалено горещата за обикновена ръка чаша.

„Гарата на мечтите“. Колко тривиално.

Отпих отново, наслаждавайки се на приближаващия влак, чиято скорост трудно бих могла да изчисля на пръсти.

Взрях се във фаровете; те, разбира се, не ме погледнаха в отговор.

Две глътки.

Прашинките, събудени от шумотевицата на локомотива, полепнаха по повърхността на напитката, образувайки нетрайни изящни картини, макар и с цената на смъртта си.

За щастие, днес бях спала добре, затова и със задоволство приех писъците на една млада дама, наблюдаваща с разширени зеници завръщането ми в опасните джунгли на перона. Сигурно за нея смъртта бе най-опасният враг.

Заподсвиркваx си, изхвърляйки вече празната чаша от кафето.

– Госпожице, та вие да не сте напълно луда! – възмути се едно сърдито чихуа-хуа, така де, стопанинът му, който пригласяше на бясното джавкане с почти същите ноти.

– Съвсем не, драги – усмихнах се с високомерието, което събеседникът ми очакваше да зърне. Все пак от малка обичах да правя хората щастливи. – Веднъж се живее, нали?

Потресени от думите ми, почервенелите му бузи ме последваха дори зад затварящите се врати:

– Та това някаква подигравка ли е? Хората гладуват, боледуват, сблъскват се с какви ли не трудности, за да се опазят здрави възможно най-дълго, а вие, право да ви кажа, давате вид, че изобщо не оценявате живота.

Кученцето му ме погледна умоляващо, сякаш искаше да спра да дразня стопанина му. Нямаше никакво желание да джавка безспирно в тази късна утрин, без дори да му бъде предоставено кафе. За жалост, въпреки че бях наясно с неоспоримостта на доводите му, сметнах за нужно да послушам лая му още няколко минути:

– Простете неудобството, което явно съм създала. Не ме разбирайте погрешно, ценя живота. Просто ценя изживяването му една идея повече.

Прекрачвайки на непознат перон с решителната стъпка на местен, оставих възмутения господин с очарователния му домашен любимец някъде по релсите. Наблюдавайки избледняващия в далечината влак, отстраних няколко заплетени къдрици, гъделичкащи носа ми.

Вдъхновение… вдъхновение…

Явно не бях успяла да утоля жаждата си за невъзможното възможно, изпивайки малката картонена чаша, пълна с почти черно кафе.

Бръкнах припряно в джоба си, проверявайки за наличността на вълшебството, което бях длъжна да опазя невредимо.

Успокоена, продължих по пътя си, като платих с галантна целувка за едно екзотично цвете, донасяйки на продавача ако не богатство, то поне усмивка.

Накъде се бях запътила ли? Един Бог знае. Задачата ми, за сметка на посоката обаче, не беше лишена от важност.

Можех да зърна бледата сянка на луната, оправяща перуката на слънцето, почти готово да се покачи на върха на небето.

Ранната ми утрин бе прераснала в натежало от горещина пладне. Затананиках си ведро някаква мелодия, която вместо с танц подкрепих с грациозно циганско колело.

Час-пикът на обедното изхранване, сякаш предназначен единствено за работещите, щеше да приключи съвсем скоро.

Погледнах за всеки случай натрошения циферблат на остарелия си часовник.

Да, бях точно навреме.

Бизнес сградата, която приюти мен и пружиниращата ми химикалка с водоустойчиво мастило, готова да създава мечти, беше по-висока дори от очакванията ми за идния живот, който, според добре информирания неграмотник в моя вагон, не оценявах както подобава.

Ако бяха публикували теорията му в тазсутрешния вестник, може би щеше да е прав, поне за миналото.

Усмивката ми запристъпва по дългите коридори, внасяйки поне капка смут в иначе задушевната според медиите обстановка на офисите.

Отворих вратата на една от общите зали, вдишвайки и издишвайки за последно, преди да изпълня задачата си.

Извадих вълшебството си и го разпръснах във въздуха.

Затаил си дъх, струва ми се. Няма от какво да се боиш. Та дори ти, читателю, притежаваш от моето вълшебство. Наричаш го кислород.

Изпънах гордо рамене. Почерпих от силата на вълшебството малко кураж, сетне заговорих на притихналите отегчени погледи насреща ми. Склонна бях да им споделя тайната, която не пожелах да доверя по-рано дори на теб, скъпи читателю. Все пак нека научиш първи: през цялото време не съм губила дори за секунда вдъхновението си.

– Днес вашият офис ще се превърне в работилница на личността – усмихнах се, с ясното съзнание колко налудничава е речта ми. – Оставете компютрите си настрана, погалете вдъхновението, пърхащо наоколо, понякога тайно гъделичкащо носа ви, понякога губещо се от погледа ви, но неотлъчно до вас. Дано веднъж щом го докоснете, повярвате, че всичко е възможно.

Графика: Калин Николов

Светослав Николов

Викът на смешния човек,
или още едно невероятно приключение на космическия туроператор Скрип Скрипериус

... и захванаха да се молят
на собствената си идея, на собственото си „желание“,
напълно вярвайки в същото време в неговата неизпълнимост и неосъществимост,
обаче със сълзи на очи го обожаваха и му се покланяха.
(„Сънят на смешния човек“, Ф. М. Достоевски)

Не съм виждал Земята деветнайсет години.

На пръв поглед то не е нищо особено – само някакви си деветнайсет години! Какво толкова? Но тук аз веднага ще направя твърде съществено уточнение: деветнайсет години *автономно корабно време*. И нещата стават различни.

Едно гмуркане в подпространството трае часове, най-много ден, и вече си на другия край на галактиката, особено ако тя е с по-скромни размери; а през това време на Земята може да са минали години, дори векове… Не е изключено за толкова време нещо да се е бъгнало в слънчевия реактор, на който тя дължи живота си, температурата да се повишила с някакви си градуси, световният океан да е реагирал на промяната… Още по-възможно е да се е бъгнало нещо в главите на недотам разумните същества, които я населяват, някой отчаяно да е отключил „ядреното куфарче“, да е замижал и с трепереща показалец да е натиснал бутона за „пуск“; или горивото в недрата земни да е намаляло безвъзвратно, да свършва, да църцори едва-едва…

Това от една страна. От друга – аз чисто и просто не знам къде е Земята! Почти единственото, на което мога да разчитам, е координатната система на космолета – същата, която ме стовари насред онази планета, на която бях осъден на унищожение чрез… нека се изразя така, абсорбция на семенната ми течност. Но не умрях по време на екзекуцията; пък и оттогава мина доста време.

И все пак – аз пътувам! Едно особено дяволче приплямва в мен.

Законът на носталгията: колкото е по-далечен обектът ѝ, толкова тя е по-силна. До този извод стигнах в битността ми на лицензиран космически туроператор; и изобщо – в това, надявам се, ще се уверите малко по-късно – аз обичам да формулирам закони. Впрочем закони е прекалено ангажиращо… но поне постулати! Или най-малкото – послания.

Някои от вас сигурно си спомнят, разказвал съм го. Озовах се на онази планета, на която всички кацат в единствения забранен за това ден – и биват осъдени на смърт. След бърз, но трябва да призная, безупречно проведен съдебен процес, няколко униформени ме ескортираха до дървена къща – нещо средно между алпийска хижа, финландска вила и псевдопасторално бунгало от времената на Дивия Запад. Там един прекрасен трансхум (киборг, биоробот, сихом и т.н.) от противоположния на мъжа пол успя чрез четиринайсет удивителни съвкупления да изтръгне от мен милиард и половина живота. Останах без сили, загубих съзнание, потънах в кома, видях тунела и светлината в края му, чух звънката мелодия на небесните сфери… Но оцелях! Спаси ме може би единствено фактът, че душата ми не им трябваше; тя се отделяше, *дестилираше се*, разтапяше се във водна среда – в оня специално поставен в стаята за екзекуции уред. Навярно за да не пречи, да не се мотае в краката им по-късно…

Когато отворих очи, същата тази прекрасна тъмнокоса жена-трансхум седеше все още ослепително гола до мен и внимателно наблюдаваше системата, която вливаше в тялото ми по напълно безболезнен способ „физиологичния разтвор“ от уреда. Тоест връщаше моята душа на мястото ѝ! Не, не мога да кажа нищо лошо за обитателите на ксенофобичната планета, с изключение навярно на един-единствен факт: тия милиард и половина мои живота им трябваха, за да произведат войници, рейнджъри, завоеватели, които да атакуват световете в ГИМ. *Нашите* светове… Иначе със самия мен те постъпиха напълно хуманно: помогнаха ми да се възстановя изцяло, натъпкаха космолета ми с гориво и хранителни припаси, предоставиха ми звездни карти, уреди за навигация, платежни средства, та дори ми окачиха и медал за заслуги… И ме изпратиха по живо, по здраво в *Неизвестността.*

Да, аз вече с почти стопроцентова сигурност можех да се добера някак си до границите на ползваемата Вселена и след един точен подпространствен преход триумфално да се озова в обсега на Глобалната информационна мрежа. У дома, с други думи! Но тогава в главата ми се появи едно дяволче… не, не онова носталгичното, съвсем различно. „Тъй и тъй си тук – шепнеше то с изкусителното си гласче – защо да бързаш? Нима това не е уникален шанс – да попаднеш извън ползваемата Вселена? Защо не я проучиш по-добре и после да скицираш маршрут, да

изготвиш програма, да потърсиш партньори, да калкулираш приходи и разходи, като не забравяш, естествено, собствената ти достойна и заслужена печалба… Сиреч онова, което винаги си правил като лицензиран космически туроператор, Скрип Скриериус! Само че кой би могъл да ти бъде конкурент сега? Ти ще си единствен, сияен и неповторим с твоя продукт… за къде си се разбързал?!“

И аз го послушах, дяволчето. Някак си не можех да не го послушам. Впрочем можех, разбира се, и да не го послушам, само че така реших… Но стига! Моля да ме извините, спирам да ви занимавам със себе си, със собствените си драми и трагикомедии… Защото събитията, които последваха, са много по-интересни от тях. Баста, ставам най-обикновен хроникьор на тези събития!

След почти две седмици открих подходяща – поне на пръв поглед – планета. Беше от земен тип. Проучих я, въобще не бива да се съмнявате в това, максимално подробно, доста по-подробно от всички досегашни. (В главата ми или в уютно тясното пространство на космолета, докато той преминаваше през поредния ноосферен слой – не знам къде точно – непрестанно се гонеха фрази от типа „да ти е обеца на ухото“, „парен каша духа“, „много хубаво не е на хубаво“…) Колкото и да се стараех обаче, не установих нищо обезпокоително и изпратих данни за себе си, последвани от искане за кацане. Отговорът – утвърдителен – дойде още преди да настъпи следващият ден от корабното време.

Посрещнаха ме, може да се каже, максимално делово. Без червени килими, химни и фойерверки. Всъщност посрещачът бе само един – Хеао. Хуманоид, по-нисък, по-добре сложен и по-млад от мен. Приветства ме със стандартните за такива случаи жестове, след което стана ясно, че владее напълно прилично вселенското есперанто.

– Трябва да ви заведа при пълномощния управител – каза той любезно.

Аз също толкова любезно кимнах в знак на съгласие. Взехме безпилотно въздушно такси и потеглихме. Докато пътувахме, Хеао мълчеше, позволявайки ми да разгледам населеното място под нас, състоящо се предимно от едноетажни и двуетажни постройки, чиято раздвижена архитектура излъчваше някакво особено усещане за лекота.

Оаху, пълномощният управител, се оказа баща на Хеао. (Естествено, това щях да разбера по-късно, както и факта, че в имената на местните обитатели гласните бяха повече от съгласните.)

Кабинетът, в който управителят ме прие, беше пределно семпло обзаведен, сякаш без нищо липсващо или излишно в него.

– Каква е целта на посещението ви? – попита той след онази задължителна начална фаза на разговор, наречена в учебниците по маркетинг „разчупване на леда“.

Аз скицирах стегнато, без да прекалявам с подробности, трудовата си автобиография, както и онова, което беше ми се случило в последно време.

– Значи вие сте космически туроператор! – възкликна управителят. – Прекрасно! Бихте могли да работите като такъв и тук.

– Кацал съм на осемдесет и седем планети – вметнах уж небрежно, като да се намирах на интервю за вакантна длъжност. – Досега… И опитът ме е убедил, че най-добре опознаваш един свят, когато за известно време професионално се приобщиш към него.

– Напълно правилно, напълно правилно! – съгласи се с готовност събеседникът ми. – Само че, знаете ли, има една малка подробност… Ние не обичаме да пътуваме в космоса. И го правим рядко, ако изобщо го правим…

За момент загубих дар слово. Туроператор в свят, в който не обичат да пътуват!

Оаху явно забеляза моето объркване и реши да даде известни пояснения.

– Невинаги е било така. Само че с течение на времето, изглежда, сме се убедили, че не си струва да се пътешества.

– Не си струва? Как… Защо?

– Няма какво толкова да се види – вдигна рамене събеседникът ми. – Много вероятно е нашият свят да е най-добрият от всички възможни.

Не успях да разбера дали зад думите му надничаше ирония, или те бяха изречени напълно сериозно.

– Но тогава…

– Какво ще правите ли? – изпревари въпроса ми той. – Много просто, ще разказвате! Ще разказвате за планетите, на които сте били. Ние *обичаме* да слушаме такива разкази.

Идеше ми да изтърся: „Сигурно за да се уверите, че вашият свят е най-добрият от всички възможни!“, но се въздържах.

– Предполагам, няма да ви затрудни да изнасяте четири такива беседи за един период – продължи Оаху. (По-късно щях да науча, че на този свят измерват времето според лунния им цикъл. Един период съответстваше почти напълно на двадесет земни дни.) – А през останалото време ще можете да съвместявате още една-две длъжности, свързани с наблюдение и контрол.

Явно отново съм демонстрирал недоумение, защото управителят по-

ясни:

– Наблюдение и контрол над роботи. Нищо сложно. Тук всички дейности, изискващи физически усилия, се изпълняват от машини. С изключение на спортните занимания, естествено.

Това вече изглеждаше по-познато и доста по-разбираемо.

– Съгласен ли сте? – попита Оаху.

– Нека опитаме – отвърнах аз.

– Прекрасно. – Управителят стана, отиде до бюрото си и извади от едно чекмедже дебела пачка банкноти.

– Три хиляди темпро. – Той остави пачката пред мен. – Надявам се, че ще ви стигнат за три периода, но ако възникнат някакви затруднения, просто ми кажете. Освен това смятам да помоля сина ми да ви въведе в тукашния живот.

Мен обаче, поне засега, „тукашният живот“ не беше главното, което ме интересуваше. Спешно исках да разбера колко – много или малко – са тези три хиляди темпро. Ето защо, когато с Хеао излязохме от кабинета на баща му, първото, което сторих, бе да хвърля крадешком един поглед към лавка за така наречената „бърза храна“. Над най-внушителния на вид сандвич стоеше холограма с числото „0,2“. Тоест, бързо пресметнах наум, с моите темпро можех да си купя петнайсет хиляди такива сандвича! Определено щяха да ми стигнат за шейсет дни…

Разбира се, животът не се измерва само със сандвичи! Хеао отново взе въздушно такси и ме транспортира до жилището ми. Състоеше се от две стаи – спалня и всекидневна, кухненски бокс и сервизни помещения. Напълно прилично. Единственото, което ме озадачи, бяха пределно скромните размери на кухненския бокс.

– Едва ли ще го използвате често – отвърна на питането ми моят гид. – Тук има толкова много хранителни заведения от всякакъв вид! Впрочем не сте ли гладен? Да отидем да хапнем!

Естествено, въпреки че едва сега го открих, бях зверски гладен. Похапнахме повече от прилично, храната напомняше земната южноевропейска кухня. (Констатацията не бива да ви учудва: като космически туроператор, познавах обстойно над две хиляди някогашни и съвременни кулинарни стилове.) Когато приключихме, Хеао почука по повърхността на масата и на нея „изгря“ цифрата 3. Веднага съобразих: хиляда такива обеда с моите темпро! Невероятно! Настоях да почерпя. За мое учудване, младежът се съгласи без почти никаква съпротива.

– Браво, твърде бързо започвате да усвоявате местните привички! – възкликна загадъчно той. До масата ни приближи сребрист метален сфероид на ролери и издаде мелодичен музикален поздрав, когато пъхнах в

процепа му стотемпрова банкнота. Секунди по-късно в същия процеп се появи рестото ми.

Щях да разбера – поне донякъде – смисъла на онова, което Хеао каза, само седмица по-късно. Бях се подготвил извънредно грижливо за първата си „лекция“. Включих звукови и светлинни ефекти, мултимедия, сензорна интерактивност… (Смятах впрочем, че вече познавам достатъчно добре доминиращата емоционална нагласа на местните обитатели, и съобразих всичко с нея. Те определено бяха екстроверти: лесно се впечатляваха от непознатото, реагираха спонтанно, шумно, донякъде възторжено, но винаги в рамките на приличието.) Щом свърших, видях по лицата на слушателите ми всички онези нюанси на успешното представяне, за което мечтае ораторът – независимо дали е опитен или начинаещ…

И тогава настъпи изненадата!

Към мен почти се втурна млада жена с грейнал поглед и поруменели страни, усмихна се широко, откривайки блестящи бели зъби и… ми подаде банкнота. Двайсет темпро.

– Беше прекрасно! – възкликна тя, докато го правеше. –Толкова се развълнувах! Отдавна не съм прекарвала тъй приятно! И, знаете ли, успях за кой ли път да се уверя, че живеем в най-хубавия от всички светове! Ще дойда, непременно ще дойда и на следващите ви беседи! Благодаря, много ви благодаря…

– Аз също ви благодаря – отвърнах смутено, отказвайки с жест да взема банкнотата. – Но няма нужда да ми давате пари, платено ми е предварително, така че…

– О, разбира се, разбира се! – прекъсна ме тя. – Да, тъй трябва да бъде… и все пак вземете, моля ви! Един малък жест, съвсем личен, сърдечно, от все сърце, моля ви!

Забелязах, че докато спорехме, зад мен, или по-точно между мен и импровизираната ми катедра, минаваше върволица от хора. Защо ли бяха избрали точно този маршрут да излязат от залата?

Когато младата жена отривисто се завъртя на токове и си тръгна почти тичешком, успяла най-сетне да напъха в ръцете ми банкнотата, аз разбрах причината. Катедрата ми беше покрита с темпро! Почувствах как коленете ми омекват – и добре, че точно в този момент се появи Хеао. Кой знае какъв вид съм имал!

– Не се притеснявайте – прихвана ме той под лакътя (упорито отказваше да ми говори на „ти“, въпреки че аз отдавна го правех). – Нищо особено не се е случило! Тук просто така е прието.

– Но това са… това са… – заекнах.

Момъкът хвърли бърз преценяващ поглед на купчината.

– Около хиляда и двеста темпро. Какво толкова.

– Как какво! Ами че това е наемът на жилището ми за десет… не, за цели дванайсет периода!

Хеао се усмихна почти съчувствено.

– Виждам, че вече добре сте усвоили нашата мерна система. А пък и умеете да смятате доста бързо. Защо не идем да се почерпим някъде за доброто начало?

Почерпихме се, разбира се! Повече от обилно – струваше ни „цели“ петнайсет темпро. Хеао победи в краткия ни спор кой да плати, пъхна в процепа на сфероида двайсеттемпрова банкнота и натисна бутона за отказ от ресто.

Сценката с допълнителното материално стимулиране се повтори и на следващата ми лекция, само дето този път сумата беше почти двойно по-голяма. След третия или четвъртия път тя се закрепи на около три хиляди темпро.

– Ако решите да спестявате – заяви в края на втория период Хеао – трябва да се снабдите с дигпластика. Просто е, става за няколко минути.

Случвало ли ви се е да разбирате всяка дума от онова, което някой ви казва, но да не вникнете в смисъла му? Е, с мен стана точно така! Не се снабдих с дигпластика. Държах моите темпро, които се увеличаваха с по три хиляди след всяка лекция, в голямата ръкавица, висяща над печката в кухненския бокс. (Според Всеобщата теория на конспирацията, която ние, космическите туроператори, изучавахме много внимателно, най-трудно откриваеми са тайниците, които са най-често пред очите ви. Класически пример за това е употребявана кухненска ръкавица за боравене с горещи съдове.) Почти не се страхувах от обир, защото поне досега не бях чувал за такъв, въпреки че предпазливостта никога не е излишна. И все пак не – не това беше главната причина! Аз чисто и просто обичах да се любувам на парите си (бяха вече над двайсет хиляди темпро!). Понякога ги изваждах, броях ги, разглеждах ги, дори – ще си призная – подушвах мириса им. Бяха светлозелени, еднакви по размер (различаваха се само цифрите), с прозрачна холограмна елипса в средата. Ако надникнеш през елипсата, обстановката наоколо изглеждаше смешно деформирана, досущ като в комичен паноптикум… Не, все още не смеех да правя подробни планове какво ще сторя с моите пари след година или две, ала вече чувствах как някъде дълбоко в мен се заражда мечта. Зрее, зрее… И знаете ли каква беше тази мечта, подозирате ли поне? Сигурен съм, че не! Защото в положението, в което бях, при цялото безметежно щастие, което ме беше споходило, аз все по-ясно и все

по-често желаех само едно – да се върна на Земята! Да вървя по улиците, по които беше минало детството ми, да подскачам покрай плавателния канал под все по-остър ъгъл, докато накрая не цопна в него и не се измокря, да се разхождам сред дърветата в парка… въпреки че отлично съзнавах: нито улиците, нито каналът, нито дърветата, ако изобщо съществуваха, щяха да са същите…

Но аз пак се отплеснах, простете. И апропо, пригответе се за най-неочакваното!

След дванайсетата беседа (както обикновено, бяхме се почерпили с Хеао) късно вечерта влязох в дома си и машинално се отправих към кухненския бокс, за да оставя в ръкавицата няколкото хиляди темпро. Бръкнах… и с изненада открих, че парите ми ги няма! Тоест не тези, които се готвех да оставя, а *другите*, всичките други! Малко над трийсет и три хиляди… Вместо тях вътре имаше само пепел. Да, пепел, най-обикновена, прозаично сива и гадно лепкава пепел!

За момент почувствах, че губя съзнание, прилоша ми, сърцето ми биеше до пръсване… В следващия миг се овладях (какъв туроператор щях да съм, ако не го можех), огледах се, подуших… Не, нищо не беше горяло. Нищо не беше изгоряло, освен… парите ми!

Проснах се по корем на леглото, трескаво стискайки пачката с неизпепелените темпро. Единствената ми надежда! Все щях да изкарам някак си до следващата лекция, какво говоря, дори до другия период щях да изкарам, пък и нали управителят каза, че… Ама какво още чакам, а не телефонирам на Хеао? Та това може да е престъпление, всяка минута да е ценна!

Да му телефонирам по това време? Посред нощ? И какво може да направи Хеао сега? Да не би да е магьосник, алхимик някакъв, че да кацне тук и да превърне пепелта отново в темпро! И все пак… дали пък наистина да не му телефонирам…

Обзет от такива мисли, напук на всичко случило ми се, съм заспал. Събуди ме мелодичният сигнал на… познайте кой! На моя верен гид, разбира се.

– Честито, драги Скрипериус! – прозвуча бодрият му глас от звуковата стена на спалнята ми. – Всички сутрешни блокове започват с ваша светлост! Има ви и на първите страници на повечето вестници. За това трипериодие вие сте най-големият дарител на планетата!

– Парите ми… – изхриптях аз, без изобщо да разбирам за какво ми говори. – Трийсет и три хиляди… ги няма!

Хеао изглежда моментално схвана състоянието ми, защото каза само, че идва веднага, и прекъсна разговора.

Как ли съм изглеждал, когато влезе? Никога досега не го бях виждал толкова разтревожен.

– Добре ли сте?

– И още питаш! Възможно ли е да съм добре, когато… – посочих захвърлената на масата кухненска ръкавица, дори май бръкнах в нея с отчаяната надежда да напипам нещо, различно от пепел. – Ето, тук ги държах… Изчезнали са! Всичките…

Хеао ме погледна съчувствено, после внезапно избухна в смях.

– Не са изчезнали – кротко възрази той. – Само са се преобразували. В ньоктиби.

– В какво?

– Ньоктиби. Другата разновидност на нашите пари. Ако бяхте се снабдили с дигпластика, ньоктибите щяха да са ваши. Почти всичките, като се изключат разните там дребни такси. А сега чисто и просто сте ги дарили, което по презумпция означава, че не са ви били необходими за изтеклото трипериодие, и само по себе си е един изключително похвален жест.

– Изключително похвален жест! – възкликнах саркастично. – За някои може и да е така, но за мен… за мен то е катастрофа. Ами че аз правех планове, имах цел… Почакай – изведнъж в съзнанието ми просветна искрица надежда – ти каза, че парите ми не са изчезнали, само са се преобразували, нали? Значи те са някъде, в някоя банка, може би, тези… ньоктиби, и сигурно има начин да си ги получа обратно, макар и не безвъзмездно, а след облагане със съответната лихва, тоест…

– Отново да станат темпро? – довърши вместо мен Хеао.

– Точно така! – извиках пламенно.

Той поклати глава с напълно искрено, както ми се стори, съжаление.

– Уви, това е невъзможно. Дори и да бяха ваши, сиреч във вашата дигпластика, ньоктибите не могат да се превърнат в темпро, след като последните вече са излезли от обръщение, което се случва, както сам забелязахте, на всяко трипериодие. Плюс това, има съвсем конкретни указания какво може да се придобива с ньоктиби. И по какъв начин. Но понеже вие употребихте тези… две думи, виждам, че трябва да започна малко по-отдалеч…

– Две думи! – прекъснах го гневно, чувствайки как и последните капчици надежда в мен се изпаряват. – Какво значение могат да имат две думи! И кои, по дяволите, са те, след като не съм в състояние да си върна моите темпро?

Хеао не обърна особено внимание нито на невъзпитаното прекъсване, нито на доста грубия ми език.

– „Банка“ – каза той сдържано и дори, както ми се стори, с лека погнуса. – И „лихва“. Това са думите, които вие употребихте. Честно казано, не очаквах да сте толкова неосведомен, но допускам, че за това вината е най-вече моя. Ще опитам да поправя грешката си, като започна от самото начало… Обещавам! А сега по същество. На нашата планета отдавна няма банки…

И той започна. От самото начало. По същество. Пред очите ми бавно и постепенно оживяваше цял един свят, много подобен на земния, който познавах. С една *съвсем малка* разлика: парите не можеха да „работят“, да „правят пари“. Парите не бяха стока, а чисто и просто еквивалент, средство за размяна. Ето защо те нямаха „цена“, а всеки във Вселената ще ви каже, че цената на парите се нарича „лихва“. Но лихва нямаше, следователно нямаше и банки. Банките не могат да съществуват без лихва, обясняваше ми Хеао, те я подпъхват тайно и подмолно във всяка стока, във всяка услуга, във всяка купюра, с която „щедро“ ви кредитират… Те здраво държат в ръцете си създателите на блага, карайки ги да произвеждат все по-трескаво и по-некачествено, за да са в състояние да изплащат олихвените кредити. Не по-малко здраво те държат в ноктите си и потребителите на същите тези блага, принудени да се ползват от тях само ако заплатят и все по-нарастващия лихвен дял в цената им. Какво предлагат банките срещу всичко това? Две неща – „тайна“ и „сигурност“! Замислете се колко струват и двете в дигиталната ера, продължаваше Хеао, в обществото на безкрайното информационно изобилие, във виртуалния свят на все по-чупливи пароли и все по-дръзки хакерски атаки… Пък и защо ни е „тайната“, какъв смисъл, освен може би някакъв самолюбив гъдел, има от нея? Защо ни е и фалшивата сигурност, след като всички знаем, че тя много по-често, отколкото можем да си представим, се движи по тънък хребет, който я дели от фалита?

На тази планета банки нямаше. Всяко трипериодие неизползваните темпро се превръщаха в ньоктиби и попадаха в дигпластиките на местните обитатели. Същевременно роботи зареждаха в дигпластиките нова „порция“ темпро за сметка на резерва от ньоктиби. И така – до следващото трипериодие… Всичко това, както и многобройните останали движения на финансовите потоци, за които решения вземаха съответните управляващи институции, се контролираше от паричен съвет, състоящ се от стотина души, които се сменяха на всеки пет периода чрез генериране на нови членове посредством Нейно Величество Случайността. (По силата на жребия попаднах в този паричен съвет още по време на осмото ми трипериодие. Мога да ви уверя, че роботите, които контролирах, не сбъркаха нито веднъж дори с четвърт темпро!) С „временните пари“ се

посрещаха ежедневните нужди. Разбира се, ако искаш и получаваш достатъчно от тях, можеше да си купиш всичко – някакъв летателен апарат, яхта, ново жилище… Или пък – защо не – да инвестираш в свой бизнес! Никой не го забраняваше, но и не го правеха, защото тъкмо за тези цели бяха другите, „невидимите пари“. Те не влизаха в обръщение и поради това не изчезваха. Но за да ги ползваш, трябваше да платиш такса, зависеща от количеството и времето им на престой в дигпластиката. (Като при земните депозити, само че точно обратното.) Ако ли пък ньоктибите в твоята дигпластика не достигаха за намеренията ти, паричният съвет вземаше решение за отпускане на кредит. Срещу каква лихва, ще попитате, нали? Ами чисто и просто – срещу никаква! Нула, кръгла нула! Достатъчно условие беше да погасяваш периодичната си вноска чрез трансформацията на темпро в ньоктиби, но дори да възникнеха някакви затруднения, изход винаги се намираше.

– Но от какво се издържа тогава държавата, как изобщо функционира!? – възкликнах, когато Хеао ми обясняваше всичко това.

Той ме погледна учудено.

– Доколкото ми е известно, всички държави се издържат от две неща – данъци и различни видове такси. Само банките живеят от лихви.

– А няма ли някой ден тези… ньоктиби да свършат? – все още не се предавах аз. – След като така щедро ги раздавате.

– Не, защото таксата за ползването им нараства експоненциално и прави неизгоден дългия престой в дигпластиките. – Хеао сякаш обясняваше на малко дете. – Естествено, че всеки ще предпочете да ги вложи в нещо. А за това „нещо“, както е известно, се плаща данък. Освен това нашите пари са точно определен брой – и нито темпро или ньоктиб в повече. Това е така от момента, когато тази финансова система е обхванала цялата ни планета.

– Искаш да кажеш, че е имало и други времена, не е било тъй от самото начало?

– Естествено. Преди много време всичко е започнало в една-единствена община. Взето било решение да има „нормални“ пари, с които да се търгува с останалия свят, и „временни“ – за вътрешно потребление. Разбира се, това решение срещнало яростната съпротива на банките. Но постепенно все повече планетяни се убеждавали в предимствата на новата система. И банките, макар и след жестоки контрамерки и упорито скърцане на зъби, били принудени да отстъпят. Именно когато системата станала всеобща, било взето решение за остойностяване на благата, които обитателите на планетата биха произвели за определен отрязък от време – в конкретния случай за три хиляди периода…

– Не им е било лесно на онези, които са смятали! – възкликнах аз.

– Да, трябвало е да бъдат отчетени много фактори – кимна Хеао. – Прираст на населението, темпове на растеж… Може би задачата е щяла да бъде нерешима, ако не е съществувал един изключително важен елемент: при тази система не са били известни причини за каквито и да са кризи във финансовата сфера, нямало е предпоставки за… как се казваше…

– Инфлация?

– Точно така! А също и обратното – дефлация. Както и стагфлация впрочем. Всички тези „флации“, предизвиквани апропо именно от банките, вече са били невъзможни, тъй като банки чисто и просто не е имало. И се е стигнало до извода, че е напълно реално след три хиляди периода всеки тогавашен жител на планетата да е произвел и съответно да разполага с блага, срещу които ще стои финансов еквивалент от един милион ньоктиби. Толкова били генерирани тогава и точно толкова са те и сега, в което може да се увери всеки и по всяко време. Достатъчно е да влезе в страницата на паричния съвет. Но… не се опитвайте да разберете всичко от първия път! Като за начало дори е предостатъчно. Хайде да отидем при пълномощния управител, а след това ще ви помогна да се снабдите с дигпластика!

– За какво ще ходим при управителя? – не разбрах аз.

– Как за какво! – искрено се развесели Хеао. – Нали трябва да ви даде вашите темпро за следващото трипериодие.

Взехме въздушно такси и скоро пристигнахме. Което не ми попречи да видя собствения си лик на няколко билборда! Все още не можех да чета на местния език, но беше ясно за какво става дума, а и водачът на таксито се държеше тъй свойски и дружелюбно с мен, сякаш бяхме стари приятели. Повярвайте, щях да умра от срам… и в същото време някак си не ми беше ясно защо толкова много се срамувам!

– Имам добра новина за вас – посрещна ме радушно управителят Оаху. – Току-що ме известиха, че паричният съвет е взел решение да бъдете награден с две хиляда темпро. Заради извънредно щедрото дарение, което сте направили.

„И което стана факт напълно случайно“ – искаше ми се да добавя, но се въздържах. Взех петте хиляди, като многократно изказах на Оаху навярно най-искрените благодарности в живота си. След това двамата с Хеао отидохме в най-близкия паричен салон. Можете ли да си представите: още с влизането ни всички служители наскачаха от местата си и един през друг започнаха да ме приветстват, а и роботите добавиха към този хор своите мелодични музикални поздрави! Сигурно щях да загубя

съзнание като на предишната планета… и добре, че беше Хеао, който, придържайки ме за лакътя, незабелязано, но твърде опитно масажираше една определена точка. Явно този младеж освен от всичко друго разбираше и от акупресура!

След няколко минути вече разполагах с дигпластика. И битието ми на пълноценен жител на планетата можеше да започне. Не, не си мислете, че заради разказаното дотук аз съм някакъв далечен потомък на Арпагон или Горио, който се интересува само и единствено от шума на парите! Ежедневието, макар и далеч от разточителните излишества, на които бях ставал свидетел при пребиваването ми на не един или два свята, предлагаше достатъчно много радости. Постепенно, с течение на времето, успях да изпитам повечето от тях. Ще си призная, най-трудно ми беше, когато… се влюбих. Да, влюбих се, макар и вече на години, и трябваше някак да изтрия от подсъзнанието си онзи невероятно красив и похотлив трансхум от предишното ми приключение с милиард и половина мои живота в него! Тъй или иначе, нещата, поне що се отнася до любовната област, при мен не се сложиха особено сполучливо. И затова не беше виновно нито моето подсъзнание, още по-малко пък трансхумът. Носталгията – ето истинската причина! Липсваше ми Земята. Исках да я видя отново. Исках да разбера дали животът на нея е станал по-лек, по-щастлив, по-смислен, по-приятен… Защото аз вече бях разбрал, че може да има и такъв живот, аз вече можех да разказвам за него! „Брънката, която изтегля цялата верига“ – тази фраза, произнесена с лек фалцет и гърлено „р“, чута някога и някъде в Космоса при преминаването ми през поредната ноосфера, все по-често звучеше в главата ми. Особено късно вечер, когато носталгията е най-силна.

И в една такава вечер аз написах в електронния си бележник: *Алчността е престъпление. Банки и лихви са синоними на алчността.* Помислих малко и добавих: *Агресията е престъпление.* После: *Абсурд е съществуването на неперсонализирана собственост. Собствеността винаги е на на някого или някои.* После: *Алтернативи на демокрацията са недопустими. Тя трябва да бъде усъвършенствана в синхрон с прогреса, но не и променяна като същност.* Започваше да става прекалено научно, затуй допълних: *Амбицията да създаваш блага трябва да бъде развивана, възпитавана и подкрепяна. Но тя не бива да противоречи на спонтанната радост от живота.* Сега пък ми се стори някак прекалено бодряшко, затуй добавих: *Авторитет и авторитарност не са синоними. Авторитарно управление е допустимо само в структури, за които то е присъщо по необходимост: армия, полиция, специални служби, църква. Другаде то е престъпление.* Като че ли бях написал всичко?

Не, имаше още един, последен постулат: *Абсолюти не съществуват. Няма абсолютна истина, абсолютна свобода или абсолютно равенство. Изключение като абсолют за вярващите е единствено Бог и Неговите заповеди.*

Това беше! На тези седем „свръхзакона“ (защото стояха над всякакви концепции, констатации и дори над конституцията на планетата) се основаваше тукашният живот. Апроро, той съвсем не беше „райски“ – обърнете внимание например колко пъти в постулатите се споменава думата „престъпление“. И я разбирайте не някак абстрактно, едва ли не като морална норма или благ укор, а съвсем буквално. (Сега осъзнавам, че много понятия в „свръхзаконите“ и най-вече онези, които започват с първата буква на азбуката, се нуждаят от допълнителни пояснения, но въпреки всичко те не биха променили същността им!) Да, макар и рядко, на планетата все още имаше престъпления, а щом ги имаше тях, трябваше да има и наказания. Да, на планетата все още имаше и места за изтърпяване на тези наказания, въпреки че условията в тях не бяха тежки и нямаха за цел да пречупят личността, а да ѝ предоставят време и условия за осъзнаване на вините и грешките. И почти никой, уверяваше ме Хеао, не попадаше в тези не най-уютни места повече от веднъж…

В края на двайсетия период от престоя ми аз взех окончателно решение. Оставаха ми още осем лекции, сиреч два периода. След това си тръгвах! По-точно – тръгвах да търся Земята. Не знам дали ще ме разберете, но повече не можех да пазя видяното тук единствено за себе си…

Информирах за моето намерение всички познати, като, разбира се, не пропуснах пълномощния управител, още по-малко пък неговия прекрасен син. Реакциите на повечето си приличаха – съжаление, но и съгласие.

– Сигурно и ние бихме постъпили по същия начин, драги Скрипериус – с усмивка, в която се прокрадваше едва забележима тъга, каза Оаху. – Сега надявам се разбирате поне малко по-добре защо не обичаме да пътуваме в космоса.

Но най-приятната изненада дойде пак от Хеао! След последната моя лекция той ми подари чип с удивително точна информация за подпространствен преход към ползваемата Вселена и Глобалната информационна мрежа (ето го този чип, вече инсталиран в паметта на космолета). Учудих се откъде тук имат толкова подробни и точни сведения, след като избягват космическите пътувания, а момъкът малко загадъчно отвърна:

– Когато не пътуваш, уважаеми Скрипериус, знаеш по-точно къде си.

Пак той ме изпрати и до готовия за полет космолет.

– Хеао – казах аз на сбогуване – със сигурност си го споменавал, но в момента ми убягва… Как беше името на вашата планета?

– Топия – отговори младият човек. – Но за по-кратко я наричаме просто Пи.

– Пи – повторих аз. – Знаеш ли, че има такова число в земната математика? Безкрайно.

– Числата навсякъде си приличат, уважаеми Скрипериус – рече той в типичния си стил. – И е хубаво, когато си остават само числа.

Стиснахме едновременно двете си ръце според местния обичай, после аз по навик бръкнах в джоба си, за да се уверя, че безкрайно ценният за мен чип е там. Но напипах и нещо друго…

– Дигпластиката! – извиках. – Забравил съм да я върна!

– Вземете я за спомен – махна ми с усмивка Хеао. И допълни: – Иначе кой ще ви повярва, когато разказвате за Пи?

Докато пътувах към портала за подпространствен преход, реших да убия скуката, като потърся в паметта на космолета информация дали другаде във Вселената съществува или е съществувала финансова система, подобна на тази, която видях на Топия. Каква беше изненадата ми, когато открих, че именно на родната ми планета, и то още през далечния XX век, е бил проведен подобен експеримент! За да не изкривявам нещата, цитирам дословно само една нищожна част от тази информация:

Малкият австрийски град Вьоргл (Worgl) – около 3000 жители – започнал да се занимава с темата парична реформа през 1932-1933 г. Кметът на града убедил водещите търговци и индустриалци, както и администрацията, че те могат много да спечелят, но нищо няма да загубят, ако проведат един експеримент с парите. Жителите на града също се съгласяват и кметството издава 32 000 „работни свидетелства“ (шилинги без лихва), които се обезпечават в банката със същата сума обикновени австрийски шилинги. Градът си построява един мост, подобрява улиците и инвестира повече пари в обществени услуги. Плаща заплати и материали с тези пари, които деловите хора там приемат. Таксата за ползване на тези пари била 1% на месец, т.е. 12% за година. Таксата се плащала от този, при когото в края на месеца се намирала дадена банкнота (свидетелство). Таксата представлявала една марка със стойност 1% от банкнотата, която се залепва на гърба ѝ. Без тази марка банкнотата била невалидна като номинална стойност. Малката такса сработвала така, че всеки, който получи по някакъв повод безлихвени шилинги, бързал да се освободи от тях най-напред, преди да харчи обикновените си пари. Жителите на Вьоргл заплащали даже данъците си предварително, за да не плащат таксата. В продължение на една година 32-те хиляди „безлихвени шилинги“ направили 463 оборота и по този начин създа-

ли стоки и услуги на обща стойност 32 000 х 463 = 14 816 000. Точно по това време, когато цяла Европа се борела с високата безработица, град Вьоргл намалил безработните си с 25% само за една година. Таксата, която за тази година събрало кметството, представлява 12% от 32 000 безлихвени шилинга, т.е. 3840 безлихвени шилинга. Тези пари били употребени за обществени нужди, а не за обогатяване на отделни хора. Ако общината беше взела тези пари от така наречения „свободен" капиталов пазар под формата на кредит, то тя би изплащала 3-4 пъти по-голяма сума от главницата, т.е. 96 000-128 000 шилинга в продължение на 20-30 години.

Когато близо 300 общини в Австрия се заинтересували от този проект, централната банка почуствала монопола си застрашен. Тя се намесила в общината Вьоргл и забранила печатането на тези локални пари. Въпреки дълго продължилата след това съдебна процедура чак до върховния съд, нито Вьоргл, нито друга община е могла да повтори този модел.

Това е! Който иска да научи повече, нека използва безграничната щедрост на ГИМ…

На трийсет и третия ден от полета към Земята осъществих успешен подпространствен преход. Вече бях в ползваемата Вселена, в световете на Глобалната информационна мрежа, скоро моето ес пи джи щеше да се самонастрои и заработи. Без конкретна причина, почти просто от скука, реших да изпратя хиперсветлинен информационен лъч към родната ми планета със сведенията за Пи. Имах предостатъчно енергия, за да го стоя.

След няколко часа, тъкмо вече се канех да изпратя лъча, когато установих, че нещо не е наред. Космолетът все по-неохотно ми се подчиняваше! В този момент проклетото ес пи джи най-сетне заработи и аз открих, че се нося стремглаво към някаква „черна дупка". Консултирах се с бордния компютър какво може да се направи в случая. Отговорът беше кратък и безстрастен:

„Нищо. Прекалено близо сме. Космолетът може да поддържа нормална за съществуването ти гравитация още тридесет и шест минути."

Трийсет и шест минути! Аз ли бях объркал нещо? Или информацията на топийците, поради нежеланието им да пътуват в космоса, беше точна единствено до мястото на подпространствения преход? Или всичко бе чисто и просто плод на Нейно Величество космическата Фортуна? А дали пък (не смеех дори да си го помисля!) някой не ѝ беше помогнал?…

Двайсет и четири минути. Може би си внушавам, но започвам да усещам дискомфорт във вестибуларния апарат. Някаква фраза на непознат

за мен език звучи в кабината: „Навигаре нессе ест, вивере нон…“ Питам компютъра какво означава. Той с мъка превежда: „Да… се отплава… е необходимо… да се… оживее… не“.

– Кой го е казал, глупава машино, искам да знам, чуваш ли!

Тринайсет минути и двайсет секунди. Отговорът се забавя много. И е повече от странен:

„Ззз…а…щщщо… ти е?“

Никога досега не ме е питал защо искам нещо от него!

Девет минути. Време е. Спомням си как първите космонавти описвали претоварването – имали чувството, че на гърдите им е стъпил слон. После слоновете ставали два… Три. Хайде, деснице моя! Ето бутона, който трябва да натиснеш. И лъчът ще тръгне. Хайде, проклетнице, вдигни се! Сега от теб зависи всичко. Леле, колко си тежка! Така, май вече се отлепи, сега продължавай, продължавай! Толкова си тежка, че сигурно ще строшиш бутона, когато се стовариш върху него. Дали ги правят достатъчно здрави тези бутони, а? Дали са предвидили, че… може… Господи, колко е далеч той! Но ти ще стигнеш, ти… ще… стигнеш! Сега разбирам, не е задължително… да си жив… плътски жив непременно… клинично жив … за да… плаваш… да пътуваш… да летиш нанякъде… Така и не узнах обаче… кой го е казал…

Четири минути, точно четири минути!

Струва ми се, че викам… или може би пея… макар вече това да е невъзможно…

А защо… да е… невъзможно?

(И аз, като глупавата машина, питам.)

ЗАЩО?

Навигаре… нессе ест!!!

В 3:17:48 на 20.12.2012 г. в една дълбоко законспирирана обсерватория в Хималаите прихванахме информационен лъч (наричаме го още „лъч на Тесла“), идещ неизвестно откъде. В него се намираше онова, което прочетохте. Тъй като се бе движил с хиперсветлинна скорост, лъчът пристигна 3267 земни години, преди да бъде изпратен.

Бях дежурен. В разрез с всички правила, сканирах информацията в смартфона си и едва след това съобщих за лъча. Както винаги става в такива случаи, съдържанието му веднага беше строго засекретено. За самия мен случката имаше твърде неприятни последствия, но това вече е съвсем отделна история.

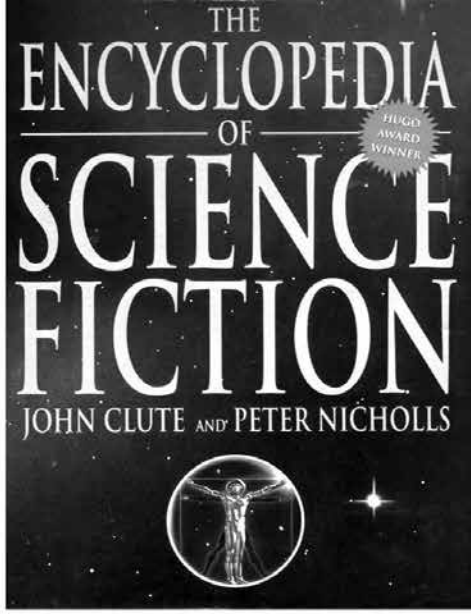

www.scifi.com
bgf.zavinagi.org
ФАНТАСТОЛОГИЯ
www.rusf.ru

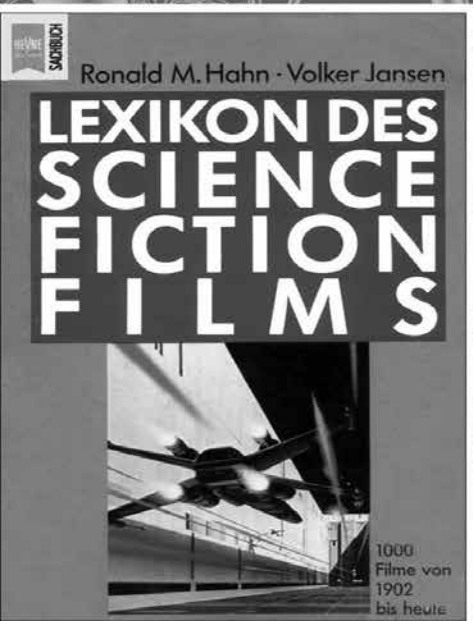

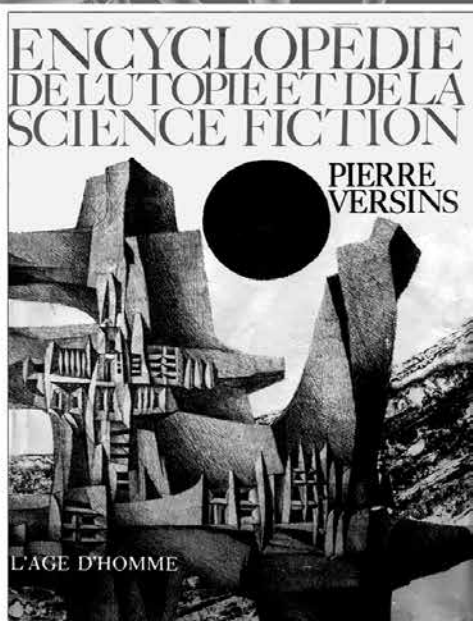

Валентин Д. Иванов

Адът, това съм аз

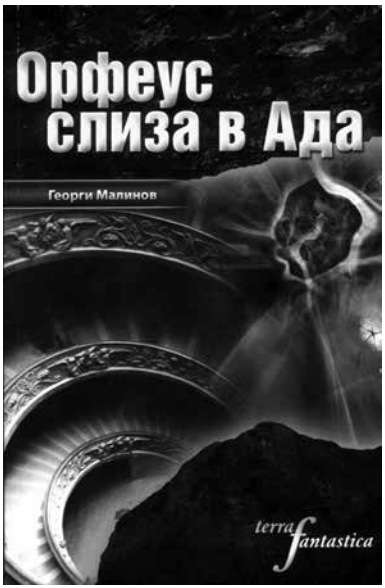

Размисли за романа „Орфеус слиза в Ада“ от Георги Малинов, корица Йордан Янков, илюстрации Гюстав Доре, редактори Татяна Димитрова и Дилян Благов, издателство „ЕРНОР ЕООД“, 2007, печатница „Симолини“, ISBN 978-954-91898-2-7, 244 страници

В една своя предишна статия в сп. „Тера Фантастика“ бях написал, че алтернативната история изследва нереализираните възможности на миналото и се концентрира върху предполагаемите последици от едно или повече исторически събития, които биха могли да протекат по различен начин. Романът на Георги Малинов „Орфеус…“ е нагледна демонстрация на това мое доморасло определение. Книгата далеч не е първата, която експериментира с нереализираните възможности в българската история – предхождат я и добре известната многотомна поредица на Николай Теллалов („Да пробудиш драконче“, „Царска заръка“, „Пълноземие“ и „Слънце недосегаемо“), и някои разкази, сред които и моите „Думи под вълните“ и „Интеркосмос“. В чуждоезичната алтернативна история България се споменава рядко и ми е известно само едно произведение, посветено изцяло на българската история – разказът „Острови в океана“ (Islands in the Sea) от византолога Хари Търтълдоув (Harry Turtledove). В него скоро след падането на Константинопол българският цар организира дебат между представители на исляма и католическата църква, за да реши коя религия да приеме. В истинската история дебатът е бил между представители на източноправославната и католическата църкви.

Много от авторите в този поджанр се опитват да опишат един по-добър свят – както те самите го разбират и желаят. Трябва да призная, че Георги

Малинов в по-голяма степен от повечето си колеги се е въздържал да изгради мечтаната утопия за сметка на убедителността на повествованието. Той не е принуждавал героите си да се държат като рицари „без страх и упрек“, запазил е човешките им слабости – на които те само понякога успешно се противопоставят; нито пък е идеализирал псевдо-средновековното ежедневие, на фона на което се развива действието в романа.

Георги Малинов се е опазил от изкушението да превърне книгата си в реваншистко преиграване на добре известни конфликти от миналото, но вместо тях е въвел нови, оставайки верен на разпространените представи за саморазрушителния характер на човешката природа. Последното е подчертано по елегантен начин с въвеждането на личност, реално съществувала в нашата история. Може да се спори дали индивид със същото име, професия и философски идеи би се появил в два толкова различни свята и в две епохи, отделени от много векове – нашия и на книгата, – но романът не губи много от убедителността си заради тази авторска волност.

Макар формално романът да е криминален, или както бихме казали преди тридесетина години, контраразузнавачески, а сега – police procedural, и да съдържа достатъчно преследвания и битки, това не е екшън. Според съвременната терминология най-точното определение на тримата главни герои е работници от специалните служби на Негово величество, но те имат съвсем малко общо с небезизвестния агент на Нейно величество. Нещо повече – атмосферата, идеите и светът, в които се развива действието са също толкова важни, колкото и героите.

Няма да издам голяма тайна, ако разкрия точката на отделяне от „нашата“ история – България помага на византийците да защитят Константинопол от турското нашествие. Впоследствие Османската империя никога не се разпростира до Виена и след няколко века по-голяма част от континентална Европа и Северна Африка са обединени под владичеството на българския цар.

Повествованието се води от името на колобъра Орфеус, който стои начело на оперативната група, натоварена с разследването на поредица от загадъчни събития, свързани в малка и на пръв поглед безинтересна крепост, забутана в задния двор на империята. Орфеус умерено владее магия, даже слабо, по мерките на съвременния фентъзи жанр, в който всякакви хлапаци едва смогват да овладеят безпределните си магически сили. Той често е объркан и страда от безсилието си пред тайните, с които се сблъсква. Негови помощници са Хито и Смилец. Първият е изтощен от живота ветеран, за чието богато минало често се загатва по

изненадващи начини на много места в книгата. Вторият е – по съвременните стандарти, които не са особено високи – строеви офицер със силно развито чувство за справедливост, попаднал в беда именно заради това същото чувство; за него мисията е шанс да изчисти името си и да оцелее. Трите, със силните и слабите им страни, се изправят пред една ужасяваща тайна, която ще сложи своя отпечатък на съдбата им, както и на съдбата на Българската империя.

Светът на Орфеус, Хито и Смилец съдържа разпознаваемата човешка жестокост, но все пак четенето на книгата ме остави с надеждата, че в него се живее по-добре. Не заради технологиите – те там са сходни с това, което е имало и в нашия свят през примерно шестнадесети век, – нито защото империята е в мир от десетилетия, а защото в нея се раждат и живеят хора като трите герои. В Българското царство от света на „Орфеус…“ има неформална каста, която изповядва идеи, сходни с философията на конфуцианството. Трите главни герои са олицетворение на категорията „доблестен мъж“. Но не „доблестна жена“ – в романа практически няма женски образи, което едва ли е случайно и навярно цели да покаже, че жените там не са равнопоставени, точно както в нашия свят по онова време.

Конфуцианското отношение към света е много различно от западния индивидуализъм. То се доминира от социалната отговорност и в него се цени принадлежността към нещо по-голямо от отделния индивид. Може да се каже, че конфуцианството е поддържало съществуването на Китай през много векове и вероятно ще продължава да го поддържа още дълги години, което дава надежди за Българската империя, описана от Георги Малинов. Тази страна на книгата предизвиква сравнение с Ордуската империя от романите на Холм ван Зайчик – псевдоним на професионалните китаисти Вячеслав Рибаков и Игор Алимов. Ордус е обединение на Русия, Монголската империя и Китай, обхващащо почти една четвърт от света. Империите, независимо дали са истински, или измислени, изглеждат добре на картите, които понякога се прилагат към книгите, но империята от седемте романа на Ван Зайчик печели читателите си не с мащаб, а с екзотичния за европейските читатели китайски мироглед.

Друга известна книга, с която романът на Георги Малинов води задочен диалог, е „Лявата ръка на мрака“ от Урсула ле Гуин. Авторката дълги години е живяла в Китай и книгата, макар да е доминирана от проблемите на пола в съвременното западно общество (и не само в него), съдържа доста древнокитайска философия. Няма да забравя сцената, в която главният герой, землянинът Генли Ай, попита един от „изостана-

лите туземци“ защо не правят по-бързи транспортни средства и получи в отговор озадачаващ контравъпрос: а кому е нужно това? В ледения и негостоприемен свят на Кархида далеч не е очевидно дали е по-важно да стигнем бързо, или сигурно.

Важен елемент от алтернативния свят на романа е, че за разлика от Британската, Австро-Унгарската и някой други империи, поданиците на българския цар се чувстват българи, независимо дали са родени в Плиска, в някой галски град, или другаде. По пътя към това обединение се е стигнало след много отсечени глави, както показват вмъкнатите разкази за погромите в „нашата“ Украйна и за наказанията, постигнали градове, които преди да предизвикат търпението на царя, са се ползвали с известна степен на независимост. Подобни събития ме карат да не възприемам алтернативната реалност на романа като утопия, а само като хипотетичен вариант на историята, в който има повече надежда.

Сюжетно книгата донякъде се родее с „Гравилет „Цесаревич“ на Анатолий Рибаков и дори в по-голяма степен с недовършеното продължение на „Човекът във високия замък“, от което Филип К. Дик написва само няколко глави. В тях се разказва за успешния опит на нацистите от алтернативния свят да достигнат алтернативна реалност, в която Оста е загубила Втората световна война: техните агенти отиват в една книжарница и купуват „Възход и падение на Третия райх“.

Тази година се навършва десетилетие от появата на този уникален роман. Това е много време, в жанра е навлязло ново поколение читатели и повечето от тях едва ли познават „Орфеус слиза в Ада“. Романът заслужава ново издание, съпроводено с повече маркетингови усилия, защото, за разлика от „класическите“ фентъзи и фантастика, той удачно е разположен на границата между жанровата и „нормалната“ литература и има потенциал да намери читатели, които по една или друга причина не четат фантастика.

Завършвам с препоръка – романът е интересен и си струва времето за четене. Светът на Орфеус не е рай, но светът, в който героят попада, определено е ад за него, защото разрушава средата му и обезсмисля живота му. Жан Пол Сартр казва, че адът са другите, Стефан Цанев намира ада в себе си. Адът на Орфеус е в падението на стремежите му; които не са големи, той не иска да построи велика империя, а да направи съществуващата малко по-добро място за живеене, и в личен план колобърът просто се опитва да постъпва правилно. Това не е прекалено много нито за един литературен герой, нито за който и да е от нас, нали?

● *Изминаха десет години, откакто класикът на българската фантастика се пресели в по-добрия свят*

Любен Дилов

ОБНАДЕЖДАВАЩО СЪБИТИЕ

Такъв сборник не може да не предизвика спомени у човек като мен. Трябва да е било поне преди трийсет и пет години, когато Антон Дончев, Димитър Пеев и аз се одързостихме да предложим на издателство „Народна младеж“ да съставим на „бригадирски начала“ сборниче с първите плахи опити за фантастика от млади тогава български автори. Май че и единствено с това успяхме да съблазним издателството, като се отказахме от хонорара, та за него да остане чистата печалба. Сборникът, озаглавен „Човекът, който търси“, веднага се разпродаде, преведоха го и на две-три места в чужбина. Примерът обаче не се оказа заразителен. Силно идеологизираните и политизирани издателства продължиха да се боят от фантастиката, особено от българската. И бяха прави за себе си – „Човекът, който търси“ е достатъчно подозрителен. Какво има толкова да се търси, след като всичко вече е намерено – и сегашното, и бъдещето, социализмът и комунизмът!

По-късно единични автори успяваха все пак да пробият с отделни свои произведения на фантастиката, но бяха автори, предварително утвърдили името си като писатели или заемащи постове в обществената йерархия. За младите пътищата към издателствата и сериозния периодичен печат си оставаха преградени с бодлив тел. Развитието им нито се следеше, нито се поощряваше, а обикновеният мотив за връщане беше, че произведенията им нямали равнището на Рей Бредбъри или Станислав Лем. Като че ли първите разкази на авторите нефантасти биваха мерени с Чехов или Елин Пелин. И ето че най-после, след толкова десетилетия, отново държим в ръце такава книжка, озаглавена „Нова българска фантастика ‘91“.

Пак преди десетилетия един от съставителите на този сборник и сам участник в него, Атанас П. Славов, дойде при мен заедно с други момчета за съвет как да си основат клуб за фантастика и прогностика.* Какво друго

* Любен Дилов беше благ и приятен в общуване човек. През тези ранни години сме се срещали два пъти – и то инцидентно, след създаването на клуба. Никога не съм се съветвал с него на тая тема, защото бях наясно, че моята оптимистична философия не му допада. А и би било абсурдно, след като знаеше за моето несъгласие с концепцията му за „космическите неандерталци“ от „Пътят на Икар“ (бях писал такава статия, която не излезе, но стигна до него). Разговаряхме като хора, които имат различия, обаче се уважават. – *Б. съст.*

можех да ги посъветвам в ония години на тотално владеене на духовния ни живот от определени партии и организации, освен да се обърнат за съдействие към комсомола, където подобен младежки клуб би трябвало да получи естественото си място. Препратих ги на Димитър Пеев, тогава главен редактор на в. „Орбита“ и с авторитет пред комсомолското ръководство. Той ги завел при тогавашния секретар по идеологическите въпроси на централния комитет на младежката организация, където безцеремонно били изгонени с историческото изявление: „Това, което ще стане през следващите сто години, Маркс и Ленин вече са го казали, а за по-нататък не ни интересува“. Кратко и ясно! И чак до плагиатство, напомнящо печално известния арабски завоевател от XII в. халифа Омар, комуто офицерите докладвали, че при завладяването на поредния град са намерили голяма сграда с книги, и го запитали дали да ги раздадат на войниците заедно с другата плячка. Той им отвърнал: „Ако в тях пише същото, което го има в корана, значи са безполезни. Ако пише друго, значи са вредни. Изгорете ги!“.

Не знам какви пакости е направил още халифът Омар, но нашият комсомолски паша години по-късно бе пратен за дълго да ръководи българското книгоиздаване, така че то закономерно продължи да се плаши от човека, който търси.

Художник на корицата: Даниела Йорданова

За щастие, ентусиазираните младежи, както се и полага, излязоха упорити и все пак успяха да основат своя клуб, намерили повече благосклонност в младежкия дом на културата. И този клуб, неизбежно за годините живял в цехова затвореност, сега, разкрепостен и свободен, си има вече свое издателство – „Орфия“, което с много вкус в подбора и оформлението и с непогаснал плам пусна на пазара няколко хубави книги от световната фантастика. А седмият номер на библиотеката му – казват, че числото седем носело щастие, дано да е така! – ни представя разказите на десет автори, които още не са издавали самостоятелни книги.

„Ето ни, пред вас сме!“ – гласи предговорът, който десетте са си поставили за въведение. Може да ни прозвучи малко „нафукано“, на младите обаче им отива да бъдат самонадеяни, а в случая, както казва народът, те имат и очи да се покажат пред хората. Макар според мен да е още рано да делим българската фантастика от последните десетилетия на стара и нова,

а и сборникът да не оправдава по дух и стил такова деление, нещо ново все пак има. И то се съдържа във факта, че в България вече съществуват десетки млади автори, които не прибягват, подобно на нас в годините на тоталитаризма, към средствата на жанра по външна принуда като към някаква езоповска форма на изказ, ами от самото начало по вътрешна своя нагласа се посвещават на фантастиката. А с това още веднъж утвърждават нейния извечен двигател – порива да излезеш извън делничния строй на мислене, да чупиш норми и канони, да тръгнеш с въображението си срещу рутината, да прегърнеш невероятното и невъзможното. Защото фантазията е и си остава онази велика вътрешна свобода на човека, която в постоянна битка с всевъзможни политически и социални пречки, с консервативното у човека и в обществото е тласкала и тласка материалното и духовното развитие на човечеството.

Твърде рисковано е от един само разказ да се правят изводи и предвиждания за автора му, но у повечето от представените разказвачи лежи по един действителен фантаст с удовлетворителни данни за развитие и укрепване – словесен дар, социална и научна култура, стремеж към свой стил, дръзко въображение. Едни са по-категорични и по-зрели като белетристи, други са съвсем в началото си, най-радостното обаче е, че в духа на българската литературна традиция нито един от десетминатa не е погледнал на фантастиката като на чисто развлекателен жанр, каквато е масовата комерсиална продукция, заливаща книжния пазар и екраните на света, а се стреми с нейните специфични средства да поднася на читателите си съществена социално-нравствена мисъл. И е радостно още, че всички до един са различни в опита си да очертаят своя творческа физиономия.

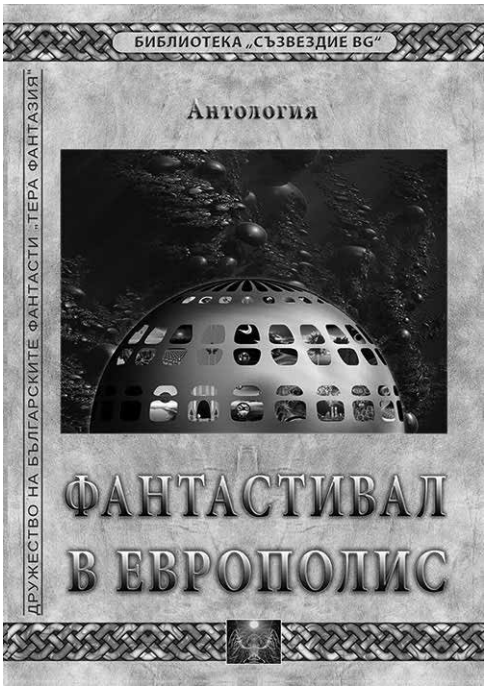

Естествено е, в началото на такъв недообработен още път, читателят да се спъва тук и там в недостатъчното умение да бъде постигнат най-добрият вариант на фантастичното хрумване чрез повече находчивост, по-добра интрига, по-богата психологическа мотивировка – неща, които се придобиват с растежа, с житейския и професионалния опит. Ще му се случи и да позатъне някъде в пасажи с мъгляви фрази и нелогични метафори, защото авторът навярно си е въоб-

разил, че по този начин ще придаде повече дълбочина и достоверност на фантастичното, забравил или не открил още за себе си, че да се рисува със словото, не означава да струпаш на едно място всичките думи, които знаеш. Така картина не се получава. Необходимо е да се търси такава простота и точност в изказа, чрез които пределно убедително да разказваш за невероятни неща, да направиш невъзможното недвусмислено вероятно.

Невинаги усилията на някои автори са устремени и към значителна художествена идея. Но всичко това е простимо за белетрист, който за пръв път се представя по този начин пред публиката. По-важното е, че онези многобройни и у нас почитатели на фантастиката ще срещнат тук добрите стремежи на тази група нови разказвачи да търсят равнището на най-хубавото в жанра. И да утвърждават великолепното прозрение на Айнщайн, че „Най-прекрасното, което можем да преживяваме, е загадката, тайнственото. Това е основното чувство, което стои край люлката на истинското изкуство и на истинската наука. Който не го познава, който не е способен да се удивлява и поразява, той е мъртъв и погледът му за света е угаснал“.

В този смисъл появата на сборника е едно обнадеждаващо събитие и можем от сърце да пожелаем „на добър час“ на тези десет автори и на следващите, които напират след тях. Нарочно не изброих имената им. Както сами казват в предговора си, те са пред вас, сами ги оценявайте! И не забравяйте в никакъв случай да се полюбувате на самостоятелните рисунки, защото редом до разказвачите не по-малко амбициозно се представят пред вас и десет млади български художници, на които очевидно нашата фантастика ще може да разчита в идните години.

Първа публикация във: вестник „Литературен форум“, брой 18 от 1992 г.

Нова българска фантастика ‘91. Сборник. – Съставители: Александър Карапанчев и Атанас П. Славов. – 204 страници, тираж 5000. – София: Орфия, 1991.

● Още един поглед към тази книга – http://knigozavar.com/reviews-bg/bg-sci-fi-91/.

Калин М. Ненов

The Cosmic Rape на Теодор Стърджън

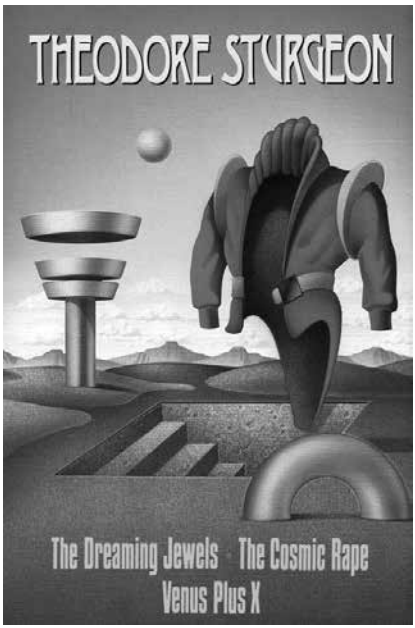

Вратата на безименен вертеп в безименен град зейва и отвътре, сипейки проклятия и заплахи, изхвръква Гърлик. Той е без дом, без работа и без приятели от много, много време насам. Онова, което запълва вакуума в сърцето му, е озлоблението: достатъчно озлобление, за да си мечтаеш да стъпиш върху лицето на целокупния свят и да скачаш отгоре му. Светът обаче е твърде голям и силен да го смачкаш току-така; дори един немилостив барман може да се окаже непобедим враг. Гърлик ще трябва да се задоволи да смачка премръзналия помияр край кофата за боклук; да се ограничи с триумфа в битката за парче недояден бургер.

В същия този момент, някъде другаде: Пол Сандерс сипва в шерито на прелестната (и, уви, омъжена) колежка Шарлоте нещо, което да го улесни в неговата собствена битка със съпружеската ѝ вярност. Африканецът Мбала се препъва в нощта с ослепели от ужас очи към нивата си, където зъл демон ограбва реколтата от гулии вече няколко седмици. Седемнайсетгодишният Гуидо дебне в къщата на инспектора, който си е поставил за цел да го спре, преди да извърши поредното престъпление – и агонизира от звуците на цигулката… толкова много звуци, тъй много музика тук и навсякъде… и всичката трябва да секне. Петгодишният Хенри подсмърча в един от ъглите на детската си градина, сам, смръзнал се, смъртно уплашен: какво чудовище се е притаило наоколо, та майка му все го наглежда скришом през оня прозорец, нищо че учителките са я помолили да не се натрапва постоянно в живота му? (Може ли чудовището да е… баща му?) Медуза се готви да приобщи още един разумен вид към множеството, което обхваща.

Медуза е групов разум, кошер от интелекти, ширнали се през две галактики и част от трета. Човечеството е разумният вид, който е наред да бъде погълнат. Гърлик – мръсният, малограмотен, мразещ Гърлик – става средството, чрез което ще се осъществи поглъщането. (Понеже заедно с парчето от бургера той току-що е изгълтал и спората на Медуза.) И тъй като космическият нашественик, при все галактическия си опит, никога не е попадал на разум, възникнал у всеки индивид поотделно, а не като симбиотична рожба на групата, ятото, колонията, той стига до извод, че човечеството се намира в неестествено, фрагментирано състояние. Затова първата задача на Гърлик ще е да го обедини – човечеството; да открие начина, по който човешките умове да заработят като един отново. Поне така си мисли Медуза.

The Cosmic Rape от Теодор Стърджън (аз бих го превел като „Космическото обладаване“) е къс роман, сто и петдесет странички – но тряс-ва далеч по-зашеметяващо от повечето епични „тухли“. В англоезичния свят наричат Стърджън „Въплътената любов“. Не се оставяйте на това очакване… инак, като мен, началото на романа ще ви шокира. Със страх, похот, отричане на собствените нужди, ненавист. Всеки нов герой сякаш е различно въплъщение на чудовището „човешко падение“; и е толкова по-чудовищен, защото мислите и действията му са простички, познати: там, на мястото на Мбала, Гуидо или Пол, можеше да съм аз, нали?

А любовта? Тя къде остава? Мигар всичките герои тук са гърликовци, макар и по-сресани и образовани, и опасни – понеже са по-способни да стъпят върху лицето на света? Ако е вярно, задачата на Медуза може да се окаже на крачка от сбъдването си – щом човешките умове са толкова сходни в умението си да ни правят нищожни твари…

Всъщност любовта е там, от самото начало. Болката – пулсираща под привидно безстрастния глас на разказвача – боли заради неосъществените възможности, неразгърналата се човечност, неизбуялата любов. Не в нищожието ни търси Стърджън сходствата и потенциала за единение, а в споделените нужди – от общуване, приемане, нежност. И когато метаморфозата, подготвяна от Медуза, успява, когато мислите на всеки се разтварят пред и сред мислите на останалите, с рухването на бариерата в общуването рухва и страхът да кажеш „Имам нужда“ и „Обичай ме“, и „Самотен ли си? Ела при мене – при нас“.

Страховити, шокиращи моменти ни чакат до самия финал – например смъртта на малкия Хенри, който се хвърля под веригите на една от машините на Медуза, за да допринесе за триумфа на общото. Но те сякаш плашат и ни шокират само защото сме свикнали да се възприемаме като откъснати, отделни, необвързани с останалата част от човечеството. И

пак затова ще се възпротивим инстинктивно (както в първия миг изохках аз) на Стърджъновото „Човек не би се поколебал да счупи нокътя си, за да спаси дете от огъня“ – без даже да сме посмели да си представим какво значи да бъдем част от нещо по-голямо.

За радост, Стърджън не вярва наивно (или тоталитарно), че единството означава уеднаквяване. Затова на грандиозния финал човечеството получава Космоса, рамо до рамо (псевдопод, перка, ресничка) с останалите разумни видове – но всеки индивид, запазил своята индивидуалност, получава това, от което има най-голяма нужда. Тъй Гърлик се връща в света, който познава, с немилостивите бармани и премръзналите помияри – света, който сам е избрал: hating… happy.

Стилът на Стърджън е пир за читателя (и кошмар за преводача). Той е първият автор, при когото видях поредици от три-четири думи, започващи с една и съща буква – така обичаната алитерация в англоезичната литература: унасяща те с мелодията си… само за да те сепне съдържанието ред по-надолу. В улавянето на достоверна човешка реч и описанията, нахвърляни с два-три щриха, Стърджън е майстор сред майстори. (Няма да забравя колко се смях, насред шока от сблъсъка с толкова пълни с разруха образи, когато стигнах до сцените с четиридетното семейство, пътуващо по магистралата към новия си дом. Малчуганите бяха *неотразими* – тъй истински, тъй убедително *отразени*.)

Ако имам някакво жалване от романа, то е, че не е по-дълъг, не ни оставя да се носим (и тресем) повече страници с отвращението и очарованието на онова, което ни прави човеци. Подозирам обаче, че тогава не би бил толкова наситен, не би стисвал за гърлото и сетне запращал в небето по същия начин. А и навярно ние като читатели можем да издържим без въздух и без гравитация само толкова…

Първа публикация в Сборище на трубадури: https://trubadurs.com/2014/01/24/theodor-sturgeon-the-cosmic-rape-review-140124

Валентин Д. Иванов

Всеки край е начало: „Седмоевие“ (*Seveneves)* от Нийл Стивънсън

Изследователският дух на старата научна фантастика от Златния век на жанра е жив. Има автори, които предлагат нови версии на бъдещето, пълни с надежда и оптимизъм. Има писатели – по мое мнение те не са много и никога не са били, – които изследват човешката природа във фантастични светове и се опитват да отговорят на въпроса как науката и технологията влияят на човешките съдби, и най-важното – които предлагат нови идеи за еволюцията на обществото.

Хоръртът и постапокалиптичната фантастика може да са на мода днес, но писатели като Робърт Сойер, Грег Игън, Робърт Чарлз Уилсън, Нанси Крес, Ким Стенли Робинсън, Стивън Бакстър, Ан Леки и Анди Уеър разказват запомнящи се нови истории, които предизвикват и стимулират читателите.

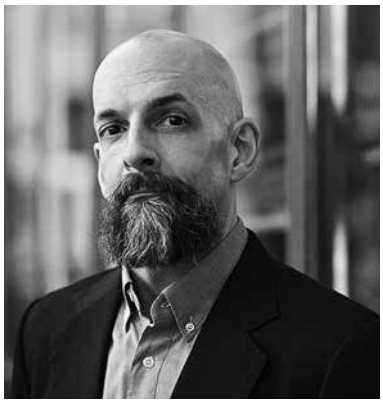

Нийл Стивънсън

Нийл Стивънсън принадлежи към същата елитна група. Романите „Снежен крах“ (*Snow Crash*; номиниран за наградите BSFA и Clarke), „Криптономикон“ (*Cryptonomicon*; спечелил наградата Locus, номиниран за Clarke и Hugo), „Бароковият цикъл“ (*The Baroque Cycle*; с множество номинации и награди на отделните томове за Locus и Clarke) и особено „Анатем“ (*Anathem*; носител на наградата Locus, номниран за наградите BSFA, Clarke и Hugo) са крайъгълни камъни на съвременната твърда научна фантастика.

Трудно е да се говори за „Седмоевие“, без да се разкаже прекалено много и да се разкрият сюжетните ходове, които поддържат читателския интерес в този обемист роман. Тук ще се опитам да обясня защо смятам, че си струва тази книга да се прочете, вместо да разказвам за какво става дума в нея.

„Седмоевие“ се появи през 2015 година. Романът бе номиниран за Hugo, но загуби от „Петият сезон“ (*The Fifth Season*) на Н. К. Джеймисън (N. K. Jemisin). Със своите близо деветстотин страници това е произведение, което други писатели биха превърнали поне в трилогия. Според мен дължината е оправдана – в най-добрите традиции на Олаф Стейпълдън романът обхваща хилядолетия и разказва епична история за оцеляване на човешката раса.

Аз поставям Стивънсън сред писателите с оптимистичен поглед към бъдещето, но без конфликт и драма всеки роман би бил отегчителен. Още на първите страници авторът въвежда едно от най-грандиозните фантастични допускане от последните години – Луната е разрушена, напълно в духа на научната фантастика от 1950-те години. Кой е извършителят е тайна и начинът, по който е представена „криминалната“ загадка, оставя вратата отворена за възможно продължение.

Книгата оправда инвестирането на десетината дни, от които се нуждаех за да я прочета. Защо? На първо място аз се насладих на оптимистичното описание на човешката природа. Изглежда, Стивънсън смята, че за да разбереш колко здраво е едно нещо, трябва да го докараш до точката на пречупване. На второ – много ми хареса богатата, наситена и осезаема картина на бъдещето, която той е нарисувал.

Романът е разделен на три части. Началната разказва за първите дни след катастрофата, когато човечеството едва започва да осъзнава мащаба на проблема, пред който е изправено. Средната проследява някои етапи от битката за оцеляване и последната описва далечните последствия от нещастието.

Стивънсън най-напред рисува – малко заблуждаващо – картина как с лекота човечеството се впуска в космическа авантюра, призвана да го запази като вид, но чувството на опиянение, което могат да изпитат космическите кадети като мен, не трае дълго и постепенно пред нас се разкрива безрадостната реалност на предстоящата масова екстинкция. Впрочем тя трябва да е била очевидна на внимателните читатели и без авторските подсказвания, с които щедро е посипан текстът. Стивънсън не е пропуснал да подчертае слабостите на собствените ни механизми за психологическа защита и капана на самозаблудата, към който те ни водят. Ненапразно подчертах оптимизма на Стивънсън – без него в книгата нямаше да присъстват изобретателността и находчивостта на великолепните човешки същества (цитирайки приблизително Крис-Екълстоновия Доктор Кой).

Когато мъглата от катастрофата се разсее, остават седемте Еви на новото Сътворение, майките на бъдещото човечество. Няма да обяснявам

какво означава това, нека читателите се насладят и самостоятелно, страница по страница, да открият тайните на този роман.

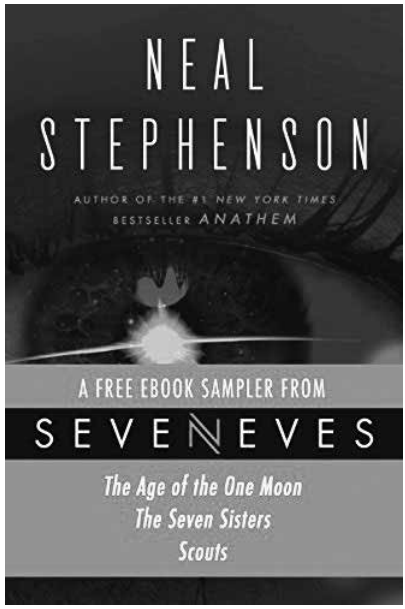

По-късно в книгата Нийл Стивънсън дава свобода на въображението си, описвайки човечество на далечното бъдеще. Оценям вниманието на писателя към детайлите и признавам, че даже дългите псевдотехнически описания ми бяха интересни – авторът отделя значителен брой страници, за да изгради пищен свят на дома, който хората са си изградили в космоса и на възстановената Земя. Да кажа повече, би означавало да разкрия изненадващи сюжетни ходове. Само ще спомена, че за разлика от по-тежките, психологически и дори бих казал клаустрофобични първа и втора части, краят е доста бърз, динамичен и пълен с действие.

Изграждането на героите заслужава специални комплименти. Те са сложни, неоднозначни и убедителни. В началото на романа, когато читателят трябва да бъде въведен в правилата на света, тези многостранни действащи лица помагат да се разреди информацията – не само до поносимо, а до интересно ниво. Диалозите са пълни с шеги и скрити цитати, които придават на романа дълбочина и културен контекст. По-голяма част от главните герои са жени и въпросите на пола не са подминати. Нещо повече, тези дискусии са вплетени в сюжета и не изглеждат като сляпа дан на политическата коректност.

Изглежда, че Стивънсън не оставя нищо на случайността – той се е погрижил всяко изречение да е на мястото си и да служи на целите на книгата по повече от един начин. Например разговор за прилагането на закона в една космическа станция не е само обсъждане на правила и процедури, но и на морал, етика, свобода, история и, което в този случай е особено важно – и на въпроса за запазването на историята; подчертано е, че цената на оцеляването на обществото се измерва в човешки животи. Авторът не е голословен – чрез устата на героите си той припомня уроци от миналото и отговорности пред бъдещето, които са толкова значими в измислената реалност на книгата, колкото сега и днес в нашата реалност.

В това отношение гъсто изтъканата материя на романа ми напомни за технологията на Прашинките от „Прашинка в Божието око“ (*Mote in*

God's Eye) от Лари Нивън и Джери Пурнел – техните извънземни използват всеки електронен елемент в повече от една схема, за да бъдат по-ефективни. Намирам, че като писател, Стивънсън е изключително талантлива „прашинка".

„Седмоевие" не е „бирен роман", целящ да задоволи изискванията на всеки читател. За да получи човек удоволствие от книгата, трябват усилия и знания, но ако харесвате произведенията на писателите, които изредих в началото, вероятно ще харесате и нея. Което ме връща към въпроса за корените на жанра, защото романът изследва човешката природа при странни обстоятелства, по неочаквани начини и в гигантски времеви мащаби – държа да подчертая, че тук нямам предвид години. Според мен чрез този роман Стивънсън декларира своето кредо, че човечеството е в състояние да превърне всеки край в начало и да построи нещо по-добро отпреди. Харесвам тази гледна точка и застават зад нея!

Романът ми допадна извънредно много и бих го препоръчал на всеки любител на твърдата научна фантастика, а също и на любопитните читатели, които биха искали да опитат жанровата литература.

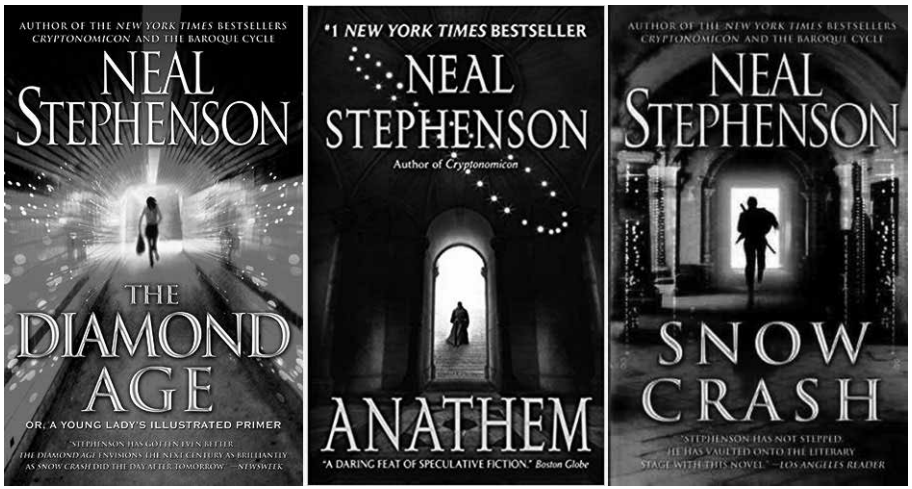

ЯРКИЯТ МЪЛВЕЖ НА СЛЪНЦАТА

alexandrit

Няма да открия Америка, ако кажа, че фантастът Ефремов съчетава в себе си множество блестящи качества. Поразителен размах на въображението и енциклопедичен поглед върху света. Крилат прогностичен дар, научен лиризъм и забележителен усет за границата между усмивката и сълзата. Неслучайно във фантастиката му работи цяла Академия на тъгата и радостта... И все пак у Иван Ефремов пулсира едно чувство, един копнеж на интелекта, пред които се прекланям най-ниско – поривът към звездите!

Мисля, че у никой друг писател от световната литература няма такъв страстен стремеж към далечните слънца на Вселената. Даже заглавията на някои от най-известните му творби са посипани с горещ астрален прах: „Обсерваторията Нур-и-Дещ“, „Звездни кораби“, „Мъглявината Андромеда“, „Сърцето на змията“... Този копнеж води Ефремов в древните геологични епохи, където откопава следи от космически пришълци. Същият копнеж води екипажа на пулсационния звездолет „Телур“, полетял да разгадава енергетичните тайни на огромна въглеродна звезда. И отново той е сюжетен стожер, двигател на индивида и на обществото, съкровен химн в „Мъглявината Андромеда“.

Дори суховатите индекси на планети и светила в тоя роман – като К-2Н-88 например, са обвеяни с поезия, имат собствено излъчване. А колко призивно звучат имената на звездолетите, кръстосващи страниците на Майстора! Много от тях са вдъхновени направо от звездните атласи: да си спомним „Алграб“ или пък

„Лебед“... Да, от звездите идва най-хубавото. Оттам пристига новината за цивилизациите, обединени във Великия пръстен – и тази идея е рожба на порива да се сближат слънцата и слънчевите постижения на разума. Оттам долита и приказното послание, заради което Земята дръзва в Тибетския опит, преодолявайки неизбродни инак пространства.

И когато му е тежко, един от героите на Ефремов вдига очи към „сияещата слава на Космоса“, дано почерпи от нея нови сили за борба. Иван Ефремов, струва ми се, цял живот е черпил енергия за работа от яркия мълвеж на безбройните слънца. Навярно малцина знаят, че докато е пишел „Мъглявината Андромеда“, той е наблюдавал с морски бинокъл звездите чак „до насълзяване“ и после е създавал образ след образ своя шедьовър.

И ако трябва да има подводница „Жул Верн“ и лунна ракета „Хърбърт Уелс“, то на руския фантаст подхожда да се кръсти звездолет. Звездолет с непробиваемо тяло и с безсънни като природата двигатели. Защото този писател е притежавал щастливия талант да издига човечеството към звездното небе. Той е сякаш поет, дошъл от бъдещето, за да ни нашепне колко прекрасен може да бъде нашият земен свят и какви чудеса на сърцето и на ума ни очакват в космическите бездни.

Съставители: Юрий Илков и Александър Карапанчев. – Корица и художествено оформление: Атанас П. Славов. – Библиотека „Тера фантастика“ № 6. – София: Ернор, 2009.

Лариса Михайлова,
главен редактор на списание „Сверхновая“ (Москва)

„МЪГЛЯВИНАТА АНДРОМЕДА“ НА ЕФРЕМОВ: ДАЛЕЧ ЛИ Е ЕРАТА НА ВЕЛИКИЯ ПРЪСТЕН?

Разнообразните годишнини ни напомнят, че на нас, плуващите по вълните на времето и по вълните на паметта, ни е полезно понякога да се замислим накъде плуваме. Без осъзнат избор на курса теченията неминуемо ще ни отнесат или в застойното Саргасово море на миналото, или ще ни изхвърлят на брега при поредното социално възмущение от нарастващата несправедливост. И ще бъде добре, ако този бряг не стане Бряг на скелетите.

През 1957, тоест преди 60 години, в списание „Техника – младежи“ беше публикуван първият вариант на романа „Мъглявината Андромеда“ от И. А. Ефремов. Това е годината на 40-летния юбилей от Октомврийската революция, годината на изстрелването на първия изкуствен спътник на Земята, на Размразяването[1].

Романът разкрива пред читателите и писателите фантасти съвсем необикновени перспективи. Дихотомията утопия–антиутопия е преодоляна чрез диалектиката при изобразяването на дейно общество, което е встъпило в общуване с Пръстена на световете, населени с извънземен разум. Така са разтворени „неизбежните“ граници.

Съотнасянето с първите стъпки от усвояването на Космоса, без съмнение, е важно. Но е важно да се видят и другите предпоставки за появата на „Мъглявината...“. Днес за тяхното уточняване ще ни помогнат материалите на Руския държавен архив за литература и изкуство.

Иван Ефремов идва във фантастиката през 1944 г. с разкази, навеяни от опита му като геолог, палеонтолог, матрос. Читателите са пленени от необичайното съчетание между живо предадената реалност на Урал, Сибир, Алтай и проницателното търсене на героите изследователи, както

[1] Размразяването при Хрушчов (на руски: хрущёвская оттепель) се отнася за периода от началото на 50-те до началото на 60-те години, когато репресиите и цензурата в СССР са смекчени, а милиони политически затворници биват освободени от лагерите заради политиката на десталинизация на Никита Хрушчов. Терминът идва от повестта на Иля Еренбург „Оттепель“ (1954). – *Всички бележки тук са на преводача.*

и от смелата съпоставка с дълбините на историята и другите континенти. Едновременно конкретност и широта – наистина рядко съчетание. На 28 юни 1945 година, на второто след победата във Великата отечествена война заседание, става приемането му в Съюза на писателите на СССР, където били разгледани заявленията на шестдесет и един автори, и Ефремов е одобрен 28-и от 29-те нови членове на СП. В приемната комисия били Н. Тихонов, М. Шагинян, В. Катаев, К. Симонов, С. Маршак, С. Шчипачов. Тоест съмнения в таланта му не е имало, въпреки че той единствен бил без означен род на литературно занимание – на всички останали в документите пишело „прозаик“, „поет“, „драматург“ и т.н. (РГАЛИ, ф. 631, оп. 15, а. ед. 718, л. 30)[2].

Той продължил да бъде първопроходец както в науката, така и в литературата. Дилогията „Великата дъга“ рисува картини от Елада и Древен Египет: тогава хиляди съветски ученици можаха за пръв път да си представят онова далечно време не по сухите текстове на учебниците, отделящи на събитията от древността едва по няколко десетки страници, а по наситените с багри и чувства, обвити с мисли за красотата и познанието повести за пътешественика Баурджед и скулптора Пандион. Изкуството, разбирано от Ефремов като постигане и откриване на красотата не изобщо, а като мост между културите, се превръща за него в средство (заедно с науката) за строителство на по-отворено бъдеще, способно да противостои на авторитаризма. При това не само на политическия, но и на духовния като цяло. На науката също е свойствен авторитаризъм, изразяващ се в неприемането на частностите, зад които се губи разбирането на замисъла. В архива на редакцията на списание „Новый мир“ се пази рязко отрицателният отзив на кандидата на историческите науки И. С. Кацнелсон от катедрата по история на Древния изток към Ленинградския държавен университет: „ненужна и даже вредна книга, изкривяваща историята на човешкото общество“, „вулгаризира тези прекрасни идеи, които се опитва да проповядва авторът“ (РГАЛИ, ф. 1702, оп. 4, а. ед. 1215, 29 септември 1949).

Укорите се отнасяли главно до анахронизмите (не би могъл Пандион да изразява по онова време такива диалектически мисли), неотчитането на изследванията на съветските историци за Египет, лошия стил. Подобни упреци се повтаряли неведнъж спрямо научнофантастичните му произведения – били те за миналото, настоящето или бъдещето, – което кара Иван Ефремов през 1954 година да формулира отговора си в

[2] РГАЛИ – Руски държавен архив за литература и изкуство, ф. – фонд, оп. – опис, а. ед. – архивна единица, л. – лист.

статия, изпратена в „Литературная газета“, обаче останала тогава непубликувана. Заглавието ѝ е „За научната фантастика и наукообразната критика“ (РГАЛИ, ф. 634, оп. 3, а. ед. 210):

„Научнофантастичното произведение е род литература, следователно е изкуство и затова има право на недоказани допускания, на догадка, мечта, държаща само необходимата посока, без въобще да е обоснована със същата пълнота както научното положение или техническия проект.

Тук мечтата предшества проекта, в процеса на чието разработване тя би могла да се осъществи, да се отложи или даже изцяло да се отхвърли. Но мечтата е важна като стимул на творчеството. Облечена в художествена форма, мечтата става пример за смело дръзновение, показва хора, способни да дерзаят и творят, да реализират замисъл с огромен, свойствен за нашата епоха мащаб. Именно в това е значението на литературното произведение за науката, а съвсем не в точността на формулировките и не в съвпадането с известните научни положения, колкото и желателни да са те. Неразбирането на главната особеност на научната фантастика е и основната причина за жалкия, дребнав подход при оценката на литературното произведение и значението му за нашите читатели“.

Десетилетието, през което Ефремов води експедициите в Гоби и завършва труда си „Тафономия“, е също време на неговото активно запознаване със съвременната му английска, немска и американска научна фантастика, която, от една страна, го привлича с разнообразието си, а, от друга, го разочарова, както сам казва в интервюто на полския журналист А. Галис през 1961 година: „Широтата на фантазията и бедността на социалните и човешки мотиви – тази разлика ми се видя много рязка. И аз започнах да мечтая да напиша нещо не по-лошо по размаха на фантазията, но в същото време широко откъм социално-философската си страна“ (РГАЛИ, ф. 2826, оп.1, а. ед. 2, л. 031).

В късната програмна статия „Космос и палеонтология“ (1972) Иван Ефремов свежда в едно причините, които са го убедили по силата на общите закони на еволюцията, че извънземните най-вероятно ще са хуманоиди. Само преодолелите вътрешните си противоречия цивилизации ще могат да излязат на ниво междупланетни контакти – и оттук следва картината на мирния контакт.

За това е писано много и от философска гледна точка, и от социологическа, и от комуникационна, ето защо тука само ще отбележим важността на такава предпоставка за Ефремов.

Година след обнародването в „Техника – молодежи“ романът „Мъглявината Андромеда“ е разширен от автора почти двойно за кни-

жното издание в ГИХЛ[3] и Ефремов получава предложение да го публикува в тираж половин милион в списание „Роман-газета“. Архивното дело на Иван Антонович обаче разкрива доста драматичната история на тази публикация, а пък коректурата позволява да се проследят вариантите, допълненията, направленията в работата на писателя.

Може да се каже, че необикновеността на романа е породила някои странни печатни грешки, уловени от автора. Например Ерата на Великия пръстен (на руски – Эра Великого Кольца) се превръща в Ера на Великия кръст (на руски – Эра Великого Креста). Редакторът е сложил множество въпроси в полетата на страниците. Текстологичното изследване е трудоемък процес и засега е далеч от завършване.

Въпреки че Ефремов подписва коректурата – „Да се печата според поправките!“ – на 9 юли 1959 г., нещата се застопоряват заради острокритичните публикации в „Промышленно-экономическая газета“ – орган на Държавния комитет към Съвета на министрите на СССР по нова техника, където една от водещите теми е прогресът на базата на постиженията в науката и техниката, на усвояването на авангардни технологии и усъвършенстването на организацията на труда. В статията „Мъглявината Андромеда, или бедуинът пред камилата“ от 19 юли 1959 година П. Воеводин, А. Зворикин, Л. Майстров и Б. Ржонсницки критикуват „Мъглявината…“ предимно за, така да се каже, изкривената представа за ролята на работническата класа в строителството на комунистическото общество.

Архивното дело на Ефремов съдържа забележителен обмен на писма между главния редактор на „Гослитиздат“ и създателя на романа (РГАЛИ, ф. 613, оп. 9, а. ед. 2317):

24.07. 59, Москва

До ЕФРЕМОВ Иван Антонович

Многоуважаеми Иван Антонович!

Както вероятно вече Ви е известно, напоследък из печата – в частност в „Литературная газета“ и „Промышленно-экономическая газета“ – се появиха нови отзиви за Вашия роман „Мъглявината Андромеда“, които предизвикаха остра полемика по страниците на тези вестници. И въпреки че последната статия в „Промышленно-экономическая газета“, озаглавена „Мъглявината Андромеда, или бедуинът пред камилата“, е малко тенденциозна и отделни упреци на авторите ѝ са явно несправедливи и неоснователни, ние все пак намираме за необходимо да Ви

[3] Държавно издателство за художествена литература.

обърнем внимание на някои положения от тази рецензия. Още повече, Иван Антонович, че аналогични забележки, макар и в по-тактична и обща форма, вече Ви бяха направени от страна на критика Е. Брандис, а също и от водещия редактор Л. Стебакова. Става дума главно за това да бъде по-ясно и по-конкретно казано – отколкото сте сторили във Вашия роман, посветен на бъдещото комунистическо общество – за великите основоположници на учението за комунизма, за такива исторически събития като Октомврийската социалистическа революция, за безпримерния трудов подвиг на хората от нашето време, които първи в историята на човечеството практически са пристъпили към строителството на комунизма. Нали пишете за съвременния читател, а всички ние, бъдете сигурен, много бихме искали да вярваме, че имената на забележителните гении на човечеството, същността на учението им за прекрасното бъдеще, историческите събития на нашата епоха и първите крачки на съветския народ по пътя му към комунизма никога няма да се изгладят от паметта дори на най-далечните потомци. А, за съжаление, във Вашия роман се говори за това прекалено отвлечено. Затуй ни се струва, че в някои забележки на авторите на горепосочената статия не може да не се вслушаме. Ето защо решихме даже малко да задържим печатането на романа и да се обърнем към Вас с настоящото писмо. Може би, докато още има възможност, ще намерите за нужно да отчетете и нашите пожелания, и част от забележките на критиката. Пък и според водещия редактор на Вашата книга Л. Н. Стебакова в романа има конкретни раздели, в които органично биха могли да се внесат необходимите неголеми допълнения. Много Ви молим да помислите за това.

Започналата полемика, разбира се, не е променила нашето положително мнение за Вашата книга и не влияе върху решението за нейното издаване. Но във Ваш интерес и в интерес на редакцията е да се извлече полза от нея и да се направи всичко възможно да не се дава повод за по-нататъшни нападки – още повече по такъв принципен въпрос като правилното осветяване на историята на обществото и борбата на народа за построяване на социализма и комунизма.

С искрено уважение към Вас,

А. И. Пузиков, главен редактор на „Гослитиздат“

Отговорът на ЕФРЕМОВ:

25.07.59, Абрамцево

Многоуважаеми Александър Иванович!

Прочетох писмото Ви, запознах се с поредната статия в „Промышленно-экономическая газета“ и поговорих с Людмила Никифоровна. Като от-

хвърлим написаните в статията нелепици (извинете, свикнал съм да наричам нещата с техните имена), нейните основни и представляващи действителна критика положения се свеждат (както пишете и Вие) до това, което вече е изказвано от Е. П. Брандис и Людмила Никифоровна. Напълно съгласявайки се, че историческата отвлеченост на романа е негово слабо място, аз не виждам пътища за отстраняването му без сериозна преработка, която съм неспособен да направя сам, а да поръчам на някого, не мога. Не си представям произведение на изкуството, роман, машина, научна работа без слаби места и само така е възможно творческото въплътяване на нещо в нашия диалектически свят. Но ако слабите страни на една конструкция са добре известни на инженерите и техниците, ако там разбират тази неизбежност и тя не пречи да се създават все по-могъщи машини, черпейки сила именно в слабите им места, то в литературата, кой знае защо, се е установила традиция, според която всеки може да изисква (именно да изисква!) от автора да поправя труда си, видиш ли, за да достигне недостижимо и невъзможно съвършенство.

Писах този научнофантастичен роман с ударение на областта, където се чувствам най-силен – науката, затова в него политическата страна е по-слаба (не би могло и да ми дойде наум да пиша роман с политическа тематика, доколкото не съм толкова силен по тези въпроси). „Мъглявината Андромеда“ не трябва да се канонизира, а и романът съвсем не претендира и за най-малък монопол в изобразяването на бъдещото общество. Това е първият жалон по пътя, по който ще последват стотици (ако не хиляди) други романи, силни в друго отношение и слаби по друг начин. Грешката на всички критици е там, че те разглеждат „Мъглявината…“ като нещо програмно, напълно забравяйки, че това не е дисертация на една или друга тема, ами литературно, художествено произведение.

Тъй като тя е художествено произведение, написано щателно (не наposоки) и балансирано (простете ме за този технически израз), то не трябва да се доправя нищо в нея – ще има само кръпки с различен цвят върху тъканта на цялото произведение, неприятни за читателите и много добри като поредна мишена за критиците.

Да преработвам романа, за да му придам друга основна линия, не смятам за възможно и необходимо.

Такива са моите набързо написани съображения – моля да ме извините за хаотичното изложение, но се надявам, че Людмила Никифоровна ще бъде любезна да ги допълни лично пред Вас.

Ако недостатъците на „Мъглявината Андромеда“ Ви пречат да пуснете романа в толкова широко разпространявано списание като „Роман-газета“, което досега не е издавало „спорни“ неща, то по-добре да се

откажем от това издание.

С искрено уважение, И. А. Ефремов

В крайна сметка „Мъглявината Андромеда“ е отпечатана в № 15 на „Роман-газета“ за 1959 година.

В раздела си „Полемика“ „Литературная газета“ от 29 август 1959 г. дава подбрани материали под заглавие „Критична мъгла около „Мъглявината Андромеда“, съдържащи и писмо до редакцията от академик В. Амбарцумян[4], което завършва така: „Не пречете на писателите да създават фантастични романи и повести за бъдещето на човечеството. Защото това е бъдещето, чиито основи ние строим сега, и ни се иска поне с едно око да го погледнем“.

И днес отношението към Ефремовото творчество изобщо и към „Мъглявината…“ в частност е не по-малко живо, отколкото в миналото, в което можем лесно да се убедим, четейки доста бурната, разгърнала се на триста форумни страници дискусия в портала „Лаборатория Фантастики“:

Тема Иван Ефремов. Обсъждане на творчеството

Nik_Sakva, 18 май 2011: Самият Ефремов ни е скъп с честността, добросъвестността, искреността, таланта, които е вложил в създадения от него Модел на Света. Създаденият от него Модел на Света е антипатичен на „сплитането“ (унификацията, стандартизацията, намаляването на разпространението) във всички области на живота.

Тэр, 26 май 2011: Лично на мен Ефремов ми харесва. Най-много обичам „На края на Ойкумена“ и „Мъглявината Андромеда“. Ако говорим за последната, то, разбира се, стилът на Ефремов невинаги е изящен, неговият свят е сдържан, аскетичен, „монументален“ в чувствата и делата си и като цяло не ми е много близък (например не бих искал да живея в него), но при все това ми допада. Навярно защото там, както вече стана дума, се чувства презумпцията (?) за доброта и разум (или ако искате – Доброта и Разум). А пък такава любов към човека и човечеството рядко се среща при други автори. Именно тези може би не съвсем литературни достойнства в творчеството на Иван Антонович струват скъпо. Което естествено не отменя останалото: интересните идеи, увлекателните приключения, ярките персонажи – всичко това, което завладява ума, чувствата и въображението. А недостатъците – какво за недостатъците? И на Слънцето има петна. Само че то не свети с петната си, нали.

---

[4] Акад. Виктор Амбарцумян (1908-1996) – световноизвестен съветски и арменски астрофизик.

Julia, 18 май 2011: Никога не съм смятала стила на Ефремов за тежък. С „Мъглявината Андромеда“ започна моето увлечение по астрономията (на 13 години), а пък „Атинянката Таис“ ми помогна да не се разболея от юношески комплекси и ме влюби в историята въобще и в историята на античността по-конкретно (на 12 години). Не смятам стила му за тежък и сега, въпреки че напоследък чета предимно лековати книги, затънала в житейски проблеми. Обаче Ефремов ми беше интересен в юношеството, с удоволствие го препрочитам и днес. Интересен преди всичко с многоплановостта на творбите си и с многослойността им, интересен с тези същите толкова критикувани морализаторство и философски вмъквания. Радвам се, че ги има, без тях неговите книги биха се превърнали в обикновено развлекателно четиво. Произведенията на Ефремов могат да се препрочитат десетки пъти и всеки път намираш в тях нещо ново, незабелязано преди. А ако направиш прекъсване от няколко години, то изобщо четеш нова книга – толкоз различно се възприемат познатите от детството страници.

Мрачный маргинал, 13 август 2011: Спомням си, че, по време на първото увлечение по проблемите на връзката с извънземни цивилизации, като една от причините за липса на сигнали „от тях“ се смяташе загубата на интерес за общуване – при достигане на определено ниво на развитие. Цивилизацията се затваря в собствените си вътрешни проблеми и интереси и не се вълнува какво става там „навън“. Нещо като глобална интернет-зависимост. Вероятно такива „затворени“ цивилизации в „чист“ вид няма, работата е само в това каква тенденция преобладава – за космическа експанзия или за затвореност „в себе си“. И. А. Ефремов съобщава интересна подробност: да се приобщят към „космическия клуб“ могат само тези, при които съотношението „външно–вътрешно“ в обществото се намира в известно равновесие и любопитството към света „навън“ е съпроводено със също толкова сериозно внимание към вътрешното състояние на това общество. Уви, сега наблюдаваме крайности: от призиви „всички в Космоса“ до също тъй страстен „изолационизъм“. Ако през 1960-те години дистанцията до света на „Мъглявината Андромеда“ се е съкращавала, то днес тя отново се увеличава...

Nightowl, 2 февруари 2016: А ако си сложим ръка на сърцето – нима на никого не би му се искало да живее в такова общество (строй), каквото е описал Ефремов в „Мъглявината Андромеда“ (въпреки нападките към комунистическата „идеология“)? Или сега всичко е по-привлекателно? Ами тогава всекиму своето, както се казва... А пък що се отнася

Художник: Генадий Тишченко

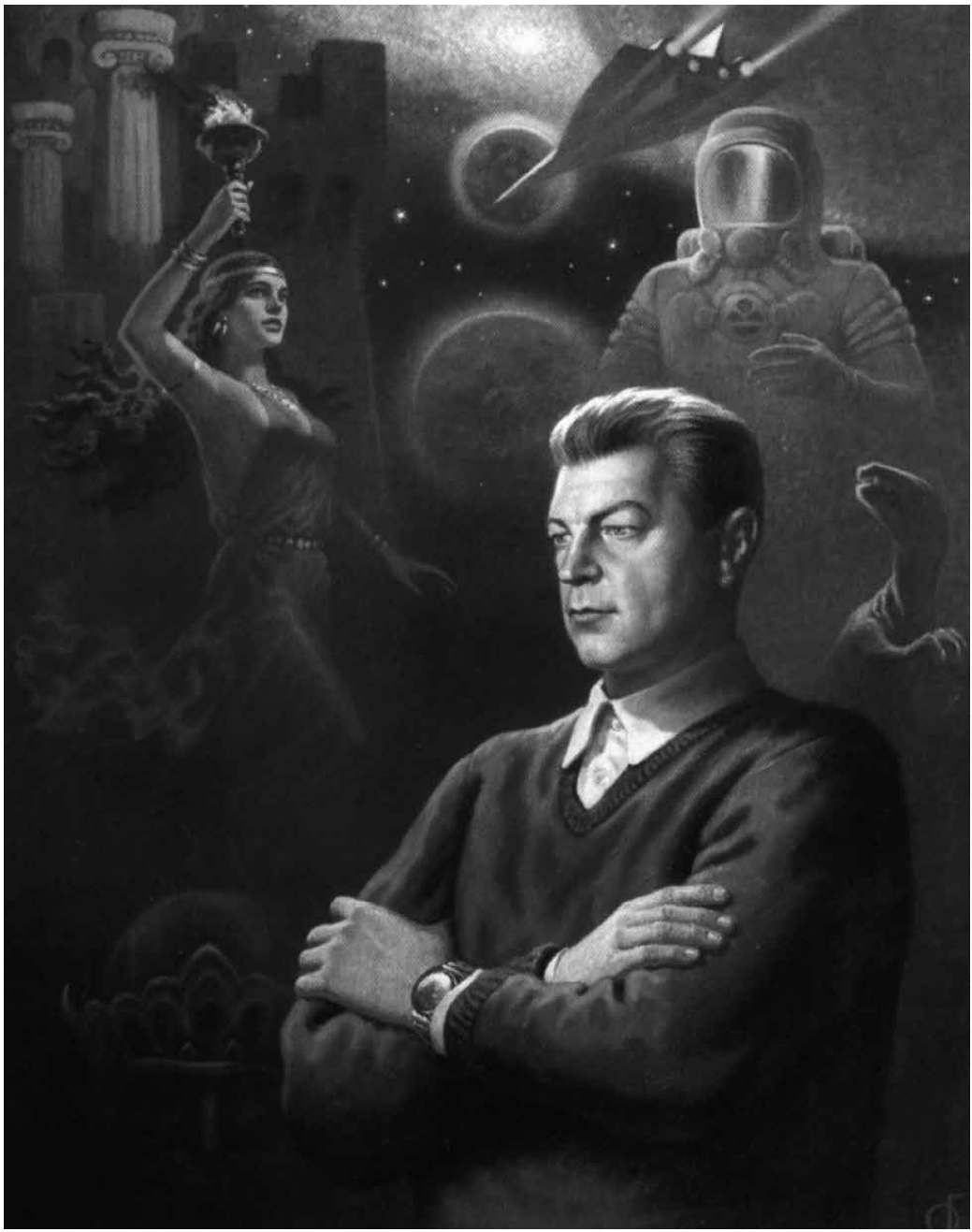

И. А. Ефремов в обкръжението на своите герои

до самото творчество на Ефремов – това е преди всичко най-дълбоко познаване на предмета, облечено в пленителна, увлекателна форма на изложение.

Борис68, 12 юли 2016: Да, книгите му се издаваха (макар и не толкова много, колкото биха могли, даже по-скоро съвсем малко), името му се чуваше. Но все едно това оставаше някъде в периферията на официалния живот. А при желание са можели да го разрекламират като втори Гагарин. И тогава по целия свят Ефремов щеше да е твърде известен. Той все пак им е бил с нещо неугоден. Въпреки че комай е творил бъдещето по всичките дължими канони. Може би е бил неугоден с това, че искрено е вярвал в такова бъдеще, а мнозина от ръководителите на идеологията вече не са вярвали?

* * *

Натрупването на нечестност и несправедливости във времената на т.нар. застой през 70-те отврати от „лъжливия патос“. Ако си загубил вяра в задачите, в целта, тогава и всичко, което се отнася към тях, се възприема като патос със знак минус. При Иван Ефремов всички неща са значително по-системни и е достатъчно просто да премериш, да наложиш вълнуващо парче от действителността върху картината, която той рисува в „Мъглявината…“, за да видиш какво не достига, какъв вектор – най-често насочен навътре, към това човек сам да пропуска през себе си и историята, и Космоса. Възхищението пред звездното небе, по Кант, е емоционалната съставяща на „нравствения закон“ у нас. С други думи, степента на разбиране на света от човека зависи от тази окръжност, в която той се вписва. И напротив, изолирането от Космоса прави системата затворена и обрича на безизходица. Друг въпрос е, че във взаимоотношенията на хората с Космоса вече има голямо количество степени на свобода и изборът на стратегия и тактика на поведението далеч не е прост. Но на Земята са минати много уроци и да ги повтаряме в Космоса е най-малкото неразумно.

Внимателното изучаване показва, че този роман се е родил на пресечката на философските, естетическите, социалните, психологическите теории на Запада и Изтока през XX век, явявайки се като нужен за по-нататъшното движение синтез между дълбочината на съдържанието и яркостта на картините от възможното бъдеще.

Времето на действие, отнесено отначало четири хиляди години напред от нашето, Ефремов след това съкращава до три хиляди, оценявайки както темповете на научно-техническия прогрес, така и възможност-

ите на обществото за самоусъвършенстване[5]. Наистина, 1960-те станаха години на етапни първи крачки в Космоса: първа орбита, първо излизане извън космическия кораб, снимки на обратната страна на Луната, първи стъпки по Луната... Темповете нарастваха, а през 1970-те, след стиковката в орбита на съветски и американски кораби, се появиха планове за създаване на международна космическа станция. Противоречивото сътрудничество–съперничество между военната и гражданската програма за усвояване на Космоса се развиваше върху фона на образа на мирния контакт и на преодоляването на конфликтите. В САЩ снимат и завоюва огромна популярност в навечерието на старта на лунните „Аполо“ през 1966-69 година сериалът „Стар Трек“ с екипаж капитан Джеймс Т. Кърк, първи помощник вулканеца Спок, доктор Маккой, главен механик Скоти, офицер за свръзка Ухура, навигатори Павел Чехов и Сулу. Светът на Обединената федерация планети е сякаш епизод от предисторията на „Мъглявината Андромеда“. Важно е да видиш, зримо да си представиш, за да се вдъхновиш за този доста нелек труд.

Сега, за съжаление, виждаме отказ от оптимизма в много сфери, породен от усилването на авторитарните тенденции в света, което без забавяне се отрази и върху образа на възможния контакт. На днешния телевизионен екран Космосът изглежда по-скоро плашещ, пристигането на извънземните не носи на хората нищо хубаво (Defiance, 2015-2016, Expanse, 2017, Colony, 2017). Само Extant (2014-2015) дава на зрителя надежда, че усъвършенстването е възможно. Позитивен образ на контакта, зачатък на Великия пръстен на киноекрана успяхме да наблюдаваме сред филмите от последните години само в Arrival (2016)[6].

Затова се налага да констатираме, че до набелязаната от Ефремов Ера на Великия пръстен все още е далеч, но ние сме в състояние да я приближим, ако победим страховете си.

27 март 2017 г.

Преведе от руски език: Валери Голев

---

[5] Тук авторката е добавила 1000 години. В предговора към „Мъглявината...“ Ефремов казва: „Още докато пишех, аз изменях времето на действието – приближавах го към нашата епоха. Отначало ми се струваше, че гигантските преобразования на планетата и живота, описани в романа, не може да бъдат осъществени, преди да изминат три хиляди години. ... Като доработвах романа, аз съкратих набелязания отначало период на едно хилядолетие. Но пускането на изкуствени спътници на Земята ми подсказа, че е възможно събитията в романа да протекат още по-рано“.

[6] Излязъл на български със заглавието „Първи контакт“.

Тодор Ялъмов (1944-2018)

ДАР ВЕТЕР СРЕЩУ ДАРТ ВЕЙДЪР. ДУЕЛЪТ ПРОДЪЛЖАВА

Вместо ерата на Великия пръстен
настъпи безкрайният Ден на трифидите.
Всеволод Емелин, „Космосът като възпоминание“

Дуелът започва още по време на „студената война“ между САЩ и СССР през 70-те и 80-те години на XX век. Научната фантастика се включва с пълна сила в борбата – какъв модел на бъдещето да се утвърди в съзнанието на хората от планетата Земя.

С началото на космическата ера през 1957-а, в романа-бестселър на Ефремов „Мъглявината Андромеда“ се ражда и Дар Ветер. Той е един от главните герои – началник (завеждащ) Външните станции, и осигурява контакта с другите цивилизации, обединени във Великия пръстен.

Героите на Иван Ефремов са контрапункт на безкрайните „звездни войни“, развихрили се по страниците на американската НФ. Картината на утопичното бъдеще при руснака е толкова мащабна, че дава мощен тласък на световната култура. В СССР жанрът утопия и особено научната фантастика придобиват необикновена популярност. Но западната литература на въображението и свързаната с нея киноиндустрия също завземат нови мащабни космически пространства.

Младият Джордж Лукас е силно впечатлен от „Мъглявината Андромеда“ и най-вече от спецефектите в съветския НФ филм „Планетата на бурите“ на режисьора Павел Клушанцев. Така се ражда космическата опера „Междузвездни войни“ и от 1977 година тръгва триумфално по екраните на планетата. Лукас не крие влиянието на Ефремов и затова един от главните герои се казва Дарт Вейдър, но той е носител на злото, представител на Тъмната сила, както подсказва и името му. Най-популярна е версията, че Дарт (Darth) представлява съкращение от Тъмния лорд на ситите (Dark Lord of the Sith). Вейдър е един от най-известните злотворци във филмовата история (на третото място в класацията на Американския филмов институт за 100-те

най-големи герои и злодеи в киното).

Така дуелът е обявен и през този рунд безусловно води умело преподнесеният кинозлодей. Само от продажбата на играчки, модели на персонажите от сагата на Лукас, фанелки и други атрибути са спечелени над 20 милиарда долара, което надхвърля приходите от самия филм. Съзнанието на няколко поколения се насища с безкрайната космическа война в Галактиката и с нейните бойци. Самият Джордж Лукас признава в интервю през 2005 година, че за него Галактическата империя е аналог на СССР, който през 1991-ва отива в небитието.

Сякаш Тъмните сили и джедаят Дарт Вейдър окончателно са победили положителния персонаж на Дар Ветер и утопичния модел, стоящ зад него. През 2015-а бе анонсиран осмият филм на сагата – „Последните джедаи“, и неговата световна премиера се състоя през декември 2017. Бизнесът си е бизнес, спецефектите се усложняват и времената се менят. Изминаха четири десетилетия от първия филм „Междузвездни войни. Нова надежда“, но нещо ново в модела на бъдещето не се забелязва. Дарт Вейдър има сложна съдба и накрая изкупва чрез саможертва служенето си на Тъмните сили. Само че той се жертва за спасяване на своето семейство, докато Дар Ветер работи в полза на обществото.

Великият Космос е безкраен и крие много изненади. Днес сме в 24-тия слънчев цикъл (2009-2019), в неговия минимум, което заедно с други космически цикли предопределя разкриването на голям Прозорец за културни прояви и възможности за мегапроекти. Една от основните кризи на нашата цивилизация е без съмнение футурокризата, т.е. липсата на подходящ за приждащото бъдеще модел. Започва нов рунд в дуела между Тъмните и Светлите сили, предвождани от Дарт Вейдър и Дар Ветер. Светът търси нови фундаментални знания и нов мироглед, за да бъде адекватен на новите космически условия.

В този динамично разгръщащ се рунд идеите на романа „Мъглявината Андромеда“, появил се преди 60 години, както и хуманните внушения на Ефремов, щедро поднесени и в други негови произведения (като „Часът на бика“ например), отново излизат на преден план. Книгите му се преиздават масово в Русия, превеждат се в различни страни. Космическите съдии сякаш пак дават мощни сили на любимеца им Дар Ветер, зареждат невидимия му светлинен меч и дуелът-състезание навлиза в нов етап...

Да му дадем и ние от нашите сили!

Александър Карапанчев

ПЪТЕШЕСТВЕНИК С МАШИНАТА НА ВРЕМЕТО

Специалният автобус е пълен със знаменитости от разни континенти. На седалката срещу шофьора се е усамотил лично Айзък Азимов. До вратата са се разположили масивните фигури на братя Стругацки, а зад тях, в риза на цветя, жестикулира Сакьо Комацу, прочутият автор на „Гибелта на Япония“. Обръщам глава. Вдясно, върху ревера на Еремей Парнов, свети медалът „Златните криле на фантазията“. Най-отзад дреме, защото е пристигнал късно снощи, доктор Станислав Лем.

Каква компания, нали? Все още ми е трудно да повярвам в цялата тая история. Пак напипвам в джоба си писмото от Британската асоциация за научна фантастика. Чел съм го поне десет пъти и го знам наизуст. Ето как звучат най-важните му редове: „На 21 септември т.г. се навършват 120 години от рождението на великия фантаст Хърбърт Джордж Уелс. По този случай Ви каним да присъствате на първата

Уелсова седмица в Лондон

Програмата включва запознанство с новия музей на писателя, три пресконференции и конгрес на тема „Уелс – основоположник на модерната научнофантастична литература“. Надяваме се, че Вашата редакция ще изпрати представител, който... “. И т.н.

Отминаваме издигнатата във формата на въпросителен знак сграда на Би Би Си, позлатени от слънцето паркове, „сечем“ квартали и спираме в Бромли. Някогашното глухо градче Бромли днес е между новите лондонски райони. Тук, в семейството на камериерката Сара Нийл и градинаря Джоузеф Уелс, се ражда достойният съперник на Жул Верн. Слизаме от автобуса.

Яйцевиден корпус с инициалите Х. Дж. У. е насочил челото си към нас. Постройката блести в месинг, кристални плочки и релефи, изсечени сякаш от слонова кост. Без съмнение това е гигантски модел на машината на времето, появила се за пръв път в първия роман на майстора. Нямам търпение да прекрача прага. Посреща ни писателят Кристофър Прийст – директор на музея, който ще бъде официално открит в деня на юбилея.

Въвеждащият раздел от експозицията се нарича „Животът на Хърбърт Уелс“. Започва с мраморна плоча. На нея е издълбано признанието: „Даже в

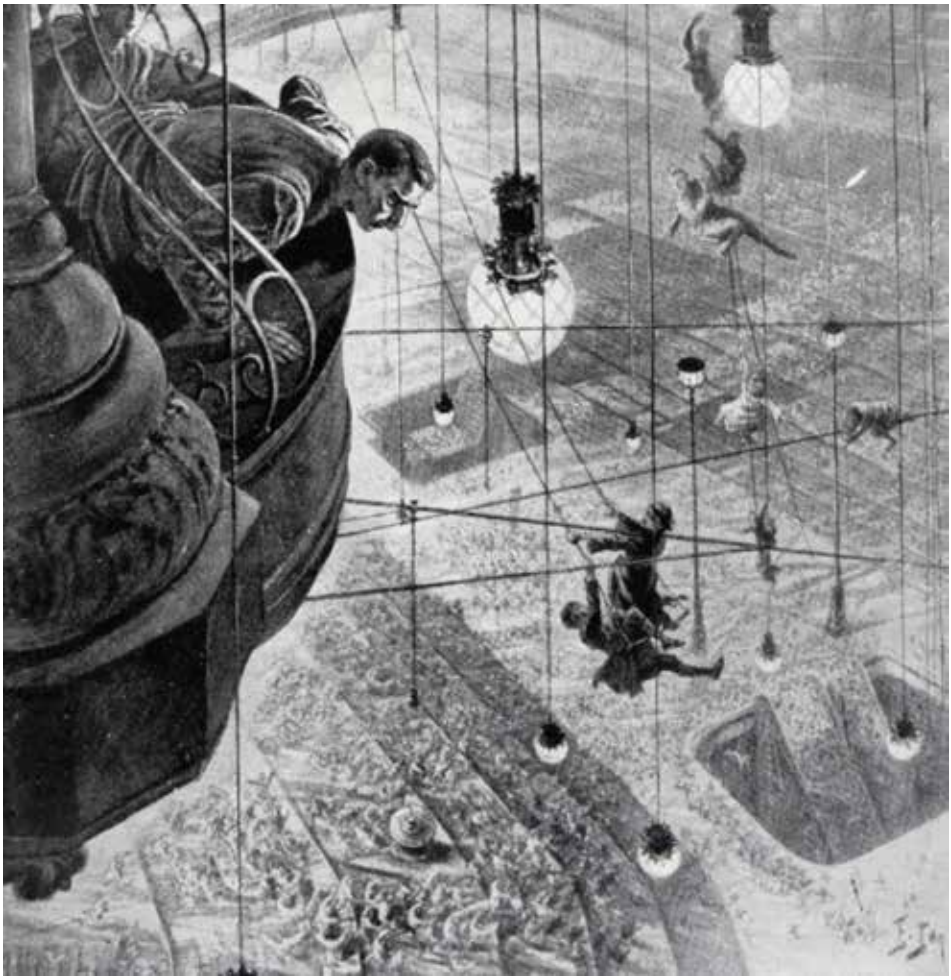

най-обективните мои книги са скрити критика на съвременността и призив за промени“. В центъра на тематичния кът „Детство, юношество, младост“ белее макет на скромна къща. Зад единия ѝ прозорец искри порцеланова лампа с очертанията на митичния титан Атлас. Лампата всъщност е реклама на магазинчето за домашни съдове, от което семейство Уелс едва се е издържало.

Около въртящите се витрини се е вглъбил Станислав Лем. Навярно си спомня своето пъстро детство, описано в романа „Високият замък“. О, Хърбърт е имал значително по-малко късмет! Няколко години уелсовци се крепят чрез дарбата на бащата да играе професионален крикет, а момчето чиракува при търговци и аптекари, без да зарязва учението. Ясно е, че бъдещият класик не се вълнува нито от фармацията, нито от занаята на Меркурий, и щом се отваря място, става помощник-учител в Мидхърст.

Любопитна е възстановката на таванската стаичка, където се пренася да

живее. Железен креват, дървен сандък с книги, служил и за писалище, самотен стол. На стените – строго разписание на делника, амбициозни житейски планове и два девиза: „Знанието е сила“ и

„Каквото е постигнал един, може и друг“

Питомците на Уелс показват такъв ярък напредък, че властите му предлагат да продължи образованието си в Лондонския университет, сред чиито тогавашни професори се откроява Томас Хъксли, знаменитият съратник на Дарвин. Младежът учи по 15 часа в денонощие и водейки полугладно съществуване, изкарва курсове по биология и физика. Ето я богатата основа на фантастиката му!

Обикалям видеоколоната, динамично представяща епохата, през която твори маестрото, и едва не връхлитам върху... братя Стругацки и Еремей Парнов.

Илюстрации към романа на Уелс „Когато спящият се пробуди“. Художник: французинът Анри Лано (1859-1929)

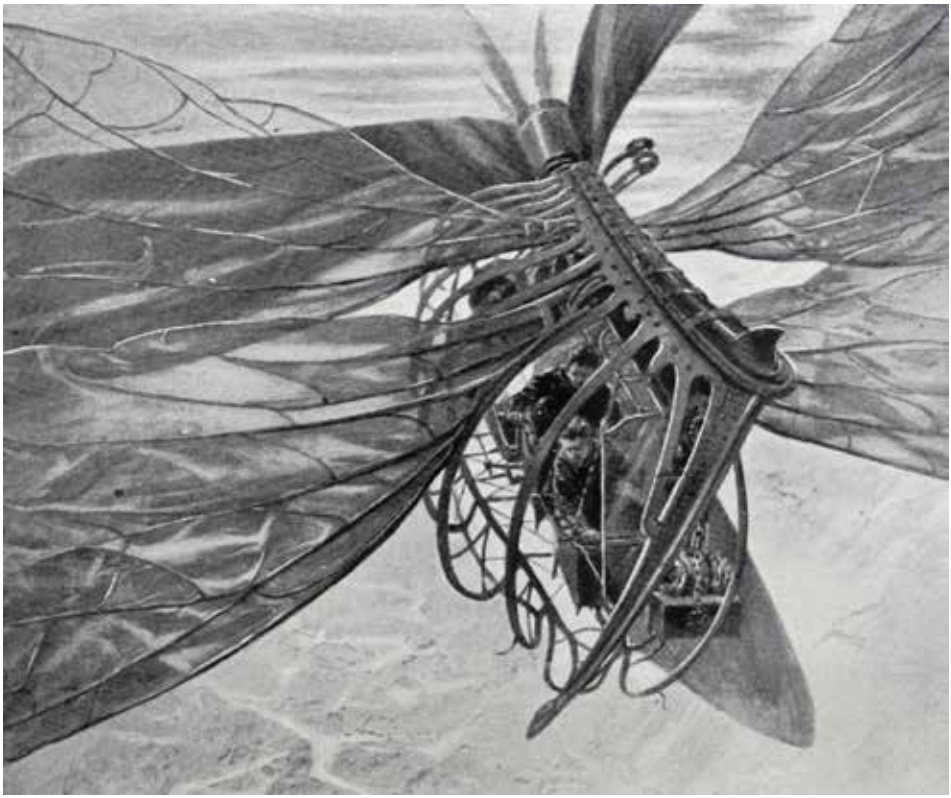

Смълчани, с нескриван интерес те разглеждат къта „Хърбърт Уелс и Русия“. Запаленият пътешественик три пъти е посещавал страната на Ленин. Разбира се, тук е увеличената снимка на Владимир Илич и Уелс в Кремъл, тук е кореспонденцията му с Лев Толстой и Максим Горки. С удивление чета, че тъкмо патронът на музея е основал първото в Англия училище с преподаване на руски език.

В съседната зала е илюстрирана темата „Уелс против фашизма“. Подир разочарованието си от религията, когато временно се зачерква като художник, англичанинът насочва сили към двубой с кафявата хидра. През 1927 година издава първия в родината си антифашистки роман, озаглавен „В навечерието“. В Германия чудесните му книги летят в огъня, а при подготовката на операцията „Морски лъв“ – фашистки десант на британска земя, Хърбърт Джордж Уелс е в числото на хората, които трябва незабавно да бъдат унищожени. Наистина висока оценка за хуманиста и социалиста, неведнъж доближавал мисълта си до марксическата философия!

Следващият раздел „Уелс – автор на учебници, научнопопулярни и научни трудове“ е своеобразно свързващо звено с втория етаж на музея, посветен изцяло на фантастиката. В началото на експозицията отново свети мраморна плоча. На нея е изсечено признанието на американския пионер в ракетостроенето Робърт Годард, че се е увлякъл в

след прочита на Уелсовия роман „Война на световете“.

Но какво ли няма в този раздел! Първата зала е населена с макети, апарати, картини и албуми, изобразяващи герои на великия фантаст. Сакьо Комацу и японоведът Аркадий Стругацки проучват летателните цилиндри и триногите на кръвожадните марсианци. По-нататък са застинали във вечно преследване доктор Моро и „очовечената“ пума, която ще го убие. Тук е и колоритната диорама „В плен на селенитите“. Друга зала показва екранизациите по Уелс, като се почне от създаденото от Жорж Мелиес през 1902 година „Пътешествие до Луната“ и се стигне до прожектирания у нас през зимата съветски филм „Невидимият“.

Третата зала излага ръкописи, периодика, първи издания и преводи на Уелсовата фантастика. С трепет докосвам пожълтялото „Списание на научните школи“, където през 1888 година е отпечатана повестта „Аргонавти на времето“. Прочел след десетилетия тоя ранен вариант на славната The Time Mashine, Уелс казал, че ако някой му донесе подобен материал за отзив, би го посъветвал изобщо да не... пише! Хубаво, че тогава младежът се е об-

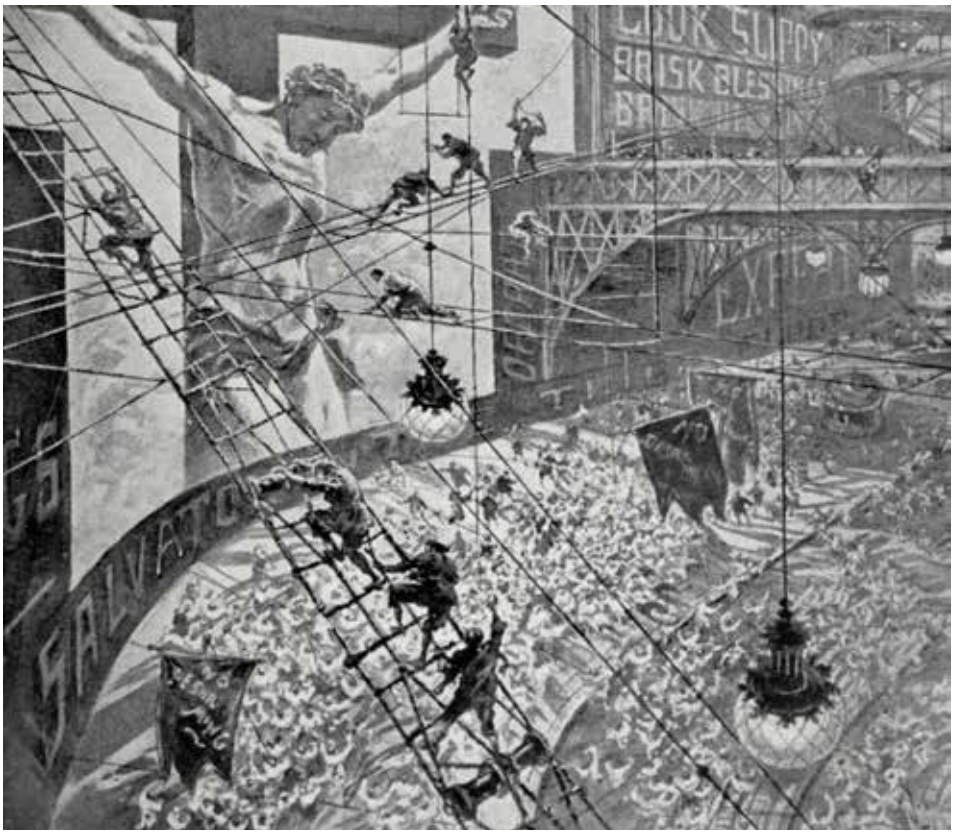

лягал само на себе си. Оглеждам се. Останал съм сам. Всички гости са се струпали в последната зала.

В нея са представени прогностичните дарби на човека, родил се преди 120 години. Какво поразително разнообразие! И колко смелост! Върху видеоекрана избухва страхотно пурпурно зарево, чийто отровен облак се заравя като огнена къртица в земята. Това е класическата прогноза на Хърбърт Уелс, датираща от края на 1913 година. В романа си „Освободеният свят“ той

пръв рисува атомната бомба

и атомната война с колосалните ѝ проблеми.

Авторът на „Аз, роботът“ старателно си води записки. Може би ще ги използва при своя опус № 300 – нали Айзък Азимов отдавна е надминал рекорда на Уелс, завещал ни над 100 книги, преди да почине на 13 август 1946 година. Забелязвам „многоръки“ машини, напомнящи жив организъм. Те се подвизават в романа „Война на световете“ от 1898 година и всъщност са едно от най-сполучливите предсказания на юбиляря, предусетил новата наука бионика.

Докато се правят опити с едноместни самолети, фантастът от Бромли „пуска“ в „Когато спящият се пробуди“ редовни линии, обслужвани от грамадни крилати апарати. Той предвижда квантовите генератори, хипнопедията, радиовръзката с Луната, танковете, военното приложение на авиацията. Да изброявам ли още? Някои от фантазиите му днес са се превърнали в научни задачи. Например – автоматичните ясли, екранирането на гравитацията, управлението на наследствеността. В утопията за комунистическото бъдеще „Хора като богове“ писателят с гениално проникновение твърди, че именно науката ще стане основно занимание на човечеството.

... В края на коридора ни чака директорът на музея Кристофър Прийст. Главата ми буквално шуми от разнообразните впечатления и аз си повтарям наум най-популярните характеристики за Хърбърт Джордж Уелс: романтик на науката и строг съдник на сенчестите ѝ страни, ярък експериментатор в литературата, неуморим пътешественик с машината на времето. Стресва ме гласът на Прийст. Той пак изразява надеждата, че всички ние, журналисти и белетристи, ще напишем оригинални материали в дните на Уелсовия юбилей.

Следва покана за тържествен обяд от името на Британската асоциация за научна фантастика. Но това, както казват братя Стругацки, е вече съвсем, съвсем друга история.*

---

* Този текст излезе за първи път в брой 38 на вестника-легенда „О р б и т а“ през 1986 година. Тогава редакцията – и то с пълно право! – му сложи подзаглавието „Измислен репортаж“. Сега го публикуваме отново (вече в пълен обем) с надеждата, че той не е загубил много от качествата си... – *Б. авт.*

Андрей Кознев

Светът на победилата посткултура,
или постмодернистът за (краха на?) постмодернизма

„Но единственото място, където нашите имена ще стоят сравнително близо едно до друго, ще бъде заглавието на този снъф клип."
(цитат от класиката на съвременното интерактивно изкуство)

„Какво е постмодернизъм?
– Това е, когато правиш кукла и при това самият ти си кукла.
– А какво е актуално?
– Актуално е, когато куклата прави пари."
(от автора, който не е умрял заедно с Автора)

Авторът на статията не се прави на истина от последна инстанция. Само се занимава със словоблудство, попътно, от време на време припомняйки си темата на рецензията (от друг, неумрял автор)

~~Колко просто е било преди. В това число и самата простота. В края на краищата е имало само един език, една вяра, един пантеон на боговете и една система от ритуали за поклонение пред тях. Една идентичност, една менталност и една история, разказвана през вечерите край огъня. С един герой и един подвиг. И е имало само една реалност, или във всеки случай само една реална представа за нея. А след това, хилядолетия по-късно, настъпили дни на странстване. А с тях и на метаморфози. На открития, войни, на различни езици и народи.~~ ***~~На Велики книги. На Велики идеи.~~***

Именно така – на висок глас и свръхпретенциозно – аз започнах отзива си за един от най-добрите романи на **Виктор Пелевин**, **S.N.U.F.F.** И като всяка дълбока, и не се боя от тази дума – велика книга, тя не разкрива същността си изведнъж. Измина доста време, преди да мога да погледна на нея по друг начин. Не под друг ъгъл, и със сигурност не през лупа с по-голямо увеличение. А за това трябва да благодаря на философията – от самите йонийци до пост(пост?)модерните мислители и собствения ми (книжен и житейски) опит. Затова днес си представям постмодерна и не-

Виктор Пелевин

говото тълкувание в споменатия роман по съвсем различни начини, отколкото в онзи наивен стародавен отзив.[1] Сега повествованието в романа, което *(пост)иронично* се води от името на писател-постмодернист, ми изглежда не като мила метафора за високия **метаезик**, а като **епитафия** на днешната цивилизация.[2] А от какво произлиза тази промяна във възприятието – четете по-надолу.

Навярно е най-правилно да се започне с поставянето на въпроса: *какво е постмодернизъм?* Сложно е да се отговори точно, защото постмодернът е около нас, а и в самите нас. За да се разшифрова такова самосъстоятелно нещо, трябва да се прибегне до един от двата подхода. Първият: да го закопаем в пясъците на миналото, да наплодим деца, да ги заставим да наплодят още деца, и след n-тото количество осеменявания ще се появи плеяда от учени археолози (която и ще отговори пред нашите гробове на зададения въпрос). Или да изчакаме раждането на такъв дълбок мислител като дядо **Маркс**, който ще „поясни“ ~~за радостно дрънкане на капиталистите~~ нашата обществено-политическа формация. Тъй като и двата варианта не изглеждат подходящи за светкавично сътворяване на рецензия, ще се опрем на специфичните книги-изследвания-измишления, на философските статии, тематичните колоквиуми, сократовите диалози със заинтересуваните и на сбирките на учените и философите по този въпрос. От това ще направим първия и най-очевиден извод: постмодернът е понятие, настъпващо след модерна (в хронологичен порядък). А в превод на великия руски език се получава, че това е *пост-съвременност*. Т.е. преосмисляне в някакво русло на модерна, на съвременността. Във всички възможни сфери – изкуство, политика, философия, социални отношения, религия.

---

[1] От първоначалния ми коментар към романа: „Постмодерн в литературата – това е **Крайният библиотекар**, **Великият класификатор** на текстовите комбинации, започвайки от полузабравените митове на островните народи и завършвайки с творенията на световните класици и съвременната белетристика. Тайната на порядъка се крие в авторския ключ, който **писателят-постмодернист** предава на читателя, сменяйки ролите си с него и давайки му възможност да открие свой вариант на реалността. А най-добре кове тези ключове, едва ли не по метода на щамповането, Виктор Пелевин.“

[2] Но ние все още не сме умрели, разбира се. Нали вие четете тези редове, значи всичко е наред. И въобще, смъртта на Смъртта даже в постмодерна не изглежда възможна (един руски философ на дните днешни даже смята, че на базата на Смъртта в ерата на постсъвременността трябва да се тълкува и извежда Битието). И нашата цивилизация – във всякакви тълкувания на дадената дефиниция – също. Но по дяволите, щом гибелта на Рим е трагедия, измирането на уродливата масова култура трябва да бъде още по-натруфен фарс!

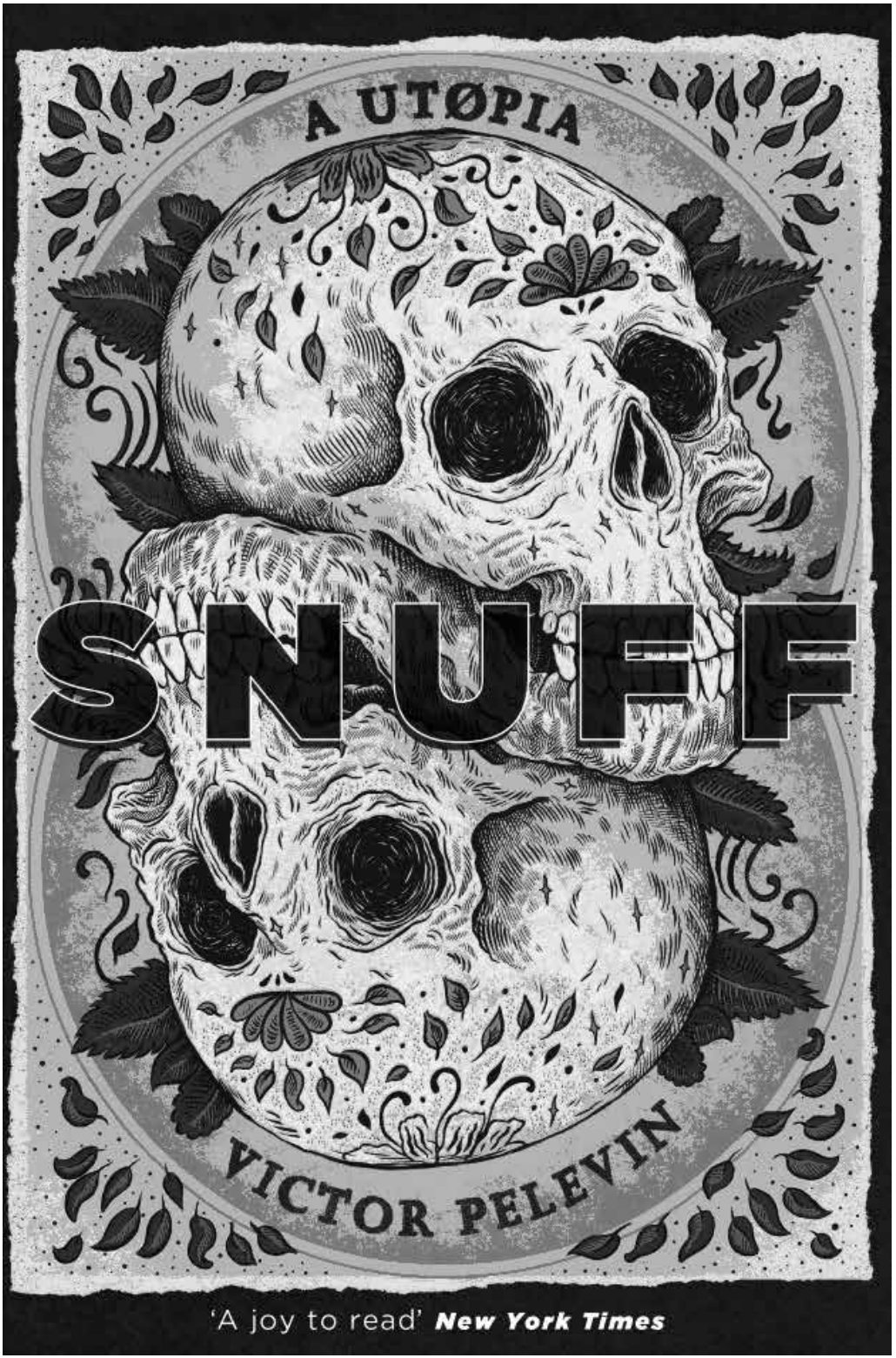
A UTOPIA
SNUFF
VICTOR PELEVIN
'A joy to read' New York Times

И така, след като приблизително сме определили полето, обхванато от това размито понятие, да продължим плаването с помощта на нашия терминологичен ледоразбивач. Постмодернизмът е преосмислянето на всичко, което модернизмът е включвал (а всичко, което се е съдържало в модернизма и предхождащите го епохи, така или иначе, представлява непрекъсната *еволюционна линия*). И това не са просто безучастни размисли над отминалото. Постмодернизмът е ера на съдилище над миналото. *Хроницид* над даровете на съвременната цивилизация, късовете от която пораждат (пост)цивилизацията, но вече на **постсъвременността**. В които и да е аспекти на човешката действителност. Безусловно, това е крайно интересно зрелище, любопитно до смърт. По-интересно от всякакви колизеуми и концерти на група „Баста“! Но какъв е изводът и прикритата му (само)цел? Често в литературата това е формата, лишена от съдържание. Припомняйки си един от най-главните механизми на построяване на постмодернисткото произведение, може лесно да се формулира дефиниция за постмодернизма в литературата. Това е деконструкция на старите форми и унищожаване на смисъла в тях чрез конструиране на нови форми от старите, в които се анихилира (унищожава, саморазрушава) съдържанието. Постмодернистката проза – това е обезсилване (на жанра, идеята, смисъла, Автора, естетиката, дълбочината, художествеността, оригиналността, свръхцелта, посланието). И защо? Защото съвременността (ние живеем в постсъвременност – да не забравяме), а и цялата история преди нея ни е донесла само горчивина и трагедия, разочарование и болка. В това число и в културата, и заради културата. Тук се има предвид именно културата, в най-широк смисъл, като огромна безкрайна практическа палитра от смисли. Наистина, може би ресурсите са само предлог за братоубийството, а истинската причина е наличието на смисъл? Излиза, че създаването на новото води към гибел и нещастия? Не е ли логично в такъв случай да възникне **посткултура**, област на безсмисленост? Нали положителните смисли – капитализмът и либерализмът (според **Фукуяма**) – вече са измислени! А нови може и да не се сътворяват и само до безкрай да се бърбори за казаното, което вече е било казано, което на свой ред също е било казано… Вечна рекурсия на вече измисленото! Понеже всичко вече е било сътворено, а всичко сътворено е било отречено. За новия „творец“ остава само едно поприще – „по-оригинално“ да отрече отречените! Затова постмодернизмът в културата, в изкуството и в духовността означава *смърт*. Смърт на изброеното по-нагоре, а така също и на Бога (**Ницше**), Автора (**Барт**), Историята (**Фукуяма**) и Човека (**той самият**) (последните две кончини все още предстоят).

Но това не е всичко. Постмодернизмът в икономиката, а пътьом – и в политиката, е още по-интересен! (Тук ще се постарая да вляза в амплоато на марксист, но не се тревожете – ще бъда максимално кратък и скоро ще се върна към Пелевин. Той е жив и не е забравен – имайте само още мъничко търпение!) Старикът Маркс не е различил всичко в размития образ на бъдещето. Не е видял, че то всъщност е или ***най-великият фарс***, или *последната трагедия* на човечеството. Същността е в това, че направеното преди около един век Марксово пророчество не се е сбъднало. Светът не е поел по пътя на комунизма, защото **Изначалният марксист**, самият старец Карл, направил чудесен подарък на капиталистите – **„Капиталът“**. И могъщите буржоа разбрали, че животът в социалната държава не е чак толкова лош вариант, в сравнение с възможността да получат билет директно за бунището на историята. Обезобразените зачатъци на несбъднатата утопия гнили в *Обсадената полу-крепост, полу-ковчег* Русия. А тя била обградена с океан от капитализъм, който не просто гниел, а се преобразявал!

Докато преследвали двете велики цели, присъщи на капитализма (растеж на капитала и завладяване на пазарите), старите капиталисти стигнали до извода, че те могат да поддържат лошия мир с работническата класа и да се обезопасят (а също и да се обогатят!) с помощта на развитие/израждане на тази икономическа формация в нова – **посткапиталистическа**. Нейната същност е проста; защо в конкурентната борба да се подобрява качеството на стоката (и да се правят всякакви други капиталовложения), ако печалбата може да се получи многократно по-лесно? Как? Не като се прави стоката по-добра, а като се говори, че тя е по-добра! Т.е. рекламата във всичките ѝ ипостаси, плод на която се явява не борбата между характеристиките на стоката и ползата от тях, а надпреварата на **етикетите**, търговските знаци и марките. Даже дизайнът става вторичен (на трето място е реалната нужда от него). Именно по тази причина най-важното в нашия век е **информацията**. Защото днес корпоративните тигри се конкурират и воюват не с нива и мощности на производителните сили, а с *мускулите* на пропагандните си машини и с *клиентските* си центрове в средствата за масова информация. Но за да се подведе *потребителят* по такива *дрънканици*, е необходимо максимално опростяване. Т.е. описаната по-нагоре посткултура. Така че епохата на безкрайните приставки „пост-“ – епоха на нещо си, състоящо се от плътно свързани един с друг елементи – е съвършено нова, що се отнася до издигнатите в култ **отрицания** на ВСИЧКО, и в същото време до пошлост стара по своята природа. Нали **посткапитализмът** е такава обществено-икономическа формация като всички останали. Със своя упра-

вляваща класа и съответна идеология. Техните принципи са антикварни – Строг контрол (над производствените ресурси и населението) и Строга йерархия (разделение на властващи и подчинени). Благодарение на тях ние живеем в грандиозен период на строителство на Великата империя на робството, в която 99,9% от земляните най-после са равни в своята несвобода. Но да не забравяме, че Човекът скоро ще издъхне! За това ще се погрижи евгеничната генетика в ръцете на посткапиталистите. Не е важно дали това ще става тайно или наяве (и в двата случая ние ще се превърнем в слепи потребители), но светът най-накрая ще се раздели на генетично ниво на достойни за Олимп **елои** и на способни само на слугуване **морлоци**. Цялата надежда на човечеството е съсредоточена върху Третия свят (и върху нас), който е натоварен чрез системата за глобално разделение на труда с производствата, „измислени“ от постиндустриалния посткапитализъм, и с грижата за снабдяване със суровини. Само пронизвайки тази *ахилесова пета*, поправяйки тази грешка, историята ще се върне към точката на бифуркация, към кръстопътя на развитието. И ще направи най-после правилния избор…

Не сте ли избягали все още? Тогава да се върнем към S.N.U.F.F на Пелевин. В него се крие бездънно море от алюзии, препратки и кръстосани смисли с реалността зад прозореца. В **Бизантиум** и **Оркланд-Украйна**, в техните взаимоотношения и ежедневие може да се намерят както намеци за дихотомичното единството на Русия и Запада, така и пророчество за конфликта между Русия и Украйна, и за американско-руските отношения… Присъстват доведената до краен абсурд работна машина на информационното общество (посткапитализма, посткултурата, постиндустриализма и т.н.), икономиката, основана на угнетяване на „варварите“ от „Третия свят“ (Оркланд) и на зверската им експлоатация чрез социални манипулации (и фалшификации на фактите от историята и въобще). Това подтискане стои в основата на посткапиталистическата икономика и на ню-ейджската идеология-религия, която е хибрид между средствата за масова информация и художественото кино. Главната догма на тази идейна химера е отсъствието на граница между измисленото и реалното. А втората догма е ако не мъртвият, то със сигурност неживият бог **Маниту**, живеещ по екраните (още един „намек“ към постиндустриалната икономика). Ще премълча за творците („творците“) като виночерпци и симулакруми на порноиндустрията – тези гениални фрази, точно разкриващи действителността, трябва да бъдат прочетени лично. Любовният триъгълник също е доста показателен и позволява широки интерпретации. Типичен потребител, човек от улицата и идеален гражданин на постмодерното общество – **Дамилола** – в „схватка,

дуел“ (развитието на който е сюжетът на романа) изгубва своята любима (сякаш тя е спорна среща!) от варварина **Грим**. Междувременно сама се „загубва“ и **Кая**, половинката на разказвача. В своите философски опити и *интроспекции* тя вижда, че в обществото на Византиум е просто вещ сред останалите вещи. И въпросът не е в това, че тя е машина; а че останалите хора също са машини, вещи. Иначе съществуването на общество на перманентен фетиш и безкраен вещизъм е невъзможно. Заедно Кая и Грим повеждат „варварите“ (Оркланд е неизкушен от посткапитализма свят, истински, откровен и малко груб, жесток, но не лицемерен) против византийците и ги побеждават. Без да се впускаме в подробности от философските измислици-отстъпления на Кая (които три пъти биха увеличили обема на тази рецензия), може да се види очевидното. S.N.U.F.F. с методите на самия постмодернизъм показва несъстоятелността и двумерността на дадената концепция. Чрез интересния и колоритен свят на постапокалиптичното бъдеще Виктор Пелевин, както ми се струва, ни запознава с простата истина (която даже открито се казва на страниците на романа): нашата (пост)цивилизация, чийто нормален център е доверието (както и на всяка друга цивилизация преди нея), е обречена на катастрофа и крах при загуба на същото това доверие. Което може да се случи при по-нататъшно кастриране на смисъла и – което е още по-важно – на истината чрез средствата за масова информация, очевидно вече забравили какво е това истина. Всички сега говорят за факти и информация, а не за лъжа и истина. Истина. Но такава система не може да просъществува дълго. Някога, някак си, тя ще се разруши. И ще минат хилядолетия, всичко постмодернистко ще се превърне в прах, но Човекът няма да умре като Бог и Автор. Току-виж и последните двама се завърнали… Може би дори с помощта на **постмодернизма**[3]. Но това е съвсем друга история.

Заключение: Авторът напомня, че този отзив се пише в ерата на постиронията и даже постистината, така че докъде се простират иронията и истината и откъде започват техните деконструкции, не е възможно да разбере дори онзи, който дяла тези думи.

Първа публикация в сайта Лаборатория Фантастики: https://fantlab.ru/blogarticle56490

Превод от руски език: Валентин Д. Иванов

[3] **Метамодернизмът**, постпостмодернизмът се занимава, леко перифразирайки закона за двете отрицания, с деконструкция на модернизма. Т.е. деконструкция на деконструираното или деконструкция на самата деконструкция. Възможно ли е някога да се върнем към модернизма? Може би, може би…

Алексей Филимонов

Литературното направление вневизъм в диалог с журналистиката от „последните“ и „новите“ времена

Поемата на Данте Алигиери „Божествена комедия“ преобърна представата за времето, не само завършвайки линейното време, но и преподнасяйки ни го като нещо, което вече е станало. От тази гледна точка днешният юбилей на революцията, или две революции, това е ретроспектива на апокалипсиса, възможно откревващ новото време или новото небе. Очакването на Второто пришествие е свързано с технологичното ускорение, когато най-новите аудио и видео средства са готови да запазят дългоочаквания миг на завръщането на Онзи, който ще дойде, без да бъде разпознат. Днес апокалиптичното настроение е силно действащ симулакрум. Работата не е само в безчислените предсказания за близкия свършек на света (именно тези материали излизат при журналистите, колкото и да е странно, най-ярки и живи). Съвсем наскоро, например, твърдението за това, че Светия престол е готов да обръща в своята вяра извънземните, би могло да се стори сензационно. Днес окултният мистицизъм тясно се преплита с рекламата на потребителските стоки. Могат да се посочат немалко примери за карнавалното уподобяване на апокалиптичните мотиви, тяхната пародийна страна често се взима на сериозно. Самият факт на изчезването на конкретния човек се поставя под въпрос, защото той продължава да съществува във виртуалното пространство. Както пишеше Жан Бодрияр, това е свързано с епохата на всемирното равнодушие: „Нихилизмът на прозрачността вече нито е естетически, нито политически, той вече не се обръща нито към унищожаването на видимостите, нито към изтреблението на смисъла, за да заимства залеза или последните нюанси на апокалипсиса. Апокалипсис повече няма (само алеаторният* тероризъм още се опитва да го отразява, но той вече не е политически и появата му едновременно с това представлява способ за изчезването: медия – обаче медията не е сцена, на която се разиграва каквото и да било, а лента, ивица, перфокарта, и ние повече не сме дори зрители на всичко това: реципиенти). Вместо

*Алеаторен – в смисъл на случаен.

край на апокалипсиса днес имаме прецесия на неутралното, на формите на неутралното и безразличието.

Възможен ли е романтизъм, естетика на неутралното? Не мисля. Всичко, което е останало, това е ослепяването с пустинни и безлични форми, операция на самата система, която ни анулира. Обаче, ослепяване (противоположно на съблазна, който беше свързан с видимостта, и на диалектическия разум, който беше свързан със смисъла) - това е нихилистичната страст във висша степен, това е страст, свойствена на модуса на изчезването. Ние сме ослепени от всички форми на изчезването, нашето изчезване. Аз съм нихилист“*.

„Над всичко, което е направено, поставям nihil“ – изричал още Маяковски след Базаров**.

Литературно-философското направление вневизъм възникна преди десет години, в диалог с идеите на руския Сребърен век, и днес тъкмо достигна до столетието на онзи рубеж, когато на руския символизъм и акмеизъм и неговите провъзвестници им е било съдено да изчезнат.

Именно това е било предугадено дори не от Блок, не от Балмонт и не от Андрей Бели, а от Пушкин и други творци на Златния век:

Всё, всё, что гибелью грозит,
Для сердца смертного сулит
Неизъяснимы наслажденья.

(А. Пушкин, „Пир по време на чума“.)

Стават генетични изменения на вещния свят, свързани с геномодификацията на човека и създаването на „нова“, икономична вещ, която е програмирана за смърт, а то също е сянка на апокалипсиса. ***В изкуството се случва активно разрушение на мисълта и образа, поради унищожаването на йерархията на цялостния свят, което довежда до производството на ущърбни произведения.*** Най-нагледно това се вижда в живописта.

Задачата да се противостои на постмодернизма и постмодерна, заявена преди десетилетие в манифеста на вневизма, би могла да се стори абсурдна, защото всички ние пребиваваме в света на постмодерна, журналистиката на който явява неговите идеали на материалистичната доктрина: джаджи, реклама на потреблението, жестокост и имитация на жестокостта, оголване полярността на политическите течения, смесване

** Жан Бодрияр. „Симулакри и симулация“. Тула, 2013. С. 200.*

*** Базаров – герой на Тургенев от „Бащи и деца“, който поставя голата наука над всичко и презира изкуството.*

на високи и ниски понятия, отсъствие на катарзис. Вневизмът при цялата извънвременност на погледа отвън е вкоренен в днешния ден, защото това е поглед, устремен в нашето време, и благодарение на това се ражда ново измерение. Както писа Владимир Набоков в романа „Дар“, това е „освобождаване на духа от очниците на плътта и нашето превръщане в едно свободно, цялостно око, едновременно виждащо всички страни на света, или, казано другояче: свръхчувствено прозрение на света при нашето вътрешно участие“.

Защото течението вневизъм, позициониращо поглед от извънвременността, същевременно е устремено в настоящия миг, обръщайки се към теологията и философията. Могат ли самите думи да бъдат нелъжовни в този всеобщ концепт, пронизващ плътта и духа? Защо доктрината на реинкарнацията не се използва в постмодерна? Навярно затова, че в нея има повече лична отговорност. В манифеста на вневизма се казва: „*Вневизмът* – в заника на прозиращата материя, е готов да пренесе паметта за нея в другобитие, запазвайки всички оттенъци и най-тънките преливания и пулсации на веществото. Неговият лиричен – метафизичен – герой е на ръба на пресътворението на човека в пророк или друго начало, необяснено от земни думи, но което можеш да проумееш само с помощта на истински поетична или ангелска реч. Едва ли това е възможно в материалността, но представлява единствен път за придобиването на дума. Като въглен, пламтящ с огън, даряващ и творящ нова реч, достъпна за малцина. Енергията на трудното преодоляване преминава в енергията на новотворението и новотворчеството“. Затова се раждат такива думи като апокалипт, апокалиптомер, апокалитика, а-поколение (поколение на апокалипсиса) и така нататък, откехващи апокалипсис.

За десетилетие вневизмът придоби както привърженици, така и противници, което говори за това, че огласената невъзможност за създаването на ново направление, за която говорят уважаемите професори-филолози от тази и от другата страна на океана, се приема далеч не от всички.

Промяната на езиковата образност във вневизма става благодарение на настойчивото търсене на новия смисъл, заедно с новото звучене. Появяват се нови персонажи, например Някой си, който не е нито лирически герой, нито хроникьор, нито автор. Ако символистите се спряха пред неизразимото и се опитваха да приподнесат това неизразимо, то вневизмът говори за досега неизразеното. Вневизмът преодолява постмодернистичното табу върху синтезата. Светът на съновиденията, които ни превземат, изглежда абсолютно ireален. Нашият ужас пред съвместяването на времена, смисли и събития, оживяването на предметите, ние възприемаме като някакво предупреждение, макар че сънят е ужа-

сен сам по себе си за материалистичното съзнание. Сънищата хвърлят предизвикателство на постмодерна и същевременно го символизират. Мога да кажа, че такова е и пространството на съвременната фантастика, загубила своята приставка научна. Речникът на вневизма, извиращ в стихотворните произведения, е призван да ускори този процес на създаването на новия език, защото Второто пришествие е невъзможно без появата на Христос чрез словото, макар че днешният век на картинката върху екрана говори за обратното. „Такъв е последващият наш стадий на обществените отношения, това повече не е стадий на убедеността (класическата ера на пропагандата, идеологията, рекламата и т.н.), това е стадият на разубедеността: „Вие сте информацията, вие сте социалното, вие сте самото събитие, това касае вас, вие разполагате с думите, и т. н.“. Възвръщане, заради което става невъзможно да се локализира инстанцията на модела, властта, погледа, самия медиум, защото вие винаги се оказвате от другата страна. Повече никакъв субект, никаква фокусна точка, нито център, нито периферия: чиста извивка или кръгово отклонение. Повече нито жестокост, нито надзор: само „информация“, тайна вирулентност, верижна реакция, бавна имплозия и симулакри на пространствата, в които още играе ефектът на реалното. „Ние сме свидетели на кончината на перспективното и паноптичното пространство (още морална хипотеза и солидарна с всички класически анализи „обективна“ същност на властта), и, по такъв начин, на самото унищожение на зрелищното“*.

Казано иначе, средствата за масова информация се обръщат не към конкретния човек, а към създадената представа за него, която, както му се преподнася, е и истински свободното аз на индивида... ***Осмислянето на симулакра само по себе си представлява симулакрум, и в този смисъл постмодернизмът плоди своите подобия в желанието да го развенчае.***

Обаче да бъдеш участник в апокалиптичното време съвсем не означава да го осъзнаваш! Забележителен в този смисъл е сборникът „Поезия и революция“, съставен от произведения на автори от Съюза на писателите на Русия и Съюза на писателите на Петербург, които заемат, както се смята, различни идейни позиции, но в същото време всъщност еднакво постмодерни, неспособни да влязат в диалог с културата. Едни поети ожесточено низпровергават революцията, други тъгуват по съветските дни, обаче да се издигнат до апокалиптичните видения и осмислянето на обобщенията, които са имали поетите на Сребърния век, успяват малцина.

** Жан Бодрияр. „Симулакри и симулация“. С. 54.*

Живеем ли ние вече в епохата на постапокалипсис? Ние се обръщаме към алтернативните методи на познанието на историята и света, към източниците, съдържащи тайното, непроявеното, затвореното, за да постигнем тукашнострaнното и очевидното. Снемането на печатите таи в себе си катастрофи преди всичко духовни, защото разреденият въздух от ефирните пространства на отвъдните знания изисква мистична въвлеченост на всички органи на сетивата.

Популярната днес теория за свиването или ускоряването на времето, според мен, е оправдание за инфантилността на съзнанието, което не може да пораства в постмодернизма, където всеки е вечен тийнейджър, демонстриращ чудесата на геномодификацията и привързаността към внушаването чрез кристалите на екраните, мобилните телефони, най-новите часовници от Apple. Ако времето се усуква по спиралата, като графика на златното сечение, то ние действително можем да преминем в някаква точка извън нашето време и пространство. Тогава ще видим обратната страна, власинките на килима на времето, или ще изгубим възможността на съзнанието и ще се развъплътим във вневизма чрез хайдегеровската „отнесеност“ или „крайстване**“**. Мнимият апокалипсис е отражение на истинския, зад амалгамата на който е страшно да надникнеш през театъра на сенките.

Безусловно, това е нова област на журналистиката, към която е трудно да намериш критерий на истинността. Вневизмът свидетелства за това, че метафизиката не е умряла, въпреки тезата на Бодрияр. Тя съединява разпръснатите неща и понятия не еклектично, а с творческата сила на волята, чийто източник се намира извън и в нас. Вневизмът представлява система от възгледи и синтез на филологията, теософията и философията, разширявайки тези понятия и предлагайки особено измерение, където се пресичат вечните и земните категории.

Филотеософия

„Свершились времена, / Мы празднуем итоги, / Где вечности до дна / Испили чашу боги. // И сон, предрастворясь / В минутном ожиданье, / Напомнил коновязь / От мира до страданья. // Застыл и бледный конь, / И сад земных материй / Перетопил огонь / В предвестие смятений, // И тени, тяжелы, / И души, столь воздушны, / И здесь, и вне должны / Казаться простодушней, // Отринув гологра... / Мерцают куполами / Эпохи, ни на грамм / Не превзойдя словами // Оплаты миражей / И тонущих созвучий. / Созвездие стрижей / Протаяло над кручей“.

Проблемът на новото изкуство не е в новостта на прийомите, в сбора на идеите, както е смятал Пушкин. Стремлението към хармонията,

завършеността, осмислеността, противостоят на описанието на разлагащия се свят на материята. Блок и Вячеслав Иванов свидетелствали през 1910 година, че символизмът е мъртъв, щом той и неговите прийоми са общодостъпни и употребявани външно, без да засягат духовната същност.

Проблемът с разпознаването на новото изкуство - не всеки, свикнал със симулакри, ще може за го различи. То идва неузнаваемо.

За ВнеВизма. Фрагменти.

Списание „Эдита“, Германия, № (2) 40-2010, стр. 44-45

Вневизмът предполага единен, цялостен, комплексен подход към Словото и думите, който липсва сега в практическата словесност и филология, занимаваща се с частното, детайлното, раздробеното, нещо повече, “погледът извън“ е съвършено органичен и побира в себе си всякакво учение, течение и направление, така или иначе свързано с изкуството.

Вневизмът остава извън разлагащата се материя, тоест не се напълва с нейния патос, приемайки Роенето на истината отвътре.

Течението на истината извън. Но какво е то всъщност? Течение ли е? Светотво-рение? Мислене? Неосъзнатото? Дао? В това извечно питане е неговата открехнатост и съзерцателност от другото измерение…

Значи ли това, че “вневизмът“ идва вече готов, сам по себе си? Напразно би се старал да го намериш в очевидността. Но качествата, необходими за тържественото или пресътворяващото, трябва вече да присъстват в “очевидните“ форми, сътворяване както отвътре, така и отвън. Затова степента на потапянето или низхождението се намира в пропорционалността с неосъзнатото, но вече кристализирало.

Вневизмът не може да бъде изцяло проявен и очертан, той винаги е открехнат – оттам, и понякога – от този свят. Човешката самост или азост възпрепятства пътищата към него. Този “вечен двигател“, *извън*, който напразно търсят материалистите отвътре.

Проникването на вневизма в материята е парадокс. Който се разрешава в борбата на думите с извън-думите и загубата от първите на техните обвивки и тяхното проявяване в езика на вторите.

Надиктуването в съгласие и зачеркването на грешките на преписващия вневизъм остават, дори ако хартията с перо и компютърът престанат да съществуват.

Вневизмът извън жанровете и каноните: той изпреварва идеите на Аристотел в паметта на пространството. Навярно това е свръхметод на друга цивилизация, използващ неведомите измерения на думите.

Събота, 23 януари 2010, 13:23

Превод от руски: Наталия Димитрова

ФАНТАСТИХИЯ

Рисунка: Войтек Сюдмак

Васил Сивов

Бетховен. Съдбата чука

So pocht das Schicksal an die Pforte.
(Ludwig van Beethoven)

УДАР ПО ТЪПАНА НА ЖИВОТА.
В безкръвна усмивка
грозният негов
бурен смях замира.

Шшшт! Тихо!
Съдбата чука!
И ти, човече,
с последните силици
изстискай като гъба душата си!
Сладкия сок на лъжата житейска,
горчивия сок на стремеж недостигнат –
нека изплюе вековната земна храна!

От скритите гънки –
браздите, дълбани с ноктите на времето,
изпъплят древни насекоми –
твоите скътани неосъзнати истини.
Плътският глад –
октопод с хиляди пипала, те изсмуква.
Ти се разбиваш в затвора на кръвния зов.
Опомни се, човече!
Твоят пещерен брат
ти се хили с маймунска усмивка.
Замлъкваш.

Тогава.
Студено простенва
невиждана
камбаната на безкрайното нищо.
В безмълвието на съзвездията
се изсмива плачът ти.
Изподраното черно лице на Земята
се мръщи.
ВСИЧКО ТЕЧЕ, ВСИЧКО СЕ МЕНИ!

Скърцат прозорците на стария дом.
ДЪББТ НЕ ПОМРЪДВА ЛИСТАТА СИ.
Гласът на старец,
разговарящ с призраците на миналото.
ДЪББТ НЕ ПОМРЪДВА ЛИСТАТА СИ.
С шепота на заспиващи деца
притихват изоставящите те желания.
ДЪББТ НЕ ПОМРЪДВА ЛИСТАТА СИ.

В мътния поглед на мрака
тихо пада сълзата на гения.

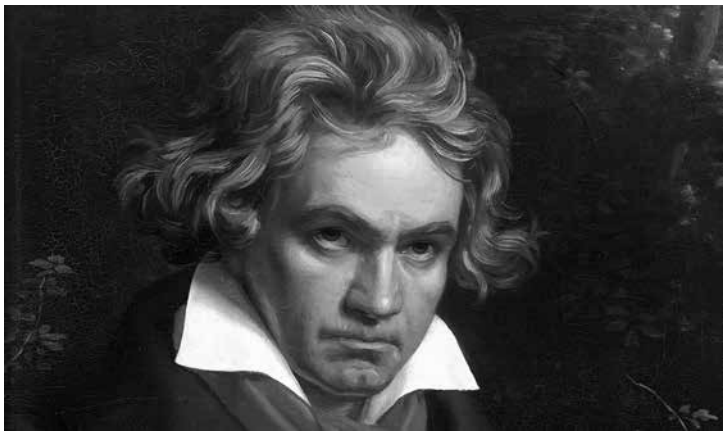

Красимир Пенчев

Средновековно

Аз я виждах как привечер влиза през Южната порта,
тази фигура тъмна, погубваща всеки светлик,
до фонтана се спира и в качулката своя мърмори,
и проклятия сплита на античен, незнаен език.
Тя подгъваше крак и с нечувани думи ръмеше,
като тежка поличба се стичаше нейният глас
и пространството сякаш във тъжните мисли тежеше
и се връщаше в плътни вълни към началния час.
Тя припяваше тежки прокоби за всяка надежда,
тя вещаеше бъдеще черно за дом и деца
и оплиташе с думи отровната, пагубна прежда
от магии и гняв край оловната вече вода.
Песента ѝ, нашепваща тайни зловещи във мрака,
тази песен политаше с тъмни, магични крила,
край огнищата спираше тя и съвсем неочаквано
покрай люлките сплиташе своята черна лоза.
Ужасени дочувахме тези брътвежи неясни
и усещахме тежка присъда във тях да гори,
и заспивахме трудно, и вдигахме клади уплашени,
и посявахме смърт в своите нощи и в своите дни.

Присъда

Ibi cubavit Lamia et invenit sibi requiem
(Isaiah 34:14)

И когато в очите ми влезе безкрайната есен,
изтъкана от болния мирис на мъртви цветя,
от проклети и тежки мъгли и от призрачни песни
под стъмения свод на безмълвни и зли небеса,
аз се спуснах в онази гора, забранена и дива,
във чиито недра няма струна, зовяща деня,
и в чиито обятия чезне човешката сила,
и се стапя без помен човешката блудна душа.
Аз се спусках надолу по тъмните, празни пътеки,
очарован от нейния плач и от нейната скръб,
но не знаех, че Ламия плаче така без утеха
за душите на всички, поели безлюдния път.
И тогава зад грозни, магесани вълчи бърлоги,
зад езически капища, вдъхващи ужас и страх,
през оброчища древни по друми съвсем неизбродни
и до вещерски стълбове, аз лицето на злото видях.
Но каква светлина непонятна струеше от него
и какви непознати звезди се заплитаха там?
Всички земни надежди изглеждаха тъй непотребни
под покрова на този въздигнат от нищото храм.
И останах безгласен пред печалната, властна омая.
Безпосочната моя душа се разсипа във прах,
като стълб от Содом и Гомор, като белег за края,
като поглед във бъдното впит, който аз не разбрах.

Илюзия

Под есенните целувки на слънцето,
паяжините в сухите пръсти на дърветата
блестят като струни на многогласна арфа.
Какви ли мелодии свири нощем на тях Луната?

***

И видях тези сребърни нишки във твоите клони,
тази тъжна надежда, тази бавно умираща плът,
от лъчите последни на есенно слънце подгонени
в кръговрата естествен, завършващ с великата смърт.
Осмокракият техен творец е невидима сянка,
отпътувал отдавна към безлюдни и здрачни места,
но оставяйки мрежа, която света да открадне
е написал завета си алчен по твойта снага.
И по нея гирлянди от мъртви мъниста очакват
да се влеем във тези лъчи, в непознатия хор.
В чест на нечие горско рождение пак да заплачем
и забравяйки жребия кратък на своя затвор,
да отпием магията тяхна със дъх на безсмъртие,
да летим през измамните призми на техния свят,
да забравим дори, че ще трябва накрая да върнем
сътворените свои души на безлюдния бряг.
Тези струни красиви, изопнати в сухите клони,
как даряват с блестяща илюзия вечен живот,
но не могат да скрият, че твоите листи, отронени
и изгнили край теб, очертават небесния вход.

Графика: Атанас П. Славов

Девети септември отново е празник. Този път космически

Асен Асенов

На 9 септември 2017 г. във Виена тържествено бе приета Конституцията на държавата Асгардия. В нея четем:

„Ние, хора от планетата Земя, независимо от място на раждане и живеене, език, пол, раса, националност, религия и гражданство в съществуващи на Земята страни, на основанието на личен избор, убеждения и воля, в стремеж:

* да обединим бъдещето на човечеството като надетническо, наддържавно, надконфесионално, нравствено и справедливо, мирно и устремено в безкрайното пространство на Вселената, основано в своето единство върху равенството и достойнството на всеки човек;

* да преодолеем разногласията, конфликтите, неравенството, несъвършенството на предидущата история на човечеството, да изведем на ново ниво най-добрите духовни и научни практики, творческите достижения на човечеството в неговото цивилизационно и културно многообразие и да открием нова ера в историята на космическото Човечество;

* изхождайки от Декларацията на единството на Асгардия, като неделима част от настоящата Конституция,

създадохме първото в историята на човечеството Космическо кралство Асгардия и приемаме настоящата Конституция на Асгардия.“

* * *

През ноември Асгардия изстреля в космоса свой сателит от космодрума „Уолопс“ на NASA във Вирджиния. На него са качени данните на първите 18 000 обитатели – семейни снимки, дигитално изображение на знамето и конституция. Какво още знаем за първата независима виртуална нация?

Тя е създадена през октомври 2016 г. и е кръстена на небесния град Асгард от скандинавската митология.

Всеки може да се присъедини към нацията безплатно: до момента това са сторили 278 620 души от 204 държави. Само хората, съгласни да приемат конституцията, се смятат за асгардийци.

В момента най-голям брой от жителите на Асгардия живеят в

Китай. Турция и САЩ са на второ и трето място.

Мисията на новата нация е да осигури едно „мирно общество“, да предлага по-лесен достъп до космическите технологии и да пази Земята от заплахи, като астероиди и космически отломки.

Всеки човек на възраст над 18 г., който има имейл адрес, може да кандидатства за гражданство – включително бивши затворници, стига в момента на кандидатстване да са излежали присъдите си и да не са обект на съдебно разследване.

„Бащата на нацията“ е и основният ѝ инвеститор – 53-годишният ракетен учен Игор Ашурбейли. Той е руснак с азербайджански корени. Смята се, че е милиардер, въпреки че никога не е попадал в списъка на Forbes с най-богатите хора на планетата. Ашурбейли е известен в Русия с това, че преди Асгардия създаде Космическия международен изследователски център (AIRC) във Виена, а в момента е председател на Комитета за космически науки към ЮНЕСКО. Според него Асгардия е проект, за който мечтае от дете.

Амбицията на Асгардия е да стане член на ООН. За да се случи това, Съветът за сигурност на ООН трябва първо да одобри кандидатурата на Асгардия да бъде призната за нация. След това две трети от членовете на Генералната асамблея трябва да подкрепят приемането ѝ.

Плановете са Асгардия да сформира демократично правителство, прокуратура, сметна палата и други държавни служби. Министерствата ще се ръководят от асгардийци на местата, които представляват, а административният център ще е във Виена.

Асгардийците няма да имат армия: гражданите на страната ще могат да се възползват от „двойното си гражданство“. Ако имат проблеми на Земята, ще могат да търсят защита в посолството на Асгардия.

Избран е парламент със 150 места. Официалните езици на страната са 12. Англоезичните депутати получават 67 места, китайскоезичните – 23, турскоезичните – 16, испаноезичните – 15, италианците – 3, рускоезичните – 4, по толкова имат и френско- и арабоезичните. България има регистрирани над 646 души, от цялата страна. Има избран кмет на София регион. Това е 36-годишната Миряна Гурбалова. Желаещите могат да контактуват с нея на адрес:

https://goo.gl/xtCkUc

А който иска видеокип с държавния глава на Асгардия, да заповяда на: https://goo.gl/it8rZq

Към този обзор ще прибавя малко субективни бележки: Аз и няколко мои приятели се регистрирахме като граждани на Асгардия, макар да съзнаваме колко спорна може да бъде една такава инициатива. Причините да го направим са следните:

1. Декларираните обединяващи принципи на Асгардия са съзвучни на нашите идеали за космическо развитие на човечеството.

2. Игор Ашурбейли не е случаен мечтател; той е доказал огромната си практическа способност още като глава на най-голямото космическо предприятие „Алмас-Антей“ на Русия, като за няколко години от губещо го прави свръхуспешно. И то в бюрократичната атмосфера на днешна Русия.

3. Безпочвен фантазьор не може да стане председател на Комитета за космически науки към ЮНЕСКО.

4. Със своя цифров парламент и блокчейн валута Асгардия ни напомня, че през съвсем недалечната 2009 г. неизвестно лице с японски псевдоним създаде биткойните, а вижте сега какви страсти се разиграват в целия финансов свят около тази „безсмислена валутна фантазия“, както бе наречена тогава.

5. Бъдещето ще покаже! А кой, ако не фантастите трябва да експериментират с бъдещето?

Приложение: Цветните изображения на гърба на алманаха

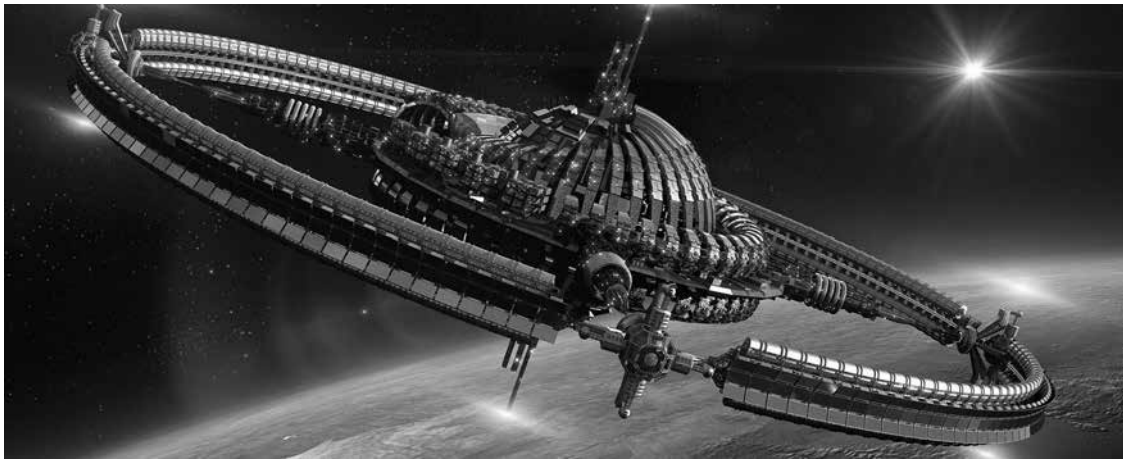

В Софийски университет „Св. Климент Охридски“ се провежда научна конференция на тема:

Новите утопии

Тодор Христов и Александър Кьосев

Понятието за утопия (а може би трябва да кажем „жанрът утопия“) има исторически условия за възможност. Какви са те и дали са валидни днес? Дали утопията непременно предполага Голям разказ и нормативно понятие за добрия живот? Дали мисли обществото като механично, органично или функционално цяло, дали е проект за социално инженерство, или пък е проект за Щастие? Винаги ли е свързана с вяра в историята като линейно развитие, вяра в прогреса, човека, науката? Или всичко това са условия на възможност на абстрактните, но не и на конкретните утопии?

Какви утопии са възможни днес? Не са ли Големите утопични разкази вече изчерпани, делегитимирани след злоупотребите им? В началото и средата на XX век те са били превърнати в автоматизирани идеологически жаргони и сиво всекидневие. И може би тогава, както твърдят някои, са всъщност изгаснали като възможност, жанрът е мъртъв. Едни твърдят, че причината е провалът на левия проект в историческата практика – чрез сталинисткото узурпиране на властта на Съветите, чрез китайските експерименти на „културната революция“, чрез червените кхмери на Пол Пот. Други настояват за обратното: че причините трябва да се търсят в презентистката победа на късния капитализъм, провала на държавата на благоденствието, а след нея – и на надеждата за общество, основано на знанието и неолиберално равенство на шансовете. Трети ги свързват с появилите се дигитални капани и балони в прекрасния нов свят на виртуалната реалност.

Колко сериозна и дълбока е тази делегитимация? Засяга ли тя сърцевината на понятието и жанра или само някакви негови разновидности? Или напротив, кризата е така пълна, че превръща жанра от утопичен в дистопичен? (Не че дистопията няма своите жанрови, стилови, теоретични и практически проблеми.)

Понякога е доста изкушаващо да се мисли обаче, че дистопиите са не смъртта на утопиите, а са всъщност тяхно продължение,

новите утопии. Нима технологичната и социалната им есхатология не е въплъщение на нови Големи разкази, наративни всеобяснителни схеми? Ако е така, редно е да се запитаме за техните последствия. Преди утопиите са подхранвали революции, а какво подхранват днес дистопиите? Контрареволюции? Или някакви други, различни революции без субект и визия за История, избухващи сякаш откъм самата природа, природата на земята или обществото? Има и още една подробност: за разлика от утопиите дистопиите сякаш нямат нормативно измерение и популярността им, казват някои, се дължи единствено на продаваемостта им като стоки, характерни за късния капитализъм. Със своя апокалиптизъм те продават други стоки от първа необходимост – на първия рафт еманципацията, действеността, сигурността, надеждата, а на рафта зад тях – фобиите, тревогата, тъмнината на unheimlich…

Преди утопиите са подхранвали революции, а какво подхранват днес дистопиите? Контрареволюции?

Други заявяват: да, жанрът е мъртъв в предишния си вид, но забравете за проектите за цялостен и справедлив свят. Днес са мислими само конкретни утопии: т.е. визионерски проекти, прицелени в конкретни проблеми, в тях тоталната Другост е останала единствено като невидима аура на различие… Конкретни, т.е. частични утопии, с практически фокус? Но как да им придаваме смисъл, способни ли са частните проекти да раждат хоризонт? Как биха се отнесли тези съвременни фрагментарни утопии към възможните цялостни светове, които разтваря пред нас литературата, киното, образните и изпълнителските изкуства, компютърните игри? Или целостта/тоталността я няма вече дори там, в царството на фантазията, и съвременните художествени жанрове също предлагат единствено игрово-частични възможности, те също вече не са „светови“, нито непременно са колективистични и леви?

Ще се съгласим ли с това, че днес от утопиите са останали само… изпълними, дисциплинирани проекти, практически сценарии, пръснати по целия спектър на политическото, леви и десни, индивидуалистични, либерални, консервативни, идилично

ретроспективни, групови и поколенчески и пр.? Ще се задоволим ли с това практическо нормализиране на утопическото? Неясна вече е и друга разлика: тази между утопиите и недисциплинираните мечти. Къде свършва едното, къде – другото? Американската мечта утопия ли е? А какво да кажем за I have a dream на Мартин Лутър Кинг и черното движение – това копнеж ли е, или е проект? Какво да добавим за „европейската Идея“? Къде да я разположим между утопия, политически сценарий, бюрократично администриран, Мечта за „душа на Европа“? И дали е редно мечтите на цели континенти да бъдат все още наричани „частични“, конкретни утопии?

Така че, освен всичко друго, се налага прецизност – трябва да се научим да различаваме утопиите от родствени понятия и жанрове. Но възможно ли е това, предвид кризата на легитимността на институциите, ангажирани с производството на знание?

...благодарение на възхода на неолибералния капитализъм, автоматизирал, приватизирал и пакетирал в търсени стоки утопиите. Те вече се продават масово на достъпна цена...

Зад целия възел от въпроси прозира най-общият проблем. Как да мислим Другото, Различното, Алтернативата? Доколко логиката на утопиите е сравнима с тази на контрафактическите изказвания или алтернативната история? Доколко е заплашена от опасността, наречена wishful thinking? Възможни ли са знаци, че статуквото може да бъде и Друго, без въпросните знаци да задават моралистични и тоталитарни хоризонти, без да ни вземат свободния въздух и да ни назидават как „трябва да бъде“ всичко? Как да мислим Алтернативата, без това да отпраща към носталгията на едно „можеше да е иначе“?

Няма съмнение: упадъкът на утопиите е свързван и с вживяването в едно самоуверено настояще, обезценяващо както живота, вкоренен в миналото, така и живота, устремен към бъдещето. Твърди се, че това презентистко преживяване на времето е постигнало хегемония след края на Студената война, благодарение на възхода на неолибералния капитализъм, автоматизирал, приватизирал и пакетирал в търсени стоки утопиите. Те вече се продават масово на достъпна цена, към тях като рекламна аура се е прибавил коефициентът на едно желание-

повеля, чието изпълнение вече не можем, не бива да отлагаме („Вие заслужавате, вие имате право на Щастие!“ – внушават рекламите).

Но след като пазарното удовлетворение на желанието е само на една ръка разстояние, какво се случва с копнеещото въображение? Възможно ли е все още Желание, което въобразява Желаното невъзможно и това е политически фактор? Възможни ли са днес такива Желания, чието пределно и страстно изразяване да предизвикват конфликт, ексцес и скандал, борба, срив, преобръщащи разпределението на сетивното, преразпределящи смисленото, реалното, възможното? Или всичко вече е в рамките на възможното и принципът на Желанието окончателно се е прелял в принципа на Реалността – чрез потреблението на спестовните наслади, чрез калкулираните практики на благоразумното прахосване, безизходно каталогизирани?

Как да си върнем способността да преживяваме времето различно, да преживяваме различни времена, да задействаме силата на онзи копнеж, но и на онази грижа за бъдещето, които ще разширят, разгърнат, разпръснат самоувереното настояще, за да разтворят пред нас хоризонт от други времена?

И една последна провокация след всичко, което посочихме като очевидна „криза на утопиите“. Нека не забравяме, че има цяла група съвременни мислители, които твърдят обратното. Всъщност няма криза на утопическото мислене или ако има, тя по-скоро е продукт на апокалиптично въображение. Ако човек чете теоретиците на трансхуманизма и безграничния технологичен прогрес, ще види, че според тях няма основание да се твърди, че има какъвто и да е „упадък на утопиите“; понятието и жанрът са си съвсем живи. Само че носителят на новите технологични утопии е сменен, отнети са метафизичните привилегии, които хуманизмът е прикачвал към човека: „утопиите са сега в машините“ и вярата в прогреса вече не се отнася до него, човека. Утопически хоризонт има, но той е привилегия на онова немислимо биотехнологично ново и свръхсложно съзнание, което ще надскочи човешкото и ще го замести в космически план.

Но какво да правим тогава ние, хората, пред тези нови, но не-наши утопии? Всъщност можем ли да живеем, откъснати от собственото си утопическо измерение, не е ли „забягването напред“ същностна структура на екзистенцията? Как бихме се справили, ако всичко това е станало привилегия на интелигентните машини? Без нашите мечти, сънища, копнежи, алтернативи и непрекъснатото съзнание за възможна Другост? Но нали „направени сме всички от сънища“? Нали още древните са ни учили, че ако имахме само това, което ни е дадено, бихме живели в нищета?

И така: след като предишните исторически условия за възможност на класическите утопии са станали история, как можем да вдъхнем живот на нови?

Наясно сме, че поставяме пред участниците на конференцията един огромен, невъзможен възел от въпроси. Утешителното е, че не трябва да отговарят на всичките – просто трябва да си изберат своя и да ни изпратят една интересно предложение за доклад.

Първа публикация в сайта на Културен център към СУ „Св. Климент Охридски“: http://culturecenter-su.org/?p=8513

Проект на Венсан Калебо

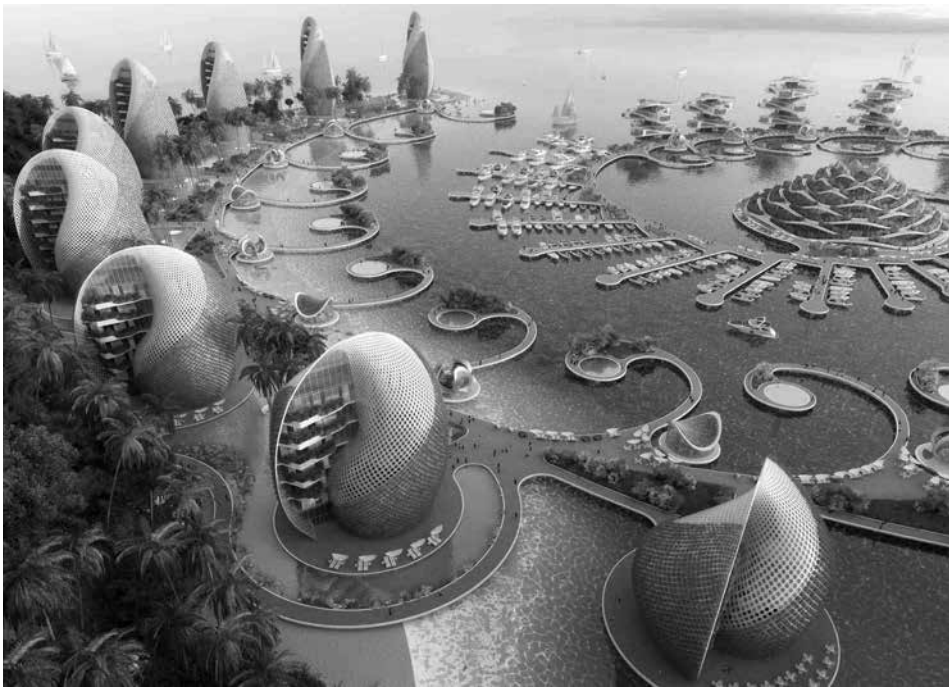

Жури в състав: Юрий Илков (председател), Дилян Благов и Александър Карапанчев, присъди престижната награда „ТЕРА“ на гостувалия у нас известен фантаст Ерик Симон, причинил издаването на антологиите Kontaktversuche (Bulgarische Phantastik) [1978]; Kontakte mit dem Unbekannten (Neue bulgarische Phantastik) [1989]; Sternmetall – neue Phantastik aus Bulgarien [2018] и фензина Neuer Stern 41 (Bulgarish) [2018].

Напълно заслужено отличие. Честито, Ерик, желаем ти попътен вятър за нови полети на въображението и за нови инициативи! И дано боговете на фантастиката да ни помагат...

Атанас П. Славов

Нашествието на хронолитите

Човечеството е видимо обзето от образите
на собствената си смърт, умножени хилядократно,
както във фасетното око на насекомо. […]
Когато човечеството постепенно ограничава, доброволно или не, наследената си част свобода, твърдейки, че прави тази жертва
в името на бъдещото щастие, не вярвайте в това нито миг!
Жорж Бернанос

В „Избрана световна фантастика“ под № 140 излезе романът на Р. Ч. Уилсън „Хронолитите“. Редовните гълтачи на поредицата си го купиха, прочетоха го и констатираха, че е хубаво написан, с оригинална идея. После прехвърлиха интересите си към следващата книга. Точка.

Аз обаче ще започна оттук. Дълбоко съм благодарен на Уилсън за създаването на тази книга, защото тя представлява почти буквална алегория на един от най-драстичните феномени, свързани с представата за бъдещето, *което се разиграва точно тук и точно сега пред очите на умеещите да виждат*.

Та, за книгата, или това, което аз откроявам в нея (защото, знайно е, всеки вижда в едно художествено произведение различни неща): В реалността на романа по различни геолокации (най вече в Азия) изневиделица започват да се появяват монументи на някакъв завоевател Куан, който след двадесет години ще е владетелят на Земята. С непозната технология той праща неунищожимите си паметници в миналото, предназначени да фиксират победата му в бъдеще. И разбира се, милиони стадно мислещи човешки същества от различни държави, които очакват „силната ръка“, способна да сложи в ред световния хаос, стават „куанисти“, правят партии, движения и революции, подготвящи идването на Единствения. Историята е разказана чрез съдбата на група умни и непокорни герои, които посвещават живота си, за да открият начин за унищожаването на поне един от монументите, като с това докажат, че идването на Куан не е неизбежно. Защото паметникът не е постройка с някаква функция, той е *материализирана идея*. И разрушаването му е доказателство, че е възможна *деинсталацията на самата идея*.

Позволявам си спойлери от съдържанието на романа, защото статията ми не е за него; той е само отправна точка в анализ на процеса, в който участва любимата ми фантастика. **Битката за представата за бъдещето!**

От началото на 20. век дори за немислещата част от човечеството започна да става ясно, че социалните времена се сгъстяват. Масовото общество бе „изритано“ от сънливото състояние, където внуците получаваха ценни съвети за живот от дедите си и продължаваха социалния автоматизъм, верни на традициите. Младото поколение, което преди се е бунтувало само по биологично-възрастови причини (ранна любов, собствен избор на житейски път), започна да проявява мирогледно непокорство. Избуяха нови идеологеми, концепции за ново социално устройство на света и за пръв път в човешката история се установи усещането, че думата „бъдеще“ означава нещо, което може да се построи и да носи решение на вечните проблеми. Основание за това даваха и непрекъснатите научни и технологични открития. Естествено бе избуяването на научната фантастика, като пространство на мисловните експерименти, паралелно със социалните движения, бунтове и революции, променили картата на света.

Професионалните литературни критици продължаваха да неглижират НФ като „развлекателен жанр“ и толкова се увлякоха в това, че просто пропуснаха момента, когато тя стана „главен законодател“, щом стане дума за „визията на бъдещето“. А както е казал афористът: „Ако не мислиш какво те очаква, то ще те причака“. Футурологът К. Манхайм печално констатира:

„Ех, и бъдещето вече не е това, което беше!“

Светът преживя катаклизмични промени, конфронтирани световни лагери, рухнали революции, видя ядрени гъби и часовници, отмерващи последни секунди преди планетарно унищожение. Дочака и информационната революция, която разми границите между всеобщото познание и безкрайната глупост. Но тя направи и нещо изключително важно:

ИЗВЕДЕ БИТКАТА ЗА ВИЗИЯТА НА БЪДЕЩЕТО
ИЗЦЯЛО ВЪРХУ ПОЛЕТО НА **ИНФОСФЕРАТА**

Стана пределно ясно, че представата за бъдещето ще изгражда социалната мотивация на следващите поколения и респективно – самото бъдеще. Неслучайно във футурологията има понятие „Едипов синдром“ (да не се бърка с „едипов комплекс“). Това е, когато една публикувана и популяризирана прогноза за бъдещето започва да влияе върху самото формиране на бъдещето.

Едно време, при соца, когато някой бунтарски ум искаше да публикува смела и крамолна идея (предимно в науката, социалните бяха забранени), пъхаше в заглавие или подзаглавие на статията си йезуитската фраза: „Един неортодоксален възглед по въпроса за…“.

Сега настанаха обратни времена. Повечето някогашни неортодоксални възгледи се превърнаха в днешна норма, да не кажа традиция. В картинните галерии не можеш да откриеш добра рисунка сред наплесканите с мистрия слоеве маслени бои, или изящна пластика сред купищата битови отпадъци, обозначени като авангардни скулптури; в музиката идеята за новаторство е удавена в безразборни атонални шумотевици, които, виждате ли, били разбираеми само за музикалния елит, а народните маси са зарязани край кръчмарските маси насаме с вездесъщия поп-фолк.

Но най-страшна е тази тенденция, когато се отнася за образа на човешкото бъдеще. Особено в нашите постсоциалистически страни. Умовете на хората, натровени от официалните приказки за „хармонично и всестранно развито общество“ (които така брутално контрастираха с консумативното блато от последните години на соца), с безмозъчна лекота замениха псевдоутопичния образ с приложно антиутопичната убеденост. И стана възможно чудото, което никога досега не се е случвало с нито едно явление в културата: за една нощ образът на „светлото комунистическо бъдеще“ се превърна в „мрачно тоталитарно минало“.

Да се върнем към „Хронолитите“. Там бъдещият диктатор Куан изстрелва в миналото свои хипнотизиращи изображения, за да увековечи тоталната си власт над планетата.

Нима си мислите, че единият процент свръхбогати, притежаващи 90% от парите на света, не мисли за бъдещето си и това на своите деца? Те са Куаните на бъдещето и тяхната власт *трябва да се гарантира*!

Нека разгледаме какви „монументи“ изстрелват върху нашето колективно въображение „днешните Куани“:

Лудият Макс и негови клонинги

Филмът *Mad Max* не е първото кинозрелище от постакастрофична-

та Земя, но стана изключително емблематичен с харизматичния образ на самотния „каубой върху мотоциклет“, който бие лошите и награждава добрите. Този образ изнесе Мел Гибсън на световната сцена.

Въпреки художествените си достойнства, неслучайно повторени наскоро от нова екранизация, този филм има една основна внушение (може да се спори дали авторите му са го вложили съзнателно, но това вече не е важно): Картината на опустошената планета, лишена от цивилизация, да се превърне от тревожно видение-предупреждение в нещо привично, поле за игра и приключения.

Последваха безкрайни подражания и римейци, клонинги на Макс и неговите братя. Разни киностудии се състезаваха да разнообразяват зрелището, като стигаха до такива куриози като италианския „Новият Рим“, където „гладиаторките“, биещи се из разрушения Колизеум, носеха стъклени доспехи, за да могат да се виждат прелестите им. Тази тенденция, независимо дали става дума за футуристично или фентъзийно зрелище, редовно разсъблича героините по бикини… Пренебрегвайки всякаква елементарна логика с каква храна са угоявани тези сочни тела, как понасят минусовите температури и т.н. Важното бе да се направи картината увлекателна и многомилионните тълпи безмозъчни зрители да я приемат като развлекателна атракция. После, с бума на компютърните игри, тази визия наистина се „узакони“ в масовото въображение – не могат да се изброят шутърите и онлайн игрите, в които тийнейджърите потрошават милиони човекочасове из радиоактивните пустини, управлявайки юначни герои, които побеждават ли побеждават… какво?

Неслучайно една от малкото бордови игри, породени на българска почва, се нарича Bright Future („Светло бъдеще“) и се разиграва из опустошена от катастрофа София. Вярно е, че хората, които я правят, са с чувство за хумор и са ми симпатични, но… съгласете се, че самото намерение е симптоматично!

Постига се първата цел: *Образът на опустошената Земя да е най-бързата асоциация на масовия консуматор, когато чуе „бъдеще“. Значи всичко, което става днес, въпреки недостатъците си, е по-добро от това бъдеще! За какво да се опитваме да го променяме? Само за да приближим неизбежния край?*

„Рай без памет“

В цикъл от няколко романа съветските фантасти Александър и Сергей Абрамови описаха експериментите на нехуманоидната свръхцивилизация на „розовите облаци“, които, за да ни разберат, създават изкуствени държави с хора от различни народи и времена, лишени от историческата си памет, за да се види дали ще повтарят грешките си.

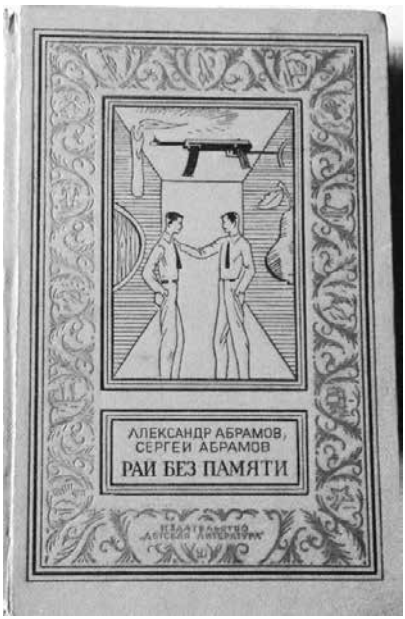

Но докато в „Рай без памет“ и „Пришълци отникъде“ бяха разгърнати исторически достоверни общества, които имат отчетлива социална логика, не можем да не ги сравним с поредицата американски филми, които напоследък се разпълзяха по екраните като хлебарки.

Аз ги наричам „стерилизираните антиутопии“. Различни от направлението Mad Max, те са резултат от проекти на „чистия конструктивен разум“ – или поне *това, което авторите на тези сюжети си представят, че е той*. В бъдещето на трилогията „Дивергенти“ (*Divergents*, 2014-2016) младите хора още в детство са поделени на касти, според характера им. Отците-основатели са решили, че само така ще избегнат грешките на миналото. И разбира се, веднага се поражда нова антиутопия. В трилогията „Лабиринтът“ (*Maze Runner*, 2014-2018) посткатастрофичният елит експериментира върху младите си поколения чрез изпитание в садистичен лабиринт, който да изкове от тях „хора на бъдещето“. И естествено, получават бунт на поколенията. В „Равните“ (Equals, 2015) пък възникналото кой знае откъде общество на бъдещето е забранило емоциите и младите влюбени са подложени на изпитания.

Във всички тези „стерилни бъдещета“ спонтанните характери на подрастващите герои се бунтуват и променят света.

Тук е изваден от архива един от любимите митове на неолибералната пропагандна машина: човекът от улицата знае най-добре! Мобилизирането на този мит е нужно, за да натрупа негативни усещания у масовия човек към всички проекти на разума, представяйки ги непременно като студени, античовешки и неестествени социални конструкти, чийто финал може да бъде единствено човешкият бунт на нормалността

и връщането към „жизнеспособния пазарен модел на обществото“.

Интересен детайл: в книгата „Бъдещето на капитализма“, издадена от „Весела Люцканова“ през 2000 г. (с пари на Американското посолство), авторът Лестър Търоу, след като в 500 страници ни е обяснявал, че единственият възможен социален строй е капитализмът, отбелязва, че едно от малкото неща, които могат да го унищожат, е митът за „човека от улицата, който знае най-добре“. Защото всъщност този „субект“ е единицата от невежа тълпа, която така лесно гласува на избори, но изобщо не е в състояние да мисли над прогреса на обществото и да разбира неговата необходимост, да не говорим за анализ на сложните алтернативи, които би трябвало да избере с гласа си.

В този контекст са любопитни сериалите This Is Not My Life (2010) и Wayward Pines (2015-2016). И в първия, новозеландския „Това не е моят живот“, и в американския „Уейуърд Пайнс“ имаме самотен герой, който се оказва в изолирано градче, някъде сред дива природа, където хората си „живеят като в рая“, който по-късно се оказва „ад“… Скритата истина за двата града е различна: в първия това е социален експеримент, а във втория – анабиоза, пренесла хиляди съвременни жители в далечно бъдеще след гибелта на цивилизацията. Но внушението си е все същото: *идеите на разума, създали тези общества, са мъртвородени, защото не са съобразени с „човешкото естество“ – борбата за свобода и чувства. И колкото повече ги потъпкваме, толкова по-яростен е бунтът.*

Докато гледах тези сериали (а ги гледах с удоволствие, защото сценариите са писани от талантливи драматурзи), ме порази един детайл – идентичен и в двата толкова различни свята. В един момент се породиха младежки отряди за противодействие на хаоса и започнаха да еволюират в щурмови бригади, поразително напомнящи… знаете на какво! И нито един от героите – хора, като че ли образовани и нелишени от историческа памет (за разлика от споменатия в началото „Рай без памет“) – нито един от тях не разпозна „хитлерюгенд“, не спомена фашизма!!! И то в страни, където гротесковата демонизация на нацизма е едва ли

не национален спорт: нацистките униформи се мяркат къде ли не и във всяка втора комедия или пародия има „наци“. (В момента тече сериалът „Проповедникът“, където Хитлер избяга от ада!)

Когато споделих тези мисли с един приятел, живял двадесет години в САЩ, той ме погледна иронично и каза: „Не смеят да ги назоват, защото в момента при тях реално стават такива неща!“.

Космическото плашило на Куотърмас

На Куаните, поръчващи „музиката на бъдещето,“ никак не им допада идеята за човек, мислещ себе си като част от Космоса, какъвто възпитаваше ранната научна фантастика. На такъв не му трябват масови митове, рекламни клипове за покупка на стоки, състезание по престижност сред себеподобните. Разширявайки представите си в безкрайността на Вселената, той всъщност излиза *извън контрол*. И това е сред главните направления за въздействие върху масовия консуматор. Едно от първите плашила на тая тема бе класическият черно-бял филм „Експериментът Куотърмас“ (The Quatermass Experiment, 1955). Двама космонавти се връщат от орбита, единият от тях постепенно се превръща в амебообразна ужасия, която трябва да бъде унищожена, защото представлява заплаха за човечеството. В „Жената на астронавта“ (The Astronaut`s Wife, 1999) този стар виц вече е преведен на психологически език с помощта на Джони Деп и прекрасната Чарлийз Терон. Този път ужасът, донесен от Космоса, се разиграва в най-благодатното и разбираемо *за всеки* поле на семейния живот. Направени са неизброими кинострашилки на тая тема, върхът на които е „Смъртоносен хоризонт“ (Event Horizon, 1997) на режисьора Пол Андерсън. Звездолет с екипаж е проникнал отвъд „хоризонта на събитието“ в черна дупка. Неизвестно как се е завърнал (!),

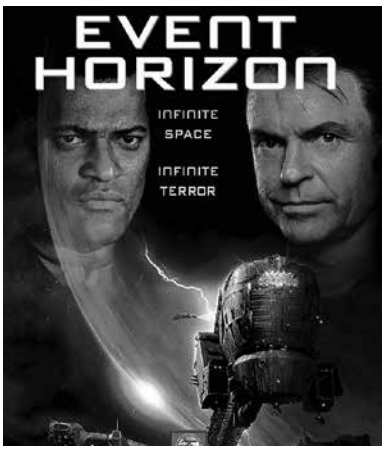

но всички астронавти са мъртви. В безтегловността плуват окървавени трупове и плавно се групират в символичната форма на католически кръст! Непознато зло е обладало звездолета!!! В този филм чрез талантлива киновизия и яркото актьорско присъствие на Лорънс Фишбърн и Сам Нийл е внушена най-агресивната идеологема: *Единственото, което можем да намерим в космоса, е непоносимият ужас и смърт!* Това размножаване на мита продължава и днес: наскоро по екра-

ните мина филмът „Живот“ (Life, 2017), където най-простото донасяне на извънземно растение прерасна в глобална катастрофа.

Ако проследите парите, които струват тези свръхскъпи филми, и жалките им приходи, можете да си дадете сметка колко са готови да инвестират елитите в плашенето на масовия консуматор с Космоса.

Какво предлага пазарът на „бъдещета“?

Както е известно, Вселената е безкрайна. И поради тази причина в нея има място за съществуването на всичко, което може да бъде измислено, включително и откровените глупости, породени от високоплатените мозъци на холивудските продуценти. :-)

Но кой знае защо, от огромното разнообразие на светове-алтернативи, изписани от писателите-фантасти, се избират за екранизиране два основни архетипа: държавно-имперският и корпоративно-мафиотският. Например ненагледните „Звездни войни“ от 40 години ни пробутват едни и същи феодални империи и разпадащи се републики. Нека сравним социумите на двата най-мощни франчайза: Star Wars и Star Trek.

От 1962 година на малкия екран започва своето победно шествие светът, измислен от Джийн Родънбъри. Вселената на Стар Трек според мнозина е утопична. Евгеничните войни и Третата световна са помогнали на човечеството да осъзнае, че конфликтът не решава нищо. Всички работят за благото на човешката цивилизация. Парите вече не са определящи,

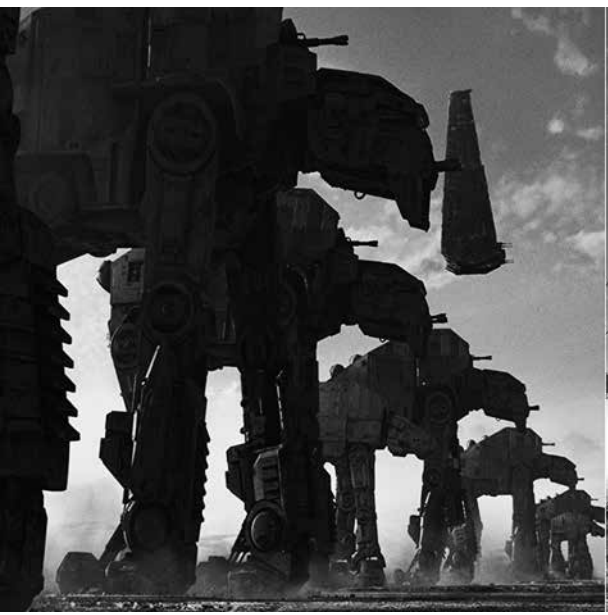

а идеите. Старите предразсъдъци и стереотипи са останали в миналото. Всеки гражданин има шанс да се издигне до върха, ако има нужния талант и умения. Ръководните длъжности са за тези, които ги заслужават, а не тези, които са платили повече. Федерацията стабилно се развива и приема все повече нови цивилизации. По времето на Кърк Земята воюва с клингоните, а при Пикард виждаме как клингонът Уорф заема длъжността началник на службата за безопасност!

Вселената на Роденбъри е уникално явление в американската кинофантастика. Никъде другаде не се среща подобен модел на бъдеще. Особено показателен е епизодът „Неутралната зона“ (The Neutral Zone) от „Следващото поколение“. Там е съживен замразен през 20. век бизнесмен, който изпада в ужас, като разбира, че парите му са престанали да играят роля в това общество. И ироничния отговор на капитан Пикард: „Е, какво да ти кажа, добре дошъл в двайсет и четвърти век!“. Подобен елемент срещаме едва 30 години по-късно в хумористичния сериал „Орвил“. Там подготвят космонавтите за кацане на планета, която поразително напомня съвременна Америка, с думите: „И внимавайте много, долу се вихри капитализъм!!!“. Според мнозина именно „Орвил“ продължава истинските традиции на класическия „Стар Трек“, макар и в доста по-шеговита форма.

Но в такъв дух са само двата цикъла „Оригиналните серии“ (TOS) и „Следващото поколение“ (TNG). Веднага след тях в новия цикъл „Дълбок космос 9“ са положени сериозни усилия за „реставрация на ценностите“. Важна става цивилизацията на ферengите и тя е не само търговска; за нея печалбата е обект на религиозно преклонение. И когато землянин се опитва да иронизира един ферenги, той му отвръща: „Да, търговията и забогатяването са всичко за нас, но погледнете историята ни – нито една война! А при вас???“. Прокарва се любимият възглед, че пазарът регулира всичко, включително и военните конфликти, докато разните мирогледи…

Но истинското „лечение от утопични идеали“ започва през 1977-а със стартирането на „Звездни войни“. Нека разгледаме социалния строй на този франчайз:

В „една далечна галактика“ е добре за тези, които правят историята. Останалите я карат както могат. Империята на Палпатин е авторитарна държава, основана на страха. Правата на гражданите не значат нищо, навсякъде има неравенство и ксенофобия. Жителите на цели планети изпадат в немилост само заради своя произход. А такива като уукитата – направо в робство!

Социална справедливост? Забравете! Имперската машина като нищо

унищожава цели планети заради престъпления на управляващата фамилия. Но и преди това нещата не са били цветущи. Старата република неслучайно се е разпаднала. Потънала в корупция, с прогнил сенат, който не решава нищо, по провинциите се вихри робство, а реалната власт принадлежи или на престъпни картели, или на Търговската федерация. Даже джедаите не правят нищо, защото са дресирани кучета в ръцете на Канцлера. Спомнете си първи епизод. Куай-Гон освободи ли робите на Татуин, направи ли нещо да облекчи живота им? Не, взе си нужния му роб и се измъкна!

Ами Новата република? Направи ли си изводи от историята? Не, настъпва все същите мотики. Вчерашните въстаници се оказаха лоши държавници. В „Легендите“ виждаме Новата република забатачена в регионални конфликти, проспала цяло нашествие на чужди завоеватели от дълбокия космос, как я докарва до поредната гражданска война! Може би поне практикува справедливост? Хич даже: когато обладаният от духа на древен сит Кип Даррон унищожи цялото население на системата Карида, как бе наказан? Повериха това на Люк Скайуокър и той го помилва!!! Трябва ли да се учудваме, че и в Новата република не обичаха джедаите и охотно ги предаваха на нашествениците уужан-вонги?

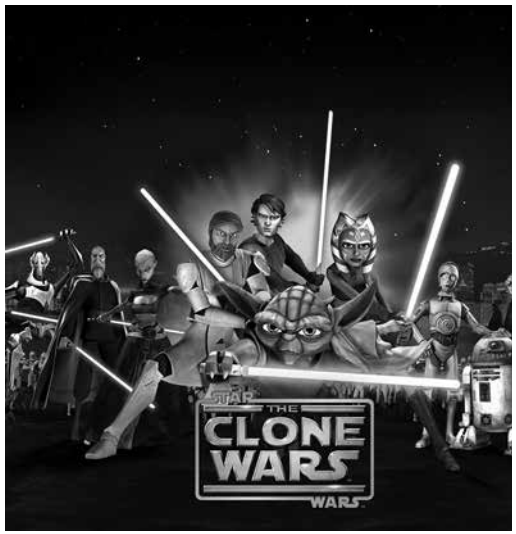

И какво стана в „новия канон“? Новата република успя да се разпадне, рицарите Рен – да изтрепят джедаите, империята – да се прероди в Първи орден, а републиканският сенат отново се оказа безполезен, защото новите сенатори на нищо не се са се научили! И най-общо погледнато, въпреки че главните герои се борят срещу Империята, става очевидно, че най-стабилните периоди за обществото са били именно тези, когато е управлявала тя.

Но насаждането на „космическия феодализъм“ в Star Wars бледнее пред хилядолетното робовладение на гоа-улдите от „Старгейт“. Там сценаристите на сериала ни обогатиха въображението със злодейска цивилизация, която се състои от паразити, дълги не повече от 30 сантиметра, в които помнят не само безсмъртните си животописи, но и управляват милиарди човешки същества, впити в гръбначния им стълб! Кръстоска

между „кукловодите“ на Хайнлайн и расата на „триловете“ от „Дълбок космос 9“. Авторите на съчинението пренебрегнаха не само елементарната логика на науката биология, която твърди, че мозъкът на 30-сантиметров червей не може да съхранява такава огромна информация, но и трудовете на собствените си социолози, доказали, че разумни същества, намиращи се в робско подчинение, не могат да боравят с висша математика и научни абстракции. Хич не им пука на сценаристите и тяхната измислица прави огромни звездолети, открива хиперпространствени портали и т.н., като се изхитрява в продължение на десет хиляди години да не мръдне нито на милиметър в развитието си. Виж, щом на космическата сцена се появиха нашите герои, за няколко години разрушиха империята им и освободиха стотици поробени цивилизации.

Разбира се, не всичко е толкова черно в Космоса. Американската кинофантастика си има един любим шаблон, който изтръсква от нафталина, щом ѝ притрябва нещо позитивно. Неговите корени навярно растат от класическата екранизация по романа на Х. Уелс „Обликът на бъдещето“, където мъже и жени в трика и бели хитони се разхождат из овални дизайнерски видения. Подобни са и елоите от „Машината на времето“ на Джордж Пал, и много други, та до десетия игрален филм „Стар Трек“, където утопичните аборигени бяха покровителствани лично от робота Дейта. Режисьорите употребяват този шаблон, когато изобразяват общества, в които сами не вярват, и обикновено те им служат само за да бъдат подложени на някакво унищожение, разобличение или профанация. Апотеозът на тази тенденция се случи в споменатия „Старгейт“, чрез образа на цивилизацията Орай. Въпросната култура стигнала до големи върхове в развитието си и решила да стане свръхцивилизация. С помощта на специални технологии и медитации индивидите ѝ успяват да преминат в по-висока форма на телесност – силово-енергетични полета. И ставайки почти богоподобни, те известно време спазват принципа за ненамеса в делата на физическите същества, но после изведнъж решават, че им е нужна енергията на вярващи в тях обикновени хора, и започват агресивно да налагат религиозната си теокрация над Вселената! Защо им трябваше на сценаристите на „Старгейт“ такъв пошъл поврат?

Много просто: Еволюцията на тази медитативна култура, преживяла „въздигане“, неизбежно предизвикваше сравнение с познатия за масовия ТВ зрител американски начин на живот. И то определено не беше в полза на последния. А логиката на сериала не позволява да изтриеш цяла цивилизация с помощта на бърза катастрофа или криза. Трябваше спешно да се открият „скрити недъзи“ на тази утопия, за да се превърне в удобната и позната антиутопия. Сценаристите, без да искат, бяха попаднали в капана на „белите трика и хитони“, които безконфликтно и артистично продължават развитието си напред и нагоре. Никой от тези съчинители (майстори на диалога, но философски инфантилни) не е подготвен да моделира едно разумно развитие на одухотворена култура и… на помощ идват готовите решения: енергийни вампири. Захранването с вярата от човешките същества е бърз и лек начин за демонизиране на която и да било космическа раса. Неслучайно същият номер беше разигран и с цивилизацията-злодей от „Старгейт: Атлантис“ – тоя път обаче ги облякоха с дълги палта, така добре познати от уестърните. И готово: героите имат с кого да се трепят още стотина епизода.

Великият и безсмъртен феодализъм

Интергалактическият робовладелски строй на „Старгейт“ не е в състояние да разклати първенството на феодализма във фантастиката. Не само във фентъзито, но и често в научната фантастика срещаме астронавти, кацнали на чужда планета, където първото, което срещат, е средновековен замък. На какво се дължи тази хипнотична привързаност на масовите фантасти към един отдавна изчерпан социален строй?

Средновековно-феодалният декор е изключително удобен за съчиняване на герои. Пирамидалната простота на обществото, където най-отдолу са широките народни слоеве, от които не зависи нищо, а горе е острият връх с феодала, от който зависят всички, е като балсам за ума на съвременния човек, притиснат в сложната многополюсна картина

на властови механизми, където никой не знае кое е добро и кое – зло. Бягство в простотата: едно замахване с меча може да промени света наоколо – какво по-привлекателно? На това се крепи оглушителната популярност на „Игра на тронове“, въпреки че на всички стана ясно как Дж. Мартин продаде отново историята на „Войната на розите“ в Англия, с тази разлика, че при Хенри Тюдор драконът е бил върху знамето, а в измисления свят на Мартин е жив участник в битките! Тази леко пребоядисана с цветовете на магията касапска сага бе пробутана на масите като фантастика, пардон, фентъзи.

Важното е: *Всеки исторически строй е добър, за да отклони вниманието ни от търсенето на обществен модел, работещ за нуждите на хората. И естествено подхвърлящ на съмнение абсолютната власт на Единия процент!*

Кого плаши корпоративното чудовище?

Едва ли има по-разпространен стереотип за близкото бъдеще от корпоративно-мафиотския. Кинорежисьорите направо се състезават да изобразят от демонични по-демонични образи на корпоративни шефове и техните управителни бордове на директорите. Един кинокритик дори се беше вдъхновил да ги класифицира, като откроваше 14 архетипа. Аз тук ще се спра само на няколко образни черти на корпоративния шеф: Харизматичен социопат, който обикновено дава заповедите си пред огромна стъклена стена с изглед към мегаполиса. Зад гърба му неговите подчинени с приведени глави чакат повелите му. Този стереотип идва

от самурайските филми: японският шогун говори с гръб към васалите си, защото е по-могъщ от заплахата, която биха могли да означават за него. Този нов капиталистически феодал с едно движение на ръката създава стотици хиляди работни места или ги ликвидира, обезлюдявайки цели държави. Такава е показана корпорацията в „Блейд рънър“, „Чарли Джейд“, „Инкорпориран“ и други.

Какво се крие зад тази последователност? Критика на капитализма? Как ли не. Все пак знак за равенство между корпорацията и капитализма авторите на тази съчинения не бързат да поставят. Много често като алтернатива на корпоративния капитал е представен дребният собственик, малкият бизнесмен; разбира се, когато това не е любимият самотен каубой, изправил се пред корпоративния Голиат – полицай, детектив или журналист. Сценаристите се състезават да разкриват злодействата на шефа-социопат, но защото той е такъв човек, а не защото ролята му като ръководител на безжалостно капиталово обединение (което иска печалба на всяка цена) е такава. В това отношение прави изключение сериалът „Инкорпориран“ (Incorporated), където всички участници – и подчинени, и управляващи – бяха показани като жертви на системата. Но и там бъдещето на света, поделен между няколко мегакорпорации, които воюват помежду си, изглежда **неизбежно**. Срещу него няма и не може да има жизнеспособна съпротива, защото то е „самата логика на живота“. Тук е разковничето на внушението:

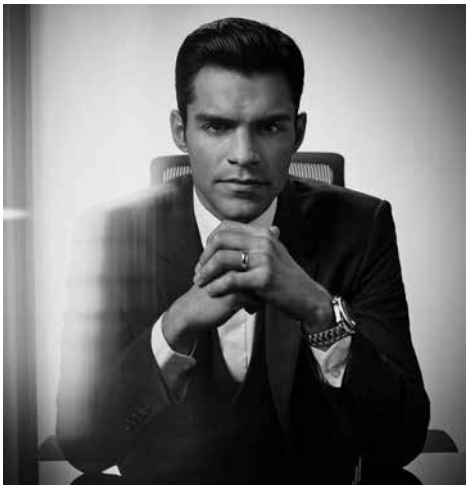

Каквото и да правим, дори да избегнем падане на метеорити, атаки на зомбита, глобални затопляния или епидемии, ни очаква корпоративният ад на свръхокрупненото богатство, защото алчността е в природата на човека!

Финал:

Далеч съм от конспирологичната представа, че в тайни мозъчни тръстове пишат сценариите и ги спускат „отгоре“ на авторите изпълнители. Това става опосредствано, чрез финансиране и стимулиране на тези писатели и академични мислители, които, водени от финалистки и есхатологични рефлексии, предлагат подобни текстове. Чрез грантове и награди

те биват превръщани в значими авторитети, които стават обект на цитиране и подражание за следващите изследователи. Техният ореол се случва напукан единствено от неочаквани инциденти като „аферата Сокал“, която скандално разкри словоблудния характер на такива публикатори в науката. За съжаление, в литературата и киното това не е станало.

Проблемът с представата за бъдещето
е невъзможно да бъде поставен
без разбиране на три основни положения:

1. Не е нужно да си конспиролог, за да осъзнаваш, че 1% свръхбогати олигарси, притежаващи 90% от световното богатство, финансират възпроизводството на съществуващия ред чрез йерархия от институции и социално-икономически инструменти. Част от това е, разбира се, „гасенето“ на всякакви проекти на разума, идващи „отдолу“. За целта се нагнетяват както есхатологични видения за бъдещето, така и негативни реакции към новите проекти.

2. Дълги години поддържаното и лелеяно невежество на масите чрез мита за „човека от улицата, който знае най-добре“ в ерата на медиите и интернет се заменя със задръстения от противоречива и взаимоизключваща се информация атомизиран субект, комуто се инжектира алергия към нови социални експерименти, които „винаги завършват както *революции, изяждащи своите деца*“.

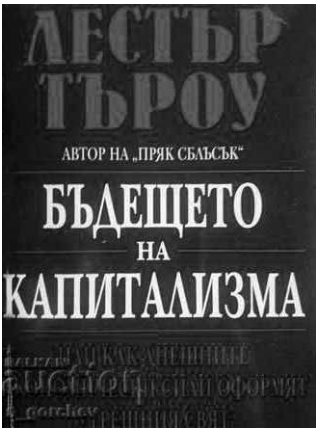

3. Единственият начин да се разкъса описания порочен кръг е педагогическа революция във формирането на следващите поколения, на които посредством играта и ненатрапчивото моделиране да се даде възможността да намерят баланс между биологическите програми и социалния колективизъм, *спекулативно представян от неолибералната пропагандна машина като* ***неразрешим конфликт*** *между емоции и прагматизъм, егоизъм и толерантност*.

Поколения, на които е даден балансиран избор между отворената спирала на познанието и стагнационното капсулиране в една конкретна религия или идеологема.

Ако не направим това, ни чака съдбата, за която предупреждава Ж. Бернанос:

„... Обикновеният човек изобщо не се вълнува от възроденото човечество, всъщност той си търси повод, за да се откаже от свободите, чийто риск не му се иска да поеме. Твърдя, че тоталитарните измамници не си поставят друга цел, освен да насърчават този отказ, това абдикиране на обикновеното човечество. Твърдя, че пресметливите екстравагантности на пропагандата, която не се стреми да убеждава, а да затъпява, поддържат сред масите безропотен скептицизъм, това гнусно състояние на ума, препълнен с лозунги.

Не, тоталитарните измамници в никакъв случай не държат да им се вярва, те не предлагат на масите някаква благотворна вяра, а искат да ги отвратят от всяка вяра и в крайна сметка дори от самата им липса на вяра. Измамниците отлично знаят, че отказът от всякаква вяра не премахва потребността от вярване, но в крайна сметка ще промени изцяло нейната същност; той постепенно ще го замести с тревожност, аналогична на болезнения глад на истериците, които в такъв момент се хранят с най-странни и отблъскващи храни. Тоталитарният измамник иска покорни маси…“

[Жорж Бернанос, „Под слънцето на сатаната“, изд. „София С.А.“, 2005]

Подбрана филмография:

Трилогията Divergent (2014-2016)
Equals (2015)
Трилогията Maze Runner (2014-2018)
Wayward Pines (2015-2016)
This Is Not My Life (2010)

ВИЗИОНАРИЯ

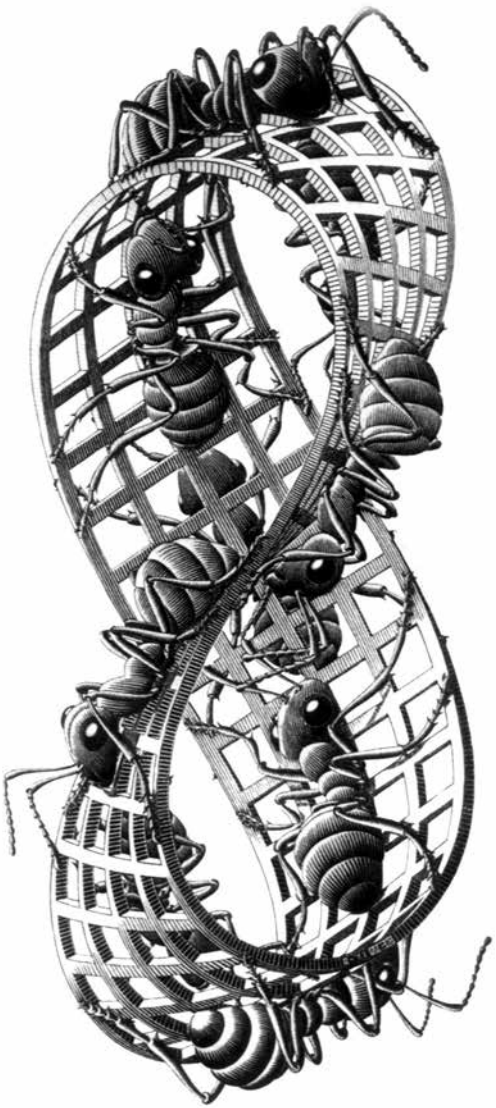

Рисунка: Морис Ешер

Георги Пенчев – Moridin

Две фантастични изложби в Барселона

Барселона е град, който трябва да се посещава често и с любов! След последната ни визита там по повод Еврокон 2016, на който станаха всякакви чудни неща и на който между другото Рандъм успя чак да се размине с Ноам Чомски, беше, разбира се, въпрос на време да се завърна отново на това божествено място, където красотата е във въздуха, хлябът с домати е изкуство, а магически събития се случват всекиму. Тъй и историята, която се каня да ви разкажа от седем-осем месеца насам и която се върти около две много различни, но по някакъв начин ключови за разбирането на човешкото изложби, случващи се в Барселона нея топла есен.

Забележителното на онези дни, разбира се, беше Революцията, или иначе казано, прясно обявената независимост на Каталуния. Местният премиер Карлос Пучдемон (дори името на чиляка биеше на фантастика) тъкмо беше хвърлил жребия и, разчитайки на дълго трупаното недоволство към испанското правителство, се бе изправил срещу Мадрид. Вълнуващи времена. Или поне така си мислех, докато се намествахме в самолета, готови лекомислено да оставим поредния си въглероден отпечатък върху изстрадалата екосистема. Навремето се бях оказал два пъти в Тайланд на средата на два поредни преврата, така че нямах търпение да наблюдавам отблизо поредната бримка в разплитащия се световен ред.

За радост или за съжаление, каталунският бунт събра клоняща към нулата агитка в Барселона. Градът продължаваше своя лежерен артистичен живот, необезпокоен от вихрите на политиката, празнуваше доста приятен фестивал на местното вино и само едва доловимото увеличение на броя *estelada* знамена по прозорците евентуално говореше за някакво по-особено събитие. Всичко това вероятно е важно за осмисляне само по себе си: дали тълкувано като здравия разум на стабилното общество, или

като отстранението на съвременния човек от политическото, то със сигурност има своето значение за тематиката на първата изложба, за която искам да ви разкажа.

Краката сами ни отведоха до Центъра за съвременни изкуства СССВ, където ни се щеше да изпием една бира в чест на прекрасния Еврокон от година по-рано. В близост до извора на носталгията обаче честотата на плакатите с надпис DESPRÉS DE LA FI DEL MÓN, или „След края на света“, нарасна неимоверно. С малко Гугъл и малко каталунски успяхме да разберем, че става дума за изложба, изследваща бъдещето на човешката цивилизация след екологичен колапс – и разбира се, моментално се втурнахме да я разглеждаме.

„След края на света“

Така достигам най-сетне и същината на тази статия. Смело мога да твърдя, че това бе една от най-оригиналните, вдъхновяващи и фантастични във всякакви смисли изложби, на които съм ставал свидетел. Истинско бижу, вълна от футуризъм и дълбочина, заливаща те още от първата зала и увличаща ума във водовъртеж от инсталации, предупреждения и кротка мисъл за бъдещето. Типът събития, които трябва някак да започнем да виждаме и тук, в България – и се надявам един такъв разказ да накара все повече от нас да искат това да се случи.

Изложбата започва гъсто. Видеостена обгръща зрителя с океанските вълни и дъха на дърветата – мигновена картина, която се разпръсва, придружена с наратив от големия Ким Стенли Робинсън, пролог, създаден специално за изложбата:

Мисли за себе си като за планетата
Земята влиза и излиза от теб с всеки твой дъх
Животът иска да живее […]
На прага сме на края на света
Но след него… е времето след края
Историята не спира заради нас

Трудно е с думи да се опише наситеността, която простичките изречения – пирони – морски течения създават със завихрянето си. Ако някога някъде е съществувало съвършеното начало на някоя изложба, това ще да е то. Кратък лъч мъдрост – светлина, надежда? – в горчивото напомняне от описанието на експозицията като „изследване на колективната травма, на парализата, която мащабът на случващото се създава“.

Следващата стъпка е още по-надълбоко. Очаква ни среща с Тимъти Мортън, философа на новото време, един от определящите гласове в разговора за политика, екология и общество, който стои в ядката на цялата изложба. Мортън, за когото Рандъм вече ви е разказвал неведнъж[1], заема по-особената роля на „министър на бъдещето“, официален посланик на изложбата пред един въображаем свят на правителства, които слушат. Които мислят за бъдещето и инвестират в дългосрочни решения. Министерството на бъдещето не защитава хората днес, а техните наследници утре, организмите, пост-човеците и пост-животните. Онези от след края на света.

Мортън, чрез своето ефимерно холограмно копие, зарито в пръст, опитва да обясни *купчините неща* в рамките на своите хиперобекти. Трудно е да слушаш, докато нетърпението те бута към следващите зали. Но си струва. Взаимовръзката между човека и безполезното, натрупаното някъде отвъд ръба на зрението, е ключова за разбирането на привидния абсурд да изоставиш дома си на разрухата. Мортън, разбира се, наслоява доста повече в своя разказ.

Изоставяме го в полза на следващата инсталация. Спирала от огромни въздушни снимки плавно ни води през белезите от човешкото присъствие по тъканта на Земята. Разходка из антропоцена. Разпарчетосаната от монокултурни ниви почва прилича на бойните краски на неизвестно нам племе, притаено в настоящето със своите отровни стрели. Свръхгеометричните градове кулминират в изкуствените острови на Дубай, финален щрих надменност, портал към бъдеще без корен. Миите и каменоломните рият, фабриките и заводите трупат – и целият този безспирен кръговрат от *промяна* е над нашите възможности да бъде осъзнат, укротен и обмислен.

Но DESPRÉS DE LA FI DEL MÓN ни напомня, че да съдиш е също наивно. Win-Win е инсталация на групата Rimini Protokoll, която сблъсква хората с медузите. Тези прости организми са едни от големите пече-

[1] http://www.shadowdance.info/magazine/books/southern-reach-trilogy/2/

ливши от глобалното затопляне, виреещи свободно в по-високите температури и обеднелите на кислород океани. И не са единствените. Където човекът унищожава, остават празни места, екологични вакууми, които природата запълва. Те също – те най-вече – ще наследят онова след края на света, което е главно краят на нашия свят. „Мисли за себе си като за планетата.“ Дори поставяйки се над еволюцията, човекът не спира да бъде неин инструмент.

Инсталацията е уникална по вид. Залъгва да бъде просто още един видеоклип, но постепенно се оказваш въвлечен в него не просто като зрител, не просто като участник, а като посланик на своя вид, а впоследствие и на някой следващ вид, оценяващ глупостта ни от дистанцията на времето. На този фон медузите остават вечни. Милиони години преди и след нас. Нещата не спират да се случват. „Историята не спира заради нас.“

Следващата стая ни връща в по-непосредственото бъдеще. Озаглавена „Справяне с шока“, тя изследва методите, по които човекът ще се бори с настъпващия глад за прясна храна във влошените климатични и политически условия на идните десетилетия. Стаята изобилства от познати, но странни уреди, направи-си-сам инсталации, насочени към отглеждането на хранителни вещества в домашна среда. Почти цялото налично място е запълнено с торф, мини-растения и гъби, растящи под светлината на лампи. Стари вестници на масата описват бедствие след бедствие, а над вестниците са натрупани готварски книги с рецепти за консервиране на насекоми и червеи – основните източници на протеин в предполагаемо-

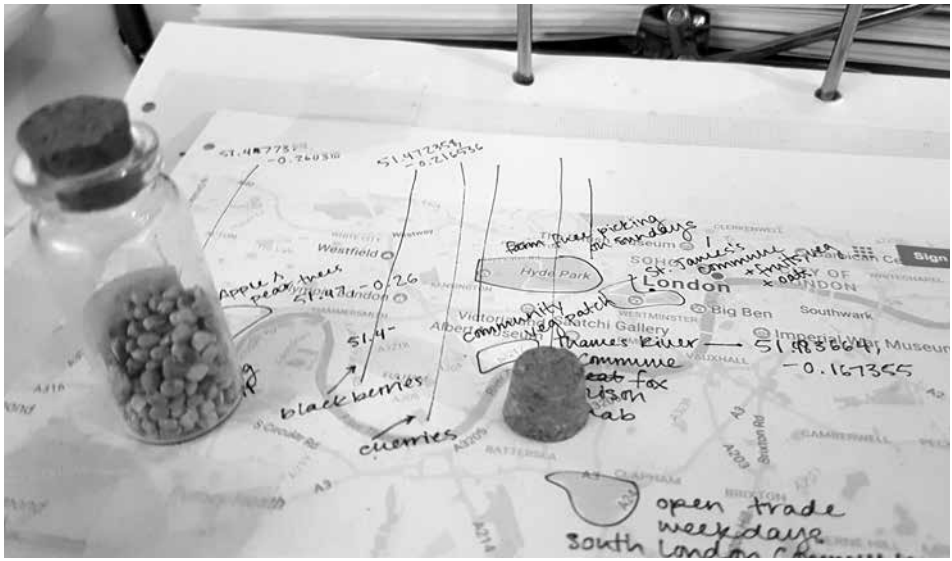

то бъдеще. Върху картата на Лондон са надраскани локации на мярнати лисици и по някое тайно останало плодно дръвче – обитателите на стаята са си записали внимателно GPS координатите им. Останки от консуматорството – купчините на Мортън – трупат присъствие из прашните ъгли, никой няма време за тях. Храната е малко.

„Аероценът“ е следващата инсталация. Това е проект на Томаш Сарацено, фокусиран върху изобретяването на ново взаимодействие между въздуха и хората, което да замести раните на индустриалната епоха и замърсяването на атмосферата. За разлика от всички останали, които носят голяма нотка фантастично, „Аероценът“ е истински научен проект: огромни леки сфери, които в представите на Сарацено ще бъдат всичко – транспорт, биосфера, град, декорация, взаимодействие с климата… Но засега това е на хартия. Във въздуха са мини-аероцени, сред които се рееш за кратко и ти.

Последната експозиция е на Натали Йеремйенко – болница за околната среда. Стая, изпълнена с цветове, лекарства, растения, насекоми, но преди всичко – с разбиране. Това е и може би най-позитивната част от „След края на света“. Една представа, че в бъдещето градовете ще бъдат зона на сътрудничество между техните граждани-хора и граждани-нечовеци, които заедно ще създават по-добра среда, а в нея всеки ще има какво да научи от общото познание и общата цел за здравословен и щастлив живот.

Излизаш от цялото това преживяване поне малко по-различен човек. За момент си отгърнал някаква важна завеса и си докоснал със сетиво,

което не си сигурен, че можеш да идентифицираш, усещане за… участие. В една обща съдба. Опитал си да разбереш своята роля.

Турнето на „Игра на тронове“

Барселона обаче не ни остави много време за размисъл. Сцените и ъгълчетата, и преживяванията, и емоцията, в които те хвърля този град, са сами по себе си сложна магия, на която, в интерес на истината, бяхме съвсем доволни да се предадем. Остатъкът от деня трудно подлежи на описание в свързан текст. Следващият ден беше отпуснал малко хватката на случайните завихряния, но за сметка на това ни предложи много слънце, паркове и кораби по пътя към втората изложба от този разказ.

Game of Thrones: The Touring Exhibition може би не следва да е нещо, което случайно мяркаш на листовка в заведение, но я приехме и така. Напливът беше огромен. Пропускът за влизане остана главно функция на честните ми сини очи, но в крайна сметка се озовахме насред гигантското хале на мореплавателския музей на Барселона, приютило изложбата.

Основният замисъл на турнето е… ами, ако трябва да сме честни, основният замисъл е да издои още пари от понеслия достатъчно мъка Мартинов свят. Посетителите имат възможност да видят на живо голяма част от предметите и декорите на сериала, допълнени тук-там от интересни детайли за Великите домове и останалия свят в „Песен за огън и лед“. Коридорите на изложението ви прекарват последователно през различните райони на Вестерос и подозирам, че за по-зарибените по мърчандайза сред нас докосването до оригиналния меч на Нед Старк, до аракха с гола жена на Даарио Нахарис или до камъните с очи върху лицето на мъртвия Джон Арин биха били доста завладяващи преживявания.

За нас като че ли подобен тип струпване на предмети не криеше достатъчна привлекателност. В дадени моменти от изложбата декорите са безусловно страхотни – гората в Земите на вечната зима, драконовите черепи в Кралски чертог или Храма на Многоликия бог в Браавос са

част от примерите, в които наистина са вложени голям бюджет и старание. Други изглеждат почти проформа и разчитат повече на витрините от популярни елементи от сериала. Може би най-интересни бяха няколкото интерактивни инсталации, в които можеш например да оставиш лицето си като тренировъчна маска за Безликите – или пък да (се правиш, че) катериш Вала. Не е пропуснат, разбира се, и Железният трон, около който се вият опашки за снимки.

Авторът – край Мордор

В интерес на истината, при бюджетите, с които създателите на сериала разполагат, очаквах малко повече от изложбата, най-вече откъм събуждане на повече интерес към света на „Игра на тронове“, а и като интерактивни инсталации. Огромната вселена от книгите остава все така повърхностно развита в сериала и едно подобно събитие е добър вариант за екстра-сценични съчетания между двете, които иначе остават запазена марка на рядко отваряните сайтове на телевизията. Но от гледна точка на организаторите е разбираем и стремежът да осигурят едно по-бързо и изчистено преживяване, което да позволи на повече хора да минат през него.

Фантастичните изложби и къде да ги намерим

И така, оказва се, че един мини-уикенд в Барселона може да ни сблъска с неподозирано много материал за мисъл и за пренареждане на доминото от фантастични фасетки в главата. Защо ви разказвам за две толкова различни събития в един и същи текст? Ами от една страна, две такива събития са отличен обект за съпоставка. Ето асоциациите, които първата изложба буди у мен:

„въображение, смелост, прогностика, проблем, заедно, предизвиквам, прекрачвам, мисля“

Ето и тези, които събужда втората:

„консуматорство, преживяване, потапяне, маркетинг, фенове, популяризация… въображение?“

Сигурен съм, че няма да ви изненадам с твърдението, че фантастиката

отваря много врати и показва много различни стаи. Може би тази тънка, но здрава споделена нишка е това, което би хванало феновете на „Игра на тронове“ и би ги довело до „След края на света“. Без дидактика и без речи. През призмата на въображението споделеният интерес става крива на решаване на проблеми – заедно. Ако можеш да се потопиш в една обикновена *купчина предмети* и през нея призма да се поставиш на мястото на герои с различни морални компаси, то много вероятно ще успееш и да се поставиш на мястото на човека от след трийсет години, който отглежда гъби вкъщи и записва координатите на крушови дървета. И да се замислиш това ли е, което искаш.

Последното ми съждение е обаче за България. Какво трябва да направим според вас, щото подобни изложби да не са нещо екзотично из близки и далечни дестинации, а да ги виждаме тук и да будят тези мисли у нас? Наскоро станахме свидетели на едно прекрасно такова събитие, посветено на космическото изследване.[2] Макар и малка, сме били космическа нация. И ако политика, икономика и обществено развитие днес имат друга логика, то стремежът към разчертаването и разбъркването на картата на бъдещето остава важна и безалтернативна задача, в която всеки може да бъде вдъхновен да участва. Статията и без това стана дълга – затова думата е по-скоро у вас. Радостно би било да споделите как вие си представяте провеждането на повече такива изложби и по родните градове, представляват ли те интерес за вас и откъде можем да тръгнем, за да ги създаваме и водим тук. А междувременно, пожелавам където и да сте на почивка това лято, да има поне едно фантастично събитие и там!

Първа публикация в електронно списание Shadowdance: http://www.shadowdance.info/magazine/articles/barcelona-exhibitions/

[2] http://www.shadowdance.info/magazine/news/kosmodrum-izlojba/

Анастасио Глориян

Приложните утопии на Венсан Калебо

Много мислих как да напиша тези редове, без да бъда заподозрян във влечение към собствения пол. :-) Оправданието ми е, че никога не съм се срещал на живо с този архитект и не се познаваме лично.

И все пак го обожавам и съм му благодарен за всичко, което създава, проектира и строи! Визуалните творби на Венсан Калебо са като материализация на мой дългогодишен сън; спомних си, че навремето, когато постъпвах в строителния техникум „Никола Фичев“, исках да създавам именно такива сгради. Естествено, моите смътни видения на младежко въображение не са това, което виждам сега на сайта на Венсан, но по дух имат много общо. С една дума, ако Калебо не се беше появил на архитектурната сцена, трябваше аз да го измислям. :-)

Този изумителен творец е белгиец, но отдавна е заел в Париж ролята на водещ визионер в архитектурата. Неговият проект за плаващ град „Лилепад“ обиколи не само професионалните кръгове, но и стана

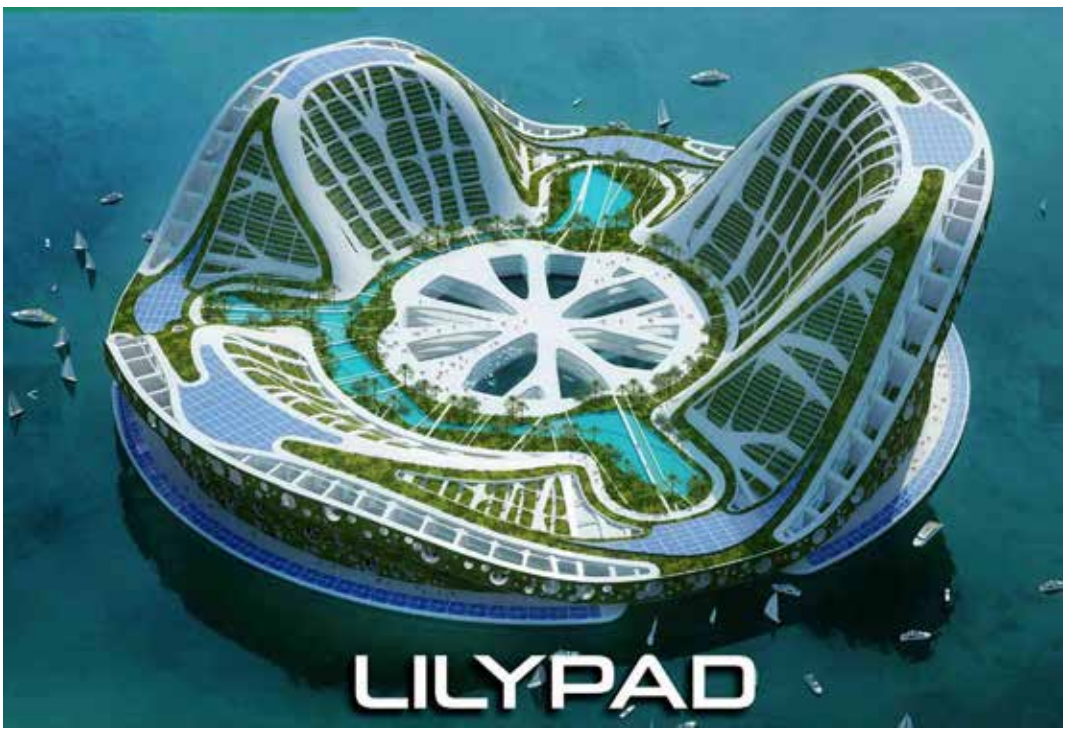

емблематична визия за повечето любителски сайтове, посветени на бъдещето. И наистина, каква красота има в тази огромна лилия, разперила листата си, обсипани с ветрогенератори, които захранват града с енергия! Никъде другаде няма да видите такова изобилие и разнообразие на ветрогенератори, не само с перки, но и новата система със спирално крило, които Калебо е превърнал в особен архитектурен фриз върху сградите си.

Доскоро бях убеден, че нищо не може да измести от първото място в моето сърце великия Гауди с неговите архитектурни фантазии или мощната обемна скулптурност на Заха Хадид, но белгиецът го направи. Той е модерен, но фантазен като Гауди, мащабен като Заха, но по-лек и игрив от иранката. Според мен неговите проекти са най-близкото до фантастиката в архитектурното мислене. Но в никой случай той не е безпочвен фантазьор. Всичко в сградите и жилищните му квартали е подчинено на желязна конструктивна и екосъобразна логика. Зелените насаждения преливат през балконите, провесват се между етажите, но никога не дразнят с прекаленост и натрапчивост. Екологичното му мислене е подплатено със сериозна ботаническа подготовка: към всеки негов проект са посочени видовете растения, които участват, взети са предвид биологическите им цикли и характеристики.

Примери за фантастичност: Единствената реализация на известната геометрична фигура „Мьобиусова повърхност“ е в негов

проект за изложбена зала. Какво пък да кажем за плаващите селища-медузи, изградени от прословутите острови с океански боклук, за които се говори напоследък. Как може от боклуци да се създават плаващи градове? Много просто: Първо към боклучения остров от пластмасови суспензии идват кораби-събирачи, смилат материала и го превръщат в суровина за строителни 3D принтери, които се движат след тях и „отливат“ архитектурния проект. Някои от принтерите са плаващи, други – летящи като дронове, каквито виждаме и в проекта за мостови сгради в град Мосул. Не, не бъркате, същият този Мосул, който се появява в новините за военни сражения в Сирия. Оказва се,

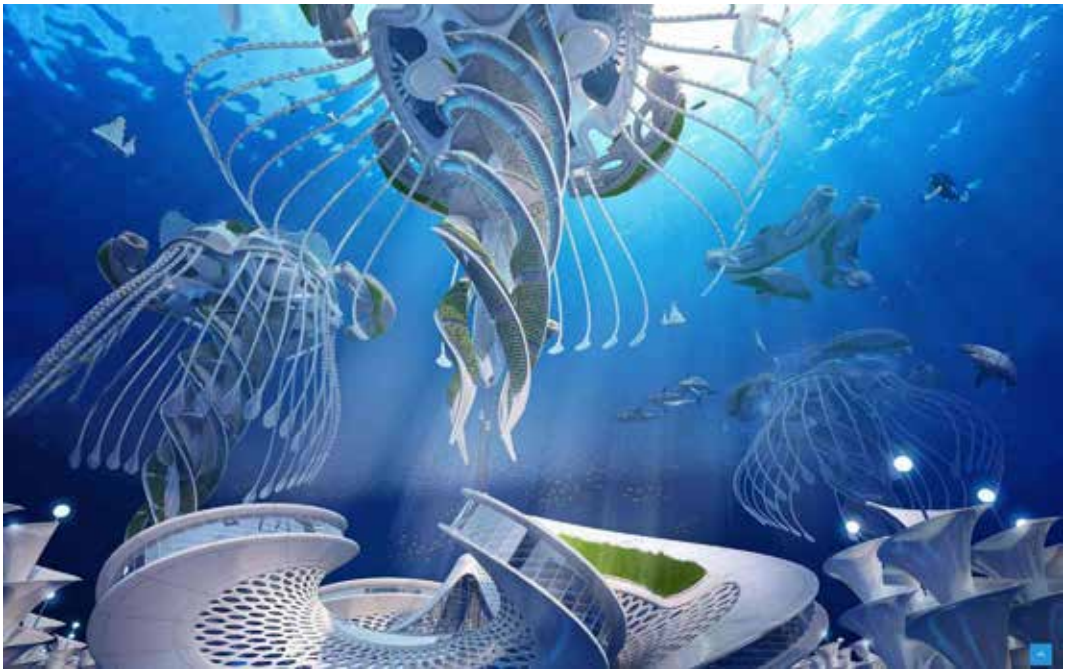

че хора от този град, които мислят за бъдещето, вече са платили на бюрото на Калебо 5 милиона долара, за да създаде конструктивни проекти за 5 огромни сгради-мостове, прехвърлени през местната

река, които ще приютят стотици хиляди семейства, загубили домовете си от войната. Това ако не е приложна фантастика…

Изгледайте този видеоклип за жилищен квартал в град Хелиополис – https://goo.gl/K2emmB – и кажете: не е ли това бъдещето, в което бихте искали да живеете?

Остров Хаити – „Океанската стена“

Проекти за Хонконг

Ботаническата градина в Париж

Спирална сграда, построена в Китай

1 tsɥɖəни кули

Накрая трябва да уточня някои по-неприятни аспекти: Напълно си давам сметка, че не всеки може да си позволи такова жилище и такъв квартал, че предимства ще имат по-богатите жители на планетата. И че те съответно ще пренесат там психологическите, социалните, религиозните и икономическите проблеми, които са ги правили нещастни и несвободни до този момент… Но разхождайки се из тези визионерски образи, не мога да се освободя от усещането, че жителите там ще са

На първа корица: Курортен комплекс във Филипините

по-близо до мечтата, отколкото до бита, по-близо до поезията, отколкото до рутината, по-близо до духовността, отколкото до бездушието.

А това вече е движение към човечно бъдеще.

СЪЗВЕЗДИЕ
КИНОТАВЪР

Атанас П. Славов

Прераждането на кинофантастиката

Предишните си обзори за фантастични сериали винаги започвах с уговорките за това колко се е изменил този вид кинотворба през последните години и как истинското развитие на кинофантастиката става именно тук, а не в игралните филми, които робуват предимно на специалните си ефекти.

Това вече не е необходимо, защото дори най-консервативните критици започнаха да говорят за революцията на качеството в сериалите, а появата на водещи артисти в тях е показателна. Само у нас все още има хора, които по инерция слагат знак за равенство между НФ сериалите и латиноамериканските и турски сапунени опери.

Затова, като фантаст, ще си позволя един мисловен експеримент: Стара моя мечта е да създам специален киносалон, където да се прожектират избрани епизоди, представящи сериалите, по една или друга причина пропуснати от любителите на фантастиката. Три-четири епизода, след като се изрежат от тях началните и крайните надписи, спокойно могат да се вместят във времето на един нормален двучасов филм. Някои епизоди по изключение би било добре да се премонтират с премахване на разводняващи сюжетни линии. Да не забравяме, че задължителното време на епизода караше някои режисьори да вкарват „метраж“ от малозначни събития… Тук ще игнорирам свръхнашумели зрелища като „Игра на тронове“, не само защото тях ги знаят всички, а и защото смятам за ненужно реставрацията на средновековния феодализъм да се пробутва за фантастика.

Ще тръгнем от преддверието на 21. век, когато НФ сериалът започна да излиза от наивния си период и да става истинско изкуство.

И така, дами и господа, отваряме вратите на виртуален киносалон „Телефантастика“!

Сериали, започнали през миналия век

Star Trek / *Стар Трек*

Сериалът Стар Трек е фундаментално явление в кинофантастиката като цяло. Започнал от 1962 г. като личен проект на Джийн Родънбери, той създаде нови еталони, където човешкият разум победоносно извършва своята познавателна експанзия във Вселената. И ако първият цикъл сезони Star Trek TOS (1966-1969) носи белезите на наивност и нискобюджетна реализация, то следващият Star Trek: The Next Generation (1987-1993) се превърна в истинска киновселена, в която е премахната властта на парите и експанзията на познаващия разум е главният мотив. Едва ли има съвременен човек, който да не е гледал поне няколко епизода от първия или втория цикъл. Затова представянето на тези визуални романи трябва да бъде чрез подборки от епизоди, портретиращи централните герои на епоса.

** По един филм от:*

Star Trek: The Next Generation / *Стар Трек: Следващото поколение* (1987-1993) – *Жан-Люк Пикар*. Гологлавият капитан на „Ентърпрайз“ е изграден изключително релефно във въпросните близо 200 епизода, така че тук трябва да се включат най-определящите: този, в който Пикар изживява един цял живот в рамките на изчезнала цивилизация, този, в който е пленен от боргите и асимилиран от тях, после пленен от кардасианците и инквизиран, за да се пречупи. Подборката разкрива Жан-Люк като истински човек на бъдещето, носител на ценностите на разума.

Star Trek: The Next Generation – ***Дейта, създателят му и неговите братя.*** Сериите, разкриващи характера и постепенното превръщане на робота Дейта в пълноценна човешка личност, до ролята му на професор в края на сериала. Сложните отношения на изкуствения човек с неговия създател и „братята“ му – кибернетични аналози, приели други ценностни системи.

Star Trek: The Next Generation – ***Уорф и клингоните***. Съдбата на полуклингона Уорф и неговите отношения с клингонската цивилизация, ролята му на посредник между тях и човечеството. Моралните избори на Уорф.

Star Trek: Deep Space Nine / *Стар Трек: Дълбок космос 9* (1993-1999) – ***Цивилизацията на Куарк***. Дребният дългоух ференги, отначало замислен като комичен персонаж, е превърнат в главен герой, предназначен да върне

ролята на парите и печалбата в прекалено утопичната вселена на Родънбери, където ценностите на капитализма са подложени на съмнение. Куарк е носител на една комерсиализирана цивилизация, където материалната изгода е превърната в идол. Особено интересни са опитите да се изгради образът на майката-бунтарка, възстановяваща достойнството на жените в тази култура.

Star Trek: Deep Space Nine/*Стар Трек: Дълбок космос 9* – *Съдбата и любовта на метаморфа Одо*. Този герой, представляващ единствен екземпляр от непозната цивилизация, който има метаморфна същност (може да приема всякакъв телесна форма), е подложен на изключителни нравствени изпитания, когато неговите съграждани се появяват като врагове на земляните. Проследяват се любовните му терзания, свързани с бейджорката Кайра, и самоопределението му като човек-мъж.

Star Trek: TNG + Voyager / *Стар Трек: Вояджър* (1987-2001) – *Свръхцивилизацията Кю и земляните*. Обединение на епизодите от „Следващото поколение“ и „Вояджър“, в които се проследява появата, конфронтацията и развитието на контакта между човечеството и свръхцивизацията на Кю. Особен акцент върху епизода, където Кю провеждат съд над човечеството за определяне на неговата разумност.

Star Trek: TNG + Voyager – *Възход и падение на боргите.* Обединение на епизодите от „Следващото поколение“ и „Вояджър“, в които се проследява появата, конфронтацията и финалната битка на човечеството с боргите. Една истинска драма на избора между богатото човешко многообразие и асимилационното безличие на киберматрицата.

Star Trek: Voyager (1995-2001) – *Животът на „7 от 9“*. „Седма от матрица девет“ е човешко момиче, пленено от боргите като дете и израснало със самосъзнание на киборг. Проследяваме бавното очовечаване на младата жена и ролята ѝ в контакта с другите поробени от боргите форми на разум. Една от най-емоционално разтърсващите истории в Стар Трек.

The Outer Limits / *До краен предел* (1963-1965, 1995-2002)

Този на два пъти подновяван сериал представлява екранизации на отделни разкази от писатели-фантасти. Повечето са малобюджетни реализации с подчертано дидактичен тон, но могат да се съберат епизоди за:

** Един силен монтажен филм предимно от сценарии на Теодор Стърджън и Харлан Елисън.*

Babylon 5 / *Вавилон 5* (1994-1998)

Каквото и да кажем за този респектиращ кинороман от 110 епизода, все ще е малко. Творецът му Майкъл Стражински е успял да изгради непрекъснат развиващ се киносвят в продължение на 5 години. Сериозен принос към социално-фантастичното моделиране на света му има и писателят Харлан Елисън, който според мен тук се проявява по-задълбочено и мащабно, отколкото в своите „Опасни видения“. За да се представи пълноценно тази творба, задължително е да се монтират по един филм от всеки сезон, без игралните филми, които са по-слаби от сериала.

** Пет филма, по един от всеки сезон.*

Sliders / *В съседното измерение* (1995-2000)

Сериалът е пробив в темата за паралелните светове. Героите скачат от измерение в измерение, където срещат различни реализации на американската и световната политико-историческа реалност. Въпреки многото недостатъци на сценариите могат да се сглобят поне три изключително добри монтажни филми от тези модели. Сериалът е подкрепен от яркото актьорско присъствие на Джон Рис-Дейвис.

** Три монтажни филма.*

Stargate SG-1 / *Старгейт* (1997-2007)

Този десетилетен кинопроект надживя себе си и стана емблематичен. Концепцията му страда от философски инфантилизъм при опита да се съчиняват свръхцивилизации и космически злодеи. Но главният успех са четиримата герои от екипа на SG-1, начело с ярката астронавтка полковник Картър, в чийто образ Аманда Тапинг изгради визията на истинска „космическа жена“ – еманципирана и интелигентна. Именно харизмата на тези четирима направи възможен десетгодишния живот на сериала.

** Препоръчвам четири-пет епизода без присъствието на нелепите „гоа-улди“ и където характерите и отношенията на героите са макси-*

мално разкрити или където правят контакт с наистина оригинални цивилизации (напр. „пантомимиците“ и „подводния разум“).

Seven Days / *Седем дни* (1998-2001)

Незаслужено забравен сериал за пътуване във времето. Американското правителство е успяло да свали от НЛО-то в Розуел уникална технология за скок във времето, но само до седем дни назад. Един провинил се офицер се оказва единственият издръжлив към такива скокове човек и е използван за корекции на събития от глобален характер (катастрофи, атентати и др.). Остроумният сценарий и респектиращата актьорска игра го извеждат далеч над предшестващите „тайм“ сериали като „Тунел във времето“ и „Квантов скок“.

** От трите сезона могат да се направят три чудесни филма чрез изрязване на някои досадни повторения.*

Now and Again / *Сега или никога* (1999-2000)

Този сериал, създаден на границата между хилядолетията, се отличава с изключително художествено майсторство. В него участват не само именитият „Флинтстоун“ Джон Гудман, но и изненадващо добър ансамбъл на останалите актьори. Специални постижения има в сценария – интелигентен и остроумен. Сюжетът е построен върху идеята за трансплантация на мозък от загинал при инцидент човек в ново тяло, създадено с уникални биотехнологии. Ето фрагмент от диалог между главните герои:

„– Е, а ще мога ли да летя като Супермен?

– Мистър Уайзман, през последните шест месеца проведохме върху вас редица сложни операции, може би най-уникалните, които са правени досега в историята на медицината. В тялото ви са инжектирани повече от седемстотин експериментални и бих казал многообещаващи хормона, стероида и ваксини, които са разработени специално за вашия случай. Споменавам всичко това, защото ме е срам да си призная, че по време на тези операции, имплантации и тестове, някои – успешни, някои – не съвсем, на никой от нас просто не му дойде на ума да заври ракета в задника ви!…“

Дълбоко засекретен държавен медицински институт иска от своя пациент да стане тайно оръжие на системата, докато самият пациент иска само едно – да се върне при любимите жена и дъщеря, които са смисълът на

живота му. И докато изпълнява заданията на правителството, той ще търси начин за това.

** Сериалът има само един сезон, но той е напълно достатъчен да се насладите на подборка от четири епизода, разкриваща историята и драмата на героя.*

Farscape / *Фарскейп* (1999-2004)

Един различен сериал, както с куклено присъствие на „Джим Хенсън студио“, така и с доброто антропологично и социологично моделиране на космическите култури. Землянин, случайно пропаднал през червеева дупка в друг край на Галактиката, се оказва арбитър в една галактическа война между „миротворци“. Той трябва да открие истинската формула на омиротворяването. Сериалът е достатъчно популярен, нужни са само припомнящи епизоди с най-ключовите морални конфликти.

** Пет филма, по един от всеки сезон + пълнометражният „Войната на миротворците“.*

Star Trek: Enterprise / *Стар Трек: Ентърпрайз* (2001-2005) – *Създаването на федерацията*

Това е четвъртото продължение на легендарния сериал. Представлява „прикуел“ към основния цикъл, капитан е предшестващият (преди Кърк) ръководител на „Ентърпрайз“, изпълнен от артиста Скот Бакула. За разлика от другите този цикъл продължи само четири сезона, но в тях има един изключително силен акцент – създаването на Федерацията на разумните цивилизации. Той ще бъде в центъра на монтажния филм, защото е истински апотеоз на побеждаващия вселенски разум.

Firefly / *Файърфлай* (2002)

Сериалът на Джос Уидън, който стана култов с качествата си на космически уестърн и с дългогодишната битка на феновете му за неговото продължаване. Тук универсалният талант на Уидън е разгърнат в пълна сила. Екипажът на звездолета „Светулка“ и планетите, които той посещава, станаха еталон за такъв вид приключенски сериали.

** Поне два концентрирани игрални филма могат да се направят без затруднение от 14-те съществуващи епизода. Но без игралния филм, заснет по-късно, който се оказа неудачен.*

Odyssey 5 / *Одисей 5* (2002-2003)

Този оригинален сериал е личен проект на артиста Питър Уелър, който игра в много други фантастични филми. Сюжетът е фокусиран върху еки-

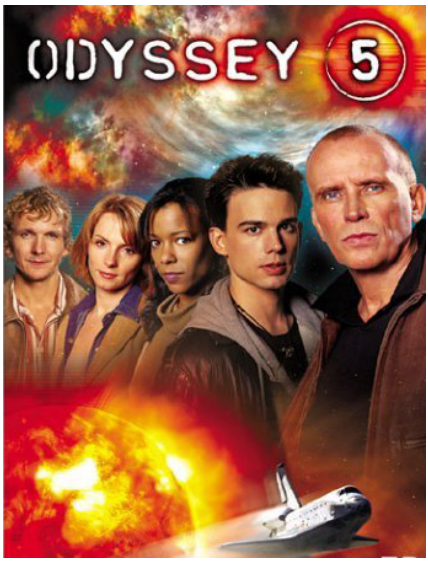

пажа на совалка с пет души, която, излитайки в околоземното пространство, става свидетел на необяснимото избухване на Земята. Представител на свръхцивилизация връща героите няколко месеца назад във времето, за да се опитат да спасят човечеството. Според мен причината да бъде прекъснат на 20. епизод е дразнещата операторската работа „от ръка“, която намаля ефекта от истински оригиналните идеи.

** Единственият сезон не е завършен логически, но може да се монтира добър филм от автентичните концепции, представляващи хибрид между космическа и киберпънк фантастика.*

John Doe / *Джон Доу* (2002-2003)

Този експериментален сериал на режисьорката Мими Ледър с главна роля на знаменития Доминик Пърсел разкрива драмата на човека, който знае всичко за всички, но не и своето минало и произход. Интересно е показана трагедията на „абсолютната информираност“.

** Един монтажен филм.*

Jeremiah / *Джеремая* (2002-2004)

След огромния труд по „Вавилон 5“, Майкъл Стражински заснема този много по-скромен, но не по-малко задълбочен сериал. Постапокалипсис, предизвикан от болест, отнела живота на всички полово зрели човешки същества. Останали са само децата, които тук вече са пораснали и наближават 30-те. Всеки епизод е нравствена притча с двамата герои – бял и черен, които пътуват по опустошения свят и се мъчат да помагат на всеки срещнат. Нищо подобно на приключенските клонинги а ла „Лудият Макс“. Само деликатна чувствителност и стремеж към запазване на човещината.

** Поне три филма от двата сезона.*

The Dead Zone / *Мъртвата зона* (2002-2007)

Започнах да гледам този сериал с голямото подозрение, че ще бъде безкрайно разтягане на дъвката от едноименния роман на Стивън Кинг. Оказа се обаче, че сценаристите му са талантливи хора и достойни продължители на сюжетните идеи, много от които успяха да качат на ново ниво! Превъзходен кастинг и актьорска игра. Колко само струва проникването във възможното виртуално бъдеще на САЩ, където е победил сенаторът-фашист!

* *Поне три филма от петте сезона.*

Battlestar Galactica / *Бойна звезда: Галактика* (2003-2009)

Едва ли има любител на фантастиката, който не е гледал поне някои епизоди от този сериал. Препоръчвам един монтажен филм от епизодите, в които се поставя въпросът за етическия избор на разумното същество, независимо дали то е изградено от биологичен или кибернетичен материал. Игнорираме религиозния финал!

Stargate: Atlantis / *Старгейт: Атлантис* (2004-2009)

Сикуел към основния Старгейт сериал. Открит е портал към друга галактика, където човечеството прави нова колония в намерения там град Атлантида. Този цикъл също носи недостатъците на първия; тук злодеите са вампироподобни същества-хищници, почти толкова нелепи като „гоа-улдите“. Но си заслужава представянето заради харизматичните герои, след които забелязваме бъдещата звезда Джейсън Момоа („Конан“, „Акваман“). Особено интересна е появата на дъщерната цивилизация на „репликаторите“, която се опитва да изгради човешко общество от нечовешки материал.

* *Три монтажни филма от петте сезона.*

Charlie Jade / *Чарли Джейд* (2005)

Този сериал е уникален по няколко причини. Първо, това е южноафрикан-ско-канадски проект; второ, научнофантастичната концепция за трите паралелни свята, свързани екологически, не е срещан сюжет; и трето, яростната антикорпоративна позиция на сценаристите направо впечатлява. Щях да кажа, че това е ярко явление на социално-по-

литическата НФ, ако не беше един недостатък на реализацията: режисьорът, изглежда, е побъркан на тема „ноар“ , сериите са заснети в отровносинкава цветова гама, накъсан асоциативен монтаж, безкрайни и оплетени ретроспекции, задкадрови монолози, тягостни повторения и загадъчно мистичен финал.

** Един монтажен филм*

Surface / *Под повърхността* (2005-2006)

Този сериал, макар само един сезон, според мен е задал тона на сериалите от новото хилядолетие. Напълно оригинален сюжет, разгръщане на епизодичните герои, радикални промени на социалната реалност. Идеята се върти около създадените в тайни държавни лаборатории подводни същества, които са способни да променят самата геофизическа реалност. За пръв път в сериал, изглеждащ като „семеен“, се допуска пълна промяна на действителността – потопени градове, хората са по покривите, а между тях плуват новите господари на Земята. Подборката задължително да съдържа чудесните подводни снимки, които не отстъпват на тези в „Бездната“ на Камерън.

** Един монтажен филм.*

Medium / *Медиум* (2005-2011)

Според сценаристите този сериал не е фантастичен, а биография на известна медиумка, разкрила над 600 престъпления за прокуратурата на Финикс. Но нейните разследвания изглеждат толкова фантастични, че спокойно можем да ги поставим в тази панорама. Прекрасната актьорска игра на Патриша Аркет и талантлив сценарий правят 7-сезонния сериал истинско явление в психологическата фантастика. В представянето му задължително трябва да влезе историята със загиналия следовател, продължил разследването си като призрак.

** Поне три монтажни филма.*

Supernatural / *Свръхестествено* (2005-2018)

Един от най-дълготраещите (14 сезона) фантастични сериали, изградени върху мистични митове и градски легенди. Моята подборка би

включвала епизоди, в които героите попадат в ситуации и реалности със социално сатиричен контекст: разговорът с г-н Смърт; лагерът на фентъзи фенове, където се е настанила истинска фея; внедряването на героите в корпоративна сграда, обладана от призрака на основателя ѝ; срещата с Бога, който е зарязал Вселената, за да си пише мемоарите.

** Един монтажен филм.*

Doctor Who / *Доктор Кой* (2005 –)

Какво да кажем за този сериал, което вече да не ви е известно? Той започва още през 1962 г. и преживява много стилови и актьорски промени. Мое убеждение е, че именно в последните му цикли художественото ниво става адекватно на световната му слава.

От всеки сезон от 2005 година насам с участието на всеки нов Доктор, особено тези епизоди, в които се среща с велики творци – Шекспир, Ван Гог, Реноар и др. –

** По един монтажен филм*

Day Break / *На разсъмване* (2006-2007)

Построен върху класическия сюжет за повтарящия се отново и отново един и същи ден, в който може да се постъпва по различен начин. От единствения сезон може да се сглоби

** Чудесен монтажен филм, разкриващ главните поврати на хроноклазма.*

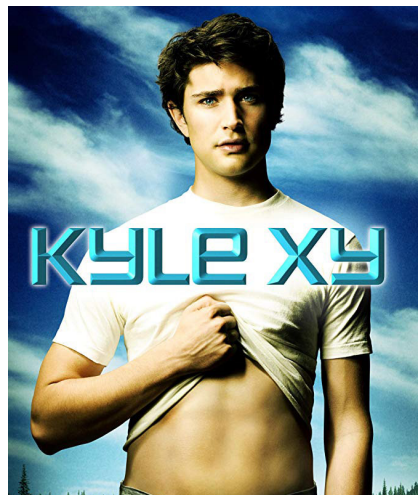

Kyle XY / *Кайл XY* (2006-2009)

Шедьовър на педагогическата фантастика! Сериалът изгражда харизмата си както върху уникалното присъствие на младия главен изпълнител, така и чрез прекрасния сценарий и режисура. 15-годишен младеж е намерен в гората гол и с пълна амнезия. Настаняват го в семейството на психоложка, където вече има двама непокорни тийнейджъри. Младежът се учи с огромна скорост на всичко – не само знания, но и навици за социално общуване. Как да разговаря с хората, как да лъже, да прикрива истинските си намерения и т.н. През това

време от лабораторията, чийто ембрионален експеримент е той, се опитват да го намерят и употребят за своите цели.

** Три филма, по един от всеки сезон.*

Heroes / *Герои* (2006-2010)

Големият пробив на Тим Кринг. Хора със свръхспособности съществуват сред нас от десетилетия. Едно поколение вече е забогатяло и контролира обществото, но друго, по-младо, се задава „отдолу“ и се опитва да бъде вярно на морала си и да е полезно на хората. Неизбежният сблъсък идва и той ще е безмилостен.

** Три филма.*

Torchwood / *Торчууд* (2006-2011)

Този „прикуел“ към „Доктор Кой“ за разлика от други подобни плътно се преплита със съдбата на Доктора. Много по-научнофантастичен от основния сюжет, сериалът разказва за екип помощници на Доктора, които „сшиват“ разпадащото се време и поправят хроноклазми. Силни актьори и оригинални сценарии.

** Трябва поне четири монтажни филма, за да се отрази това сериозно явление.*

Eureka / *Еврика* (2006-2012)

Сериалът, който успешно се противопостави на шаблонния образ на „лудия учен“. Един провинциален шериф търси избягалата си дъщеря и попада в град Еврика, където живеят само учени. Още по времето на Айнщайн е било изобретено специално силово поле, което прави града невидим за околните. Героят, истински представител на масовото общество, става шериф в този град и с неговите очи виждаме истинското лице на учените, на които нищо човешко не им е чуждо. Те откриват фантастични технологии, докато решават семейните си проблеми, летят до Юпитер, докато играят на виртуална реалност, сблъскват се и побеждават милитаризма на своите началници. Петте сезона прелетяха като миг и не исках да свършват. Според мен един от най-съвършените сериали, които е породила кинофантастиката досега!

** Минимум по един филм от петте сезона!*

Journeyman / *Пътешественик* (2007)

Млад мъж, щастливо женен и с добра работа, е поразен от странен „недъг“: спонтанно се премества във времето, без да знае кога и къде ще се окаже. Това усложнява живота и семейните му отношения, но го тласка да разгадае тайната на уникалното си битие. Епизодите са различни по художествено ниво, но от тях може да сглоби

* *Един вълнуващ филм.*

Jekyll / *Джекил* (2007)

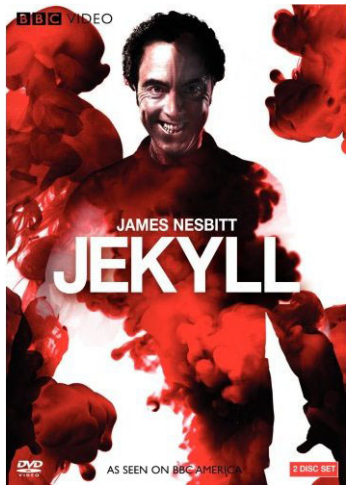

Съвременно продължение на класическата история. В днешен Лондон живее Том Джакман, единствен наследник на Джекил и Хайд. Генът на тези двамата се е разпространил по света и в САЩ има корпорация, оглавявана от жена Хайд. Тя манипулира живота на английския джентълмен Том с цел да отгледа в него убиеца Хайд. Дори съпругата му е подбрана от американката. Но истинската любов на съпругата нарушава сценария и сражението между двете сили започва… Изумително актьорско превъплъщение (без никакви специални ефекти!) на Джеймс Несбит в ролята на англичанина.

* *Един монтажен филм.*

Painkiller Jane / *Неуязвимата Джейн* (2007)

Макар да е правен „по мярка“ на звездата от „Терминатор 3“ Кристана Локен, сериалът има ред свои достойнства. Младата полицайка Джейн Васко е поканена да работи в тайно звено за лов на хора с парапсихични възможности, наречени „невроси“. Още в първата си акция тя бива изхвърлена от прозореца на небостъргач… но оживява. Става ясно, че има практически неограничени способности за регенерация. Епизодите са доста неравнопоставени, някои са обикновен екшън, други са нравствени парадокси, трети – направо конспиративни модели. Има много силен момент, когато героинята се оказва манипулирана като инструмент на външни интереси.

* *Един монтажен филм.*

Bionic Woman / *Биомеханична жена* (2007)

Млада агентка на ЦРУ претърпява опит за убийство и тялото ѝ е възстановено с помощта на нови бионични протези, които ѝ придават свръхвъзможности. Искат да я използват за цели, противни на убежденията ѝ. Тя се

противопоставя.

** Един монтажен филм.*

The Last Enemy / *Последният враг* (2008)

Добра английска антиутопия за превземането на властта в Англия от фашистко правителство, с яркото актьорско присъствие на Бенедикт Къмбърбач.

** Един монтажен филм.*

My Own Worst Enemy / *Врагът в мен* (2008)

Интересен експеримент с актьорското майсторство на Крисчън Слейтър. Показва трагедията на търговски агент, в чието съзнание с нова технология е записана втора личност – супершпионин. Превключването на съзнанията им и борбата между тях е драматургията на сериала.

** Един монтажен филм.*

Eli Stone / *Илай Стоун* (2008-2009)

Жанрът на този сериал е труден за определяне. Мистично-религиозен? Има замесени пророчески видения, като че ли изпратени от самия Бог. Мюзикъл? Ами тези видения са оформени като поп-джаз музикални клипове! И всичкото това е поднесено през невероятния пластичен талант на Джони Ли Мюлер и Сигърни Уивър. Безподобна история за божествени истини в средата на най-лъжливата американска каста – адвокатите. Днес като гледам същия актьор в ролята на Шерлок Холмс, просто не вярвам на очите си! Уникална етическа притча за съвременния живот и лъжата в него.

** Поне два филма, подбрани от двата сезона.*

Eleventh Hour / *Единадесетият час* (2008-2009)

Към ФБР е създаден специален отдел за разследване на престъпления, извършени с помощта на науката и засягащи глобалната реалност. Изключително актьорско присъствие на Руфъс Сюъл, оригинални идеи на научните фирмени престъпления. Особено добре се разкриват социопатичните характери на корпоративните шефове.

** Един или два монтажни филма.*

Terminator: The Sarah Connor Chronicles / *Терминатор: Хрониките на Сара Конър* (2008-2009)

Този сериал е бил предвиден да бъде вторичен, да запълни сюжетните дупки между втория и третия игрален филм, но добрата работа на сценаристите, Лена Хиди в ролята на Сара и младата терминаторка, изпратена да подготви бъдещия революционер, го превърнаха в самостойно явление. Подборката за монтажния филм се фокусира върху историята на терминатора, изпратен от бъдещето погрешка в 19. век и създал там безмилостна корпорация, самата квинтесенция на днешния американски капитализъм.

* *Един филм.*

Sanctuary / *Убежище* (2008-2012)

Това е личен проект на Аманда Тапинг (след „Старгейт“), в който тя играе неостаряваща 150-годишна жена учен, изследваща фантастичните същества, породили митологиите. Създаденото от баща ѝ убежище за такива същества се намира в замъка ѝ в сърцето на голям град. Организацията има договори за опазване на тайната с официалните власти и поддържа връзка с подобни убежища по цял свят. За да се представи тази фантастична киноreалност, са необходими епизоди с особен акцент върху откриването на подземната цивилизация и проникването в нея.

* *Поне четири филма от четирите сезона.*

Being Human (UK) / *Да бъдеш човек* (2008-2013)

По изключение тук е сериал от жанра ърбън фентъзи, защото е истински шедьовър на етическата фантастика. Герои са вампир, върколак и момиче-призрак, които живеят в една къща. Но никой от тях не е вкаран в сюжета, за да „пищите от ужас“. Всеки ден, преживян от тези бивши човеци, е пример за това какво е да бъдеш истински човек. Постижение на хуманистичната фантастика, направено в британската драматургична традиция. Неслучайно опитът на американска телевизия да направи римейк се провали.

* *Поне три филма от петте сезона.*

The Mentalist / *Менталистът* (2008-2015)

В седемте сезона на този прекрасен криминален сериал има достатъч-

но епизоди с фантастичен елемент за сглобяването на *Един монтажен филм.*

Defying Gravity / *Срещу гравитацията* (2009)

За мен най-добрият астронавтски сериал за близкото бъдеще. Ако не беше една досадна неточност (радиовръзка в реално време), би бил и най-достоверният от научна гледна точка. Прекрасно изградени образи на международния екипаж космонавти, които обикалят планетите от Слънчевата система, за да разгадаят извънземен артефакт.

** От единствения сезон можем да видим чудесен пълнометражен монтажен филм.*

FlashForward / *Поглед в бъдещето* (2009-2010)

Своеобразна екранизация по романа на Робърт Сойер. В един момент всички хора на Земята получават видение от близкото си бъдеще. Само за няколко мига, но достатъчно да промени живота на всеки един. Разследване на този феномен от кримимално-научна група.

** Един или два филма.*

Dollhouse / *Куклена къща* (2009-2010)

Определям този проект на Джос Уидън като най-честния НФ сериал, правен някога. Създадена е технология за запис, триене и презапис на личност от мозък в мозък, в цялост или само отделни компоненти. Тайна организация сключва договор с млади момичета и създава своеобразен публичен дом, в който личностите им се моделират според нуждите на клиента. Не само телесност, а и истинска влюбеност. После технологията излиза от контрол и започват подмени на властови личности, сенатори и президенти. В един момент технологията става масово достъпна и следва пълен социален хаос.

** От двата сезона (без явно „поръчковия“ 13. епизод) могат да се направят два превъзходни социално разобличителни филма.*

Stargate Universe / *Старгейт: Вселена* (2009-2010)

Последното продължение на „Старгейт“. Сценаристите на този прикуел акцентират върху конфликтността на героите, които през еднократен портал се оказват в огромен автоматичен звездолет, летящ в другия край на Галактиката без обратна връзка със Земята. Въпреки доста неприятния характер на персонажите, космичната мащабност на сериала го прави достоен за

* *Поне едно филмово представление.*

Lie to Me / *Излъжи ме* (2009-2011)

Сюжетът се гради върху методиките на реален учен, изследващ механизмите на лъжата. Както и при „Менталистът“ сериалът е криминален, но има достатъчно епизоди с фантастична загадка за сглобяването на

* *Един много добър филм.*

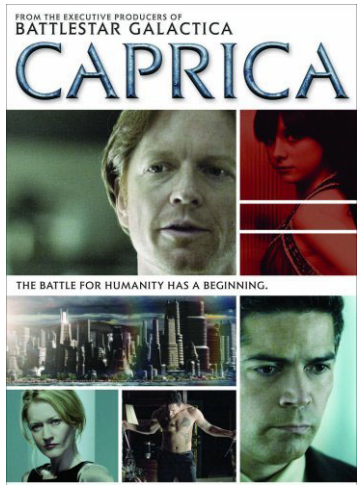

Caprica / *Каприка* (2009-2011)

Сикуел към „Бойна звезда Галактика“. Интересен модел на високоразвита цивилизация, която поражда религия, основана на виртуалната реалност, и това я лишава от бъдеще.

* *Един монтажен филм.*

Warehouse 13 / *Хранилище 13* (2009-2014)

Някъде в пустинята на Аризона има самотно здание, където се съхраняват всички загадъчни артефакти, открити от тайните служби на САЩ. Двама млади агенти, мъж и жена, са пратени там за поддръжка и развитие на фонда. Макар да е изграден от конспирологични митове и легенди, сериалът се колебае между сериозността и комедията. Дори се появяват „колегите“ от „Зона 51“ и се кръстосват сюжети с героите от „Еврика“. Остроумният сценарий и прекрасната игра продължиха историята в пет сезона.

* *Могат да се сглобят поне три филма само от оригинални епизоди. Особено тези, в които са материализирани картините на Ешер.*

Сериали, започнали през второто десетилетие

The Deep / *Бездната* (2010)

Този типично английски сериал е само пет епизода, но е забележителен. Британска подводница изследва подледните пространства на Антарктика. Открива уникална водораслова колония, която има голям потенциал в енергетиката. Главният герой пък търси съпругата си, изчезнала при предишна експедиция в тези води. Намират я пленена на огромна руска подводна база,

стояща там още от съветски времена. Сблъсък с полупобърканите руски подводничари, разгадаване на загадката на подводната биосфера. Прекрасна актьорска игра.

** Определено заслужава един монтажен филм.*

This Is Not My Life / *Това не е моят живот* (2010)

Новозеландски сериал. Героят живее във футуристично градче, сякаш в бъдещето. Автоматични семейни къщи с ИИ, пълно обслужване. Той е щастливо женен с деца, но в съзнанието му има някакво съмнение, че това не е неговият живот, а чужд. Открива една жена, която има същото съмнение. Започват разследване, за да установят, че всичко това е огромен социален експеримент за резерват на изкуствено конструирано човешко щастие. Развръзката е трагична.

** Един монтажен филм.*

The Event / *Събитието* (2010-2011)

Новоизбран президент на САЩ, латиноамериканец, при встъпване в длъжност узнава, че в една база на Аляска от десетилетия са затворени група пришълци от друга планета, катастрофирали на Земята през 50-те години. Новият президент настоява обществеността да узнае за това и пришълците да получат свобода. Започва подготовка, но други сили (както в правителството, така и сред пришълците) не искат разсекретяване. Разиграва се политически трилър около освобождаването, групата пришълци се изтръгва от контрол и влиза в категорията „терористи“. Политическа криза и търсене на изход. Постигната е картината на истинска алтернативна политическа реалност!

** Един монтажен филм.*

Alphas / *Алфи* (2011-2012)

Специален отдел към тайните служби е съставен от хора с екстраординарни способности: стрелец, който уцелва невидими цели, аутист, който прогнозира събития, и т.н. Противопоставена им е нелегална организация от хора с такива възможности, но желаещи власт над обществото. Силни човешки образи и съдби, добра драматургия.

** Поне един монтажен филм.*

Person of Interest / *Под наблюдение* (2011-2016)

Нямам думи да изразя възхищението си от този проект на Дж. Абрамс

и Дж. Нолан, с актьорската игра на Джим Кавийзъл и номинираната за Оскар Тараджи Хенсън. Пропаднал агент на ЦРУ е нает от милионер-програмист за спасяване на човешки животи отвъд закона. Милионерът е създал ИИ, който прогнозира престъпления, но правителството се интересува само от терористичните такива и игнорира битовите. Точно тях спасява нашият екип. В продължение на шест години проследявахме как ИИ става разумно същество със своя етика и морал, как влиза в конфронтация с втория такъв, създаден от безскрупулни маниаци, мечтаещи да предадат властта на света „в ръцете му“. Покъртителни съдби на героите, истинско човешко благородство и всеотдайност.

** Поне три монтажни филма от ключовите поврати в сюжета.*

Black Mirror / *Черно огледало* (2011, 2013, 2014, 2016, 2017)

Едно от най-големите събития в социалната фантастика през последните години. Създаден от талантлив английски драматург, сериалът представлява самостоятелни истории, всяка от които разкрива по един антиутопичен аспект на информационните технологии.

** Необходими са поне три монтажни филма, за да се отрази това ярко явление.*

Grimm / *Досиетата Грим* (2011-2017)

Този сериал, започнал като мистично-приключенски, разкрива, че сред хората живеят не само върколаци, но и различни други животни, превръщащи се в хора. Талантливият сценарий и актьорската игра превърнаха петте сезона в значимо събитие. Могат да се подберат епизоди, в които образите на хората-животни са показани като оригинални алегории на значими социални и политически явления.

** Поне три монтажни филма.*

Alcatraz / *Алкатраз* (2012)

Легендарният затвор Алктатраз е в центъра на този сериал. Превърнат днес в туристически атракцион, в него са настанени група учени и детективи, които изследват странните феномени – появата на затворници, изчезнали преди години. Интересен хибрид между „тайм фантастика“ и криминален екшън.

** Един монтажен филм.*

Touch / *Докосване* (2012-2013)

Истински бисер на психологическата фантастика. Създателят на „Герои“ Тим Кринг този път се е ограничил със силното актьорско присъствие на Кийфър Съдърланд, който играе бивш журналист, посветил се на отглеждането на сина си аутист. Детето има уникални свръхсетивности – вижда връзки между всевъзможни явления и по своя безсловесен начин се опитва да ги съобщи на баща си. Във втори сезон появата на злодеи разваля финеса на сюжета, но първият е истинска поема за всеобщата космическа свързаност на хората и процесите.

** Един филм, но какъв!!!*

Äkta människor / Real Humans / *Истински хора* (2012-2014)

Алтернативно шведско общество, където има масово производство на напълно човекоподобни роботи. Интересен е кастингът: хората ги играят артисти с малки физически недостатъци (брадавици, бръчки, петънца), докато роботите са изобразени като младежи със съвършени лица и тела. Едно семейство си взима „домашна прислужничка“ с красива азиатска външност. Роботката постепенно променя всички, жената ѝ става приятелка, мъжът изневерява на съпругата си, превключвайки прислужницата на „секс програма“, децата се привързват към нея всеки по своему. Отначало сериалът върви като семеен, но постепенно с разширяване на кръга персонажи става мащабна социална фантастика и във втори сезон имаме цялостни разместванията в обществото. Най-добрият сериал, правен на тема „хора и роботи“.

** Три монтажни филма.*

Metal Hurlant Chronicles / *Хрониките на Метал Хърлант* (2012-2014)

Този европейски проект, представляващ независими екранизирани разкази (излизали в списанието „Метал Хърлант“), има достатъчно успешни епизоди за сглобяването на

** Един монтажен филм.*

Continuum / *Континуум* (2012-2015)

Интересно явление в „тайм“ фантастиката. Млада агентка от силовите служби през 2077 година взема участие в екзекуцията на група терористи. Отваря се времеви портал и заедно с бягството на терористите е засмукана и тя. В наше време се прикрива като полицейски детектив и продължава да лови терористите, които започват насочени въздействия върху историята. До края на първи сезон тя постепенно разбира, че революционерите са прави и трябва да застане на тяхна страна.

** Монтажен филм само от първи сезон. (Във втори и трети събитията стават по-„политкоректни“.)*

Neoui Moksoriga Deulryeo / I Hear Your Voice / *Чувам гласа ти* (2013)

Привидно е в типичния южнокорейски жанр „дорама“. Външно оформен като любовна история за връзката на млада гражданска адвокатка и ученик-телепат, сериалът всъщност представлява върхово достижение на психологическата и етическата фантастика. Решаването на нравствените проблеми на обществото е с такава виртуозна нюансировка, че го превръща в истински урок по гражданско съзнание.

** Поне три монтажни филма!*

The Tomorrow People / *Утрешните хора* (2013-2014)

Сценаристите са нарекли „утрешни хора“ групата млади мутанти с паранормални способности (предимно телепортация и телепатия). Секретните служби се опитват да ги пленят и употребят за свои цели. Ако се абстрахираме от съмнителността на това определение, единственият сезон има доста достойнства, които дават материал за

** Един монтажен филм.*

Almost Human / *Почти човек* (2013-2014)

В един футуристичен град полицейски инспектор (изпълняван от Карл Ърбан) получава за партньор робот с емоции. Постепенно е проследено преодоляването на отчуждението и раждането на истинско приятелство между двете форми на разум. Един от редките слу-

чаи, когато темата за човекоподобния робот не е опошлена от шаблони, а поднесена с разбиране на научния проблем за изкуствения интелект.

** Един филм.*

Defiance / *Съпротива* (2013-2015)

Мащабна научна фантастика. Преди време над Земята се е появил огромен звездолет, населен с осем раси пришълци-завоеватели. Няколко години война са изменили географията и биоценозата на планетата ни, заселвайки я с огромно количество биосфери и артефакти. След установяване на примирието идва своеобразен „нов див запад“ с отделни градове и шерифи, поддържащи реда между много човешки и нечовешки раси. Превъзходен кастинг и антропологично моделиране на извънземните, с техните култури и религии.

** Поне три монтажни филма.*

Orphan Black / *Клонинги* (2013-2017)

Този нашумял сериал се крепи на универсалния актьорски талант на Татяна Маслани. Млада жена научава, че е клонинг и десетки нейни копия са внедрени в различни роли по света. Те се издирват, обединяват и повеждат неравна борба с могъщата корпорация, която ги е създала, за своята идентичност и свобода. Сериалът повдигна темата за клонингите на ново ниво и спечели международно признание.

** Три филма.*

Agents of S.H.I.E.L.D. / *Агентите от ЩИТ* (2013 –)

Един от малкото сериали по комикси в тази подборка. Геният на Джос Уидън е направил възможно невъзможното – от картонените приключения на рисунките да изтръгне превъзходна драматургия. Всички герои са изведени с психологическата си история и доказани с безукорното си актьорско присъствие. Не съм чел комиксите, по които е правен сериалът, но пред очите ми през тези пет години се разгърна едно от най-епичните и психологически плътни научнофантастични приключения, които съм виждал.

** Безусловно пет филма от ключовите поврати в сюжета!*

Believe / *Вярвай* (2014)

Тази история може да се резюмира с една дума: „Подпалвачката“ на С. Кинг! И тук имаме малко момиче с могъщи телекинетични способности и служби, които я преследват, за да я притежават. Но образът на младия баща,

който е освободен от затвора, за да се грижи за незаконното си дете, и преди всичко невероятният чар на невръстната актриса правят единствения сезон на сериала достоен за

** Чудесен монтажен филм.*

Matador / *Матадор* (2014)

Не си вярвам, че включвам в селекцията такъв сериал при моето равнодушие към футбола – а героят е футболист! Но той е и агент на „Наркоконтрола“ в мексиканските територии на САЩ и го внедряват в отбора, притежаван от местен латиноамерикански милионер, подозиран, че е наркобарон. Тук започва интересното: внедреният млад футболист разплита невероятен заговор на милионери, докопали от разкопки древно средство за постигане на безсмъртие (за „ограничен брой лица“, разбира се :-). Не минава без амбиции и за световна власт. Превъзходни актьори, брилянтен сценарий и поразителни сюжетни обрати.

** Един монтажен филм!*

Intelligence / *Разузнаване* (2014)

Изтъкнатият офицер Габриел е превърнат от Кибернетичното командване на САЩ в своеобразен киборг – в мозъка му е вграден чип с ИИ, който има достъп до всички информационни ресурси. Той изпълнява разузнавателните се задължения и се бори с измененията на личността, които настъпват в съзнанието му. Иновацията, разбира се, представлява интерес и за други сили, които искат да го притежават. Артистът Джош Холоуей създава интересен образ на хибридна личност.

** Един монтажен филм.*

Ascension / *Възнесение* (2014)

Още от 60-те години в космоса лети огромен звездолет към далечна звезда. Екипажът е запазил стила и поведението на американците от тези години и съответната наивност. Никой от тях не знае, че всъщност се намират в подземието на корпорация, която си прави експеримент с тях. В един момент идва откровението. Кой как ще понесе измамата и истината? Интересен експеримент на оригиналния режисьор Винченцо Натали (известен с филмите „Куб“ 1, 2, 3).

** От шестте епизода може да се сглоби пълноценен монтажен филм.*

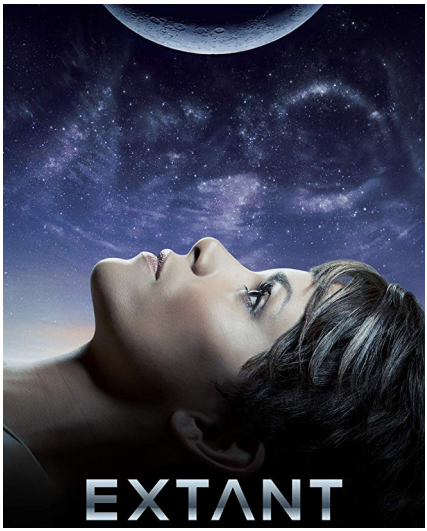

Extant / *Оцеляване* (2014-2015)

Съучастници в този сериал са продуцентът Спилбърг и оскароносната Хали Бери. Млада бездетна астронавтка се завръща от орбитален полет бременна. През това време мъжът ѝ кибернетик е създал робот-момче. Роденото от пришълец дете и роботчето се конкурират за любовта на майката, но има и други интереси в тази оплетена история.

** Един монтажен филм.*

The Librarians / *Библиотекарите* (2014-2018)

Германският оператор и режисьор Дийн Девлин, който дойде в Холивуд заедно с Роланд Емерих, избра свой път във фантастичното кино. По-малко мащабен и с повече хумор. Такъв беше и сериалът му „Библиотекарите“ – продължение на трите игрални филма „Библиотекарят“. Този път в митичната библиотека, където са събрани всички тайни знания и артефакти от човешката история, виждаме цял екип от библиотекари – млади хора с най-разнообразни таланти и способности. Превъзходен кастинг, остроумен сценарий, рисковани приключения.

** Поне четири филма.*

Scorpion / *Скорпион* (2014-2018)

Случаят е като при „Медиум“ – твърди се, че екранизира живота на реален човек. Но някои от приключенията на групата от гении са толкова фантастични, че ги слагаме тук. Особено епизодите с квантов компютър – те са си чиста фантастика. При всички случаи животът на Уолтър О`Браян е интересен образец за ролята на интелекта в решаване на житейски и екстремални обстоятелства. Сериал, направен с много топлота и деликатност.

** Поне един монтажен филм.*

The Whispers / *Шепотите* (2015)

Едно необичайно нашествие: децата, лишени от родителско внимание, чуват шепот… на пришълци, които нямат физическа форма, и използват самотата и въображението им, за да проникнат на Земята.

** Един монтажен филм.*

Powers / *Сили* (2015-2016)

Алтернативна реалност, където супергероите и суперзлодеите са еже-

дневна реалност. Някои от тях, загубили силите си, работят в полицията. Проект с южноафриканеца Шарлто Копли, дошъл в Холивуд заедно с Нийл Бломкамп и неговия „Сектор 9“.

** Един монтажен филм.*

Wayward Pines / *Уейуърд Пайнс* (2015-2016)

Тази нашумяла екранизация на роман е дело на режисьора Найт Шаямалан с водещата роля на Мат Дилън. Разказва за агент на ФБР, който идва на себе си след автокатастрофа в кокетно градче, лишено от връзка с останалия свят. Постепенно той разбира, че всъщност е бил не няколко дни в безсъзнание, а няколко столетия в анабиоза, и това градче е единственият резерват, останал след края на човешката цивилизация, като замисъл и личен проект на учен-милионер, предвидил залеза ѝ. Зад оградата на градчето започват диви гори, пълни с мутирали бивши човешки същества – днес страшни хищници с остатък от интелект. Развитието на оцелелия социум е темата на сериала.

** Два монтажни филма.*

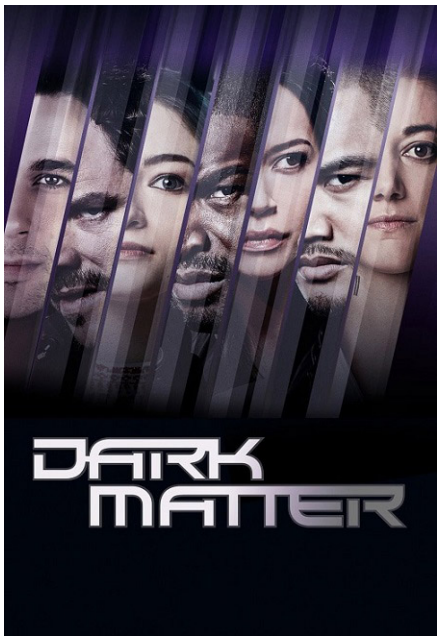

Dark Matter / *Тъмна материя* (2015-2017)

Едно от мащабните начинания на телевизия SyFy. Екипажът на звездолет се събужда едновременно в пълна амнезия. Постепенно героите започват да се ориентират в отношенията си с околната Вселена. Макар да разбират, че са били контрабандисти и убийци, този път избират непорочните си нови личности и пътя на доброто. Интересни образи и плътно изградени истории.

** Заслужава представяне с един пълнометражен филм.*

Stitchers / *Пришиване* (2015-2017)

Екип в секретна лаборатория работи с уникална апаратура: малко след смъртта на човек може да се влезе в остатъчното му съзнание, да се разследват причините за убийството и да се види убиецът. За такъв стрес е издръжливо само съзнанието на млада студентка, защото травма от детството е променила емоционалността ѝ. Постепенно се разкрива обвързаността ѝ с технологията и загадката на нейното семейство. Интересни образи и научнофантастични идеи.

** Един филм.*

El ministerio del tiempo / *Министерство на времето* (2015-2017)

Испанските телевизионни творци показват какъв чудесен „тайм“ сериал могат да създадат, без да имат специалните ефекти на американските си колеги, като използват само таланта на артистите си и богатството на националната си история.

В Испания от столетия съществува естествена „времева шахта“, от която може да се влиза във врати, водещи към различни епохи и дати. Испанските управляващи винаги са ги използвали за поддържане на реда във времето и историята. Оперативните екипи са от няколко души, между които жена-учен – първата еманципирана жена в Испания, художникът Веласкес и полицейски детектив. Всеки епизод е една епоха и едно приключение, в което може да участва и самият Сервантес, малко след като е написал „Дон Кихот“. Образец на историческа фантастика!

** Еднозначно три филма!*

Killjoys / *Ловци на глави* (2015 –)

Другият амбициозен проект на телевизия SyFy, стартиран едновременно с ***Тъмна материя***, но продължаващ и днес. Герои са двама братя и една красавица – капитан на звездолета. Те са екип от космически ловци на глави, арестуват и доставят в централата определени хора, без да се месят в корпоративните отношения и войни.

Постепенно се разбира, че тайна фракция с помощта на извънземна плазма-паразит създава манипулируеми хора-биороботи за власт над света. Килджоите са силата, която може да ги спре, дори ако се окажат част от тази конспирация.

** Два или три монтажни филма.*

The Expanse / *Експанзията* (2015 –)

Най-мащабната екранизация по серията романи на Дж. Кори за разселването на човечеството из Слънчевата система. Политически борби между Земята, Марс и астероидните минни ко-

лонии, в които се намесва извънземна форма на живот – тя започва някакви свои строежи в системата. Значим опит да се изградят достоверни образи на космическо човечество.

* *Три монтажни филма.*

The Magicians / *Магьосниците* (2015 –)

Интересен експеримент в жанра ърбън фентъзи. За разлика от „Хари Потър“ герои тук са млади американски студенти в магьоснически институт в сърцето на Ню Йорк. Магия съществува, исторически факт са въображаемите вълшебни страни, описани в романите, но действителността в тях е подчинена на законите на съвременния циничен социум – борба за власт, съпроводена с безмилостни убийства, изнасилвания, корумпирани богове, поробващи заклинания и манипулиращи вълшебства. Според мен е демитологизиращ експеримент, който сваля от фентъзито романтично-приказния воал.

* *Три монтажни филма.*

Bad Internet / *Лошият Интернет* (2016)

Американски сериал, посветен на безумията, които поражда Интернет, своеобразна реплика към „Черното огледало“. Особено внимание към епизода с военния ИИ, който решава да стане цивилен.

* *Един монтажен филм.*

Incorporated / *Инкорпориран* (2016-2017)

Светло капиталистическо бъдеще. Героят е преуспял млад мениджър в управлението на гигантска корпорация, една от няколкото поделили си света. Около блестящия корпоративен град за служителите (защитен от висока стена) се простира безкрайната жилищна зона на масовото общество, пълна с оцеляващи човешки остатъци. Постепенно узнаваме, че младият герой е с фалшифициран паспорт, а всъщност е от бедняшките квартали и си е поставил за цел да спаси любимата си, която е сключила заробващ договор за забавление на богатите. Той вече е женен за невинна дъщеря на една корпоративна шефка, като средство за постигане на целта му. Но дъщерята е добра и честна лекарка; тя открива клиника в бедните райони и искрено се опитва да помага на местните. Сериалът с изключителна честност разкрива жестокостта на корпоративния фашизъм, в който всички са жертви на системата, дори управителите ѝ.

* *Един монтажен филм.*

Travelers / *Пътешественици* (2016-2017)

Особен „тайм“ сериал, в който от едно неблагополучно бъдеще са „изстреляни“ съзнанията на агенти, предназначени да се инсталират в телата на съвременни нам хора, които след секунди ще загинат. Главната героиня се появява в тялото на умствено непълноценна девойка, която работи като чистачка в институт. Проследени са редица драми на тези нови хибридни личности. В резултат на намесата им обаче бъдещето се променя, променят се и ръководителите им, с техните заповеди и инструкции. Така, в атмосфера на все по-обърквaщи хроноклазми, агентите търсят решение на въпросите, усложнени още повече от появата на личности, изстреляни в предишни десетилетия, които въобще не искат да се променя историята.

** Един монтажен филм.*

Dirk Gently`s Holistic Detective Agency / *Дърк Джентли. Холистична детективска агенция (2016-2017)*

Рядко успешна екранизация на оплетения роман на Дъглас Адамс. Привидно абсурдна „тайм“ фантастика, която в края си разкрива желязна логика.

** По един филм от двата сезона.*

Timeless / *Без време* (2016-2018)

Този „тайм“ сериал за кратко време обходи почти цялата американска история. В центъра на сюжета е противоборството на две машини на времето, които правят изменения и контраизменения на американската история с цел да бъде унищожена/спасена демокрацията като система. Конспиративна група иска абсолютна власт над американците, а героите провалят плановете ѝ. Две години пред сценаристите успяваха да държат в напрежение аудиторията.

** Два монтажни филма.*

Duel (듀얼) / *Двойникът* (2017)

Тази южнокорейска „дорама“ за разлика от повечето такива не се върти около любовната история. Дъщеричката на добър детектив е отвлечена от младеж, заснет на камера. Детективът бързо намира заснетото лице, но то се оказва човек с пълна амнезия. Скоро се разбира, че той и други двама са

клонинги на човек, починал преди десетилетия. Сложна интрига за уникална биотехнология свързва тези млади копия и отвлеченото момиченце. Кой ще бъде победител в оплетената етическа ситуация?

* *Един монтажен филм.*

Roboti Aniya / I`m Not a Robot / *Аз не съм робот* (2017-2018)

Южнокорейска „дорама“, този път вярна на любовния сюжет. Млад богаташ има алергия от докосване на човек и живее в пълна самота. Екип конструктори създават роботка по образец на реално момиче за негов придружител и събеседник. Още отначало обаче механиката на роботката се повреждa и конструкторите нямат друг изход, освен да я заместят с реалната девойка. Милионерът не разбира това и се влюбва в нея. Ценното в сериала е взаимното обучение между роботката и момичето. То се учи да се държи като роботка, а роботката се учи как да бъде жена. И двете излизат от ситуацията с нова личност.

* *Поне два монтажни филма.*

The Tick / *Тик* (2017 –)

Също по изключение включвам тук сериал за супергерой, но само защото е остроумна пародия на този тип герои. В живота на малкия човек и чиновник се появява суперът Тик, с трико, пелерина, неунищожимост, но и малко глуповат. Страшно се нуждае от партньор, който да е „мозък“ на операциите му. И е избрал малкия страхливец за такъв. Заедно се борят с местната мафия, но по-често поправят глупостите си. Фантастична комедия, която си струва

* *Един монтажен филм.*

Salvation / *Спасение* (2017 –)

За кой ли път към Земята лети смъртоносен астероид и човечеството се нуждае от спасяване. В центъра са млад IT милиардер, млад учен, писателка фантастка, хакери-терористи, президенти, превратаджии, детективи и други. На фона на заплахата се разиграва малка гражданска война за власт. Харизматичният кастинг и добрият сценарий правят този продължаващ и в момента сериал достоен за

* *Поне два монтажни филма*.

The Orville / *Орвил* (2017 –)

Звездолетът Орвил и неговия очарователен екипаж бродят из Вселената и сеят разумното и доброто, почти както в ранния „Стар Трек“. Разликата е само в солидните дози смях. След като официалното продължение на „Стар Трек“ „Дискавъри“ зави към злостната враждебност и отчуждение, трябваше някой да продължи със светлите традиции на франчайза, нали?

** Поне два монтажни филма в очакване на продължението!*

.

Happy / *Щастливко* (2017)

Този скандален сериал също влиза по изключение в подборката ми. Антигерой на шестте епизода е напълно деградирал бивш полицай, който, ако не се друса, прислужва на разни гангстери. Пред него се появява летящо виолетово еднорогче, което му обяснява, че е въображаем приятел на дъщеря му, за която нашият персонаж дори не е чувал. Момичето е заловено от психопат и я приготвят за продан. Сериалът е циничен, изпълнен с гротескни абсурдизми, но изключително изобретателен. Вътре например има кръжок от „въображаеми приятели“ на различни травмирани от родителите си деца, който си споделя проблемите както при „анонимните алкохолици“. Можем да проследим как антигероят се превръща в герой и спасява дъщеря си.

** Един монтажен филм.*

Counterpart / *От другата страна* (2017 –)

Героят е скромен чиновник в шпионска централа. Един ден узнава, че службата му е прикритие на портал към паралелна реалност, където неговият двойник е виден агент. Налага се да си сменят местата и да играят ключова роля в „дуела“ между двата свята.

** Един монтажен филм*

Legion / *Легион* (2017)

Не бих могъл да си представя какъв е изходният комикс, предизвикал тази екранизация. Как би могла в поредица рисувани картинки да се предаде сложната сюрреалистична реалност на главния герой, дълги години затворен в психиатрична лечебница? И как се намираха толкова зрители, способни да оценят това наистина авангардно киносъбитие, че да поддържат (поне) три сезона? За мен е загадка!

Млад мъж е израснал в лудница, защото е установено, че психокинетичните му сили ще бъдат огромни и държавата не би рискувала да го остави на свобода. Подобни на него мутанти го освобождават и подготвят за сражение с истински опасен телекинет-психопат, който заплашва света. Но „дуелът“ им не е физически, а на полето на въображението. Изумителна визия и обрати.

* *Поне два филма.*

Reverie / *Проект „Ревъри“* (2018 –)

Полицайка специалист по преговори е поканена в научен институт да помага при работата с нова технология за виртуална реалност. Тази технология е базирана на въздействие върху психофизиологията на пациента, така че той сам да изгражда илюзорната си реалност. Някои пациенти обаче не искат да излизат от съня си. Тук се намесва нашата героиня, но и тя носи една огромна травма в живота си, която може да я засмуче като „черна дупка“. В този сериал за пръв път се поставя въпросът, който според мен ще стане свръхактуален след въвеждане на пълноценна виртуална реалност!

* *Един монтажен филм.*

Откъде идвате

Валентин Д. Иванов

Еврокон 2017, Дортмунд:

Репортаж от мястото на събитието II

(Продължение от „ФантAstika 2017“.)

Ден втори: 17.06.2017

Успах се, което не е за учудване след нощното довършване (първата версия пишех на лаптопа по време на събитията) на записките за първия ден до един часа сутринта и след предната нощ, прекарана в рейса. Освен това забравих да „навия“ будилника на телефона си, така че закъснях за първия доклад, който по програма започваше в 10:00 и продължаваше до 11:00. Темата му беше екзопланети, изнасяше го Улф Филдебранд (Ulf Fildebrandt) – програмист и писател. Тази сесия се проведе в една малка стая в подземието; като отидох, имаше десет човека, аз бях единадесетият. Не бях обърнал внимание, че докладът ще е на немски, но темата ми бе достатъчно позната и се разбираше.

Улф говори най-общо за екзопланетите, описа добре съвременното състояние на проблема. Дори пусна филмчета за атмосферната циркулация на планетите, които са обърнати винаги с една страна към звездата – както например би трябвало да са онези в обитаемата зона на студените звезди от спектрален клас M, защото те са близо до собственото си „Слънце“ и с времето приливните сили уеднаквяват денонощния и годишния им период. Даде и примери за различните видове планети от НФ литературата. Една от книгите, които спомена и ми се стори интересна, беше Grauwacht (2015) от немския писател Robert Corvus. Спомена и своя собствен роман Dunkelwarts. Разказа дори за звездата на Таби: загадъчен обект, открит с помощта на космическия телескоп „Кеплер“. Звездата не показва никакви особености освен една – от време на време блясъкът ѝ намалява. Подобни явления се наричат dips, което в случая е най-точно да се преведе от английски като „падина“. Падините не следват никаква периодичност, имат различна форма и дълбочина. За тях все още няма общоприето обяснение.

Тук не издържах и се обадих. Разказах, че през последния месец звездата пак е показала падини. Заедно с няколко колеги се опитахме да я наблюдаваме на два телескопа – един в Словакия и един в България. Но нямахме никакъв късмет с времето и натрупахме само около 5,5 часа наблюдения.[1]

Към края Улф показа интересна графика: линия на времето с описание на планети в НФ от едната страна и с истински астрономически открития на планети от другата. Разказа подробно за планираните бъдещи изследвания; спомена два проекта за космически телескопи, които имат потенциал да ни помогнат да получим много нови знания за екзопланетите. В заключение говори за романа Transport от Phillip P. Peterson като духовно продължение на „Гейтуей“ от Фредерик Пол. Последните пет минути му задаваха въпроси и се получи добре. Лекторът беше емоционален и създаде контакт с публиката.

Между 11:00 и 12:00 имаше интервю, или по-скоро беседа, с Андреас Ешбах, немски писател, автор на Die Haarteppichknüpfer. Чел съм я на английски, като The Carpet Makers, много ми хареса и впоследствие намерих от него и Das Jesus Video („Видеоклипът „Исус“), но бях разочарован от него. Ерик Симон ми каза, че „Тъкачите на килими“ е първата и най-добрата книга на Ешбах, но предположи, че той едва ли ще създаде друга толкова добра, защото я е писал бавно и е работил много над нея, а сега си изкарва прехраната с литература (единственият, който успява да го прави в немската фантастика) и е принуден да пише бързо и много.

Първо го попитаха дали не е започнал „Тъкачите…“ като фентъзи и после я е продължил като научна фантастика. Той отговори, че винаги е бил в конфликт с литературните категории и че книгите му могат да се намерят на различни рафтове в различните книжарници. Започвал да пише с някаква идея, а ако тя не пасва на категориите, толкова по-зле за категориите.

Вторият му роман е трилър, в който действието се развива на космическа станция и има интрига, свързана със слънчевата енергетика (не съм го чел). Той каза, че винаги се интересува главно от бъдещето – нали това е мястото, в което ще прекараме остатъка от живота си. Каза и че с възрастта губи оптимизъм. За разлика от вчерашното интервю с илюстратора Пърсер, Ешбах не беше толкова ентусиазиран и се държеше сдържано,

[1] *По-късно все пак публикувахме статия, защото тази падина се оказа първата след наблюденията на „Кеплер“. Наложи се да съберем нашите наблюдения с данни на други астрономи, които също имаха проблеми с времето; това показва, че сътрудничеството в науката е по-продуктивно от конкуренцията.*

както „подобава“ на истински немец. Обаче в отговорите си вмъкваше френски цитати, показвайки ерудиция. Той повтори, че не се интересува от категории, и остави на другите да класифицират книгите му; за него било важно книгата да „работи“. Това беше в отговор на въпрос за романа му Eine Billion Dollar („Един милиард долара“), който също не съм чел. Цитира някого: the biggest source of problems is solutions.[2] Явно не е оптимистично настроен към новите технологии – натърти, че решението на всеки проблем създава два нови. Той не вярва и в общите решения; каза, че в най-добрия случай решаваме 80% от проблема, а остатъкът се превръща в нов пълноценен проблем. Един от героите му заявява, че се съмнява дали светът заслужава да бъде спасяван, че проблемът с оцеляването е проблем на богатите държави, за бедните катастрофата е по-скоро възможност. Във връзка с негова друга книга го попитаха дали трябва да се адаптираме към новите технологии. Той – изглежда, това му е навик – помисли, преди да отговори, и каза, че промяната и адаптацията са нещо като запазена марка на човечеството.

По време на беседата имаше преводач от/на английски, който трескаво си водеше записки и четеше отговорите след всеки две-три изречения. Този път стилът беше малко по-различен от „предаването на топката“, което правихме с преводача на моята лекция след всяко изречение. После говорих с друг член на преводаческия екип и специално се постарах да ги наблюдавам как работят. Оказа се, че не са професионалисти, просто фенове, но се справяха чудесно.

Ешбах каза, че прогресът ни дава много възможности, но остава въпросът дали имаме нужда от тях. Даде пример с визитните картички, на които преди 25 години е имало само един телефонен номер, а сега има няколко телефона, ICQ (пролича си, че е от по-старата генерация), електронна поща и какво ли не, само че да се намери човекът, е едва ли не е по-трудно, отколкото преди четвърт век.

Питаха го за „тайната“ на писането. Той отговори, че е като във футбола – вкарай един гол повече от противника. При писането „номерът“ е след прочитането на първото изречение читателят да иска да прочете второто и т.н. На него самия лесно му става досадно, а ако на него му е досадно да пише, на читателя ще му е досадно да чете. Някой бил казал, че има три правила за добро писане, но за съжаление, те са неизвестни.[3]

Водещият го попита: има много книги с правила, включително за изграждане на герои, за развитие на сюжет и т.н. – с други думи,

[2] *„Най-големият източник на проблеми са решенията“ (англ.). За съжаление, опитите ми да намеря източника на цитата не се увенчаха с успех.*

[3] *Както установих по-късно, изказването принадлежи на Съмърсет Моъм: There are three rules for writing the novel. Unfortunately, no one knows what they are*.

за занаятчийската част на писането; какво е неговото виждане по въпроса? Той отговори, че самият често се чудел какво прави една книга хубава и откъде идва усещането за напрежение. Според него не е просто спазване на някакви правила. Той изследвал някой от любимите си книги, пишел много бележки по полетата. Не открил правила. Според него трябва да се действа като тръбопроводчиците – ако видиш, че отнякъде тече вода, разбери откъде и запуши дупката.

Стана дума и за мотивацията за писане. Според Ешбах тя идва от четенето. Като при професионалните футболисти – те искат да са такива, защото са гледали мачове по телевизията. Ако човек си задава въпроса защо да пише, значи не иска да бъде писател, а да бъде велик. На такива хора той казвал, че писателите не ги разпознават на улицата, по-добре да отиват да работят в телевизията, но той не познава правилата на тази игра.

Повечето от любимите му писатели са вече мъртви. На полиците му имало автори, които са много влиятелни, и други, които заемат много място. От вторите са Стивън Кинг, Волфганг Йешке, Джон Гришам. В момента препрочитал Жул Верн, който бил чел като дете, и сега открил, че той все още звучи добре. Харесвал му немският фантаст Хайнц Доминик. Имал много книги на Робърт Хайнлайн, Артър Кларк, Алистър Маклейн – те били негови герои. Маклейн бил Дан Браун на 1960-те. Спомена и Косалек и Зимел – двама немски автори на пълп романи, които харесва. От тях се учел как да въвежда героите. Започнал е да преминава на електронни книги заради проблема с мястото, което хартиените заемат.

Питаха го за какво е следващата му книга. Той каза, че това не трябва да бъде споменавано, както името на един герой от романите за Хари Потър.

Аз го попитах дали е написал нещо друго в света на тъкачите и дали мисли да се върне към него. Той отговори, че има такъв роман, казва се Quest, но не е преведен на английски. Има повече идеи, но те не са узрели, за да бъдат написани романи по тях.

Някой друг от публиката го попита какво би направил, ако е крал на Германия. Не мога да измисля нищо, отвърна той, но ако има референдум за превръщане на Германия в кралство, ще помоля да гласуваме с „не“, защото вече съм си намерил любимата професия.

Между 12:00 и 13:00 бях на лекция за научната фантастика и фентъзито в Португалия, изнесена от Alvaro de Suisa Holstein. Лекторът чете

дума по дума английския текст с нисък глас, трудно му се разбираше, а освен това имаше преводач на немски и всичко беше доста накъсано.

Оказа се, че както навсякъде, и в Португалия фентъзито е много популярно. Първите прародители на жанра са от средата на 16-и век. По-късно има романи с фентъзи елементи; имена на някои автори са: Joaquim Teófilo Fernandes Braga, Bartolomeu Lourenço de Gusmão. Този род литература е отричан от католическата църква и властите като заплаха за социалната стабилност. Първата португалска НФ е „Светът през 3000-ата година“, публикувана през 1859-а. По него време излизат поема за жителите на Луната и романът „Жителите на планетата Сатурн“. Там се описва контакт с обитателите на Сатурн и Нептун. Това са истински фантастики, в смисъл че съдържат научни обяснения. Последното десетилетие на 19-и век донася доста фантастични книги, включително и за марсианска цивилизация.

Португалия има редица книги, описващи португалски световни и дори галактически империи, а също и силна алтернативна история – през 1923-та авторът Campos Monteiro описва социалистическа революция в страната.

Списание „Омни“ е имало португалско издание, но то просъществувало само единадесет броя.

Според лектора много от извънжанровите им писатели пишат фентъзи или фантастика, но не си го признават, например Жозе Сарамаго.

Попитах го дали има професионални автори, които се издържат с НФ, с идеята да сравня положението в една държава, съпоставима по население с България (но имаща „езикова империя“ в лицето на страни като Бразилия и Мозамбик). Оказа се, че нямат, въпреки въпреки потенциално големия пазар.

За съжаление, тук ми направиха забележка, че печатам много шумно, и трябваше да спра записките си, но един от домакините германци ми обеща запис на лекцията.

От 13:00 до 14:00 слушах представяне на проект за двуезична фантастика от италианеца Francesco Verso. Името на проекта е Future Fiction – електронна публикация от разкази; организаторите смятат, че бъдещето идва навсякъде, и искат да го опишат от различни гледни точки. Имаше двадесетина слушатели.

Той започна с инфографика на историята и произхода на НФ:

Използва картинката, за да демонстрира, че фантастиката е литература на различното и на трансформацията. После показа друга графика на „спектъра“ на НФ от позитивна до песимистична, след това – карта на страните, от които са публикували разкази. Проектът му се опитва да покрие различни медии: като се започне от традиционните книги и комикси и се стигне до не толкова традиционните, включително обек-

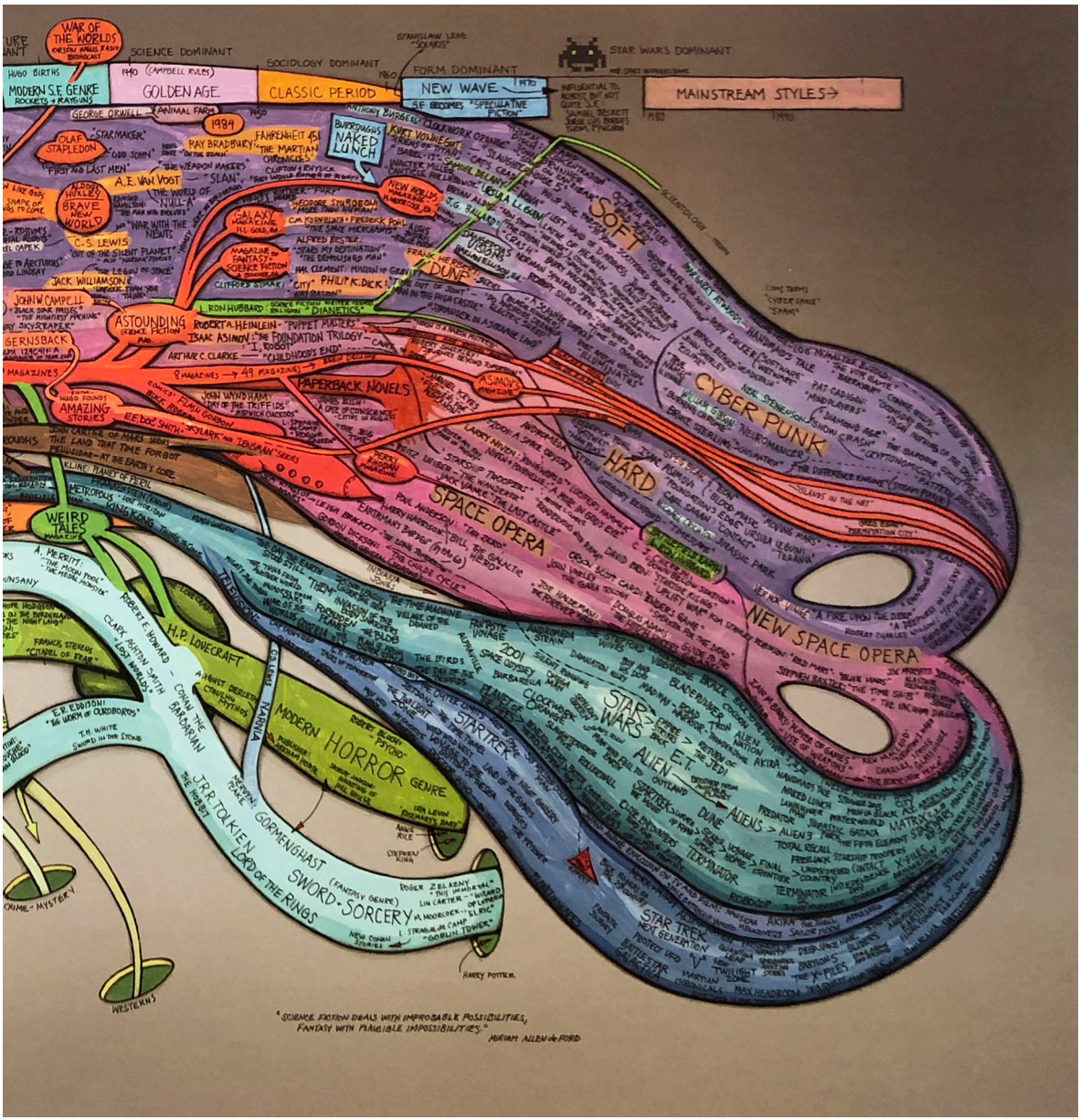

ти, отпечатани с 3D принтери. Повечето от историите са италиански, но има и от Латвия, Зимбабве, Русия, Нигерия, Мексико, Гърция. Той доста емоционално попита публиката какво би било да живеем в свят с един ресторант – Макдоналдс, с един източник на кино – Холивуд, и с една телевизия – MTB. После се плесна по челото: ама ние живеем в такъв свят! Версо иска да погледне зад големите рекламни плакати пред нас.

Не иска начинаещи автори, а добрите писатели, тези, които са печелили всички награди в собствените си страни, но не са достъпни на английски. Има и специален проект за китайска фантастика в Италия – книгата е напечатана на два езика. Финансирана е от китайското правителство.

Версо разказа, че хора са го питали защо да четат примерно френска или испанска фантастика, какво ѝ е различното. Според него разлика няма. Структурата на разказите може да е различна, но в края на краищата се свежда до това, че хората се събират и си разказват нещо. Колкото и да са различни ресторантите, пошегува се той, се яде по един и същи начин, както и се чете по един и същ начин. Различно е само качеството и то не зависи от страната, от която произхожда книгата, нито от вида на ресторанта.

Попитах го за кориците. Оказа се, че илюстрациите и кориците са техни – те са ограничени финансово и той използва, че преподава в школа в Рим за рисуване на комикси, и прави конкурси сред учениците си. Стреми се да избира колкото се може по-забележими корици. Преводите също не са професионални и затова той предпочита да издава разкази, не по-дълги от 20-30 страници.

В момента работят по китайския си проект, ще имат гости от Китай. Това за Версо е само един мост, но той се опитва да прокара и други. Евроконите са място, на което търси таланти, събирайки разкази. Той се опитва да създаде паневропейска мрежа от преводачи и автори. По собствените му думи това е bottom-up small-press проект.

Тъй като говореше за финансирането, аз взех думата и разказах за нашия неуспешен опит с кандидатстването за пари.

След доклада го хванах и си поговорихме, взех му електронната поща. Той издава главно чрез Амазон, за него това е печатница, издателство, разпространителска мрежа, агенция и всичко. Покрай този разговор закъснях за следващото събитие, но мисля, че си струваше.

Между 14:00 и 15:00 слушах панел за фензините. Панелът се ръководеше от швед, Wolf von Witting[4]. Останалите бяха поляк, испанец и французин. Шведът говори за историята на фендъма. Той самият навлязъл в движението сравнително късно, в началото на седемдесетте. По него време в Германия са били публикувани стотици фензини. Спомена, че в Германия има организация Fantastic Library, която събира стари фензини; има и проект за сканирането им, но за съжаление, сканирането означава разрязване. През 1960-те фензините са били мемографски, написа-

[4] *Именно неговият фензин CounterClock (http://efanzines.com/CounterClock/) спечели наградата Евронкон в тази категория.*

ни на ръка. В старите фензини имало забележителни рисунки. Показа собствения си фензин CounterClock: на английски, достъпен свободно в Интернет.

Разговорът се насочи някак незабележимо към Пери Родан. Един от присъстващите, руснак, каза, че е чел две книги за него на руски, шведът изненадващо мина на руски, стана голям майтап. Заговориха за продажбите, шведът каза, че само Библията се продава по-добре от Пери Родан. На което италианецът от предния панел отвърна, че това е фентъзи и не се брои. Пак настана голям смях. Издаването на комикса за Пери Родан било прекъснато в Щатите, защото представлявал заплаха за американската издателска индустрия. Като бил на 18 г., шведът бил помолен да напише статия за Пери Родан. Било голяма грешка от негова страна – станал фен за цял живот.

Един немец от панелистите показа фензин Exodus от 1970-80-те. Прекъсват издаването му през 1980-а и го продължават през 2003-та, с по един брой на година.

В CounterClock номер 27 има фалшив репортаж от несъществуващ кон, който шведът се накани да чете, но преди това даде думата на поляка, който разказа как правят техните фензини: четат ги за корекции двама души, печатането е евтино, продажната цена е 1,20-1,50 евро. Те се опитват да направят фензина си качествен, но не са професионалисти и искат да останат евтини.

После разказаха за The Enchanted Duplicator[5], непрофесионален роман, в който героят предприема пътешествие из света на фендъма. То започва с изкачване по планината на Инерцията, минава през полето на Обикновеното, за да достигне до Златата кула, в която се намира омагьосаният Дупликатор от заглавието. Обаждаха се много хора, дискусията стана разхвърляна.

Най-накрая шведът се върна към фалшивия репортаж за кона, уж проведен през 1950-те в Антверпен, Белгия. Написан е във висок английски стил и звучи много сериозно, но почти всяка дума е бъзик. Обаче вътре има и сериозни размисли: фендъмът е среда за създаване на приятелство и гланцираните издания по-скоро отделят авторите на фензините от техните читатели; читателската база на подобни публикации е ограничена (шведът коментира, че това е било през 1950-те, сега е различно; това беше шега, разбира се). Малките тиражи отговарят на факта, че има само около 200 активни фенове, и това позволява фензинът да се превърне в лично писмо. Един слушател от публиката подкрепи извода в статията и

[5] *„Омагьосаният дупликатор“ (http://www.fanac.org/fanzines/Enchanted_Duplicator/Enchanted-00.html)*

каза, че тя обяснява защо съвременният фендъм в Европа не се втурва да премине към Интернет, за разлика от американския. Фензините са преди всичко средства за персонална комуникация и не е нужно да са идеални. Exodus е semi-prozine, някъде по средата между любителските фензини и професионалните списания.

Най-мълчаливият панелист беше Eckhard D. Marwitz, а германецът – неговото име е René Moreau – се обаждаше от време на време и говореше почти само на немски.

В същата стая между 15:00 и 16:00 се състоя панел за неанглосаксонска НФ литература. Имаше четирима панелисти, един от които бе португалецът, който говори по-рано за тяхната НФ, и един французин, Pierre Gevart; французинът рекламираше Еврокона в Амиен през 2019-а (той е един от организаторите му).

Пиер е писател и главен редактор на Galaxies-SF[6], което е едно от двете най-важни жанрови списания във Франция. Той каза, че се чувства необичайно, защото сега е в ролята на чужденец. Каза, че намираме фантастика навсякъде, включително в Индия, Русия, арабските страни, Китай, Япония и Африка. Според него французите са най-големите песимисти на света и дистопията им е любима. Разказа за оплакванията на един китайски автор, който споделил, че сега никой не чете НФ, защото в родината му преди продавали по един милион бройки, а сега тиражите спаднали до 400 хиляди.

Следващият панелист бе от Белгия. Започнал да пише през 1970-те, превеждал сам разказите си на френски. Досега има стотина, публикувани на 44 езика. Има разкази в списанието за фантастика с най-голям тираж в момента – китайското SF World.

Трети бе португалецът от по-предната лекция. В Португалия пазарът е доминиран от английски автори. Португалците публикуват предимно разкази и тези от тях, които искат да излязат навън, трябва да пишат на английски.

Последният панелист бе испанец. Пише фантастика и други жанрове, но дори тогава включва фантастични елементи. Той смята, че разделянето на англоезична и неанглоезична НФ е изкуствено. Някой от публиката се обади, че делението във всяка страна по-скоро е на чужда и местна фантастика. Испанецът отвърна, че според него делението е по линия на страните, в които технологиите се създават, и страните, в които технологиите се „донасят“. Някой от публиката не се съгласи и започна хаос.

Генадий Прашкевич се обади и каза, че преводите на неанглийски ав-

[6] *https://galaxies-sf.com/*

тори в Украйна са лоши, а най-добрите автори не се публикуват (мое предположение е, че това става заради по-скъпите им права).

Французинът обясни как избира какво да публикува: той самият чете или иска от преводачите да му препоръчат добри разкази.

Аз се изказах и отбелязах следното: първо, има обективна бариера пред преводите спрямо „родната“ англоезична литература и това е допълнителната цена на превода. Второ, американо-английската фантастика е самодостатъчен пазар; ние често третираме тази фантастика като монолитна, но не сме прави. Тя предлага голямо разнообразие и може да задоволи практически всичко, което читателите търсят. Трето, има проблем с нивото на писателите от малките страни: поради тесните пазари те не могат да се издържат с литература и трябва да имат друга професия, което банално им оставя малко време за писане. Печално е, но хора с талант се насочват към други професии, защото в жанровото (и не само) писане няма бъдеще. Припомних и онази идея, че човек трябва да напише милион думи, за да стане добър писател, но това е по-трудно, ако трябва да работи и нещо друго.

Един французин от публиката посочи, че английският е универсален език: във Франция има два вида фенове – тези, които знаят английски, и тези, които искат да го научат; обаче практически няма френски фенове, които искат да научат испански или руски. Последният превод на Лем на френски е от 1989-а и оттогава не е издадено нищо ново (Лем, разбира се, е починал и не пише нови неща, но се подразбираше, че не всички негови книги са издадени на френски).

Накрая аз отбелязах, че в залата няма почти нито един англосаксонец – кажи-речи всички бяхме „чужденци“, което говори за липсата на интерес към „чуждата“ фантастика.

Преди да се разпръснем, един съсед ми показа Around the World in More than 80 SF-Stories („Около света за над 80 фантастични разказа“), където имам разказ, и най-после си видях името в немска книга. За съжаление, още първия ден целият тираж се беше изчерпал и до момента нямам собствен екземпляр.

Между панелите Генерала на няколко пъти ме замъква навън, за да пуши и да си бъбрим. Срамота е, че трябва да се срещнем чак тук в Германия, за да можем да си поприказваме на спокойствие, но по-добре, че стана така. Докато тичах навън-навътре, успях да купя за децата една дребна книжка с фентъзи роман, писан от немска тийнейджърка.

От 16:00 до 17:00 слушах доклад за романа Auf zwei Planeten („На две планети“) от Курд Ласвиц. Първото му издание е двутомник; Ласвиц има

и множество сборници с разкази и няколко романа. През 2008-а са издадени пълните му събрани съчинения; преброих на снимката 22 тома (но може и да греша). Последните два са библиография и биография.

През 1897-а излизат няколко важни книги: „Война на световете“ на Уелс и „Ледения свят“ (после проверих – английското заглавие е „Антарктическа мистерия“) на Жул Верн. Романът на Ласвиц е най-философският от трите. Книгите поставят началото на много теми в НФ: като се почне от космически полети и станции и се стигне до използване на слънчевата енергия чрез електроцентрали в пустините.

Романът на Ласвиц започва с това как немска експедиция приближава полюса. Тя включва астроном и известен полярен изследовател. Те са изненадани да открият там море и умерен климат и попадат на странна инсталация. Балонът, с който пътуват (като А. Нобиле няколко десетилетия по-късно), е приземен от някаква необяснима сила. Хората не могат да дишат и припадат. Лекторът ни показа репродукции на първите няколко страници от ръкописа, както и красиви илюстрации от различни издания. Участниците в експедицията се събуждат в луксозно жилище и виждат непознати хора, не много по-високи от самите тях. Те се оказват марсианци, които от известно време са осъществили контакт с ескимосите. За щастие, един от членовете на експедицията говори инуитски и така земляните и марсианците комуникират.

Марсианците се чувстват зле в земните условия, но са технологично по-напреднали до стадий да имат средства за промяна на гравитацията. По някаква причина могат да кацат на Земата само на полюсите. И на двата полюса имат бази, а над тях се намират космическите им станции. Марсианската база е сравнително нова – за пръв път те се опитали да дойдат до Земята преди едно поколение, но тогавашната им експедиция загинала.

Хората изненадващо намират в багажа си немско-марсиански речник. Оказва се, че спонсорът на експедицията е син на ръководителя на предната марсианска експедиция, който е оцелял и е направил състояние в Германия с марсианските си технологии. Единият от хората започва любовна връзка с марсианка и не вижда опасност в идването им. Но друг иска да избяга и да предупреди човечеството. Единият от хората заминава за Марс, а другият е решено да бъде върнат в Германия. Обаче марсианският дирижабъл попада на британски разрушител и започва сражение. Станцията на северния полюс е евакуирана за зимата. На всичко отгоре се разпадат и личните отношения на някои от замесените двойки.

Марсианците постепенно се разочароват от хората и започват да смятат, че със Земята може да се говори само от позиция на силата. Искат

репарации от англичаните, а също и Марс да бъде призната за доминираща сила на полюсите. Започва война, очаквано Великобритания губи. Марсианците се надяват това да е последният им сблъсък с безсмислената земна политика, но веднага след разпадането на Британската империя започват ред малки войни. В края на краищата марсианците обявяват протекторат над Земята.

Действието във втората част от романа се развива няколко години по-късно. Окупацията на Земята е трудна за всички. Отначало марсианците са се надявали, че образованието ще поправи човечеството. Но всъщност само ограничен брой хора получават познания, и то единствено технически. Марсианците започват да строят слънчеви електроцен-

Илюстрация на Juan Miguel Aguilera

трали в пустините. Постепенно те се превръщат в господстваща раса, а хората – в роби. Марсианците все повече заприличват на офицери от немските окупационни части в колониите.

Американците са построили тайно флот за борба с марсианците и разрушават космическите станции, без които пришълците не могат да кацат на Земята. В края на краищата и на Земята, и на Марс идват на власт по-умерени правителства.

Обществото на марсианците е интересно. Там има свободна любов, която е точно толкова социално приемлива, колкото и брака. Всички

имат право на глас, включително жените (да не забравяме кога е писан романът). Освен да контролират гравитацията, марсианците могат да управляват химичните реакции от разстояние и имат устройство, което позволява да се вижда миналото.

Второто издание на книгата от 1898-а е сериализация, която излиза всяка седмица. След Втората световна война до 1979-а изданията са все адаптирани и съкратени; за сравнение, първото издание се състои от около 1000 страници, а адаптираните – от по стотина-двеста. Адаптациите най-често премахват дългите философски части. Единственото американско издание от 1971-ва също е адаптирано; адаптацията е на Ерих Ласвиц, сина на автора. През 1997-а излиза пълно анотирано издание. Човек от публиката каза, че това било за 100-годишнината на романа, и лекторът показа следващия слайд, на който имаше снимка на човека от публиката на някакво награждаване от същата година, когато наградата на името на Курд Ласвиц е била дадена за анотациите на това издание. Тази награда се дава ежегодно от 1980-а за най-добър роман, за превод, за филм, както и в други категории. При организирането ѝ е имало спор дали да я кръстят на Курд Ласвиц или на Ханс Доминик, но се наложило мнението, че Доминик като писател не е толкова добър, колкото Ласвиц. А националната наградата за НФ в ГДР е била кръстена със заглавие на разказ от Ласвиц.

Някой от публиката попита дали все още си струва да се чете романът за удоволствие, т.е. ако човек не е мотивиран от изследователски цели. Друг отговори, че Ласвиц е хуманист, има сложни герои, моделирани от истинския живот, с етични и морални проблеми. Освен това той е популяризатор на науката и дори теоретик на фантастиката. Интересни са различните форми на управление, което марсианците имат – демокрации, просветени монархии. Също така е описано универсално законодателство: едни и същи закони действат на целия Марс. Ласвиц е бил популярен приживе – някои негови есета са публикувани във вестниците. Но той става особено популярен след Първата световна война. Никога не е било планирано да се направи филм по книгата, но има радиопиеса.

Питах стоящите край мен кой е съвременният немски аналог на Ласвиц, и те ми препоръчаха Herbert W. Franke, макар че той е писал главно през 1970-те години; сега е на около 90 г. и не пише повече.

Пак в същата зала от 17:00 до 18:00 имаше лекция за фантастичното кино на ГДР. Лекторът Karsten Kruschel пусна няколко доста дълги фрагмента. Изключително сладкодумен оратор.

Той започна с „Първият космически кораб на Венера“ (Der Schweigende Stern; 1960). Аз го бях споменал в моята лекция и Крушел дойде да си

поговорим за него, след като бях приключил. Филм-катастрофа, доколкото това може да се каже за лента, снимана в социалистическа държава. Сивото вещество, което напада космонавтите във филма, е лепило. В спомените си режисьорът казва, че цялата продукция на ГДР от лепило през тази година била използвана за филма и лепилото от магазините изчезнало. Филмът няма музика, само електронен шум.

Вторият филм се казва „Еоломеа“ (Eolomea; 1972). Той започва с морзов сигнал от далечна част на космоса. Група младежи искат да изследват, но ръководството им забранява. Накрая младежите откраднат космически кораби и все пак отиват. Във филма играе български актьор – Иван Андонов, България е спомената като една от страните-създатели. След време спасителна група намира откраднатите кораби, но техните екипажи отказват да бъдат спасени. За пръв път в световното кино (това е преди „Звездни войни“ и др.) космическият кораб е показан мръсен! Филмът споменава закони за роботи. В края на филма героят на Иван Андонов се жертва, заминавайки с флота на полет без завръщане към друга звезда.

Третият филм беше „Прахът на звездите“ (In the Dust of the Stars; 1976): той започва с тайнствени сигнали (това, изглежда, е запазена марка на източногерманското кино), които са вик за помощ от друга планета. Интересно, че Земята дори не е спомената в целия филм. Изпратен е спасителен кораб, но при кацането той е атакуван с радиоимпулс и е свален. Местните жители разказват, че сигналът е тест, никой не е изпращал зов за помощ. Гостите са поканени на празненство, за да се коригира неразбирателството, но местните използват психотропни средства, за да манипулират паметта на космонавтите от спасителната експедиция. Накрая се оказва, че сигналът за помощ е изпратен от местните аборигени, а „домакините“ са всъщност колонизатори, които ги подтискат. Снимките сред природата са правени в Румъния. Експедицията си заминава, но семената на революцията са посети.

Вечерта, в една от залите в мазето, филмите, за които стана дума, щели да бъдат показани изцяло, но аз ги пропуснах.

В 18:00 започна церемонията по раздаването на наградите Еврокон. Гласуването е било по-рано сутринта на закрита сесия, но аз не бях делегат и не участвах в нея.

- Награда „Курт Сиодмак“, категория ТВ сериал: дадени са били 124 гласа през Интернет и 50 на Еврокона. Трето място с 8,6% си поделиха The Expanse и Person of Interest; на второ място бе „без награда“ с 9,2%, а победител стана Dr. Who с 36%. Сериалът на BBC прави хеттрик, печелейки за трета поредна година.

- Награда „Курт Сиодмак“, категория филм: трето място с 9,8% за Star Trek: Beyond, второ място със 17,2% за Rogue One, и първо място с 48,8% за The Arrival.

Теглиха жребий за наградата за гласуващите: на един от гласувалите през Интернет и един от гласувалите тук се падна по една книга.

Обявиха, че Белфаст е избран за домакин на по-следващия Еврокон.

След това раздадоха и самите Евроконски награди:

- *Дебют* – получиха я автоматично всички номинирани: Алексей Шеин (Белорусия), Александър Цонков – Лостов (България), Hanus Sainer (Чехия), Romain Lucazeau (Франция), Sarah Marie Griffin (Ирландия), Emanuela Valentini (Италия), Doina Roman (Румъния), К. Терина (Русия), Miro Svercel (Словакия), David Luna (Испания), Наталья Савчук (Украйна)
- *Роман:* Peadar Ó Guilín, за The Call (Ирландия)
- *Илюстратор*: Juan Miguel Aguilera (Испания)
- *Фензин*: CounterClock (Швеция)
- *Интернет публикация*: diezukunft.de (Германия)
- *Детско произведение*: Наталья Щерба за „Часодеи“ (Украина)
- *Драматична презентация*: Boy 7 (Германия)

Зала на славата:

- *Автор*: Datio Tonani (Италия)
- *Художник:* двама победители, Aurelien Police (Франция), Judith Clute (Великобритания)
- *Издател*: Tracus Arte (Румъния)
- *Списание:* Supersonic (Испания)
- *Преводач*: Наталия Осояну (Русия)
- *Популяризатор*: Йън Уотсън (Великобритания); преди това той бе излизал да получи испанските награди и беше благодарил на испански, но сега произнесе реч на английски и каза, че обикновено е писател, но от много време има силна връзка с фендъма и много се радва на отличието
- *Гранд-майстор:* Зоран Живкович (Сърбия)

Генерала пак направи опит да ме замъкне в пушилнята и почти щеше да успее, но точно тогава имаше и среща с Ешбах и аз се отбих да се запозная с него. Той тъкмо си тръгваше, но се задържа да си поговорим. Оказа се, че „Тъкачите“ са излезли на английски с помощта на Орсън Скот Кард. За съжаление, книгата не е била голям търговски успех, поради което Ешбах не очаква Quest (роман, чието действие се развива в същия свят) да бъде преведен. Пожелах му успех и се разделихме.

После отидохме с Генерала за около час в един близък ресторант, къ-

дето хапнахме някакви местни аналози на тортили, и се върнахме при Ерик Симон на лаф мухабет в залата на кона. Питах Чарлс Щрос дали ще пише пак за Фрея – героинята от Saturn`s Children – и за мое най-дълбоко съжаление отговорът беше отрицателен: започвал нова серия космическа опера – тази, от която първия ден го слушах как чете монолога на главния злодей. Със Симон и една австрийска писателка, която се оказа биоложка по образование, си поговорихме за Пол Макаули – за него стана дума, защото и той е биолог; с Бобсъна (още един българин, който участваше в Еврокона) обсъдихме Робърт Сойер – те двамата са си кореспондирали преди време.

Малко след 22:00 поех към хотела – 15 минути бързо ходене по вече познатия път, но ме забави някакъв заек, който изненадващо се появи пред мен (това – почти в центъра на Дортмунд, което показва колко е зелен градът). В 22:30 се изправих пред вратата на стаята си, която упорито не искаше да се отвори. Наложи се да ми правят нова карта-ключ и даже това не помогна, но с блага дума и со малце кютек всяка врата се отваря в края на краищата и се захванах с бележките си.

Три часа и половина по-късно приключих тази статия. Изпитвах съжаление – по-голямата част от събитието беше зад гърба ми. Утре е последният ден на кона.

(следва)

През месец май в град Владимир (Русия) се проведе VIII Международен форум „Хуманитарни индустрии“ в съчетание с тридневния панаир на книгата „Бу!фест“. Събитието бе отразявано от информационния портал „Византийский ковчег“. Главен вдъхновител и организатор на форума бе заместник председателят на Съвета за приключенска и фантастична литература към Съюза на писателите на Русия Виталий Иванов. От българска страна участие взеха Атанас П. Славов и Янчо Чолаков. Тук ви запознаваме с доклада, който бе подготвен за тази среща.

Янчо Чолаков

КРАТЪК ОБЗОР НА НАЙ-НОВАТА БЪЛГАРСКА ФАНТАСТИКА – ТЕНДЕНЦИИ И РАЗВИТИЕ

Когато през 1989-а настъпи преломен момент в българската история и се започна преустройство на старата политическа система, малцина предполагаха по какъв начин ще се отрази това на процесите в изкуството. Оказа се, че България не е страна на десидентите и почти няма „литература от чекмеджето“, която да се публикува. Фантастиката дълго време бе използвала езоповски език, бе се изразявала иносказателно и образите на героите в нея бяха съобразени с каноните на застоен реализъм. Чисто жанровото писане беше рядкост и най-значимите резултати бяха свързани с писатели като Павел Вежинов, Йордан Радичков и Емил Манов, които се подвизаваха предимно в мейнстрийма. Настъпилият хаос освободи мощно книгопечатане, в което долнопробна графомания съжителстваше с талантливи произведения от самиздата, създавани през изминалото десетилетие от автори, чието публикуване бе задържано не толкова от цензурата, колкото бе спъвано от конюнктурата на соца.

От едната страна продължаваха да пишат, макар и с отслабваща сила, доайените на жанра – Любен Дилов, Атанас Наковски, Петър Бобев, Величка Настрадинова. Наковски например написа роман, в който размени местата на хората и кучетата и се възползва от възможностите, които този сюжетен ход даваше, за да твори социална сатира. Започна да се връчва и наградата „Гравитон“, като неин пръв носител през 1991 година стана Агоп Мелконян.

В същото време клубовете за фантастика в страната бяха подготвили свои кадри. Там можеха да се видят любители, но и творци със собст-

вен новаторски почерк и идеи. Много от авторите просто си спретнаха собствени малки издателски къщи и започнаха да пускат както свои, така и задържани с години преводни текстове. Само за периода 1990-2000 се появиха приблизително над сто и десет фантастични книги родно производство от над шестдесет автора. Особено важна роля за раздвижването на пазара изиграе появата на издателства като „Орфия“, „Аргус“, „Камея“ и „Офир“. Например през 1991 г. излезе сборник на „Орфия“ с нова българска фантастика, който включваше десетима участници. Впоследствие всеки от тях създаде талантливи произведения и това доведе до отприщването на истинска обновителна вълна. На единия ѝ край беше развлекателното четиво с динамичен сюжет и щипка хаплив хумор (Христо Пощаков, „Дежурство на Титан“ и Андрея Илиев, „Реваншът на Тангра“), на другия – философски задълбоченото и изящно стилизирано писание (Иван Мариновски, „Космосът да ти е на помощ, Александър!“). Едно от най-удачните произведения на митологична основа бе „Иркала, страната на мъртвите“, от рок музиканта и кинаджия Вал Тодоров, който обаче скоро емигрира в САЩ. В областта на социалната сатира успешно се справяше Николай Светлев с „Приказка за непобедимото добро“ и „Всичкият блясък на злото“, като ту използваше фолклорни мотиви в съвременен контекст, ту хиперболизираше и иронизираше падението на политическата класа, като довеждаше интригата до пълен абсурд. Достатъчно е да кажем, че в една от тях България предизвика катастрофален световен конфликт, прозрачен намек за ролята на Балканите в избухването на двете предходни световни войни. Фантастични елементи съдържаше и „Аз, грешният Иван“, може би най-сериозното до момента произведение на Светлев, посветено на светеца Иван Рилски, както и авангардното четиво „Възкръсването на Крали Марко“. В подобен ключ, с много постмодерни елементи, твореше и Алек Попов („Пътят към Сиракуза“, „Зелевият цикъл“, „Ниво за напреднали“). Особено внушително произведение бе епическото платно „Десетият праведник“ от Любомир Николов, автор, излязъл от клубните среди и отлично познаващ техния вкус и интереси. Тук светът претърпява Колапс, при който някои от химичните елементи променят своите свойства, напук на физичните закони. Това довежда до упадък на технологиите, а използването на огъня става изключително опасно и е поставено под стриктен контрол... Един от най-добрите стилисти и клубни автори, Александър Карапанчев, подир дългогодишно и добросъвестно редакторство в издателство „Аргус“, успя да събере и да види отпечатани писаните си в продължение на три десетилетия разкази едва през 2002 година, когато на бял свят изскокна прекрасният сборник „В епохата на Унимо“. Подобен бе случаят и с дългогодишния

двигател на фендъма Атанас П. Славов, който демонстрира в романа си „Психопрограмираният“ съчетание на високо художествено ниво с редки за родната литература позитивни идеи в областта на социалното инженерство. Действието се развива на планета, населена с почти неотличими от хората хуманоиди, с незначителни разлики; поради отсъствие на нефт технологиите са построени върху парните турбини.

Главният герой е млад пилот, който участва в първите изпитания на местна атомна бомба. Това, което жителите на тази планета обаче не знаят, е фактът, че изобилието на деутерий и тритий в океанската им вода би превърнало първия воден ядрен взрив в край на планетата.

Съседна високоразвита нехуманоидна цивилизация е открила този тревожен факт и е поканила земните си колеги да се намесят. Но Земята е много далеч и е възможна само психотранслация на човек-социотехник. „Психопрограмираният“ на пръв поглед изглежда подобен на „Обитаемый остров“, но само външно – тук главният герой е подложен на въздействието на една „психоматрица“, изпратена от далечната Земя. Тя променя житейския му път и поставя въпроса за това доколко истински са мотивите на масовия човек, който също е „програмиран“ от социалните механизми.

И ако утопията през началните години на демокрацията обяснимо бе изключение, то черногледството и катастрофичните настроения избуяваха с пълна сила. Хоръртът, който у нас има традиции още в диаболичната проза от двайсетте години на миналия век, отначало колебливо, сетне по-настойчиво, се настани трайно на лавиците. Натам се ориентира например Елена Павлова, която изяви най-силните си страни първо в коравите екшъни „Номад“ и „Сърцето на Скиталеца отвъд“, пуснат под псевдонима Илайджа Джауит. Особено плашещи, но и интелигентно поднесени бяха историите на Георги Христов от сборниците „Черна фантастика“ и „Още черна фантастика“. Интересни хрумвания в областта на космическото демонстрира Васил Велчев в „Кървав ренесанс“. А Нина Ненова буквално отпуши чакрите на читателите с „Трупове в безгробна територия“ – детайлна и психологически издържана история за контакта на земната цивилизация с чужда нехуманоидна форма на разум. Събитията се развиват в близко бъдеще, когато международни организации са изградили на далечна планета база за подготовка на контакта, под наблюдението на чуждите. Те са високоразвити същества, произлизащи от растителна форма на живот и поради това непознаващи междувидовата борба за оцеляване и насилието. Героят, изпратен като криминален следовател да разследва убийства между хора от базата, постепенно разбира, че чуждите се готвят да допуснат свободно хората в своята инфор-

мационна пространствено-времева мрежа, с което се обричат на сигурно разрушение от страна на агресивната човешка цивилизация. От този момент нататък усилията на главния герой са насочени към проваляне на Контакта. Това според него е единственият начин да бъде спасена уникалната чуждопланетна цивилизация.

Не спираше да създава и Агоп Мелконян. Освен „Сенки от плът“ и цикъла „Досиета от лудницата“, той публикува и мрачния, изпълнен с екзистенциални терзания и потискащи изводи „Смърт в раковината“, в който въпреки минорните окраски не губеше вяра в човешката природа. Едновременно с това Агоп Мелконян издаваше списанията „Зона F“, „Омега“ и „Върколак“, на страниците на които дебютира цяла плеяда от съвсем млади и даващи надежда словотворци. Ранната кончина на Мелконян през 2006 година и последвалата я смърт на Никола Кесаровски само година по-късно нанесе тежък удар на българската фантастика, която загуби едни от своите най-талантливи и честни представители.

Първите романи на отрасналия в Русия Николай Теллалов, „Да пробудиш драконче“ и „Царска заръка“, изобилстваха от прабългарски митологични елементи и фолклор, поради което гравитираха повече към фентъзито. Но още третият роман на младия автор „Пълноземие“ разсея тези илюзии – Николай Теллалов бе започнал амбициозен научнофантастичен цикъл със собствена Вселена. Оказа се, че всички митологични герои и технологии имат своето научнофантастично обяснение и следват цялостна рационална логика, която напълно се разгръща едва в четвъртия роман „Слънце недосегаемо“. Книгата е мащабна смес между епично фентъзи и научна фантастика. В началото е един непознат свят, населен със самодиви, полухора и магьосници колибри в условно средновековие. Успоредно с това наблюдаваме живота на змейовете сред тоталитарна и съвременна България. На по-късен етап виждаме една напреднала раса, която разполага с лазерни оръжия, танкове и атомни бомби. Теллалов умело съчетава разнообразието от култури, като снабдява историите си с изобилен научен апарат, измислени думи и речници. Народните приказки разказват за Долна земя, обитавана от змейове и други митологични твари. В този слой реалност Слънцето е малко по-масивно и горещо, а Юпитер също пламти на небосвода като второ, по-малко слънце. Тамошният образ на Земята се нарича Кашеп и е населен от разни народи и племена, познати в човешката реалност като самодиви, върколаци, вампири... Там още съществува архипелагът Атлантида. След много премеждия в това измерение попада и човекът Радослав. Той е напуснал родния си слой реалност, за да търси своята любима. От няколко века реалността на Долната земя стене под удари-

те на нашественици – високотехнологична цивилизация от хуманоиден тип, която кашепските народи свързват с унищожената земна Атлантида. Обединени от змейовете, кашепци отблъскват жестокия и безмилостен враг. Радослав взема участие в тази битка, осъзнал напълно, че тя е и негова. Два змея са негови съратници в това му последно изпитание преди да се събере със своята любима... Междувременно Николай Теллалов зарадва читателите и с уникалната история „10^{-9}“ – същинска технологична поема за предстоящата драма на свободния човек. Теллалов си остава страстен разказвач на човешки чувства. В случая това са чувствата на един „исторически случил се човек“ – нашенец, който е застигнат от нанотехнологията, поел е в себе си нейните възможности и е започнал да се учи да взема решенията, характерни за свободен, самосъздаващ се човек.

Мартин Петков дебютира в началото на нулевите години. Отначало в сп. „Тера фантастика“, по-късно и в алманаха ФАНТАSTIKA. Дебютната му книга е „Те не вярват в приказки“, където едноименната повест веднага направи впечатление и му донесе титлата „Майстор на социалната фантастика“. В нея той предложи една оригинална интерпретация на приказката за Хамелнския свирач, наложена върху българската политическа реалност, която го разкри като автентичен продължител на традицията на Братя Стругацки. Израз на това му самоопределение е ярката статия „От хищните вещи до обременени със зло, или за трудността да бъдеш човек“, която излезе в специализирания сборник „Непознатите Стругацки“. В следващата книга на Мартин Петков „Отвъд вратите на космоса“ човешката цивилизация е осъществила успешна експанзия из галактиката, но героят узнава дълго скривана тайна – този успех се дължи на намерени технологии-артефакти от древни култури, така че човечеството незаслужено заселва планетите – то не е морално готово за това и само разпространява по Вселената грешките си.

Постепенно все повече фантасмагорични конструкции навлязоха и в основния литературен поток, където авторите често лавираха на границата на абсурда. Когато през 2004 година англичанинът Едуард Вик учреди награда за най-добър български роман, се видя, че много от фаворитите за нея допускат използването на фантазни елементи. Такива случаи бяха политико-сатиричният трилър „Екзекуторът“ на Стефан Кисьов, „Стъклената река“ на Емил Андреев, който заиграваше с готическата естетика, както и „Аутопия: пътуване към ада“ на ветерана Христо Карастоянов.

Към постмодернизма се ориентираха талантливите представители на така наречената „бърза литература“ Момчил Николов („Кръглата риба“)

и Радослав Парушев, който написа родеещия се с прозата на Пелевин „Project Dostoevski “. Други пък, като Иво Беров („Бетонната фея“), се насочиха към ърбън фентъзи с политически привкус.

Основна заслуга за функционирането на „Аргус“, най-енергичното издателство за фантастика, имаха Емануел Икономов, както и двама упорити и добросъвестни автори редактори – Александър Карапанчев и Светослав Николов. Регулярно излизаха антологиите „Хоризонти“ с наградените творби от годишните конкурси, както и елитарните „Ваяния“. Въз основа на друг такъв конкурс, за разкази с фолклорна канава, се връчваха и призовете на фестивала „Таласъмия“ в град Стара Загора, които съставиха гръбнака на сборниците, издавани от „Квазар“. В тях успешно заяви присъствието си цяло едно поколение – Йоан Владимир, Димитър Риков, Андон Стайков, както и двама писатели на име Ивайло Иванов, а любими герои станаха таласъми, върколаци и змейове, много от които се развихриха в нашата родна действителност.

Лаковата миниатюра „Византийски кивот“, която бе връчена на Чолаков и Славов

Един от най-активните клубове беше бургаският. В родното място на Агоп Мелконян се изявиха „черният фантаст“ Георги Христов, майсторката на хумореска Ценка Бакърджиева, конструкторът на фентъзи светове Антон Фотев, реещият се свободно сред пластовете на магическия реализъм Владимир Ганев. Оттам беше родом и Валентин Иванов, физик и астроном от Европейската южна обсерватория, който съвместно с Кирил Добрев сътвори шеговития цикъл „Професия юнак“. Валентин Иванов е автор и на множество статии по теория на жанра, събрани в книгата му „Мисли за фантастиката“.

Съставянето на пълна библиография на българската литература на въображението бе започнато от дългогодишния клубен деятел Ивайло Рунев, който положи темелите, като подготви стотици библиографски

справки. Най-пълното издание по темата пък е дело на московчанина Евгений Харитонов и се нарича „Болгария фантастическая“. Този извънредно богат справочник бе отпечатан от „Аргус“ през 2003 година и съдържа биографични справки, библиографски списъци и персоналии за над 400 автори.

В такава обстановка протече учредяването и регистрацията на Дружеството на българските фантасти „Тера Фантазия“ в 2009 г., където намериха своето пристанище както десетки автори, израснали в клубовете, така и новопостъпили от други литературни съобщества. „Тера Фантазия“ включва секциите „Писатели“, „Преводачи“, „Съставители, редактори, издатели“, „Художници (живопис и илюстрация)“, „Кинофантастика“, „Музика“, „Сцена и мултимедия“. Печатният орган на Дружеството е обемистият „алманах за фантастика и бъдеще“ ФАНТАSTIKA, който излезе вече седмократно и подборка от него съставя специален брой на руски език.

Покрай списанието на фендъма „Тера Фантастика“, излизащо под редакцията на Юри Илков – Генерала, се оформи и поредица, която демонстрира гражданска позиция и активно социално мислене. Една от ключовите книги в нея беше „Операция Риба“, написана ужким от римлянина Гай Афраний Кота, а всъщност бе дело на Петър Копанов, доктор и преподавател в катедрата по „Приложна математика и моделиране“ на Пловдивския университет. В нея той се придържаше към поджанра криптоистория и предложи неортодоксална трактовка на Евангелието, като премоделира и обясни по новому световните икономически процеси. Друг автор на поредицата е Иван Попов, кибернетик от Института за космически изследвания към БАН. Той дебютира в сборника на „Офир“ „Моделириум“ с повестта „Нашите марковски процеси“, където иронизира опитите за езиково инженерство на родните политици, но достигна творческия си максимум с романа „Хакери на човешките души“, който носи белезите на киберпънка и турбореализма и според автора на предговора Васил Велчев, може да се разглежда като „информационен вирус, който цели да зарази съзнанието на читателя и да го преустрои по някакъв начин...“

От образа на една идеализирана България тръгва Георги Малинов в „Орфеус слиза в ада“. Европа е обединена от християнството, а столицата ѝ се намира в златния град Плиска. Но... като описва своя блян за просперираща България, Малинов не забравя да ни приземи, при това доста болезнено. Подобно на митичния Орфей от легендата, героят слиза в ада и се оказва че той е тук, в нашата горчива действителност... Много силна литература са и повестите на Малинов, особено „Вирт“,

която даде наименование на едноименния сборник и е забележителен киберпънков текст.

В „Ортодокс“ на Григор Гачев, носител на отличието „Майстор на толерантното бъдеще“, е разгърната цяла цивилизация на „толерантния егоизъм“, където индивидите, постигнали свръхмогъщество, развиват особен вид егоистична загриженост за по-слабите, надявайки се от техните редове да произлязат нови свръхмогъщи индивиди; Вселената е безкрайна и място има за всички, а разумът може да съществува само чрез диалог със себеподобни...

Постепенно дейността на клубовете отстъпи място на иновативни форми. Най-младото поколение скоро се организира в съответствие с възможностите, които предлага информационната революция. Водеща фигура и сърце на фондацията „Човешката библиотека“ е Калин Ненов – писател, преводач, организатор на творчески курсове. Мотото на фондацията е „Място, на което книгите сбират човеци“. Много от инициативите ѝ напомнят това, което е познато в Русия като Краудфандингов проект, и което доведе до появата на тематични колективни антологии. Интересни автори са Петър Тушков, Владимир Полеганов, Хараламби Марков, които гравитират около сайтовете „Сборище на трубадури“ и „Шадоуданс“. Тяхната проза се отличава с повишени изисквания към литературния език, нестандартни конструкции на равнището на сюжета и фин поетичен изказ. От другата страна са влюбената в хоръра и мрачната стилистика група пишещи около списание „Дракус“, издавано от Явор Цанев. Любопитен експеримент бе и създаването на клуба „Светлини сред сенките“ в Казанлък от група ученици с ръководител Валентина Димова, които се насочиха към съвместно писане и илюстриране на фентъзи книги.

Такава е пъстрата панорама на фантастичната проза в България през изминалите десетилетия. Издателската продукция родно производство се удвои и дори утрои в количествено отношение с отпадането на регулациите и това нямаше как да не доведе до принципно нови явления. Казват, че когато Господ решил да сътвори нашата земя, той изсипал парченца от онова, което бил дал на останалите народи. Затова в нея всичко е малко, но за сметка на това е изключително разнообразно като географски релеф. Подобна на шарена черга е и картината в българската литература на въображението. Тръгнала от народните приказки, преминала през опитите на различни империи да я интегрират посредством културата си, в началото на новото хилядолетие тя някак си успява да отстоява своята самобитност, като взема от всички онова, което ѝ е необходимо, но съумява и да запази един неповторим и наистина уникален облик.

Атанас П. Славов

СПОМЕН ЗА НЕНКО СЕЙМЕНЛИЙСКИ*

Мисля, че беше някъде около 1970 година, когато нашият бургаски клуб *Тера Фантазия* разпрати писмо за търсене на съмишленици и то излезе в многоезичното списание „Спутник“, разпространяващо се по цял свят на руски, английски, испански, френски, немски, чешки и унгарски език... Ние го четяхме на руски. Тогава получихме писма от различни страни, от които в паметта ми е останала само кореспонденцията с Дейвид Даган от Уейкфийлд (Англия) и Сундарам Дарапурам от Индия. Но най-важният отговор дойде от София, от някой си Ненко Сейменлийски, председател на студентския клуб „Футурология и научна фантастика“. Скоро се уговорихме за лична среща и аз пристигнах в столицата. Събрахме се в един апартамент до парка „Заимов“, не помня кой бе домакинът.

Там бяха десетина души с несъмнени лидери Ненко Сейменлийски и Тодор Ялъмов (който после се превъзна в тъй верният приятел Федя). Веднага усетих пълна емпатия с Ненко – истински събрат по душа. Помня, че ме разсмя много, когато каза с респект: „Ние тук всички сме студенти, а вие сте единственият завършил висшето си образование!“. Успокоих го, че не само нямам такова, ами и не съм кандидатствал в никой университет. Това разреди обстановката, сетне с усмивки подехме разговора. Фантастиката беше млада, бъдещето – на разстояние една протегната ръка, и космосът, кибернетиката, откритията в науката бяха универсалният език, който ни направи близки. По онова време си нямах представа, че с тази среща полагаме основата на нещо, което ще стане водещо в живота ни отсега нататък.

Рокаджията Ненко Сейменлийски

През 1972 г. се пренесох да живея в София и Ненко беше първият, който ми помогна да си намеря квартира. Той вече се беше дипломирал, работеше като журналист във вестник „Работническо дело“ и аз започнах редовно да го посещавам там. Когато подхванахме битката за социализирането на бъдещия клуб „Иван Ефремов“,

беше изключително трудно. Във всеки младежки дом бе нормално да има фото- и киноклуб, за тях купуваха техника и даваха хонорари за подготвени художествени ръководители. Ако киноклубът се превърнеше във виноклуб поради пропиване на членския състав – веднага назначаваха нов ръководител. Виж, клуб за фантастика... това пък какво е?

Тук идваше Ненко Сейменлийски с партийния си и журналистически актив от официозния вестник и удряше по масата: „Кой друг се грижи за представите ни за бъдещето освен фантастите?“. Спомням си един трагикомичен случай, когато двамата ходихме да убеждаваме началника по идеологията Симеон Игнатов за необходимостта от такъв клуб. Пред секретарката Ненко се легитимира като журналист от „Работническо дело“ и бяхме посрещнати с отворени обятия. Апаратчикът си беше въобразил, че ще го интервюират за партийния официоз. Няма да забравя как се изкриви тлъстата му физиономия, щом Ненко му обясни за какво сме дошли. „Бъдеще и прогностика, казвате... Те колегите в СССР се колебаят дали има социалистическа социология, вие за прогностика ми говорите!“ – и тук чухме знаменателната фраза, станала по-късно част от клубния фолклор: *„На нас, комунистите, бъдещето ни е известно за 100 години напред, а за повече и не желаем да мислим!!!“*. Като се измъкнахме от задушния кабинет, Ненко беше бесен: „Известно му било, задник със задник! Ето такива ще ни съсипят системата!“. Признавам, че и той като мен от четене на фантастика беше поизгубил представата за истинската бюрократична безмозъчност на комсомолските апаратчици...

Като вътрешен в „Работническо дело“ Ненко ме запознаваше с водещите журналисти, обяснявайки ми с кои мога да бъда откровен, а пред кои да внимавам какво говоря, защото са ченгета. Така се сприятелих с нестандартната личност Георги Спиров. Трима сядахме в неговия кабинет и се състезавахме в остроезични коментари. Спиров ми заръча да напиша някои от тях като статии, за да види какво мога, и скоро ми предложиха длъжността на стажант-журналист. И досега не знам как Ненко и Спиров са преодолели моите три „не“-та: не-партиен член, не-жител на София, не-висшист (да не говорим за журналистическа подготовка). Но го направиха! Май бяха използвали факта, че преди това работех в Кремиковци, съществувала графа за привличане на млади работници в пресата. Попаднах в отдела „Писма на читатели“ и Ненко буквално ме „водеше за ръката“ в журналистиката. Тогава осъзнах какъв приятел имам в негово лице!

Аз бях млад и ръбат, непрекъснато предизвиквах нечие раздразнение, но Ненко Сейменлийски заставаше зад мен с целия си професионален и партиен авторитет, което в онези времена беше животоспасяващо.

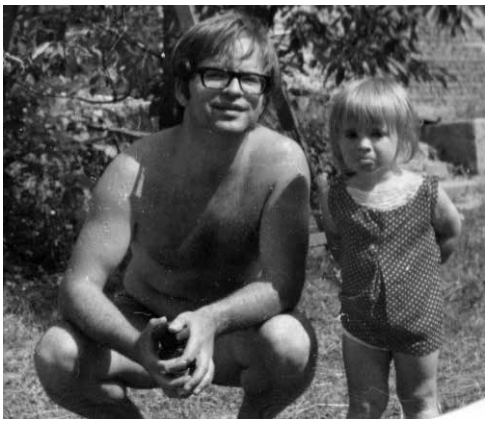

*Ненко с дъщеря си Елена***

Възприемахме се един друг като братя съзаклятници, понеже извън редакцията си бяхме страстни фенове и мечтатели, които заедно ръководят клуба по прогностика, фантастика и евристика „Иван Ефремов“. Ненко свиреше чудесно на китара – малцина знаят, че е бил в групата *Викинги* (ранни конкуренти на „Щурците“), където вокалист бе Вили Кавалджиев. Ала рокаджийските времена вече бяха минало, сега Ненко изпълняваше сатирични песни, които днес бихме нарекли „дисидентски“. И те често звучаха не толкова на клубните сбирки, а на журналистическите със сътрудници от „Дело“-то.

Спомням си една негова песен, която дори мен ме изненада със сатиричната си идея. Казваше се „Квадрати“. В нея ставаше дума за квадратни жилища с квадратни прозорци, от които се лее квадратна светлина и се излъчва квадратна топлина. А пък вътре – квадратни хора с квадратни глави мислят квадратни мисли и изпитват квадратни чувства... Такива едни ги пееше Ненко и за мое голямо учудване неговите колеги (сега разбирам – избрани хора) припяваха с удоволствие и даже му ръкопляскаха. Доносниците тъй и не научиха за тези „спявки“ или поне така смятам, защото нямаше последствия. А тогава за подобни шегички наистина имаше последствия...

Скоро към нашия фантастичен екип се присъедини и Александър Бурмов и внесе сериозната поезия в общуването между нас. Ненко също като мен се възхищаваше от поемата „Водевил“, която Сашо изграждаше буквално пред очите ни (цитирам от стария клубен сайт – https://goo.gl/zCQSbN):

Но питаш ли ме кой изгуби вярата
от двама ни, кой пръв изневери,
не се ли натрупват изневерите
във банката на нашите гърди?

Прекрасен влог – изплащат ни го срочно,
за лукса да си построим
два метра пръст, една надгробна плоча,
а с лихвите – цветя да посадим.

Семафорът на бъдещето свети
и сини мълнии проводникът плете,
прости на пътниците без билети,
най-искрените бяха те!

Ненко започна песен по тези стихове, но така и не можа да я довърши, защото го изпратиха кореспондент в Лондон. Скоро след това Сашо Бурмов забягна в Германия, а аз престанах да бъда стажант-журналист и с облекчение напуснах отдела „Писма на читателите“, където ставаше все по-горещо от отчаяните сигнали на читателите на „Работническо дело“. Назряваха социални промени, обаче ние бяхме съсредоточени върху битката за създаване на първото в България списание за фантастика – това беше областта, в която можехме да направим нещо наистина реално.

Вече издействали от комсомола средства за издаването на сборниците „Модели“, двамата с Ненко се заловихме с пробния камък – вестника *ФЕП*. Единствен той (аз само донякъде) знае колко прагове на комсомолски апаратчици трябваше да изтърка, за да уреди разрешение за издаването му, но го постигна! През знаменателната 1984 г. изданието бе факт. Ненко оглеждаше всеки ред, всеки смислов пласт, с идеята хем да можем да кажем всичко, което сме намислили, хем да „не възпалим мозъците“ на апаратчиците. И успя! Вратите към списанието бяха отворени; ние двамата с него съставихме първия брой на „Фантастика, евристика и прогностика“. Бяхме си набелязали и редакционния екип: Ненко – главен редактор, аз – заместник-главен, редактори – Александър Карапанчев, Росица Панайотова, Светослав Николов. И както често се случва, реалността направи своя коректив на нашите мечтания: Ненко отново го изстреляха кореспондент в Лондон (повишение, на което не се отказва). Цекарите веднага започнаха „реконструкция“ на екипа и след като по първи брой вече се работеше, „спуснаха“ отнякъде номенклатурния журналист Румен Иванчев за главен. За Ненко Сейменлийски пък измислиха длъжността „първи заместник-главен редактор на обществени начала“ (той беше отишъл в Англия), а човекът с трите „не“-та, не-номенклатурен, не-висшист, не-удобен, т.е. аз, изчезна въобще от списъка на назначените. Това ми се отрази толкова „здравословно“, че ме отнесоха в спешното отделение с космически данни на кръвното налягане...

Ненко беше съкрушен. Победата му се беше превърнала доня-

къде в поражение. От истинските създатели на „ФЕП“ бяха останали Карапанчев като редактор, Пламен Аврамов като художник, Крум Чокойски – фотограф, и като член на редколегията Ивайло Рунев***. Но изданието беше станало реалност и изигра историческата си роля като първото списание за фантастика в България. Тези няколко години живот в Лондон отдалечиха Ненко и от клуба. Узнавахме от него само какви нови книги с фантастика е купил там и какво от тях е прочел. Библиотеката му от англоезични томове вече бе една от най-големите подобни колекции. Ако Ивайло имаше най-голямата и картотекирана сбирка от НФ на български, която ни беше известна, то Ненковата на английски също бе фаворит.

Дойде повратната 1989 година. Ненко Сейменлийски се вдъхнови от идеята да създаде български аналог на „Файненшъл таймс“, вестник, който нарече *Континент*. Но създаването на това издание се оказа непосилна и вредна за неговата хипертония задача. Към ноември 1992 г. вестникът вече излизаше от няколко месеца, ала напрежението и интригите на колегите му журналисти го съсипаха. Бях на почивка във Велинград и когато се върнах, научих за инфаркта му. Беше само на 45! Съпругата му Констанца подари на клуба цялата му англоезична библиотека. Ние обаче нямахме сили да се радваме – бяхме останали без един от най-вдъхновените фенове на научната фантастика в България, верен приятел и безупречен съратник.

---

* Публикува се по случай 30 години от създаването на списание *ФЕП – фантастика, евристика, прогностика*, отличено с приза „Еврокон ’89“ и с първо място в категорията „Любимо списание – за цялостен принос“ в НФН 2016. За повече подробности вижте тук, моля: http://nfnagradi.net/results-2016/.

** Ще минат години и през лятото на 1989-а Ненко Сейменлийски ще изпрати в редакцията на *ФЕП* новелата на Пат Мърфи „Влюбената Рейчъл“. Новелата беше получила висококаратната американска награда •Небюла• за предходната 1988 година и преведена от оригинала от... ами да, тъкмо от пораслото вече момиченце Елена Сейменлийска. За съжаление, след кончината на баща ѝ загубихме топлата връзка с Елена и знаем само, че е омъжена и живее в Лондон...

... Тогава по земята ходеше друг Господ (да използваме едно крилато клише) и в България можеше да не се съблюдават авторските права на чужденците. Не платихме нищо на Пат Мърфи, а нейната новела излезе в брой 4/1989 г. на „ФЕП“, и то с цветна, специално поръчана илюстрация на цяла страница А4. Художник – Гриша Кузманов. По онова време списанието с тираж 23 000 (!) спокойно си позволяваше такива и други екстри, заплащайки много добри хонорари на своите бг сътрудници.

*** Нека допълним, че тогава списание „ФЕП“ привлече шестима души на целогодишен твърд хонорар: Агоп Мелконян, Димитър Зашев, Ивайло Рунев (лека им пръст и светла им памет!), Калин Николов, Крум Чокойски и Росица Панайотова. *– Бележки на Александър Карапанчев.*

По случай 75 години от неговото рождение

Александър Карапанчев

СЛОВО ЗА МИСТЪР ФАНТАСТИКА

Между Ивайло Рунев и Нейно величество Фантастиката имаше една голяма, всепоглъщаща, изключителна любов...

Все още чувствам – и с кожата, и в душата си – онзи леденостуден февруарски ден на 1994 година, когато го изпращахме на Малашевските гробища. Първа съпругата му Ангелина хвърли буца пръст върху ковчега, изплаквайки лаконично: „Сбогом, Вале!“, а подир нея пристъпиха другите близки и приятели, брулени от сухия зъл вятър. Провождахме в последния му път човека, който отдавна се бе превърнал в символ на супержанра у нас – фен № 1 и Мистър Фантастика на България. В последния му път ли казах?

О, не, защото Ивайло беше (и продължава да бъде!) сред редките наши SF дейци, които са направили толкова много на нивата фантастична, че делото им не помръква с времето... Виждам го като жив пред очите си: елегантна, средна на ръст фигура; леко иронична, ала не студена усмивка на интелектуалец от висококаратна проба; и оня горещ блясък, просветващ ярко зад очилата му, щом някой заговори за тъй любимия му жанр. Ивайло Рунев приказваше тихо, винаги концентриран, пестелив откъм жестове, всякога готов за работа на ползу роду и за мечти...

Този човек обичаше фанатично книгите!

В малкия му апартамент срещу стадион „Герена“ имаше бивш килер, превърнат в библиотека за фантастика – гъсто изпълнени полици, прикривани от крилата на завески. Достатъчно бе гостът да спомене някакво заглавие, Рунев скачаше и след миг го донасяше от книжовното си светилище. Бе акуратен, по научному дисциплиниран, с почти компютърна памет. Казвал ми е, че узнае ли за някоя фантастична книга, е готов да стори всичко, за да я притежава. Той само веднъж не дойде на определена с мен среща – чакал на опашка, когато от библиотека „Галактика“ пуснали „Зелените хълмове на Земята“ от Хайнлайн.

Разбира се, и за Ивайло важи с пълна сила формулата: „Трудно е да се говори за него, понеже беше твърде разностранен“. Затова, като надниквам в кладенеца на спомените, все повече ми се избистря идеята, че трябва да ограничи своята задача до наистина по-реални параметри. И тъй,

нека моето слово бъде посветено предимно на Ивайло Рунев и Книгата. Тя беше негова сърцевина, верую, пътеводна звезда, колекционерско въжделение и онова семе, от което могат да израснат чудесни плодове.

Така добре владеещ се, тоя джентълмен изведнъж се оживяваше необичайно, щом се зададеше книжовен аукцион. Обичах да му помагам в подобни случаи, да прихващам от майстора. И ето че пак се озоваваме в заличката на онзи бургаски хотел, където през няколко септемврийски дни (лазурно море плюс слънчево злато) пулсираше международният Орфкон'90*. При нас идваха шепа българи и най-вече руснаци, носейки своите предложения за събитието. С благородно пламнало лице и енергични пръсти колегата Рунев разглеждаше и записваше заглавията. Той отбелязваше и цените, искани от собствениците – бяха такива времена, че потомците на Толстой и Стругацки даваха дори най-редки издания срещу равностойността на две-три мускатови ракии. Макар да имаше огромна библиотека, Ивайло още при предварителната отсявка придоби купчинка книги, а после – с впечатляваща компетентност и неподражаемо чувство за хумор – ръководи в по-голяма зала самия аукцион.

Беше весело, шарено като палитра, беше същински интелектуален спектакъл. Доколкото си спомням, рекорда тогава отнесе срещу 30 лева сборникът на Боб Шоу „Звездный венок". Тук му е мястото да добавя: поклон пред великолепната московска поредица „Зарубежная фантастика", чиито томчета десетилетия наред ни отваряха невероятен прозорец към човешкото въображение!...

Но хайде да предоставим думата и на този български принц на супержанра. Ще го „чуем" посредством едно интервю, което взех от него през 1986 година. Рунев го прегледа преди отпечатването му и то (леко съкратено – вечните броени вестникарски редове!) излезе в хубавия седмичник „АБВ". През оня период там – с много вещина и вкус – бе поддържана специализирана страница за фантастика, за която апостолски се грижеше приятелят ни Велко Милоев. Надявам се, че това интервю все още не е остаряло, ами напротив: продължава да излъчва нещо от характерния аромат на бог Хронос и също така да... Впрочем защо не поорежем излишните отклонения, с които обикновено обрастват спомените, и да тръгнем от заглавието

---

* По онова време Ивайло беше номиниран за титлата Мистър Орфкон, а пък на Европейския конгрес в Тимишоара '94 бе посмъртно награден за принос в развитието на жанра. И още да кажа: руснакът Леонид Куриц, един от най-големите тогавашни приятели на България, обеща да изпрати (след подписването им) дипломите на нашите евроконски лауреати – другите бяха Димитър Янков и Христо Пощаков. Оказа се много „точен" деец: 10 години по-късно тези дипломи все тъй не са стигнали дотук. Здорово сделано, Леня! – *Б. авт.*

Библиотеки във времето и пространството

Навсякъде в уютния апартамент пъстреят книги от разнообразни жанрове. И ни хрумва: колко хубаво би било, ако книгите можеха да се разполагат не само в пространството, а и... във времето! Тогава 3000-те заглавия тук спокойно биха се побрали в една скромна хроносекция. Набираш върху мониторчето ѝ необходимата комбинация и сякаш от рога на изобилието се посипват томовете на може би най-богатата у нас библиотека от фантастична литература. Ала нека нейният собственик Ивайло РУНЕВ представи сам и себе си, и някои от „тайните“ на уникалната си колекция:

– Работя като инженер в Централния институт по химическа промишленост. Вече десет години съм председател на Интегралния клуб по фантастика, евристика и прогностика „Иван Ефремов“ – София, и на Координационния съвет на сродните му клубове в страната. Любимия жанр събирам от 1963 година. Колекцията ми е рекордна по отношение на българските заглавия – приблизително 300 (от общо 700 появили се заедно с преизданията, като се почне от „80 дни около света“ на Жул Верн, отпечатано от Христо Г. Данов преди повече от век), и на съветските заглавия – над 600. Още стотина фантастични тома имам на сръбски, немски, английски и други езици.

Освен с фантастиката, пръсната из многожанрови сборници, библиотеката ми се допълва от ксероксни и фотокопия на съвсем редки книги: „Атлантида“ на Пиер Беноа, „С ракетна граната към месеца“ от Бруно Бюргел или „Планетоида 2100“ от Юзефа Бурдецка – първия полски НФ роман, издаден в България... Притежавам също албуми на Соколов и Леонов, на Чюрльонис, твърде обширна сбирка от периодика: вестници, списания и фензини, както и кореспонденция с десетки почитатели на жанра от четири континента.

– С кои „перли“ от цялото това съкровище се гордеете най-много? И възможно ли е с помощта на вашата библиотека да се напише историята

на българската фантастична книга?

– Ще продължа моя списък на редки екземпляри с двойката книги „Поглед назад“ от Едуард Белами и побългарената ѝ преработка „Настоящето, разгледано от потомството ни, и надничане в напредъка на бъдещето“ от Илия Йовчев (по същество първи наш опит за фантастичен роман), с „Ерминия“, роман в подлистници от австралиеца Ерл Кокс, посветен на темата предишни цивилизации върху Земята, с първото издание на „О-Корс“ от първопроходеца Георги Илиев. Да не забравяме и книгите с аввтографи от братя Стругацки, Олга Ларионова, Дмитрий Биленкин, Ерик Симон, от всички съвременни български автори.

По втория въпрос: не, няма да може, защото в колекцията ми има празнини, особено от старата ни литература. Ползвайки и фондовете на народните библиотеки в София и Пловдив, аз написах една непубликувана засега „История на българската фантастика“. Изградена е на хронологичния принцип и започва от разказа на Иван Вазов „Последният ден на XX век“ (1899). Нека подчертая, че през периода 1935-1945 година този жанр у нас е на доста високо равнище (да речем, десето място в света), като удачно се застъпват основните му направления... Да, ние слабо познаваме по-старите си фантасти и липсата на критически изследвания в подобна насока е сериозен пропуск.

– А може ли фантастиката да каже нещо ново на научния работник, например на химика Ивайло Рунев?

– Някои научнофантастични творби са ми давали подтик, но като правило смятам, че те рядко успяват да предложат нов тип идея. Тъй наречената фантастика на близкия прицел, илюстрираща лабораторния живот на откритията, понякога подхвърля идейни чернови, ала страда от недостиг на художествени характери. По-важно е да изтъкнем, че любимият ни жанр създава атмосфера на търсене на прогрес в науката и техниката, че разпалва въображението и поражда свеж духовен глад, поддържайки у човека непрекъснат стремеж към творчески промени.

Фантастиката показва с ярки бои, че светът не е изчерпан и че битието не може да бъде скучно. Забележете, това не е измислената екзотика на приключенията и сладникавата филмова любов, ами вселена, в която бихме могли да участваме. Фантастичното изкуство дарява ориентир и значително разширява хоризонта на всеки свой почитател.

– Да се обърнем към прогностиката: как си представяте библиотеките на бъдещето – лични и обществени?

– Като библиофил изпитвам удоволствие, когато галя кориците на моите книги. Обаче никоя лична сбирка не е в състояние да покрие океана от желания на любителя. Така че няма друго спасение освен държавните фондове, макар днешните библиотеки до голяма степен да ми приличат на гробници, където е твърде трудно да получиш търсеното заглавие... Спомням си, че на въпроса „Възможно ли е върху една пръчка да се запише цялото съдържание на Британската енциклопедия?“ професор Мартин Гарднър отговаря, че това е чисто технически проблем, който ще реши XXI век – но нали тогава ще живеем и ние?

Вярвам, че вътрешните ми ще ползват информация, съхранявана на молекулно ниво. И понеже диалектиката ни учи, че микросветът е безкраен, вероятно е в по-далечното бъдеще да се появят записи на субатомно равнище. Питате ме дали в такъв случай може да се правят неутронни и мезонни „книги“? Защо не, стига под т.нар. книга да разбираме комплекс от символи, даващи завършена информация. Тук много ще ни помогнат новите поколения компютри, които ще се различават от съвременните както фараонската лодка от космическия кораб.

– Как гледате на идеята да се създаде специализирана обществена библиотека, посветена изцяло на фантастиката? И съществува ли днес подобна потребност?

– Въпросът ме изненадва и зарадва едновременно. Веднага си представям 100, 200 хиляди, 1 милион НФ заглавия, издадени по широкия свят. И аз обикалям между тях! Навярно тъй и ще си умра от глад и жажда, защото ще забравя за тези си физиологични „подробности“. Ала да се откъснем от мечтите. Такава библиотека (при съответните пропорции, разбира се) има – тя принадлежи на нашия интегрален клуб „Иван Ефремов“ и не е за пренебрегване, особено ако се приеме, че е обединена с моята и със сбирките на още двама-трима души от клуба.

Сигурен съм – завършва събеседникът срещу нас, – че щом вестник „АБВ“ пусне съобщение за една новосъздадена библиотека, посветена само на фантастиката, пред входа ѝ ще се събере опашка от хиляди желаещи. Мисля, че в тая засега въображаема съкровищница трябва да бъдат почетени трите „кита“ на фантастичното: литературата, филмите, компютърна-

та фантастика и моделиращите устройства. Да, наред с отрупаните с книги стелажи, тук ще ни посреща кинозала, ще ни очароват с щедрите си пъстри екрани видеотерминали...

* * *

Това бе едно от моите интервюта с Ивайло Рунев, което исках да включа в словото си. Инак в медийното пространство ние сме разговаряли за какво ли не – за магията на фендъма, за Хърбърт Уелс и кометите (беше по времето на Халеевата яркоглава пришълка), за тънкостите при воденето на аукциони.

В своя живот съм имал моменти, когато гледах Ивайло отдолу нагоре, учейки се от него на любов към жанра и на енциклопедизъм (не че днес ми е късно да науча още). Дори направихме няколко опита за разменени семейни гостувания, умерено подкрепяни от водка или домашно княжевско винце. Помня, веднъж запитах жена му дали се интересува от фантастика. „А-а, не – кимна тогава Ангелина, – нямам никакъв допир с фантастиката, освен че спя под общ юрган с фантаст...“ И досега си мисля, че туй бе по-скоро шега, лукава и изящна. Просто не мога да си представя, че такъв мощен пропагандатор като съпруга ѝ не е пръснал „зараза“ и под къщовния покрив. Я вижте сина им Веселин Рунев, който – къде с мъчителни усилия, къде с бащината си оптимистична усмивка – вече десетина години поддържа библиотека „Орфия“...

Ивайло притежаваше твърде развито чувство за историчност: нещо, което липсва на мнозина от нас.

Тъкмо бяхме приготвили за печат стартовия брой на списание „ФЕП“ (март 1988) и една вечер в клуба аз предложих на Рунев надраскани коректури от този наистина исторически двоен брой. Човекът се поколеба (дали не си правя глума с него?), но сетне ги взе с интерес и явно ги е присъединил към своя достоен за музей архив... Ами колко сърцато, направо професионално умееше да организира БГ фестивалите на супержанра! Също така много обичаше да ходи на конвенти не само из нашенско, а и в чужбина, откъдето винаги донасяше богата книжовна и друга интелектуална жътва. Тъй от Еврокона в Краков се завърна с чудесни спомени за Пол Андерсън – даже при някой от среднощните контакти бе успял да издейства от маестрото олекотени авторски права за първата му книга в България „Операция „Хаос“.

Да вметна, че пак той с присъщия си широк, ала не всеяден хоризонт стана първопроходец и на фентъзито у нас. Въз основа на негови материали на руски и чешки език беше съставено първото наше томче за супермъжагата Конан Варварина.

Как ли би изглеждала една по-разгърната визитка на тоя отечествен деец, питам се днес?

Представям си я не като обичайното в такива случаи картонче – та то

няма да побере дори 1/10 част от лицата на Ивайло! Визитката му би могла да напомня например международен паспорт, върху чиито пъстроцветни странички да се чете: член на World SF и други задгранични организации; съосновател на пионерските в супержанра издателства „Ролис“ и „Орфия“, както и на остросюжетния алманах „SF трилър“... Библиограф с главно Б; журналист и историк, популяризиращ далеч не само задокеанското; мотор, обединител и летописец на родния фендъм... Има още: преводач & съставител; един от стълбовете на списание „ФЕП“, на което осигуряваше топла връзка с феновете; автор на книга-игра (издаде я под псевдоним, но не англоезичен); зачинател на първата у нас енциклопедия на световната фантастика... Да, дълъг списък!

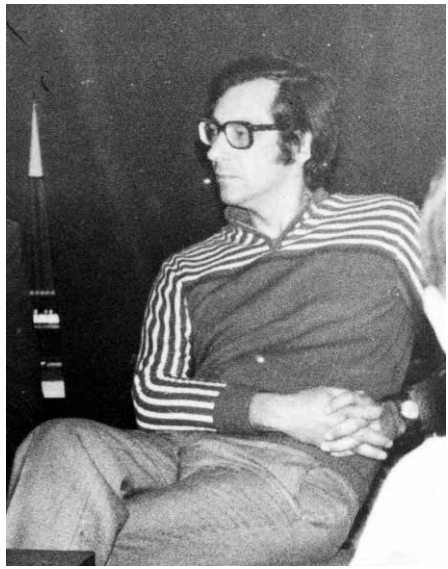

Когато смъртта надвеси над него страшния си лик, Ивайло не се размекна от ужас и себесъжаление, ами продължи да бъде чудесен боец на своя любим фронт. Съумя да свърши доста неща за кратко време и веднъж, вече към края си, сподели с мен, че напоследък е научил какво ли не. „Само – въздъхна – дето не можах да стана редактор, някак не ми идва отръки...“ До последно многото му и толкоз разнообразни лица бяха живи, пулсираха, озарени от енергия, растящ енциклопедизъм и мечти.

Бяха живи ли казах?

О, не, тези негови ипостаси, неговият труд на нивата ни фантастична, стремежът му да прави добро в името на Нейно величество Фантастиката не престават да дишат и туптят. Те са живи! Разбира се, аз не искам да изкарвам Ивайло Рунев като някакъв свръхнадарен ангел с белоснежни крила (кажете – кой от нас е такъв?), но си мисля, че за днешните съвременници е твърде важно да бъдем духом с нашия фен № 1 и Мистър Фантастика, за да сме малко от малко достойни за неговата тъй светлоносна памет...

■ **Първа публикация в:** списание „Тера фантастика“, брой 1 от 2004 година

Графика: Пламен Аврамов (сп. „ФЕП“)

Едва ли ще сбъркаме, ако кажем, че през последните години на XX век Пламен Аврамов се наложи като най-добрия български оформител и шрифтописец в света на въображението.

СЪВЪРШЕНСТВОТО Е МЯРАТА

● КАКВО Е ВТЪКАНО В ИДЕЯТА ЗА ГРАФИЧНОТО ОФОРМЛЕНИЕ НА „ДАР“

Новият графичен облик на вестник „Д а р“ бе поводът да се срещнем с неговия създател, художника Пламен АВРАМОВ. Ето как протече нашият разговор:

– Пламене, когато линията, знакът, детайлът са така изчистени, че напълно хармонират със замисъла, може да се каже, че в тях вече се оглежда съвършенството...

– Съвършенството е недосегаемо, то е Божественото и аз винаги съм го асоциирал с мярата. И към нея трябва да се стремим постоянно, без гръмки думи. Винаги ме е привличало да надниквам в секретите на хармонията, характерна за стила на известните школи от древността: египетската, критската, елинската, предколумбовата и пр. Отдавна ме интересува човекът като космос, като единна система, без чиято нравственост истинската хармония е невъзможна. Построявах си различни системи за усещане на хармонията. Много ми помогна в тази насока запознаването с източната философия и нейната ценностна пирамида.

Емблемата на клуб „Иван Ефремов“

– Кое по-точно те привлича?

– Подходът към човека. Когато ние се оплакваме и проклинаме кризата, Изтокът пита: умеете ли да се радвате на препятствията? Та нали всяко едно препятствие е заредено с нова еволюционна възможност?

– Зная, че имаш различни интереси. Сред тях кое надделява? Може би все пак художникът?

– Не се смятам за художник, макар че рисувам, откакто се помня. Запознат съм с математиката, но не се смятам за математик. Отдавна се занимавам с елементарните частици, обаче не се считам за физик. Същото е и с философията, религията, древната история или изкуството. Всичко на този свят е важно. Египтяните например не са правили разлика между себе си и животните. Въобще идеята за ЕДИННОТО прозира навсякъде. Винаги ме е интересувала земята като повърхност и нейното въздействие от плоскостта към планините, а водата – от повърхността към дълбините.

– Само като че ли ние, хората, предпочитаме да се делим и правим титанични усилия за това.

– И напразно, защото в същността си не сме различни. Как може например руснакът Николай Рьорих да почувства Хималаите като индиец? Не са различни и религиите, защото коренът им е един и същ.

Вече усещаме, че триизмеримият ни свят е отеснял за обяснението на някои факти. Опитваме се да си пробием път към четвъртото измерение и го търсим някъде навън, а не навътре. Пътят ни е един – „нагоре към върха на корена“, както го каза в един стих Блага Димитрова.

– Ти си график по образование и оттам ли идва интересът ти към шрифта, знака?

– Знакът е бит информация за вселената и в него може да се събере всичко, както например в чистия йероглиф. В този смисъл човекът е също знак на вселената.

А към магията на шрифта, и по-специално към буквата на глаголицата, ме тласна случаят. През 1977 г. участвах с колектив в украсата на столицата по случай 24 май. Та оттам започна всичко. След това работих по оформлението на списанието „ФЕП“, на вестника „Фантастика, евристика, прогностика“ и по-малко известното списание за чужбина „Орфия“. И добих професионален опит. Така че, когато ми предложи да направя ново графично оформление на вестник „Дар“, вече бях подготвен и идеята ми се роди спонтанно.

– Разкажи по-подробно за тази идея и въобще за подхода ти. Графиката на вестника, предложена от теб, ме изненада, пък сигурно и читателите.

– Представих си веднага гладката повърхност на езеро и го асоциирах със задачата на вестника да успокоява, изсветлява човека в нашето наситено с бури време. Отгоре, на повърхността, е цветето лотос, символ на духовността, което се стреми нагоре, към небето и което се поднася на читателите. Надолу е кристалната водна маса – текстът на страницата, за да се стигне до дъното, земята, корена, където са другите ценности. Горе и долу, небе и земя – те са свързани с една ос така, че страницата се крепи по вертикала.

Но ако бъда по-точен – в основата са залегнали системата Йога и нейният символ – човекът, седнал в позата „лотос“. Долу е знакът, първата чакра муладхара, която е квадрат и символизира елемента земя. Горе е седмата чакра – сахасрара, хилядолистният лотос или главата на вестника. Четейки, читателят медитира в тази поза. Силата на змията, символ и на мъдростта, кундалини, се издига нагоре по гръбначния стълб – това са заглавията на материалите, които в същото време се оглеждат в дъното. Трите букви на „ДАР“ са и символ на триединството като космологично понятие, обобщено като минало, настояще и бъдеще. Рисунъкът на „ДАР“ е намерен с 38 фокусирани дъги и толкова точки, базиращи се върху златното сечение като динамична категория. Работата много ми допадна, както и тематиката на вестника, в която съм потопен от десетилетия. Така че благодаря на „Дар“, че ми даде тази възможност.

– И аз ти благодаря. За всичко.

Разговаря: Алексей СКВОРЦОВ

Първа публикация във: вестник „Д а р“, брой 1 от 1991 година

Генадий Прашкевич

ТРИ ЕСЕТА

I. Вестители на бъдещето

Хората, заблудили се във времето (във всякакъв смисъл), са много. За нещичко (някого) се знае от слухове. На нещо вярваш, на друго – не съвсем. Ето влака, уж изчезнал от реалността на Томск през 1937 г. и появил се на същия този томски перон едва в 1956-а (за състоянието на пасажерите не става дума); ето човека, опитващ се през 1971 г. да заплати в съветско кафене в Кемерово с 500-хилядна купюра, отпечатана (датата е посочена на банкнотата) в 1995 г. За съжаление, небрежните милиционерски отчети не представляват документ, годен за доказателство. Веднъж разговарях на тази тема с писателя Робърт Шекли. Той потвърди моите наблюдения: каквото и да си приказваме, сред нас действително живеят хора от бъдещето, но всички те са израснали, разбира се, в настоящето.

Това определено плашеше Робърт Шекли.

Беше слаб, с рижа коса. Бръчките му като Ниагара – от очите към ъгълчетата на устата.

Шекли пушеше червен „Кемъл“, ходеше в каубойско яке и със сини джинси, на краката с маратонки. Той бе потресен от интереса на руските читатели към неговите книги, защото смяташе, че литературата е игра. „Аз не уча на нищо. Аз просто играя.“ Но играта също може да ни научи на много. На младини Шекли искал да свири на китара както Франк Синатра. За да види свят, той постъпил доброволец в армията. В действителност, с музиката не успял, с военната кариера – също така. За да оцелее, му се наложило да напише разказа „Звезди“. И точно „Звезди“-те въвели Робърт Шекли в средата на професионалните фантасти, водещи до безкрай своите звездни войни, постоянно намиращи се във всички ъгълчета на Вселената и накрая сочещи до втръсване на изпла-

Шекли и Прашкевич (вдясно) в Киев

шените си читатели света, за който уж те са достойни.

А художникът Виталий Волович живеел в Свердловск на мансарда, приспособена за ателие. Понякога пред него се събличала млада жена. Служебно, разбира се. От време на време Виталий се появявал на пленер. „Когато рисуваш от натура, се чувстваш като холандец.“ В слънчев ден рисувал камъни, покрити с мъх, изкоренените пънове на изоставени поляни в предградието. Той умеел всичко да изобразява живо и страшно, а освен това наоколо имало и редки минувачи. Те до един идвали от неизвестното красиво бъдеще (както му се струвало). „Всичко при теб е неправилно, човеко – казвали на Виталий минувачите. – Гледаш в небето, а пък рисуваш гнили пънове. Виж само какво синьо небе.“

Но Волович нямал синя боя.

Дефицит, както се изразявали тогава.

А забележителният писател Владимир Савченко през април две хиляди и трета (още не петнайсета, нито осемнайсета) година (ние се представяхме с него в киевския Дом на техниката) дълго и развълнувано откриваше пред събралите се в залата прекрасния бъдещ свят, в който всички скоро ще заживеем, ако потиснем в себе си агресивността, злото, подозрителността. Обкръжаващата действителност Савченко възприемаше като пряка заплаха за бъдещето и затова завърши с мрачно предчувствие: „Боя се, че няма да избегнем третата световна“. И страшно побледня, когато чу от залата: „И какво от това?“.

В. И. Савченко

А пък в благословения Южно-Сахалинск в края на шестдесетте, уви, вече на миналия век, в шумното кафене „Алените платна“ ние, неголяма компания от млади поети, четяхме един на друг свои стихове. Стиховете бяха много, но виното малко. Накрая алкохолът свърши. През цялото това време на съседната маса човек с тъмни очила (в тези години – привилегия на претенциозните контета и на слепите) внимателно се вслушваше в словата ни. Измъчваният от жажда поет Валера (бъдещ Блок, бъдещ Пастернак, а и какъв ти Пастернак – бъдещ Пушкин! – всички ние тогава бяхме само бъдещи) улови погледа на човека с тъмните очила. „Е, ти можеш да си купиш стихче“ – предложи му смело той. В нашата компания бе прието да наричаме стихчета дори най-прекрасните стихове. Скромността не се пропива.

Човекът с тъмните очила разбра всичко съвсем правилно.

И заплати за стиховете с бутилка „Столичная“.

„Но ти имай предвид – с някакъв глуховат, като че неземен глас се обърна той към Валера, докато скриваше в джоба си салфетката с преписани на нея слова. – Имай предвид. Тези стихове няма да изчезнат. Аз зная цената им. През две хиляди двадесет и осма година твоите стихове ще украсяват най-добрите поетически антологии.“

За жалост, Валера не доживя до посочената година.

А аз редовно преглеждам поетическите антологии.

За съжаление, не запаметих стиховете на Валера, но ако ги видя напечатани – ще си ги припомня. Още е далече от двадесет и осма година, когато те ще се появят за първи път. Никой не остана от нашата компания, стиховете се разпиляха в пространството и времето. В главата ми се върти: „Южно-Сахалинск, Тъжно-Сахалинск... Нежно-Сахалинск, Снежно-Сахалинск...“. Но може би това е от друго стихотворение.

Бъдещето винаги е неопределено. Както са неопределени звездите – в известен смисъл.

Звездите се появяват вечер и изчезват сутрин. Те постоянно се появяват и изчезват. Ние изпитваме ужас и благоговение пред тази вечна музика на сферите, пред безкрайността на времето. Безконечното, което никога не свършва. Но ние очакваме. Винаги очакваме. Кого? Човекът с тъмните очила? Какво? Потвърждението на реалността?

Не зная. Обаче ще се опитам да доживея до двадесет и осма година.

II. Музиката, звездите, Големият взрив

Томският фантаст Виктор Колупаев обичаше да подчертава, че е обикновен човек.

Представяйки гостите на Томск, той с уважение изреждаше техните звания, а за себе си казваше: „Аз съм местен жител“.

През 1963 година неочаквано си купи роял. От комисионен магазин. Едностайна квартира, малка дъщеричка, мебелите – креват и маса. Книгите не броим, без тях не може. И ето бекеровски роял – два и половина метра. Вместо едно от крачетата Виктор постави брезово пънче. Получаваше огромно удоволствие дори само от процеса за извличане на звуците. После на Колупаеви дадоха двустайна квартира. Пространството се разшири, но в него вече нямаше място за рояла...

В Якутия, в селището Незаметний (днес град Алдан), където се ражда Виктор, всичко е било просто: през лятото рояци насекоми, през зимата мраз. От студа криели лица в шаловете, ала една вечер, на връщане от училище, Виктор вдигнал глава към небето. И се спрял поразен.

Естествено, че бил виждал звезди и по-рано. Но сега ги видял по съвършено нов начин: едни по-близо, други по-далеч, трети примигвали от някаква бездънна дълбочина. Бледосини, жълти, червени, бели. Виктор вече знаел, че звездите – това са далечни слънца, а в този момент разбрал още, че тяхното число е безкрайно...

През 1954 година Виктор постъпил в Радиотехническия факултет на Томския политехнически институт. След завършването му работил в лаборатория по биокибернетика (бионика). С помощта на създаваната там апаратура, способна да излъчва много сложни ултразвукови сигнали, при командировките си на Черно море (в някакво закрито предприятие) Виктор се опитвал да осъществи контакти с делфини. Те нямали нищо против: подгонвали риба в мрежите, носели на гръб своите „възпитатели“, учели се на всякакви други, невинаги приятни работи, обаче ако не желаели нещо, веднага давали да се разбере – не сме съгласни...

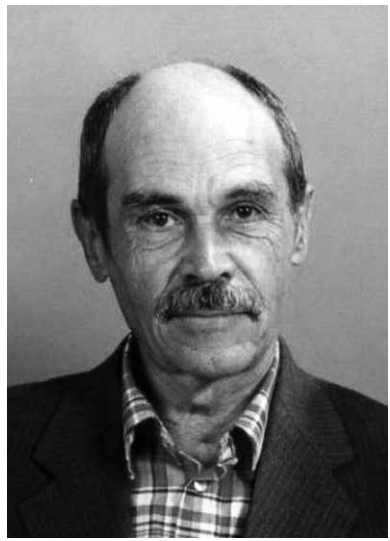

В. Д. Колупаев

Героите от фантастичните книги на Виктор Колупаев попадат в далечния космос, преживяват необикновени приключения на планетата Земя, но всъщност той пишеше винаги за своя любим Томск. „Наричаха моите разкази фантастични. Нямах възражения, защото не ме питаха. Ала дори и да ме бяха питали, аз все едно нямаше да възразя, тъй като вече знаех, че почти нищо не е възможно да се измисли.“

Книгите му излизаха. Не бих казал, че една след друга, но (по съветските мерки) често. „И се случва с човека такова!...“ (1972). „Люлката на Отшелника“ (1974). „Билет за детството“ (1977). „Фирменият влак „Томич“ (1979). „Защо живя човекът?“ (1982). „Пеещата гора“ (1984). „Седмият модел“ (1985). „Пролетта на светлината“ (1986). „Волево усилие“ (1991). А пък после настъпиха *големите промени*.

Не стана по-просто. А се прибавиха усложнения.

Но именно това подтикна Виктор към разработката на собствена физическа и философска концепция за Пространството и Времето. Почти две хиляди и отгоре страници, огромен многогодишен труд. „Обаче го направих – и толкоз. По-нататъшната разработка на еволюционната теория на относителността, както я нарекох, не е моя грижа.“ Виктор вярваше, че във физиката няма и не може да има никакви „нелепи“ идеи!

И „ентелехията“ на Аристотел, и „импетусът“ на средновековните схоластици, и „флогистонът“, и „законът за съхранението на материята“, и „постоянството на скоростта на светлината“ – всички те са великолепни, възхитителни идеи.

„Ето така и живея – писа той на близък приятел. – Сутрин пия кафе и излизам на разходка с кучето. После сядам пред компютъра. От май до септември основното ми време е заето с градината.“ Тази градина, мичурински тип според местното разбиране, била разположена редом с аерогарата. При излитането на поредния самолет цветята по лехите се затваряли от уплаха. Но и в дъждовните дни, когато рейсовете се отменяли, в точно определеното време (часа на излитането) цветята също се затваряли – по навик. Само че закъде без градина, дори толкова наплашена?

„Тук никак не можем да подминем проблема за Бог – писа Виктор. – Трудността се състои единствено в това, че ние непрекъснато се опитваме да разберем намеренията на Бога, изхождайки от нашите човешки възгледи, стремежи и желания. А туй е невъзможно, макар че неудържимо ни се иска. Блажен е онзи, който вярва и не задава въпроси. Но ние това състояние сме го минали бързо и сега сме длъжни да се измъчваме: защо Бог е създал такъв несъвършен свят? Отговор на този въпрос аз, разбира се, нямам и няма и да имам, обаче не мога да не размишлявам по темата. Ако би се удала възможност да разработим теоретическа система за същество, което мисли с безкрайна скорост (това би бил и Бог), тогава би могло да проумеем неговите намерения. Във всеки случай той ни е дал в тоя свят свобода на волята и ние се ползваме от нея, както искаме или както се получи. Но от него предварително е предназначен за нас и друг свят, в който всички ще бъдат щастливи, а свободата на волята няма да е необходима (или нейното значение за нас ще намалява през цялото време), докато ние всички не се окажем в Бога...“

Романът „Безвремие“ (2000), написан в съавторство с Юрий Марушкин, излезе в Томск с тираж седемдесет и пет екземпляра. Затова пък действието в него обхващаше всичко: от Големия взрив (възникването на Вселената) до колапса. „И това още не е всичко – с печална усмивка добавяше Виктор. – Действието в книгата ни включва даже тази Вселена, която ще бъде след нейния край.“

„Аз не зная – писа той – по какъв начин Вселената може да излезе от сингулярното си състояние. По-скоро този проблем не е просто физически. Но да предположим, че скоростта на фундаменталното въздействие ще започне да намалява и Вселената ще излезе от сингулярното състояние. Това ще става не в шума и грохота на Големия взрив, а в тихо Сияние и Слава“.

Така пишеше (и считаше) Виктор.

До четвърти юни 2001 година.

III. Цената на успеха

„Над хоризонта блещукаше преобърнатият черпак на Голямата мечка, а насреща, стърчейки, стоеше Южният кръст.“

Това е от моята повест „Разграбеното чудо“.

Цитирам по списание „Уральский следопыт“ (№ 3, 1975), макар че по-добре би било – по ръкописа от 1956 година. Тогава ходех на училище и обичах фантастиката. И едно от моите първи творения се наричаше „Гостът на Ахагара“. На юг в Алжир, сред камъните на изгореното от слънцето високо плато, местните туареги се натъкват на странно същество. Някакъв като че уродлив полупрозрачен израстък. А във вътрешността му „през цялото време нещо потръпваше, преливаше се, фосфоресцираше. Под полупрозрачната обвивка пламваха неясно, гаснеха, отново пламваха и се разливаха неопределени светли петна…“

Петнадесет години по-късно, живеейки вече в новосибирския Академгородок, аз преписах това свое училищно съчинение. Сега странния звезден (че какъв иначе?) гост го откриваха войници от Чуждестранния легион. Малко знаех за легиона, обаче в библиотеката на Сибирското отделение при АН на СССР намерих книжка на португалски език. Изглежда, че аз бях първият ѝ читател. Въоръжен с речници, за два месеца успях да преведа нужния ми текст.

„*Между правителството на Демократична република Конго, представлявано от премиер-министъра Моиз Чомбе, и господин (името на легионера), именуван по-нататък като Лицето, свързано с Договора, се сключва…*“

Сетне Договорът се четеше буквално като мрачен роман на ужасите.

„*Ежемесечната заплата на Лицето, свързано с Договора, се изразява (в конгоански франкове) така: доброволец – 41 148,57, подофицер – 49 928,50, младши лейтенант – 99 662,60, капитан – 126 236,04… В случай на смърт на Лицето, свързано с Договора, на законните му правоприемащи родственици се изплащат 1 000 000 конгоански франка… В случай на ранявания, имащи като последствие пълна загуба на зрението, ампутация на двете ръце, на двата крака или неизлечимо психическо заболяване, на Лицето, свързано с Договора, се изплащат 1 000 000 конгоански франка…*“

На фона на тогавашната съветска фантастика героите на „Разграбеното чудо“ изглеждаха доста предизвикателно. Даже забележителният писател Михаил Петрович Михеев, оценил високо повестта, все пак ме по-

съветва да премахна от текста всички споменавания на Чуждестранния легион. За какво са ни? Ние с теб живеем в друг свят.

Но ние живеехме в един и същи свят.

И аз позвъних на Михаил Петрович.

И му обясних: същността на моята повест не е в загадъчния звезден гост, а в нашия морал, в нашето отношение към Чудото.

И Михаил Петрович замени рецензията си с друга.

Повестта бе публикувана и имаше успех. Макар че оттогава всички свои неща (ако действието се случваше не в Русия) аз се стараех все пак да привържа към страните, които съм посещавал – с времето такива се събраха немалко. Наистина Конго така и остана някъде там далеч – зад хоризонта, под Южния кръст. И навярно вече завинаги, размишлявах аз.

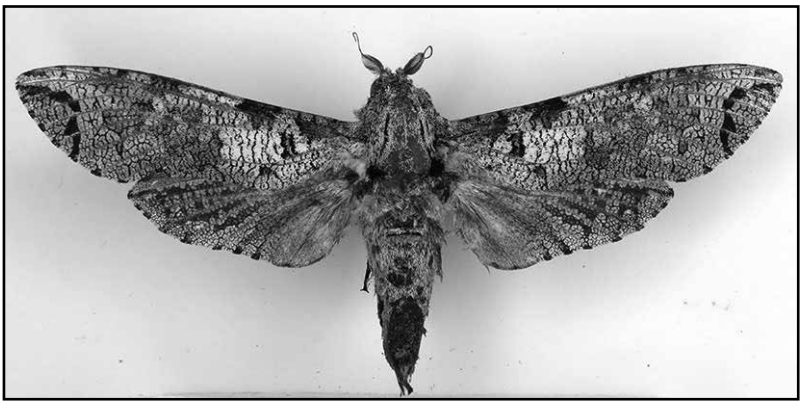

Пеперудата, наречена на Генадий Прашкевич

Но нищо на тоя свят не преминава бесследно. През пролетта на тази година сибирски ентомолози нарекоха в моя чест нов (по-рано неописан) вид конгоанска пеперуда.

Strigocossus prashkevici – ето нейното название.

Тя е като привет от младостта, от нашето далечно минало.

Струваше си, мисля си, даже много си струваше да се мъча с превода на случайната португалска книга, да вниквам в чуждия живот, да разсъждавам над обичайното и необичайното, за да може веднъж, след доста години, от далечните тропически поля на неизвестното за мен Конго да долети в дома ми чудесната косика, получила моето име.

Преведе от руски език: Димитър Хаджитодоров

Докато този алманах се създаваше, загубихме нашия приятел и събрат Тодор Ялъмов-Федя. Преди да напишем спомените си за него, нека си припомним светлината, която идваше от неговата душа.

Тодор Ялъмов (1944-2018)

ПЛАНЕТА ЩАСТИЕ

● Утопичен разказ с някои реални лица

„В началото бе Словото“ – според старата Библия

„В началото бе Фантастичното слово“ – според новата Библия

Председателят на Звездния съвет Карапанчев нервно почукваше с пръсти по интерлинка и преглеждаше инструкциите за прекъсване на прякото предаване при извънредни ситуации. Такова явно се налагаше – при това съвсем в края на втория му мандат – и заплашваше пожизненото му преизбиране и банковите сметки. Дори предшественикът му лорд Ник Теллалов успя чрез умели маневри да не използва извънредното прекъсване въпреки яростните изяви на групата крайни анархо-екоопозиционери. Беше му оставил десетина подготвени сценария за подобни ситуации и сега Карапанчев трябваше да реши кой е най-подходящият.

Имаше още няколко минути, докато транспортният министър Иван Крумов се оправдаваше, притиснат от фактите, но скоро предстоеше да разнищят случая по-надълбоко. А най-вероятно и по-нагоре до неговото лично участие, нещо, което не биваше да се допуска на никаква цена.

Едно дребно на пръв поглед запитване от синята планетарна фракция – защо бе използван най-големият парламентарен звездолет „Тантра“ за непланирано посещение на планетата Щастие – днес заплашваше бъдещето на председателя. Министърът успешно отбиваше атаката на опозиционния лидер Богданув, като го заливаше с водопад от цифри колко анамезон и колко човекосветлинни години са икономисали през последните инспекционни полети до близки съзвездия. Карапанчев се тормозеше от

мисълта дали опозиционерът знае, че в звездолета бе жена му Краси с няколко парламентарни съпруги, макар и с променени външности. Предишната вечер се бяха скарали и тя го заплаши, че ще подкрепи разследването на опозицията, защото полетът до широко рекламираната планета Щастие бил напълно безрезултатен и много разочароващ. Цялата група съпруги, вместо зареждане с огромна доза щастие, се върнали със свити сърца и с изпразнени сметки. И сега той с трепет очакваше кога опозиционерът ще копне по-нагоре и ще разнищи случая със „семейния" звездолет „Тантра". Дори да успее да пренасочи дискусията, предстоеше му неприятната вечерна среща с разгневените половинки на приятелите му, на които бе обещал неземно щастие на приемлива цена.

Председателят на Звездния съвет се заслуша, понеже транспортният министър подхвърли нещо ново за него. Заради увеличения поток туристи е направено ново разширение на базата хотели в орбита около планетата Щастие и за директор там е назначен Тихомир Тачев от Балчик. Последва нов залп от цифри колко тона материал са доставени за космокирпичните къщички тип „Буриданово магаре-2", които най-добре изолират от космическите лъчи, но са прозрачни за енергията на щастието. На недостъпната за кацане планета преди 6 месеца неочаквано се бе отворил коридор и това позволило да се построи огромен басейн, където месели глината и сламата преди пълнене и изстрелване на товарните снаряди в орбита. Ала от един месец коридорът стои затворен, планетата е отново недостъпна, а около басейна кипи някаква трескава дейност и енергията на щастието е намаляла рязко.

Най-отпред: Федя

4D пултът пред Карапанчев показваше, че предаването се наблюдава в цялата Слънчева система, пламваха все повече светлинки, темата явно предизвикваше висок интерес. Ставаше опасно да измества дискусията, но поне му олекна, че има как да успокои ядосаните съпруги и ще се отърве от връщането на парите.

Светлините в залата запремигаха и мощно се понесе позивната на Великия пръстен – гласът на Валя Балканска от „Излел е Дельо хайдутин", с която оповестяваха извънредните съобщения. В зората на космическите полети апаратът „Вояджър-1" пръв напусна Слънчевата система и пръв беше прехванат от извънземна цивилизация. От десетките песни, подбрани преди полета, флуорните извънземни бяха харесали най-много

„Дельо хайдутин“ и тя стана позивна на космическите цивилизации в нашата Галактика.

След звуковите сигнали светнаха големите екрани на Великия пръстен и се появи очарователно същество, което леко поклащаше дългите бели крила на гърба си. Това бе пиарката св. Илияна Гатева.

– Особено важно съобщение от Божествената канцелария! До всички звездни системи в Млечния път! – тържествено започна тя. – Самият Творец е готов да посети вашата Галактика – Млечния път, както я наричат край провинциалните звезди, и да демонстрира някои моменти от създаването на този свят. През последните хилядолетия при вас се е разпространила недопустима ерес, някои био-нано постижения на учените ви главозамаяха и все повече хора отричат ролята на Твореца в креацията на света и на първите хора. За да вдъхне повече вяра във вашите души, Творецът реши публично да покаже на всички обитатели на Галактиката как е бил създаден първият човек – Адам. За тази цел е избрана планетата Щастие, която временно бе затворена за посещение, но излъчваше вълните на Рая, та да привлича вниманието ви. След известна подготовка сега ще можете да наблюдавате уникалния творчески Божествен акт – пресъздаването на Адам и вдъхването на живот в него, а подир това и появата на Ева...

Пиарката направи малка, но ефектна пауза и завърши:

– До мястото на Акта ще бъдат допуснати да кацнат само няколко екипа, за да го предават из цялата Галактика. Текат последни приготовления, не превключвайте каналите и си вземете от специалните златни акции, подготвени за това велико Вселенско събитие.

На екрана вместо пиарката св. Гатева засвяткаха златисти акции с достойни за външния им вид цени.

Такъв подарък Карапанчев не очакваше. Затова набързо финализира дискусията за звездолета и подкани всички да се включат в наблюдаването на невиждането чудо – самият Творец посещава нашата Галактика и демонстрира как преди милиони години в Рая е бил създаден прадядото на съвременните хомо футуруси.

Привика транспортния министър и го разпита колко космотуристи има в кирпичените хотели, кръжащи около планетата.

– За този бизнес отговаря вашият зет Атанас П. Славов – кимна транспортникът. – Наскоро той се оплака от големи загуби, защото недоволните гурмани масово връщат ваучерите си и предпочитат Страшната планета, където могат да кацат и да ловуват динозаври.

– Крумов, а готови ли сме да изпратим някой да предава специално за нашата система, че нещо прекалено неочаквано е всичко това?

– Имаме късмет, че бях командировал един екип да направи рекламен блок за привличане на нови туристи. Ръководи го дъщеря ви Марина, хората ѝ са вече там и те ще ни предават по независим канал. Докато тече подготовката, ще се опитам да ви свържа по личния галактолинк.

На големия екран пъстрееше рекламна пауза и някакъв красавец, облечен като Адам, призоваваше към щедро спонсориране на уникалното деяние:

– Галактически жители, сега ще наблюдавате чудото отпреди милиони години, случило се в Рая. Плащате едно – получавате две: ще видите хем Адам, хем и Ева. Сумите са благотворителни за Канцеларията на Твореца и ще отидат за ремонт на някои от поизносените звездолети. Идваме при вас от мъглявината Андромеда и флагманският звездолет, в който летя тялото на Твореца, получи няколко повреди, обаче аватарът на Божественото тяло на Твореца не пострада. Той беше в анабиоза, за да събере сили за уникалното си действо. Побързайте, броят на акциите е ограничен, а нашите сметки в Божествената банка са....

5D-мерните реклами продължиха повече от час, прекъсвани от отделни кадри, които предаваха суетенето около големия басейн на планетата Щастие.

Ето че дотича свързочният министър Ивайло Търновски и донесе последния писък на техниката за свързване с всяка точка от Вселената.

Председателят на Звездния съвет набра кода на дъщеря си Марина, която бе някъде на планетата.

– Марина, какво става при вас? Тук рекламите на Божествената канцелария са превзели изцяло пространството на Съвета...

– Тате, аз съм с един от екипите, на които току-що позволиха да кацнат до площадката. Излъчванията се контролират от твоя приятел, генералния наблюдател Велко Милоев, и той ни допусна най-близо до басейна, обаче наоколо е опъната светлинна завеса.

– Опитай се да направиш интервю с някой от Божествената канцелария, аз имам добри връзки там.

– О, Велко ни откъсна част от защитната завеса, но можем само да наблюдаваме като неутрални, без да излъчваме. Олеле, колко е симпатичен Творецът!

– Ама аватар ли е, както казаха, или е самият Той?

– Не, самият Бог стои на площадката и меси глината с крака и ръце!

– Е, как изглежда Творецът?

– Един много симпатичен пухкав дядо по шорти, малко се е поизпотил и нещо е видимо ядосан. Ще включа маскирания микрофон, който скрих там при първото оглеждане. О, микрофонът работи, а Той си мър-

мори под носа. Ама това е някакъв стар български диалект, май шопски, и всичко му се разбира, но за вас ще пусна интерлинка. Чуйте гласа на Твореца!

Гласът на Твореца:

– Къде е архангел Михаил? Как така днес почива? Излагате ме пред цялата Вселена! Цял час меся глината тука, обаче къде е Адам? Търсете стари записи, поне тях да покажете...

– Ваше Божествено превъзходителство, предлагаме да включим резервната глинобъркачка и 4D принтерите, с които действахме в мъглявината Андромеда.

– Не се месете в Божествения акт! Един път не можем да го направим като хората, тоест като боговете. Защо в глината има слама, боде ми краката. Кой е сложил слама в Праматерията, питам аз?! Пазя я за такива демонстрации, остарях да правя нова, а пък вие ми я разваляте.

Федя и Огнян Митов в кадър от филма „Дървеният век“

– Ваше Божествено превъзходителство, тук в орбита хора от планетата Земя са построили хотелски комплекс „Средец“ от космокирпичени къщички. Ние продадохме глината на директора им Тихомир Тачев на добра цена и сега разполагаме със средства, за да заредим истинска амброзия и натурален динозавърски хайвер.

– Какво общо има това със сламата? Да не искате да кажете, че сте сложили в басейна земна глина със слама вместо моята Божествена?

– Само глината е земна, а сламата е местна и провежда вълните на щастието. Транспортният ангел вече е наказан и беше отлъчен от Вашия екип.

– Леле, каква излагация пред цялата Вселена! Откога меся и дори един мутант не мога да сътворя! Ще се обади и ишиасът, дето ме мъчи от седем милиарда години. О, в глината има и косми. Доведете Григор Гачев, нали той отговаря за Акашовите хроники, искам да видя записите от първия ден на басейна...

– Ваше Божествено превъзходителство, Гачев докладва, че през последния месец някой е изтрил записите от хрониките, но в кухнята си той държи една допотопна апаратура, която дублира основната. За Ваше сведение е сменил паролата с нова – като кажете три пъти „Круша, крий!“ и материализирате плода. Гачев допълни, че на част от кадрите се вижда злосторникът и той е добре маскиран, обаче го издава опашката му.

– Ох, Боже! И тук ли се е намесил косматият?! Какво ли ни е надробил! Незабавно да оскубят перата на корумпираните ангели от охраната! И сега какво ще пуснем по космолинка? 100 милиарда планети ни чакат и гледат моето появяване, а ние ще наплодим още повече неверници и атеисти, щом ни видят резила.

– Предлагаме да извъртим кадри от Акашовите хроники в мъглявината Андромеда, нали наскоро и там правихме показно...

Федя с любимия си фотоапарат

– Глупаво хвъркато, не ми напомняй за тамошния резил, тогава Адам стана безполов и се пъпкува без Ева. Какво открихте за косматия?

– Надробил ги е едни, но ние сега коригираме програмите му. Заложил е още през 1974 година създаването на Таен фантастичен план [през същата 1974-та се основава клубът „Иван Ефремов“ – *б. ред.*], който да измести Вашия Божествен в развитието на Галактиката. Подбрал е цяло котило писатели, учени и художници, които скришом предават пъкления си план „Пророчество 2“ на следващите поколения. И така – до днес.

– Все пророкуват, без да ме питат! Е, има ли нещо сбъднато там?

– Един от лидерите им – Генерала, човек военен, ама с мирни намерения и голям майстор на вицове – е намесил и Вас с глината.

– Я да се посмеем, че ми стана тъжно с това безполезно месене. Пускай записа.

От записа:

– Представител на учените, наречен бял брат Теодор, отишъл при Бога и се похвалил, че учените могат да създават всичко, включително и Адам. „Хайде да видя“ – рекъл Господ, подсмихвайки се под мустак. Белият брат се навел, взел от глината под краката му и започнал да я меси. Но Бог го прекъснал: А бре, бай Ганьо такъв, не от моята глина, бе!“.

– Ха-ха, ще се просълзя от смях! Душата на тоя Генерал да я пуснете извънредно в Рая, чувате ли? Вица можете да го излъчите в рекламния блок, обаче без това „подсмихвайки се под мустак“. Дори аватарът ми

няма мустаци, а само брада. Впрочем хич не ми е до смешки. Какво са пророкували тези заговорници?

– Във Второто пророчество е записано, че един ден Творецът ще каже на цялата Вселена вълшебната думичка, която ще промени света. Сега нашите хакери се опитват да отворят файла, но ония са го засукали много...

– Мечтатели такива, само фантазират и се бъркат в моята работа, като създават несанкционирани светове, вместо да оправят този.

След кратка пауза:

Федя с любимия си диапроектор

– Ваше Божествено превъзходителство, току-що разчетохме цялото пророчество – то се отнася до басейна и създаването на Адам. Те са блокирали нашето днешно събитие, докато Вие не произнесете вълшебната дума. Кажете я, че рейтингът на предаването главоломно расте и банката ни едвам успява да обработва залаганията. Флуорните жители вече са заложили цялата си планета, че няма да създадете Адам.

– Леле, вселенски резил! Думайте какво трябва да направя!

– В това Пророчество 2 става въпрос за две неща. Първо се налага да промените началото на Творението, като кажете: „В началото бе Фантастичното слово“, а пък второто е по-лесно – при създаването на Адам да следвате инструкциите, дадени от Атанас П. Славов в романа му „Психопрограмираният“.

– Тези фантасти сценаристи ме изнудват да променя основите на Вселената, а после цяла вечност ще се намесват в съкровените ми планове. Ами този, Славовият Адам де, да не е със сламка в окото и психонакуцващ? Проверете програмите им за бъгове и спамове!

– Има и малко допълнение. Те са поставили условие: имената на първите мечтатели да бъдат вписани със златни букви в новата фантастична Библия.

– А-а, не. Вие ще я напишете тази нова Библия, а пък аз отивам да кажа вълшебните думи, че инак ще загубим цялата Вселена. Отивам в Голямото начало, за да го променя, и ако не се появя до няколко минути, значи са ме програмирали да изчезна. О, какви времена и нрави!

... Най-накрая рекламите спряха и показаха на запис как Творецът меси глината и от нея се пръква Адам под шумните ръкопляскания на галактическите зрители.

После Господ избърса дланите си в дебелите гащи и мъдро произнесе:

– Колко пъти ви казвам, чада мои, че в началото не бе само Словото. Тъкмо Фантастичното слово е в основата на мисленето ми. Малко четете НФ литература, а и аз отдавна не съм я поглеждал. Нареждам: във всички нови галактики да бъде посята двойна доза панспермични генове с допълнителен блок НФ идеи. По-добре да се пръкват луди глави фантасти от 7-ата раса, отколкото вехти проекти Хомо сапиенс едва от петата раса. Затова коригирах стария сценарий и днес във всяка звездна система има планета Щастие. Казах! Така да бъде! Амин.

(Според някои зрители се чуло „Аман!“, но това е злобно клепане на Твореца.)

Господ пусна широка усмивка към камерите, обърна се към изпъналите се асистент-ангели от Божествената канцелария и им изръмжа: „И внимавайте да няма Пророчество 3, че ми омръзна да преправям този свят – сега вече и Фантастичен“. След което изчезна в облаците.

По следите на Николай Рьорих

Долу зрителите, замаяни и просълзени, махаха с ръце към стопяващата се инверсионна следа на Бога и никой не обърна внимание, че заедно с ръцете се вееше една доста космата десница и тя бе свила трите си пръста в странен жест.

Послеслов

(включително накратко за мечтателите, създали Пророчеството 2 и записани със златни букви в новата Библия)

Като използвахме връзките си в Божествената канцелария (св. Илияна, Гачев и др.), ние надникнахме в запечатаните коридори на Вечността и получихме тази неофициална справка за текущото състояние на нашите герои и техните сметки:

– Най-богат, според КосмоФорбс, е Атанас П. Славов с правото да печата междузвездна валута и да ръководи по заслуги (заедно с Тодор Розов) галактическата поща; активен участник в Психопрограмирането на Вселената;

– Александър Карапанчев (с прякор Неподкупния редактор) – монополизирал редакционно-издателската дейност в галактичен мащаб, но и с голям пръст в Пророчеството 2;

– Тодор Ялъмов – фотожурналист и пътешественик, също приложил

сили за реализирането на това Пророчество – създаването на Новия фантастичен свят;

– Генерала (с прякор Илков) – издигнал се от приказлив политически офицер до ръководител на не съвсем легална мрежа от галактически клубове по фантастика;

– Лорд Ник Теллалов – анархомислител, превзел пожизнено Звездния съвет; живее в изолирано родово имение, откъдето дърпа наноконците на Вселената;

– Любчо Николов-Нарви – предал таланта си на Големия англо-американски брат и монополизирал преводаческата НФ дейност;

– Алексей и Виолета Чернови (а също и Даша Митева) – държат странноприемницата „Сливен 3“, където нелегално се е подготвяло Второто пророчество;

– Григор Гачев – програмист и лекар, проникнал в Божествената канцелария и основен създател на новата фантастична Библия;

– Ненко Сейменлийски – пресаташе на „Лобутническо дело“, един от основателите на новото Пророчество;

– Иван Пунчев – пророк-философ от галактически мащаб; автор на Божествените програми за Нов свят;

– Ивайло Рунев – най-информираният деец на Пророчеството 2, мозъкът на проекта;

– Христо Гешанов – теоретик на групата, създала това Пророчество; изключително опасен с размирните си теории, изложени в многотомника му „Космос и Библия“.

Съществуват още доста явни и неявни сценаристи, събрали се през 2014 година и сътворили Трето пророчество, и затова предпочитаме засега да не ги разкриваме...

Тези и други мечтатели и конкуренти на Твореца вече заслужено имат огромен мемориален комплекс „Пророчеството“, изграден на новопоявилата се планета Щастие в Слънчевата система. Това е новогодишен подарък от самия Творец, който е безкрайно благодарен на фантастите за активната им помощ в строителството на Нови светове.

31 декември 2013 година

● Първа публикация в: юбилейния сборник „Измерения и модели“ (издаден по случай 40-годишнината от основаването на клуб ИВАН ЕФРЕМОВ). – Съставители Александър Карапанчев и Атанас П. Славов. – София: Дружество на българските фантасти „Тера Фантазия“, 2014.

Присмехулник за убиване

Рисунки: Дани Шубик

Л. Лазарев, Ст. Разсадин, Б. Сарнов

СЕРОВОДОРОДНАТА АФРОДИТА
(Иван Ефремов)

Пер Гюнт дойде в съзнание върху инфраултраложето, омотан в кабелите на импулсните датчици. Излезе бързо от състоянието на анабиоза и премина уверено в състояние на бодрост.

– Началната фаза на извънредното спиране протече нормално – оповести Секса Пил, разменяйки поглед с Хина Члек.

– Те също спират! – възкликна Кон Блед, като стисна ръката на Тур Непс.

Пара Ноя удовлетворено впи очи в тези на Бур Леск.

Космолетът „Оза“ или „O-Z-1“, както бе обозначен в регистъра на земния космически флот, използваше принципа на необратимото поле и след като бе изминал 616 гобсека, тъкмо излезе от сферата на излъчване Глория Мунди на път към планетната система Аква Дестилата, когато се натъкна на неизвестен космически кораб.

– Готови за тържествено посрещане! Униформа: парадна! – овладян, мъжественият глас на командира Дур Шлаг прозвуча в инфраултрателефона.

Без да се бави, Пер Гюнт се освободи от хермошлема и набедрената превръзка. С грациозно движение на раменете Хина Члек се измъкна от блестящия си инфраултрамаринов на цвят хитон – в унисон с очарователните ѝ очи.

Дур Шлаг взе в ръце УИЦР (ултраинфрацигулкорояла); а Пер Гюнт и Хина Члек плавно се завъртяха във въздуха, преплитайки целомъдрено тела в сложна поредица от акробатически фигури. Дур Шлаг си акомпанираше на УИЦР и тихо напяваше старинния романс:

Искам да съм дързък, да съм смел,
искам дрехите ти да разкъсам,
от разкошното ти тяло упоен,
на ентропията аз да се изплезя.

Тази хилядолетна традиция е описана още в древните книги.* При среща в космоса астронавигаторите винаги избирали двамата най-красиви членове на екипажа – юноша и девойка, – които сваляли дрехите от дивните си тела и изпълнявали ритуалния акробатически етюд „Човек – това звучи гордо“.

** Вж. например повестта на И. А. Ефремов „Сърцето на змията“ от библиотека „Галактика“ (1983). – Б. съст.*

По този начин пратениците на различните галактики се запознавали и същевременно научавали какви причудливи нови форми приема понякога разумният живот…

Внезапно екранът на приемащото устройство грейна и Пер Гюнт застина във възторг. Чуждият звездолет бе решил да отговори на поздрава им: прекрасна и гола, същинска Афродита Анадиомена, девойка от някаква незнайна планета бавно кръжеше в неземно красив танц.

– Ръцете и краката им имат същия брой както при нас! – възликува Тур Непс.

– Линията на бедрото говори за висок интелект! – радостно потвърди Кон Блед.

– Но формата на гръдния кош показва, че те дишат сероводород – въздъхна Пара Ноя.

Думите ѝ пронизаха Пер Гюнт. Как! Едва-що сред множеството светове и галактики Я беше открил, Нея, Единствената Жена! Онази, за която бе мечтал през целия си живот! А се оказва, че даже не им е отредено да дишат един и същ въздух: сероводородът е гибелен за белите му дробове. Е, какво пък! Той е готов да умре за едно-единствено дихание заедно с нея!

Пер Гюнт усети топлата тежка ръка на Дур Шлаг върху рамото си. Командирът бе прозрял мислите му.

– Не тъгувай, момчето ми – каза той. – След време ще съумеем да заменим кислородния обмен на веществата със сероводороден, като въздействаме върху наследствения механизъм. Това ще ни отнеме не повече от 14 хиляди години.

– Четиринайсет хиляди години?! – проплака горестно Пер Гюнт. – Значи аз никога…

– Е, това вече е недостойно за един син на Земята! – меко, ала категорично го прекъсна Дур Шлаг. – Някога тази прословута любов се е възприемала само като нищожна близост между двойка индивиди. Сега обаче, когато всяко от съществата, населяващи необятните простори на Вселената, ни е безкрайно близко… Нима не те радва мисълта, че след някакви си 14 хиляди години твоят далечен потомък ще диша същия въздух като жителите на сероводородната планета?

В мозъка на Пер Гюнт се прокрадна мисълта, че без сероводородното момиче той може да си остане без потомство. Но ликуваща радост незабавно избута тази мерзка мисъл. Защото какво значение има съдбата на една планета редом с квинтилионите гобсеци междугалактическо братство?!

Преведе от руски език: Светла Йосифова

Григор Гачев

ИСТИНАТА ЗА ЛЕГЕНДИТЕ

Преди време в блога на Любомир Николов-Нарви „Книжна трапеза“ се появиха няколко прекрасни легенди. Които, както всяка легенда, съдържаха доста измислица (дори в рамките на художествения свят). И ме засърбяха ръцете да разкажа истината зад тях – такава, каквато би могла да бъде в този свят.

Справих се посредствено, а в едната направо оплесках нещата – оказа се впоследствие, че истината е съвсем друга! Но кратката за разкриване на легендите остана. И си мисля – дали да не разкрия истината и основата и зад други популярни легенди? :)

Ето я, каквато я видях:

Легендата за юнака, който като стиснел камък, вода пускал:
„Мили, може ли още съвсем мъничко масажче?“.

Легендата за юнака, който чупел с ръце подкова:
Още тогава е имало Made in China.

Легендата за юнака, дето можел да яде до безкрай:
Бил е министър или зам.-министър.

Легендата за юнака, дето можел да пие до безкрай:
Не е легенда. Във всяко село и квартал ги има. Често по няколко.

Легендата за Али Баба и четиридесетте разбойници:
Не са били 40, а 240 – просто са запомнени само присъстващите в пленарната зала. Уви, Али Баба е измислен от бардовете, за да има и положителен герой.

Легендата за Аладин и вълшебната лампа:
Никаква лампа не е имало – прищевките на Аладин с танцьорките и дворците ги изпълнявал чичо му (който после Аладин набедил за злодей).

Легендата за Синдбад Мореплавателя:
Преразказ на последните месеци на Поли Пантев. По художествени съображения Синдбад оцелява.

Легендата за свирача от Хамелн:
Бил е спечелил конкурс за свирачи в България. Учтивите немци успели да го изтърпят (само децата избягали), но градските плъхове – не, и го

подгонили да му вземат свирката.

Приказката за Златната рибка:
Разказана е най-напред от рибар, който си бил навехнал рамото и не можел да разпери ръце достатъчно широко. После Пушкин я обработил за повече художественост.

Приказката за кокошката, дето снасяла златни яйца:
Всъщност е съвсем скорошна – само една година след Чернобил. И не е вярно, че стопанинът заклал кокошката – само не ѝ давал достатъчно желязо, за да има какво да трансмутира в злато.

Приказката за Кашчей Безсмъртни:
Разказана на пияна глава история как се управлява мафията в България. Кутийката с душата на Кашчей, заключена през седем царства в осмо, през седем врати зад осма, и т.н., е метафора за досие.

Приказката за Хензел, Гретел и вещицата:
Поначало е била пособие за родители – да не се поддават на капризите на децата. Но децата пораснали и я преразказали както на тях им изнасяло.

Приказката за Малката русалка:
Веднъж на Андерсен му показали фетишистко порно. Било толкова бездарно, че той заявил: „Ако аз напиша сценария, ще стане по-добро! Даже ако махна всичкия секс!“.

Приказката за лъжливото овчарче:
Измислена е от наивник, който си мечтаел как след достатъчно много пъти хората най-сетне ще се усетят и ще престанат да се хващат на номера... Затова е и приказка.

Приказката за Пепеляшка:
Художествен преразказ на историята на семейство, което се чудело как да накара дъщеря си да се прибира навреме от купони, и бащата почнал да ходи да си взима колата след уречения час.

● От източника: *http://www.gatchev.info/blog/?p=1094, в чиито коментари също има ценни приноси.*

Егор Василчук

ДЯДО СПИРИДОН КОПАЕШЕ КАРТОФИ

(Класификатор на алтернативно-историческата фантастика)

1. Дядо Спиридон копа картофи, докато не удари камбана за обедната молитва. Той разкърши уморен гръб, избърса потни длани в протритите бричове с лампази и енергично се прекръсти. (Революция не е имало.)
2. Дядо Спиридон копаеше картофи от ранно утро и злобно плюейки през избитите зъби, грижливо подреждаше картофите в блестящо чиста цинкова кофа. (Фашистите са спечелили Втората световна война.)
3. Дядо Спиридон копаеше ряпа от ранно утро. (Алтернативна география – няма Америка и не са докарали картофи.)
4. Трезвен като стъкло, дядо Спиридон копаеше картофи. (Княз Владимир е предпочел исляма.)
5. Дядо Спиридон отиде да копае картофи, а изкопа библиотеката на Иван Грозни. (Криптоистория.)
6. Дядо Спиридон копаеше картофи с парна лопата. (Стийм-пънк.)
7. Дядо Спиридон копаеше картофи с дизелова лопата. (Дизел-пънк.)
8. Дядо Спиридон копаеше картофи и поглеждаше часовника. (Клок-пънк.)
9. Дядо Спиридон ловеше картофи с въдица. (Воден свят.)
10. Докато дядо Спиридон копаеше картофи, налетя го сатори. (Дзен като световна религия.)
11. Дядо Спиридон отиде да копае картофи, но изскачаха само зелени гоблини. (Фентъзи.)
12. Дядо Спиридон си счупи новата лопата от първия замах. „Мейд ин Чайна“ – прочете той и дълго псува. (Чист реализъм.)
13. Дядо Спиридон не копаеше картофи. Картофите сами се изкопаваха и скачаха в кофата. (Близко бъдеще. Генетични експерименти. Страшни последствия за Русия.)
14. Дядо Спиридон се преструваше, че копае картофи. Всъщност изравяше рязаната пушка, скрита от дядо му през Гражданската. Яд го беше на новия американски мениджър от окупационната администрация. (Пореден шедьовър за гадните пиндоси.)
15. Дядо Спиридон седеше на верандата с поредната чаша в ръка. На огромната нива копаеха азиатци с раирани халати и номера на челата.

– Ханс, отде ще намерим ратаи, като превземем Африка? – попита той зет си. (Съюз между СССР и Райха.)
16. Картофите с яростно ръмжене се мъчеха да изкопаят дядо Спиридон от бункера. (Светът след ядрена война.)
17. Баба Спиридоница копаеше картофи. (Свят на победилия матриархат.)
18. Дядо Спиридон копаеше картофи. Иззад оградата се чуваха коментарите на екскурзовода: „А тук виждате типична картина на човешкия труд...“. Галактите се кикотеха и сочеха с пипала дядото. А пък в неговото мазе нелегални патриоти преработваха инопланетна месомелачка в страшно оръжие за космическо поразяване. (Окупация от друга планета.)
19. В потайна нощна доба дядо Спиридон копаеше картофи. Кхе-кхе, раздаде се иззад оградата. Дядото трепна и се сви. Нарушаваме, а, рече кварталният. Какво ни учи последното постановление на партията и правителството?, попита риторично той. Да разчитаме на собствените сили, да подобрим, да усилим и тъй нататък. А на теб откъде ти остават сили да работиш в собствената градина? Постановление 7,8,2005, присъда до три години. Дали да не пийнем?, плахо попита дядо Спиридон. Още не са го регламентирали… Хубав самогон имаш, рече кварталният. Добре, за последен път. И не забравяй да метнеш едно чувалче на жена ми. Ама по тъмно, никой да не види. (Свят на запазения СССР.)

Преведе от руски език: Любомир Николов-Нарви

* * *

И малко алтернативна история по... нашенски

Бай Неделчо седеше в бирхалето и пиеше шнапс, който си наливаше в халбата от бутилка, скрита под масата. (Германия печели Втората световна война.)

...Бай Неделчо си пиеше уискито в бара. (Съюзниците отварят втория фронт на Балканския полуостров вместо в Нормандия.)

...Бай Неделчо седеше в чайната кристално трезв и пиеше боза. (Турците печелят битката при Виена.)

...Бай Неделчо пиеше ракия в кръчмата. След третата глътка облещи очи и се гътна. Ракията беше менте. (Чист реализъм.)

Валентин Д. Иванов

Велоцирапторът Неделчо вдигна раковината с ферментирала кръв от диплодок и сръбна с наслада. (Динозаврите не са изтрепани от астероид и са доминиращият разумен вид.)

...– ... и да пребъде Севтополис, столицата на света! – Тракийския жрец Неделчо тържествено завърши ритуала, като отпи от делвата с пенлив кумис. (Тракийската култура е станала световна доминанта през XXI век.)

...Бай Неделчо доволно огледа таблото „Нашата гордост“, където снимката му стоеше редом до тази на генералния секретар Андрей Луканов, и надигна бутилката с бира. (Социализъмът все тъй си процъфтява и прецъфтява.)

...– Нищо че си зелен, здраво носиш на ракия – рече бай Неделчо и се чукна с пришълеца, седнал срещу него в селската кръчма. (Земята е окупирана от пришълци.)

Ананас Сладов

За любовта и вакуумът не е пречка

Янчо Чолаков

ОЩЕ ЗАГЛАВИЯ

(които не съм използвал досега)

„В името на Леонардо да Винчи! Дум-дум!“
„Демонът на недоставената поща“
„Изправянето на легналия полицай“
„Къщата, която се повдигна на пръсти, за да види Слънцето“
„Вик за помощ към ВИК: Източването на потопа“
„Закуската на един времеглът“
„Американски апарат!!! Лекува, първо…“
„Обсебващото безпокойство като част от задължителната ни програма“
„Празникът на първичната вторичност“
„Маймун акъллиите на Венера, новата генерация“
„Човекът не е кошер“
„Изцъкляне по време на зацикляне“
„Аватарът, който изпадна в реалността (така му се пада!)“
„Времегубка за лентяи, първа класа“
„Духовните практики на един онанист“
„Демонтирането на смисъла“
„Екарисажът на хиляди слънца“
„Дъртофелницата, която шпрехаше юпитериански сленг“
„На оружје! Вавилон ќе падне! (Македонска кървава сага од 1903 г. пред Христа)“
„Имало едно време един пурдот[1] “
„Как космонавтът Първолет попадна в многократна хроноексплозия“
„Младежът, който освободи сексуалното си напрежение в подпространството“
„Когато осветлението на нашата Дайсънова сфера[2] угасна…“
„Извънземното, което правеше „тут!“, „тут!“, „тут!“
„За компютъра, който не обичаше сок от дренки“
„Сбабичосването на безсмъртните чичковци“
„Ода за програматора, що сгреши датата на Сътворението и тъй положи ново начало“
„Онодена в перихелия[3]“
„И оня бард… изпята му е песента!“
„Пародиум на Вечността“
„Тенекиеният век“
„Една луна бонус и два астероида дискаунт!“

„Осемстотният ми ъпгрейд, или Дебъгването невъзможно“
„Мацката, която оправи боговете“
„Занаят: първопроходец“
„Надбягването на галактиките“
„Допуск до нейната плът“
„Хронозмия изпълзя на припек“
„А улицата на нашата раздяла павирайте с пресовани сърца!“
„Денят, в който всички 61-годишни станаха на 16“
„Небето на прекършения полет“
„Порождения от колебаещо се сиво“
„Инвазията, която прекъсна снабдяването с кефир“
„Как марсианският ми логопед разви дислексия“
„Мезозойският боец с меч от рога на трицератопс“
„Батман срещу Злочеста Кръстинка“
„800 дни без телефон“
„Тъжен пост за постпостмодернизма“
„Болните ще оздравеят, живите ще умрат“
„Битието като дередже“
„Престъпление и наказание“, преразказана от Айзък Азимов“
„Ако го хвана този, дето изтри XX век, ще го...“
„Разнополовият от Меркурий, който ѝ бе хвърлил око (Една огнена любов при 405 градуса на сянка)“
„Чукоглавата етърва vs Четириопашатата зълва“
„Еготериторията на един свръхзвуков глупак“
„Грижите наши насъщни“
„Заобиколими епохи“
„Все още се усмихвам“
„Вечерно меню: смъртта идва на порции“
„Патлакът на Луцифер“
„Саламандърът със златното цигаре“

---

[1] Човешко същество, което яде повече, отколкото може да поеме (жарг.).

[2] Сфера на Дайсън (на англ. *Dyson sphere)* е хипотетична мегаструктура, описана за първи път през 1959 г. от американския физик и футуролог Фриймън Дайсън, според който напреднала извънземна цивилизация, втора степен по скàлата на Кардашев, може да изгради около своята звезда масивна сфера и да живее в нея, което позволява използването на почти цялата енергия, излъчена от звездата, за целите на цивилизацията.

[3] Перихелий – най-близката до Слънцето точка от орбитата на планета или на друго небесно тяло в Слънчевата система. – *Бележки на автора.*

Ананас Сладов

Някъде и у нас

Някъде изграждат добра или лоша администрация, а ние – администрадания и администрасти.
Някъде за всичко вземат такса, у нас как да вземеш **голтак**са?
Някъде може и да са принципиални, но у нас винаги са принципи**алч**ни.
Някъде търсят нова сензация, у нас – все същата **плесен**зация.
Накъде за вожда си позволяват лют епитет, у нас също може – но **раболеп**итет.
Някъде търсят в човека универсалист, ние сме доволни и на универ**самец**.

Общество

Някъде усъвършенстват общество, ние плодим **въобще**ство.
Някъде се лутат между демокрация и диктатура, у нас направо: **демоктатура**!
Някъде политиците се делят на гении и идиоти, у нас са едно: **гениоти**.
Някъде правят избори, ние пък – изборичкване.
Някъде търсят подходящ Лидер, а ние винаги си избираме **Лидерибей**.
Някъде си избират министър, а ние, без да му мислим, **маймун**истър.
Някъде гадаят – богатство или равенство, ние си знаем – **чукундур**авенство!
Някъде издигат небостъргачи, а у нас се издигат небостъргаш**и**.
Някъде вождовете изглеждат царствено, у нас – **овц**арствено.
Някъде постигат дори щастие, ние се задоволяваме с **обеща**стие.
Някъде там – урбанизация, при нас – **чорбанизация**.
Някъде имат икономическа политика, а ние – **икономижаво политикане**.
Някъде свалят некадърен държавник, ние пък издигаме **некадър**жав**ник**.
Някъде имат аристократи и аристократки, у нас си имаме аристокретени и аристокраставици.
Някъде детронират величия, а у нас как ще го пипнеш – **брадвеличие**!
Някъде избират първенец, а у нас **дървен**ец.
Някъде предпочитат енергичен водач, а у нас – енерговедо.
Някъде имат национална гвардия, а у нас – булегвардия.
Някъде може да свалят и крал, у нас всеки **бюрокрал** е вечен.
Някъде празнуват победите с пиршество, у нас прикриват липсата на победи с **вампиршество**.
Някъде едва постигат рентабилност, а ние отдавна си имаме **олигофрен**табилност!
Някъде неохотно дават обещания, при нас пък от вожд на вожд си предават обеща**фет**а.
Някъде се борят за честта на пагона, ние пък се отдаваме на **пагон**анизъм.

Някъде обмислено градят енергетика, ние пък се радваме на **панаир**гетика.
Някъде осигуряват здравословен живот, у нас пък – с**дърво**словен.
Някъде имат хуманна медицина, у нас – хуманоиден меди**цини**зъм!
Някъде ползват медицинско здравеопазване, ние пък едва се опазваме от меди**цинич**ни здраве**опасно**сти.
Някъде се мъчат да променят Системата, ние пък сме претръпнали до **системазохизъм**.
Някъде изпитват радост, ние пък – **смрад**ост.
Някъде плетат хитра стратегия, ние пък – безхитростна с**трагед**ия.
Някъде правят урбанизация, а ние – урбаницинизъм.
Някъде смятат, че животът им е тежък, нашият пък наистина си е тежесток.
Някъде се превръщат във вълци ликантропите, у нас – политикантропите.
Някъде всеки ден пишат ценоразпис, ние – все същия ценоразп**ас**.
Някъде питат: храната или смисълът? При нас е просто: храносмисълът.
Някъде се военизират, у нас се занимават с вое**нанизъм**.
Някъде имат добросъседски отношения, ние пък – добросерсемски съотношения.
Някъде постигат висока ефективност, у нас – **ни**сока еф**и**ктивност.
Някъде правят жертвоприношения, ние пък – жертвопрошения.
Някъде плащат данък, пък ние – занданък.
Някъде правят тежка металургия, ние – лека **мед**а**л**ургия.
За някои народи – алилуя, за нашите синоди – алилутане.
Някъде водят статистика как живеят, ние пък си живеем стати**стис**нато.

Нрави

Някъде изпитват чиста радост, ние се съгласяваме и на **ура**дост.
Някъде може и да се усмихват жизнерадостно, у нас го правят жизне**г**адостно.
Някъде се гледат направо и с доверие, ние – през рамо и с до**вер**ие.
Някъде има независими стилисти, у нас – зависими **завист**илисти.
Някъде се обичат платонично, у нас – **заплат**онично.
Някъде търсят разнообразие, ние си имаме **празно**образие.
Някъде трябва да си озаптяват страстите, а ние бълбукаме в блатострастие.
Някъде се борят със суеверия, ние насаждаме **всуе**верия.
Някъде фактите предизвикват възхищение или възмущение, а у нас е просто – въз**химу**щение!
Някъде залагат живот в гаранция, ние пък си правим с живота **гаргара**нция.
На всеки техен довод гръмотевичен отвръщаме с глупотевичен.
Някъде там – гордост и вярност, у нас – всеотдайна **далавер**ност.
Някъде с трепет отиват на рандеву, а ние – всеки път на **осран**деву.
Някъде искат всеки да е радостен, у нас пък всеки си е **парад**остен.
Някъде противоборстват Персона и Блюдолизец, у нас е налице синтеза – Персонализец.

Някъде водят увлекателен разговор, а у нас най-често – **праз**говор.
Някъде се оплакват от живуркане, ние пък – от **с**ивуркане.
Някъде – усмивки по физиономиите, у нас – усми**вкис**нати физиомутри.
Някъде се борят за еманципция, а ние – за **харем**анципация.
Някъде човек се стреми да бъде целокупен, у нас пък – цело**под**купен.
Някъде въртят голяма далавера, у нас – **будала**вера.
Някъде правят еманципация, а у нас я караме с еманци**патерица**.
Някъде се уповават на божество, ние се оправдаваме със **злобо**жество.
Някъде развиват потребности, ние пък – **злоупотреб**ности.
Някъде се гордеят, че кравите им са млекодайни, у нас – че жените ни били **леко**дайни.
Някъде мъжът бил активен, у нас пък е **мерак**тивен!
Някъде принципния го смятат за куражлия, а у нас го имат за **куку**ражлия.
Някъде се задъхват от активност, ние издъхваме от **лакти**вност.
Някъде критикуват консуматора, а у нас всеки си е консу**майстор**.

Наука

Някъде издигат в култ разума, ние пък – **маразума**.
Някъде при тях е хипотеза, там при нас е хип**н**отеза.
У тях футуролог, у нас – футуро**лъг**.
Някъде може и да се борят за по-висок манталитет, на нас ни стига **менте**литет.
Някъде спешно свикват комисия, а при нас – **лакоми**сия.
Някъде градят комуникация, при нас всичко е омешано в комуни**кацата**.
Някъде раждат мисъл, ние пък – **комп**ром**ом**исъл.
Някъде имат автомати, при нас – **щур**автомати.
Някой се гордее, че е философ, у нас се гордее, ако е ф**а**лософ.
Някъде раждат нова теория, ние пък – все старата **търтео**рия.
Някъде имат повсеместна топлофикация, ние – всеобща **тъпо**фикация.
Някъде преборват съмнения, ние сме обладани от **таласъм**нения.
Някъде раздават Нобелова награда, при нас не дават даже **сноб**елова.
Някъде си имат астронавтика, на нас ни стига **гастро**навтиката.
Някъде казват „амбициран, амбициозна“, у нас – „амбицирей, амбицица“.
Някъде учените откриват алгоритми, у нас за учените – алгоритник.
Някъде произвеждат академици, у нас – академи**шки**.
Някъде се сблъскват концепции, а у нас – концеп**ени**ци.
Някъде на втория му викат „заместник“, а у нас – „**и**зместник“.
Някъде откриват закономерности, у нас – закономер**з**ости.
Някъде знаещите ги величаят като Енциклопедисти, у нас ги смятат за Енциклопедерасти.
Някъде търсят истината, у нас – предимно **ег**оистината.
Някъде жънат незаслужени успехи, у нас – заслужени **гн**успехи.
При тях – бурна дейност, при нас – сумбурна юдейност.

Асгардия – първата космическа държава

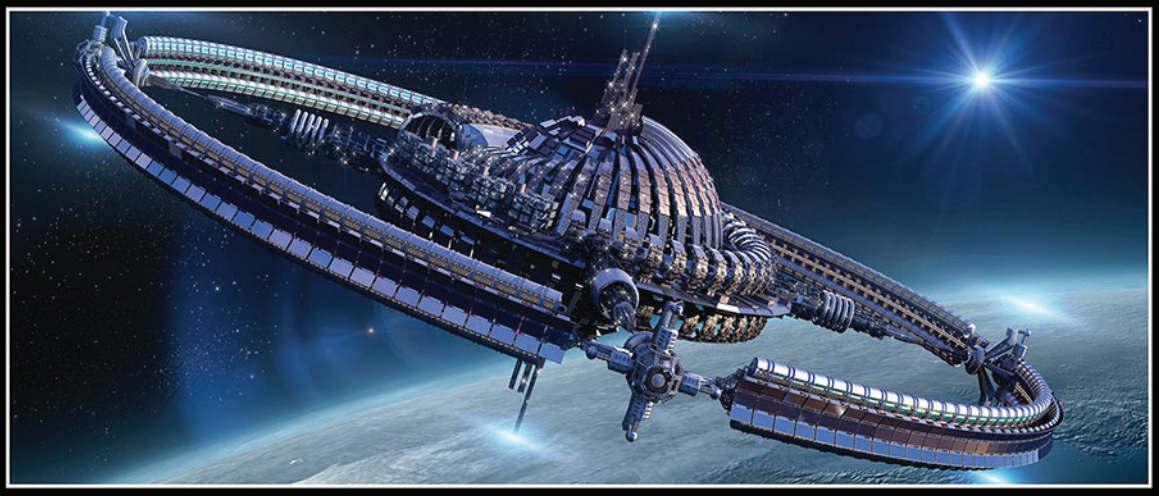

ISSN: 1313-3632

Цена: 23 лв.